

Підручник «Лексичні та граматичні проблеми перекладу (німецька мова)» укладено для студентів спеціальності «Філологія», які вивчають німецьку мову як іноземну. Зміст підручника відповідає завданням курсу, спрямованого на формування у студентів знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення якісного перекладу з німецької мови українською і навпаки, з урахуванням як граматичних, так і лексичних труднощів перекладу.

Олександр Тупиця

Лексичні та граматичні проблеми перекладу (німецька мова)

ПІДРУЧНИК

Укладач: О. Ю. Тупиця, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

9 786208 453350

Олександр Тупиця

Лексичні та граматичні проблеми перекладу (німецька мова)

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

Олександр Тупиця

**Лексичні та граматичні
проблеми перекладу
(німецька мова)**

підручник

FOR AUTHOR USE ONLY

LAP LAMBERT Academic Publishing

Imprint

Any brand names and product names mentioned in this book are subject to trademark, brand or patent protection and are trademarks or registered trademarks of their respective holders. The use of brand names, product names, common names, trade names, product descriptions etc. even without a particular marking in this work is in no way to be construed to mean that such names may be regarded as unrestricted in respect of trademark and brand protection legislation and could thus be used by anyone.

Cover image: www.ingimage.com

Publisher:

LAP LAMBERT Academic Publishing

is a trademark of

Dodo Books Indian Ocean Ltd. and OmniScriptum S.R.L publishing group

120 High Road, East Finchley, London, N2 9ED, United Kingdom

Str. Armeneasca 28/1, office 1, Chisinau MD-2012, Republic of Moldova,
Europe

Managing Directors: Ieva Konstantinova, Victoria Ursu

info@omniscryptum.com

Printed at: see last page

ISBN: 978-620-8-45335-0

Copyright © Олександр Тупиця

Copyright © 2025 Dodo Books Indian Ocean Ltd. and OmniScriptum S.R.L
publishing group

FOR AUTHOR USE ONLY

ВСТУП

Підручник «Лексичні та граматичні проблеми перекладу (німецька мова)» укладено для студентів спеціальності «Філологія», які вивчають німецьку мову як другу іноземну. Зміст підручника відповідає завданням курсу, спрямованого на формування у студентів знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення якісного перекладу з німецької мови українською і навпаки, з урахуванням як граматичних, так і лексичних труднощів перекладу.

Курс ґрунтується на положеннях сучасної теорії перекладу, яка передбачає інтеграцію традиційних і новітніх підходів до аналізу мовних явищ та перекладацьких стратегій. Особлива увага приділяється розгляду типових граматичних і лексичних трансформацій, аналізу граматичних категорій та лексичних одиниць, виявленню розбіжностей між системами німецької та української мов, а також засобам подолання цих розбіжностей у процесі перекладу.

Після опанування дисципліни студент повинен уміти адекватно інтерпретувати та передавати граматичні значення, розпізнавати специфіку німецьких лексичних одиниць у контексті, правильно відтворювати граматичну та лексичну структуру оригінального тексту в перекладі. Майбутні філологи-перекладачі навчатимуться добирати відповідні перекладацькі трансформації, користуватися спеціалізованими словниками, довідковими й електронними ресурсами, володіти перекладознавчою термінологією та дотримуватися норм фахової діяльності.

Граматична та лексична будова мови становлять складну, взаємопов'язану систему, у межах якої значення та функції одиниць нерідко не мають прямого відповідника в іншій мові. Тому перекладачеві необхідно не лише володіти мовною інтуїцією, а й мати аналітичне мислення, щоб правильно розпізнати, інтерпретувати та відтворити як граматичні категорії, так і лексичні значення в іншомовному тексті.

Структура підручника передбачає послідовне опрацювання лексичних і граматичних явищ. Розділи містять комплекс вправ, спрямованих на закріплення теоретичних знань та розвиток практичних навичок перекладу. Вправи виконуються в комунікативному форматі, що стимулює студентів до активної участі у процесі навчання, взаємодії з викладачем і групою, аналізу власних перекладацьких рішень.

Частина завдань має відкритий характер і передбачає інтерпретацію, варіативність рішень і обговорення.

Підручник сприяє формуванню вмінь практичного застосування знань із теорії перекладу, граматики, лексикології, стимулює розвиток навичок аналізу речень і словосполучень, вибору лексем з урахуванням контексту, роботи з інформаційними ресурсами. Вивчення матеріалу в рамках цього підручника забезпечує інтеграцію з навчальними курсами «Практика усного та писемного мовлення» та «Практика усного та письмового перекладу», формуючи міцну загальнофілологічну підготовку перекладача.

Матеріали підручника можуть бути корисними не лише студентам, а й усім, хто поглиблено вивчає німецьку мову, цікавиться лексичними і граматичними аспектами перекладу та прагне до удосконалення своїх практичних навичок у цій сфері.

FOR AUTHOR USE ONLY

1. Polysemie

Полісемія та вибір контекстуального значення

Що таке полісемія?

Полісемія (від грец. poly – багато і sema – значення) – це мовне явище, за якого одне слово має два або більше пов'язаних між собою значень. Це одне з найпоширеніших явищ у лексичній системі будь-якої мови. Полісемічні слова можуть викликати труднощі під час перекладу, оскільки перекладач повинен не лише знати всі значення слова, а й уміти правильно обрати контекстуально відповідне. Наприклад: *der Strom*: 1) *потік; струмінь*, 2) *електричний струм; електрика*, 3) *течія; велика ріка*.

У німецькій мові, як і в українській, багато слів є багатозначними. Їх значення часто не можна просто перекласти – потрібно аналізувати ситуацію, стиль, тему висловлювання, граматичну структуру речення.

Типовий приклад: слово „Schloss“

Це слово має принаймні два основних значення:

- замок (палац, будівля): *Das Schloss von Neuschwanstein ist sehr bekannt.*
- замок (механізм, що замикає): *Das Türschloss ist kaputt.*

Хоча обидва значення мають спільну етимологію, вони вимагають різного перекладу.

Інші поширені приклади полісемії в німецькій мові:

- Bank
 - *Ich arbeite bei der Bank.* → Я працюю в банку.
 - *Wir sitzen auf der Bank.* → Ми сидимо на лавці.
- Gericht
 - *Das Gericht hat den Angeklagten freigesprochen.* → Суд виправдав обвинуваченого.
 - *Das Gericht besteht aus Fleisch und Gemüse.* → Страва складається з м'яса та овочів.
- Ton
 - *Der Ton der Aufnahme war schlecht.* → Звук запису був поганим.
 - *Der Krug ist aus Ton gemacht.* → Глечик зроблений із глини.
- Flügel
 - *Der Vogel hat sich den Flügel verletzt.* → Птах поранив крило.
 - *Sie spielt den Flügel sehr gut.* → Вона добре грає на роялі.
- Blatt
 - *Ein Blatt fällt vom Baum.* → Лист падає з дерева.
 - *Ich schreibe alles auf ein Blatt Papier.* → Я записую все на аркуші паперу.

Полісемія є нормальною властивістю лексики, а не винятком. Багато значень виникають унаслідок метафоричних або метонімічних переносів, розширення значення слова або історичних змін. У перекладі важливо розрізняти полісемію від

омонімії: полісемічні значення пов'язані між собою, а омоніми – це випадковий збіг форм із різними етимологіями (напр.: *Tau – роса / канат*).

Для правильного перекладу багатозначного слова треба:

- уважно аналізувати контекст;
- звертати увагу на синтаксичну позицію (іменник, дієслово тощо);
- використовувати словники контексту (наприклад, DWDS, Duden);
- розвивати чуття мови шляхом читання і слухання автентичних текстів.

Схема перекладацького аналізу полісемії:

1. Прочитай речення →
2. Визнач граматичну роль слова (іменник, дієслово тощо) →
3. Уточни тематику / сферу (музика? їжа? транспорт?) →
4. Знайди підказки в навколишніх словах →
5. Вибери контекстуальне значення →
6. Переклади відповідно до контекста!

Деякі частовживані полісемічні слова в німецькій мові

№	Німецьке слово	Можливі значення	Приклади
1	Schloss	замок (механізм) / палац	<i>Das Schloss ist alt. / Ich schließe das Schloss.</i>
2	Bank	банк / лавка	<i>Ich arbeite bei der Bank. / Wir sitzen auf der Bank.</i>
3	Leiter	керівник / драбина	<i>Der Leiter spricht. / Ich steige auf die Leiter.</i>
4	Gericht	страва / суд	<i>Das Gericht schmeckt gut. / Das Gericht hat entschieden.</i>
5	Sprache	мова / промова	<i>Ich lerne die Sprache. / Er hielt eine schöne Sprache.</i>
6	Boden	підлога / ґрунт	<i>Der Boden ist sauber. / Der Boden ist fruchtbar.</i>
7	Stock	поверх / палиця	<i>Ich wohne im dritten Stock. / Er läuft mit einem Stock.</i>
8	Flügel	крило / рояль	<i>Der Vogel hat einen Flügel verletzt. / Er spielt den Flügel.</i>
9	Zug	потяг / рух / тяга	<i>Ich nehme den Zug. / Der Zug der Armee. / Der Zug am Zigaretten.</i>
10	Steuer	податок / кермо	<i>Ich zahle die Steuer. / Ich halte das Steuer.</i>
11	Leiterin	керівниця / драбина (як жін. рід)	<i>Die Leiterin ist freundlich. / Ich benutze die Leiterin. (жартівливе вживання)</i>
12	Gesicht	обличчя / вигляд	<i>Sein Gesicht ist traurig. / Das Gesicht der Stadt hat sich verändert.</i>
13	Ton	звук / глина	<i>Der Ton ist leise. / Ich forme etwas aus Ton.</i>
14	Ball	м'яч / бал	<i>Die Kinder spielen mit dem Ball. / Ich gehe auf den Ball.</i>

15	Blatt	листок / аркуш / лезо	<i>Ein Blatt fällt vom Baum. / Ich schreibe auf ein Blatt. / Das Messer hat ein scharfes Blatt.</i>
16	Marsch	марш / болотиста місцевість	<i>Der Marsch dauerte zwei Stunden. / Der Soldat stapfte durch den Marsch.</i>
17	Leiterwagen	візок з драбинами / пожежна машина	<i>Der Leiterwagen steht vor dem Haus.</i>
18	Gerichtshof	судова інстанція / двір зі стравами (жартівл.)	<i>Der Europäische Gerichtshof / Das ist kein Gerichtshof, sondern ein Imbissstand!</i>
19	Spitze	вершина / вістря / найкращий	<i>Die Spitze des Berges / Das Messer hat eine Spitze / Seine Leistung war spitze.</i>
20	Deckel	кришка / обкладинка / купол	<i>Der Deckel ist aus Glas. / Der Deckel des Buches ist schön.</i>

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ПРО СПЕЦИФІКУ ПЕРЕКЛАДУ

У перекладацькій практиці однією з найскладніших і водночас найпоширеніших проблем є передача значень полісемантичних слів. Полісемія – це здатність одного слова мати кілька значень. У німецькій мові, як і в українській, полісемантичні слова широко вживані, але семантична структура слова в різних мовах не збігається повністю. Це створює низку труднощів у процесі перекладу, особливо у випадках, коли значення слова визначається лише контекстом або коли міжмовна еквівалентність є частковою або умовною.

Однією з головних специфічних рис полісемії у німецькій мові є те, що значення можуть суттєво відрізнятися за сферою вживання – від побутової лексики до термінології. Це вимагає від перекладача вміння точно визначати семантичне навантаження слова в конкретному контексті та добирати відповідник в українській мові, з урахуванням лексичних, стилістичних та прагматичних особливостей. Наприклад:

1. **der Ausdruck** - Sein Gesicht hatte einen seltsamen Ausdruck. → «Його обличчя мало дивний **вираз**». - Dieser Ausdruck wird in der Umgangssprache oft verwendet. → «Цей **вислів** часто вживається в розмовній мові».

2. **die Leitung** - Er ist für die Leitung des Projekts verantwortlich. → «Він відповідає за **керівництво** проєктом». - Die Leitung ist unterbrochen. → «**Лінія** перервана (Зв'язок перервався)».

3. **die Bank** - Ich habe das Geld auf die Bank gebracht. → «Я поклав гроші в **банк**». - Wir sitzen auf der Bank im Park. → «Ми сидимо на **лавці** в парку».

4. Юридичний контекст: **der Anspruch** - Der Anspruch des Klägers auf Schadenersatz wurde anerkannt. → «**Позовна вимога** позивача щодо відшкодування збитків була визнана». - Er erhebt Anspruch auf das Erbe. → «Він пред'являє **право** на спадщину». У першому прикладі термін використовується в процесуальному значенні, у другому – в більш загальному правовому полі.

5. Технічний контекст: **die Führung** - Die lineare Führung sorgt für eine präzise Bewegung. → «Лінійне **напряме** забезпечує точне переміщення». - Er hat die Führung des Teams übernommen. → «Він узяв на себе **керівництво** командою».

6. Економіко-юридичний: **der Vertrag** - Der Vertrag ist rechtskräftig. → «**Договір** має юридичну силу». - Der Vertrag schließt auch Umweltauflagen ein. → «**Угода** також містить екологічні зобов'язання».

7. Медичний контекст: **der Befund** - Der radiologische Befund liegt vor. → «Радіологічний **висновок** готовий». - Der Arzt hat keinen pathologischen Befund festgestellt. → «Лікар не виявив жодного патологічного **явища**».

– Полісемантичність є типовим і складним феноменом, який часто ускладнює переклад.

– Значення полісемантичних слів змінюється залежно від контексту, функціонального стилю та галузі вживання.

– У спеціалізованих сферах (юридичній, технічній, медичній, економічній) перекладач має враховувати термінологічну специфіку.

– Багато полісемантичних слів вимагають не прямого перекладу, а трансформації: генералізації, конкретизації, описового перекладу тощо.

– Словники часто не дають вичерпної інформації про всі контекстуальні значення; тому необхідно звертатися до корпусів текстів, контекстних прикладів, галузевих глосаріїв.

– У процесі перекладу важливо враховувати не лише мовну, а й прагматичну функцію полісемічної одиниці, зокрема її інтенцію та комунікативну ситуацію.

Отже, переклад полісемантичної лексики потребує глибокого знання мови-оригіналу, мовленнєвих практик цільової мови, а також широкого філологічного й галузевого кругозору.

ÜBUNGEN

Übung 1. Переклади речення, враховуючи значення полісемічного слова.

1. Die Bank hat meine Kreditkarte gesperrt.
2. Ich habe den ganzen Tag auf der Bank im Park gesessen.
3. Der Ton war viel zu laut eingestellt.
4. Aus diesem Ton kann man eine Vase machen.
5. Die Kinder haben das ganze Blatt bemalt.
6. Im Herbst fallen die Blätter von den Bäumen.
7. Der Ball war sehr festlich.
8. Der Ball ist über den Zaun geflogen.

Übung 2. Заповни пропуски правильними словами з таблиці полісемії.

Слова для довідки: *Blatt, Gericht, Leiter, Schloss, Steuer, Ton*

1. Ich habe ein schönes _____ besichtigt.

2. Dieses _____ schmeckt nach Zitrone.
3. Der _____ des Projekts ist sehr erfahren.
4. Ich finde mein _____ nicht, deshalb kann ich das Fahrrad nicht abschließen.
5. Ich habe den _____ zu fest gedreht, jetzt bricht er.
6. Auf dem _____ steht ein Gedicht von Goethe.

Übung 3. Склади речення з кожним із двох значень слова „Stock“.

1. _____
2. _____

Übung 4. Прочитай речення та визнач значення виділеного слова.

1. Ich habe das **Gericht** schon bestellt.
2. Das **Gericht** entscheidet morgen über den Fall.
3. Er hat einen **Zug** genommen.
4. Der **Zug** der Demonstration verlief friedlich.

Übung 5. Виправ помилки перекладу.

1. *Ich wohne im dritten Stock.* → Я живу на третьому палиці.
2. *Er spielt den Flügel.* → Він грає на крилі.

Übung 6. Вибери, яке з двох значень вжите в реченні.

1. Das Steuer funktioniert nicht mehr.
а) податок
б) кермо
2. Der Ton ist zu leise.
а) глина
б) звук

Übung 7. Розбери полісемію в короткому діалозі.

A: Wo ist der Schlüssel?

B: Ich brauche ihn, um das Schloss zu öffnen.

A: Welches Schloss meinst du – das an der Tür oder das alte Gebäude?

Напиши, яке значення має кожне вживання слова *Schlüssel* і *Schloss*.

Übung 8. Переклади два речення «з одним словом» по-різному.

Слово: Flügel

1. Der Pianist spielt den Flügel meisterhaft.
2. Der Vogel hat sich den rechten Flügel verletzt.

Übung 9. Напиши речення, у яких слово „Gericht“ має значення:

- а) їжа б) суд

Übung 10. Встав слово зі схожими значеннями:

1. Der _____ des Hauses war freundlich (Leiter / Führer / Chef).
2. Auf der _____ kann man gut sitzen (Bank / Couch / Stuhl).

Übung 11. Напиши переклад з поясненням: чому саме такий?

1. Ich habe das Schloss gesehen.
2. Ich habe das Schloss geöffnet.
3. Das Schloss war wunderschön.

Übung 12. Вибери зайве речення, де слово має інше значення.

Слово: Blatt

- a) Ich schreibe einen Brief auf ein Blatt.
- b) Im Herbst fallen die Blätter.
- c) Er spielt ein schönes Lied auf dem Blatt.

Polysemie des Wortes und seine semantische Struktur (Nach B.Hinka)

Es kann vorkommen, dass sich der eine und derselbe Lautkörper auf mehrere Gegenstände bzw. Begriffe bezieht, d.h. mehrere Bedeutungen besitzt, z.B. **der Ball** – 1. *kugelförmiges, luftgefülltes Spielzeug*; 2. *eine große Tanzveranstaltung*; **die Schule** – 1. *eine Lehranstalt (Gebäude)* 2. *Gesamtheit der Lehrer und Schüler einer Lehranstalt*; 3 *eine künstlerische oder wissenschaftliche Richtung*.

Es entsteht also eine Frage, ob wir in den gegebenen Fällen mit einem Wort, das mehrere Bedeutungen hat, zu tun haben oder mit verschiedenen Wörtern, die eine und dieselbe Lautgestalt haben, d.h. mit **Homonymen**. Intuitiv fühlen wir jedoch, dass wir im ersten Fall mit einem vieldeutigen Wort zu tun haben. Obwohl diese Erscheinungen äußerlich gleich sind, unterscheiden sie sich grundsätzlich voneinander. Im ersten Fall haben die Bedeutungen des Lautkörpers „**Ball**“ keine inhaltlichen Beziehungen zueinander. Im Falle mit dem Lautkörper „**Schule**“ dagegen sind die Bedeutungen miteinander aufs engste verbunden, wir fühlen ihre semantische Zusammengehörigkeit. Sie ergibt sich dadurch, dass alle Bedeutungen dieses vieldeutigen Wortes durch **ein gemeinsames Element (Sem)** zusammengehalten werden. Dieser gemeinsame semantische Teil der Bedeutung (**das Sem**) ist in jeder einzelnen Wortbedeutung vertreten. Im Wort „**Schule**“ ist es das Sem „**Lehrtätigkeit**“. Der zweideutige Lautkörper „**Ball**“ hat **keine gemeinsamen Seme** bzw. Bedeutungskomponenten. Die Vieldeutigkeit bzw. Mehrdeutigkeit des Wortes wird mit dem Terminus **Polysemie** bezeichnet, und solche vieldeutigen Wörter heißen **polyseme Wörter** oder **Semanteme**, z.B. *Tafel*: a) *zum Schreiben*; b) *zum Essen*; c) *Schokolade*; d) *Tabelle* usw.

Auf den ersten Blick kann **die Polysemie** des Wortes als eine unerwünschte sprachliche Erscheinung scheinen, weil man annehmen kann, dass sie bei der Kommunikation der Menschen Missverständnisse hervorrufen kann. Es ist aber nicht der Fall, weil die Wörter nicht isoliert, sondern in einem bestimmten Redezusammenhang bzw. Kontext gebraucht werden, der die mögliche Polysemie des Wortes aufhebt.

Vielmehr muss die Polysemie des Wortes als eine **positive** sprachliche Erscheinung gewertet werden, weil sie Ausdruck der Sprachökonomie ist. Die Polysemie entsteht, weil die Sprache im Vergleich zur Wirklichkeit ein begrenztes System ist. Keine einzige Sprache kann jeden konkreten Gegenstand mit einem Wort bezeichnen. Die Zahl der Wörter der deutschen Nationalsprache übersteigt bei weitem zwei Millionen. Natürlich kann auch der höchstgebildete Deutsche diesen riesigen Wortbestand nicht völlig beherrschen. Jeder Deutsche verfügt über eine bestimmte Auswahl; der Durchschnittssprecher verwendet jeweils nur einige tausend Wörter (6000 bis 10 000). Bei der ständigen Erweiterung des Wissens und der Fertigkeiten der Menschen sollte man aber noch eine weit größere Zunahme an Wortneubildungen erwarten, als tatsächlich zu verzeichnen ist. Ein Mittel, um eine solche Invasion (вторгения) zu vermeiden, ist die Polysemie: die Sprache teilt die zahllosen neuen Bedeutungen in die fertigen Rubriken der Grundbegriffe ein. Gäbe es kein verallgemeinerndes Potenzial von Denken und Sprache, keine mehrdeutigen Wörter, könnte eine solche Sprache mit Milliarden Sprachzeichen weder funktionieren noch existieren.

Der bekannte ungarische (von Geburt) und der englische (nach seinem folgenden Tätigkeitsort) Sprachforscher **Stephen Ullmann** nennt die Polysemie eine linguistische Universalie, die allen Sprachen eigen ist. Somit gehört die Polysemie zu den Grundeigenschaften der Sprache.

In Bezug auf vieldeutige Wörter hatte sich in der letzten Zeit der Terminus **„die semantische Struktur des Wortes“** (statt **„Bedeutungsgefüge“**) etabliert (durchgesetzt). Die einzelnen Bedeutungen der polysemantischen Wörter werden nach A.I.Smirezki **„lexisch-semantische Varianten des Wortes“ (LSV)** genannt. Unter der **semantischen Struktur des Wortes** (Bedeutungsgefüge) versteht man **ein geordnetes System** von Wortbedeutungen, die in der Wortstruktur eine bestimmte semantische Hierarchie bilden. Dieses bedeutet, dass eine oder einige Bedeutungen den semantischen Kern des Wortes konstituieren, während die anderen von diesen Bedeutungen abhängig sind und auf der semantischen Peripherie des Wortes liegen. Die den semantischen Kern des Wortes konstituierenden Bedeutungen heißen darum **eigentliche** bzw. **Hauptbedeutungen** und die von ihnen abhängigen – **Nebenbedeutungen**. Je nach dem Typ der Verbindung zwischen den einzelnen Wortbedeutungen unterscheidet man **radiale, kettenartige** und **kombinierte** Type der Polysemie.

■ **radiale**: wenn alle Nebenbedeutungen von der Hauptbedeutung semantisch abgeleitet werden, z.B. **Pferd**: 1.Reittier; 2. Turngerät; 3.Schachfigur;

■ **kettenartige**: wenn jedes nachfolgende Glied semantisch vom Inhalt her mit dem vorhergehenden Glied unmittelbar verknüpft ist, z.B. **Film**: 1. dünne Schicht; 2. Streifen für fotografische Aufnahmen; 3. Filmkunstwerk; 4. Filmbranche und

■ **kombinierte** Type der Polysemie: das ist die Verbindung der radialen und kettenartigen Polysemie, z.B. **Fuchs**: 1. Raubtier; 2. Pelz; 3. schlauer Mensch; 4. rothaariger Mensch; 5. Pferd; 6. Schmetterling; 7. goldene Münze.

FOR AUTHOR USE ONLY

2. DIE KATEGORIE DER NICHTÄQUIVALENZ

Безеквівалентна лексика: шляхи перекладу

Що таке безеквівалентна лексика?

Безеквівалентна лексика – це слова або словосполучення, які не мають точного перекладацького відповідника в іншій мові, оскільки називають унікальні предмети, явища, традиції, елементи побуту чи суспільства, властиві лише певній культурі.

Основні джерела безеквівалентної лексики:

- Реалії побуту (одяг, їжа, житло, транспорт);
- Суспільно-політичні інститути (назви установ, явищ, служб);
- Історико-культурні явища (свята, традиції, історичні події);
- Комічні та іронічні слова з національним забарвленням.

Типові приклади безеквівалентної лексики в німецькій мові

№	Слово	Значення / пояснення	Приблизний переклад
1	Stammtisch	постійна компанія, що регулярно збирається (часто у пабі)	неформальні посиденьки
2	Schrebergarten	дачна ділянка в межах міста	садок, дача
3	Kaffeeeklatsch	дружні балачки за кавою	плітки за кавою
4	Wanderlust	потяг до подорожей, особливо пішки	жага до мандрів
5	Gemütlichkeit	душевна затишність, тепло атмосфери	затишок, комфорт
6	Fachwerkhaus	фахверковий дерев'яний будинок	фахверк (потрібне пояснення)
7	Treppenwitz	дотеп, що став на думку запізно	запізнита відповідь
8	Bratwurst	традиційна смажена ковбаска	«братвурст» (з транскрипцією)
9	Lederhose	національні шкіряні штани баварців	ледергозе (з фото або описом)
10	Dirndl	жіночий національний одяг у Баварії	дїрндль (потрібна примітка)
11	Autobahn	система безкоштовних автобанів з необмеженою швидкістю	автобан
12	Biergarten	літній ресторан на відкритому повітрі, де подають пиво	пивний сад
13	Bretzel / Brezel	солоний крендель, популярна вулична їжа	брецель
14	Feierabend	час після завершення робочого дня	відпочинок після роботи
15	Kindergarten	дошкільна установа (власне німецький винахід)	дитсадок
16	Berufsschule	професійно-технічне училище	ПТУ / Berufsschule
17	Zugspitze	найвища гора Німеччини	Цугшпітце (назва без перекладу)
18	Schnitzel	панірована й смажена м'ясна страва	шніцель
19	Weihnachtsmarkt	різдвяний ярмарок	різдвяний базар

20	Tatort	популярний кримінальний серіал, що йде з 1970-х	«Tatort» (без перекладу, з описом «місце злочину»)
21	Bürgermeister	глава місцевої адміністрації	бургомістр, мер
22	Abitur	випускний іспит у гімназії (аналог ЗНО)	Абітур (з поясненням)
23	Doppelhaushälfte	половина будинку, спарений будинок	дуплекс
24	Späti (розм.)	нічна маленька крамниця (переважно в Берліні)	«спеті» (з приміткою)
25	Wurstbrot	бутерброд із ковбасою (типовий сніданок)	ковбасний бутерброд
26	Volkswagen	національний бренд авто, пов'язаний із ідентичністю	Фольксваген
27	Bauernbrot	тип хліба з грубого борошна, традиційний	селянський хліб
28	Oktoberfest	найбільше пивне свято в Мюнхені	Октоберфест
29	Kulturschock	шок від потрапляння в іншу культуру	культурний шок
30	Schuldenbremse	законодавча «гальма» на нові державні борги	боргове обмеження (потрібне пояснення)

Ось як виглядає безеквівалентна лексики в реченнях:

1. Der Stammtisch in der Kneipe ist jeden Donnerstagsabend.
2. Wir verbringen das Wochenende im Schrebergarten.
3. Beim Kaffeeklatsch wird viel über Nachbarn gesprochen.
4. Ich habe große Wanderlust, wenn ich die Berge sehe.
5. Die Gemütlichkeit dieses Cafés ist unbeschreiblich.
6. Alte Fachwerkhäuser prägen das Stadtbild.
7. Erst zu Hause fiel mir der Treppenwitz ein.
8. Ich esse gern eine heiße Bratwurst mit Senf.
9. Die Männer tragen Lederhosen, die Frauen Dirndl.
10. Die deutsche Autobahn erlaubt sehr hohe Geschwindigkeiten.
11. Wir treffen uns im Biergarten am See.
12. Ich kaufe mir einen frischen Brezel am Bahnhof.
13. Der Feierabend ist mein Lieblingsmoment des Tages.
14. Mein Sohn geht in den Kindergarten um acht Uhr.
15. Viele Schüler besuchen später die Berufsschule.
16. Ich war letztes Jahr auf dem Weihnachtsmarkt in Nürnberg.
17. Heute läuft wieder ein neuer Tatort im Fernsehen.
18. Der Bürgermeister hat eine neue Verkehrsregel eingeführt.
19. Ich brauche das Abitur, um an der Uni zu studieren.
20. Wir wohnen in einer Doppelhaushälfte in einem Neubaugebiet.
21. Der Späti um die Ecke hat bis 2 Uhr nachts geöffnet.
22. Zum Frühstück esse ich gern ein Wurstbrot mit Gurken.

23. Der Duft von Bauernbrot liegt in der Luft.
24. Der Volkswagen Käfer war das Symbol des Wirtschaftswunders.
25. Oktoberfest ist nicht nur ein Fest, sondern ein Kulturerlebnis.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

Безеквівалентна лексика є однією з найскладніших для перекладача категорій лексики, оскільки такі одиниці відображають культурну, історичну або ментальну специфіку народу. У поетичних текстах ця лексика набуває особливої ваги, адже служить не лише засобом номінації, а й художнім елементом, що формує образність, ритм, символіку. Але не менш важливу роль безеквівалентна лексика відіграє і в прозових, юридичних, політичних, економічних текстах, де її точне або функціонально наближене відтворення необхідне для правильного розуміння змісту.

Класифікація безеквівалентної лексики

У межах аналізу виділено кілька груп безеквівалентної лексики:

- Реалії (історичні, побутові, етнографічні): калина, курінь, козак (укр.); Walpurgisnacht, Jodeln (нім.)
- Емоційно-національна лексика: журба, ненька, воля (укр.); Heimat, Sehnsucht (нім.)
- Культурно-марковані символи: степ, могила, рушник (укр.); Loreley, Vater Rhein (нім.)
- Юридична, політична, економічна лексика: Grundgesetz, Bundesrat, Sozialstaat, Tarifpartner, Mitbestimmung (нім.) – як терміни, що не мають повних аналогів в українському праві чи політичному устрої.

Способи відтворення в перекладі

Виділяємо такі основні стратегії:

- Транслітерація з коментарем (Steppe, Walpurgisnacht, Grundgesetz)
- Описовий переклад (рушник → “besticktes Abschiedstuch”; Mitbestimmung → “Mitwirkung der Arbeitnehmer an Unternehmensentscheidungen”)
- Пошук функціонального відповідника (воля → Freiheit, Freiwilligkeit, залежно від контексту)
- Інтерпретаційний переклад (калина → “Symbol der ukrainischen Schönheit und Trauer”)

Висновки

1. Безеквівалентна лексика найчастіше пов'язана з глибоко вкоріненими образами національної культури, а також специфікою політичної, правової та економічної системи.
2. Її відтворення потребує не буквального, а культурно обґрунтованого підходу.

3. У перекладі важливо дотримуватися балансу між збереженням образності або термінологічної точності та доступністю для іншої культури.

4. У поетичних текстах ефективними є описові або інтерпретаційні переклади, а в офіційних – коментовані кальки або описово-функціональні відповідники.

Доцільним є аналіз конкретних перекладів із залученням перекладацьких коментарів, двомовних корпусів поетичних і юридичних текстів, а також глосаріїв політичної та економічної термінології.

ÜBUNGEN

Übung 1. Перекладіть слова з урахуванням культурного контексту:

1. Brezel
2. Stammtisch
3. Feierabend
4. Abitur
5. Kindergeld
6. Tatort
7. Volksfest
8. Späti
9. Wanderlust
10. Gemütlichkeit

Übung 2. Поясніть значення слів в реченнях:

1. Am Stammtisch darf man über alles sprechen.
2. Ich liebe die Bratwurst vom Weihnachtsmarkt.
3. Unser Schrebergarten liegt am Stadtrand.
4. Nach dem Feierabend gehe ich joggen.
5. Oktoberfest ist für viele Touristen ein Muss.

Übung 3. Перекладіть тексти із поясненням реалій:

Jedes Jahr fahren wir mit der Familie zum Weihnachtsmarkt. Dort trinken wir Glühwein, essen Brezeln und hören Blasmusik. Es herrscht eine besondere Gemütlichkeit, die man sonst kaum erlebt.

Am Sonntag trafen wir uns im Biergarten, um zusammen Bratwurst und Brezeln zu essen. Die Kinder spielten im Schrebergarten nebenan, während die Erwachsenen am Stammtisch über das Oktoberfest sprachen.

Jeden Morgen trinkt meine Großmutter eine Tasse Kaffee und genießt die Gemütlichkeit in ihrem Fachwerkhaus. Danach geht sie in den Kindergarten, um die Enkelkinder abzuholen.

Der Hausmeister hat heute Feierabend und lädt uns zum Kaffeeklatsch ein. Dabei erzählt er einen Treppenwitz, den er gestern beim Tatort gedacht hat.

In der Schule bekam jedes Kind eine bunte Schultüte voller Süßigkeiten und kleine Geschenke. Die Eltern hatten sich viel Mühe gegeben, um diesen Tag besonders zu machen.

Nach der Arbeit freute sich der Beamte auf seinen Feierabend. Er dachte an die Handschlagqualität mit seinen Kollegen und plante das Wochenende im Biergarten.

Der junge Mann verspürte starke Wanderlust und plante eine Reise durch die Alpen. Seine Freundin bereitete ihm dafür einen Rucksack mit viel Proviant und einer Landkarte vor.

Übung 4. Прочитай фрагмент вірша Т. Шевченка «Заповіт» та його переклад німецькою. Знайди слова або вирази, які не мають точного відповідника в німецькій мові. Познач їх та прокоментуй.

Український текст (уривок):

Як умру, то поховайте

Мене на могили

Серед степу широкого

На Вкраїні милій...

Німецький переклад (I. Frank):

Wenn ich sterbe, so bestattet

Mich auf eines Kurhans Zinne

Mitten in der breiten Steppe

In der lieben Ukraine...

Питання:

1. Як перекладено слово "могила"? Чи зберігає німецький варіант національну конотацію?

2. Яке значення має слово "степ" в українській мові? Чи існує точний відповідник у німецькій культурі?

3. Чи є слово "Вкраїна" рівнозначним слову "Ukraine"?

Übung 5. Прочитай уривок з народної пісні, популяризованої П. Тичиною.

Український текст:

Гей, у лузі червона калина похилилася,

Чогось наша славна Україна зажурилася...

Німецький переклад:

Im Tal hat sich der rote Schneeball gesenkt,

Irgendwie hat sich die ruhmreiche Ukraine betrübt...

Питання:

• Поясни, чому слово "калина" є безеквівалентним.

• Запропонуй власний переклад цього рядка з урахуванням культурної символіки.

• Як би ти передав емоцію "зажурилася" в німецькому перекладі?

Übung 6. Прочитай уривок з вірша В. Симоненка «Ти знаєш, що ти – людина?»

Український текст:

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні.

Німецький переклад:

Dein Lächeln – das einzige,

Dein Leid – das einzige,

Deine Augen – nur die.

Питання:

- Поясни, чому "мука" – не те саме, що "Leid".
- Які культурні або релігійні конотації має слово "мука" в українській мові?
- Запропонуй креативний переклад, який передасть глибину оригіналу.

Übung 7. Заповни таблицю аналізу безеквівалентної лексики:

Українське слово / вираз	Значення в культурі	Переклад німецькою	Проблеми перекладу	Альтернативний варіант
могила	святе місце, курган	Grab / Hügel	втрата символу	...
журба	глибока туга	Trauer	емоційне спрощення	...
калина	символ України	Schneeballstrauch	не викликає образу	...
степ	безкрайність, воля	Steppe	нейтральний термін	...

Übung 8. Творче завдання:

1. Обери короткий вірш українського поета (Шевченко, Франко, Українка, Симоненко, Стус тощо).
2. Знайди 2–3 безеквівалентних слова чи образи.
3. Склади їх коротке пояснення (для словника перекладача).
4. Запропонуй власний переклад строфи німецькою мовою.
5. Напиши короткий коментар: які труднощі виникли?

Übung 9. Тема для обговорення:

«Чи потрібно перекладати безеквівалентну лексику дослівно чи краще передавати її описово/творчо?»

Завдання: Підготуйте 2 аргументи "за" і 2 аргументи "проти", використовуючи приклади з попередніх вправ.

3. Phraseologie

Використано матеріали сайту: <https://gedi.germanistik-ucm.eu/phraseologie/>

Zur Einleitung

Liebe Studierende, in diesem Studienmaterial werden Sie mit den Grundlagen einer linguistischen Teildisziplin bekannt gemacht – der Phraseologie. Das Wort Phraseologie ist (ähnlich wie zum Beispiel Grammatik) mehrdeutig. Im „Metzler Lexikon Sprache“ (2016: 515f.) wird dieser Terminus folgendermaßen erklärt:

Phraseologie (engl. phraseology, frz. phraséologie) 1. Gesamtheit der phraseolog. Einheiten (Phraseologismen) einer Spr. 2. eigenständige ling. Teildisziplin (früher als Teildisziplin der Lexikologie Phraseologie angesehen), die sich mit der Bestimmung, Abgrenzung, Klassifizierung, syntakt., semant. und pragmat. Beschreibung von Phraseologismen sowie mit ihrer Etymologie und ihrem Gebrauch beschäftigt.

Phraseologie ist folglich nicht nur die Bezeichnung einer Disziplin, sondern auch dessen, womit sich diese Disziplin beschäftigt – der Phraseologismen oder Phraseme (im Singular ist auf unterschiedliches Genus der beiden Wörter zu achten: der Phraseologismus versus das Phrasem). Sie haben sich mit den Phrasemen bereits in der Schule im muttersprachlichen Unterricht beschäftigt, ohne sie aber als Phraseme zu bezeichnen. Anstelle des linguistischen Terminus haben Sie höchstwahrscheinlich eine andere allgemeinsprachliche Bezeichnung verwendet. Im Deutschen spricht man in der Allgemeinsprache üblicherweise von Redewendungen. Die Bezeichnung Redewendung kennen Sie sicher auch aus Lehrwerken, mit denen Sie Deutsch gelernt haben bzw. gegenwärtig lernen. In Lehrwerken werden allgemeinsprachliche Bezeichnungen für Phraseologismen/Phraseme bevorzugt – neben Redewendung auch Redensart oder feste Wortverbindung. Um es an einem Beispiel zu demonstrieren, schauen wir uns eine solche Übung an. Sie stammt aus dem Lehrwerk „Aspekte | neu. Mittelstufe Deutsch. B1+“. Dort ist sie im Arbeitsbuch auf der Seite 99 zu finden.

Rund ums Herz. Welche Redewendung passt zu den Bildern? Ordnen Sie zu.

1. Er hat sein Herz für die Musik entdeckt.	2. Sie sind ein Herz und eine Seele.
3. Er hat ihr das Herz gebrochen.	4. Ein Bekannter hat mir sein Herz ausgeschüttet.

A ____

B ____

C ____

D ____

Es geht hier um vier Redewendungen (in unserer Terminologie Phraseme) mit der Komponente Herz. Im Übrigen sind Körperteilbezeichnungen in Phrasemen sehr häufig vertreten. Wir werden später noch darauf zu sprechen kommen. In der Übung kommen die Phraseme in Sätzen vor, d. h. sie werden syntaktisch angepasst (konjugiert, dekliniert usw.). In einem Wörterbuch werden Sie die Grundform eines Phrasems finden. Bei den oben genannten vier Phrasemen wären es diese Formen: sein Herz für etw. entdecken, ein Herz und eine Seele sein, jmdm. sein Herz brechen und jmdm. sein Herz ausschütten. Falls Sie trotz der Zeichnungen Zweifel daran haben sollten, ob Sie die Bedeutung der Phraseme richtig verstehen, können Sie durch ein Quiz zu der richtigen Bedeutung gelangen.

Quiz 1

<https://wordwall.net/de/resource/28171343>

Aufgabe 1

Überlegen Sie, welche Benennung Sie in Ihrer Muttersprache für **Redewendung** oder **feste Wortverbindung** in der Schule verwendet haben. Welche muttersprachliche(n) Redewendung(en) fällt/fallen Ihnen sofort ein? Tauschen Sie sich mit Ihren Kommilitonen aus.

Wir wissen nun, dass sich die Phraseologie mit Phrasemen beschäftigt. In einem nächsten Schritt müssen wir also klären, was Phraseme zu Phrasemen macht, wodurch sie sich auszeichnen, welche Merkmale eine sprachliche Einheit haben muss, um als Phrasem bezeichnet werden zu können. Nachdem Sie die obigen Zeilen gelesen und sich mit der Aufgabe 1 auseinandergesetzt haben, müsste Ihnen bewusst geworden sein, dass Sie über ein gewisses Vorwissen dazu bereits seit Jahren aus dem muttersprachlichen Unterricht verfügen. Außerdem sind Ihnen in Lehrwerken für Deutsch als Fremdsprache auch schon Einheiten begegnet, die Gegenstand unserer Betrachtungen sind. Sie werden der nachfolgenden Definition deshalb teilweise problemlos folgen können. An manchen Stellen werden sich für Sie jedoch Fragen ergeben, die wir in dieser Einheit und den folgenden Einheiten nach und nach beantworten werden. Am Ende der 3. Einheit werden Sie in der Lage sein, mit eigenen Worten zusammenzufassen, was die folgende Definition in kompakter Weise über das Wesen der Phraseme sagt.

Wesentl. Merkmale der Phraseologismen sind (a) Polylexikalität, (b) Stabilität/Fixiertheit/Festigkeit, (c) Reproduzierbarkeit bzw. Lexikalisierung und (d) Idiomatizität. (a) meint, dass Phraseologismen mehrgliedrige Einheiten (Minimum: zwei Komponenten) mit Lexem- oder Satzstatus sind. Mit (b) wird u. a. Folgendes gemeint: (b1) Die Komponenten kommen häufig miteinander vor bzw. eine Komponente determiniert das Auftreten der anderen. (b2) Die Austauschbarkeit der Komponenten ist eingeschränkt. (b3) Die Komponenten können unikal sein, d. h. sie sind an best. Wortverbindungen gebunden (z. B. in Betracht kommen, aufs Geratewohl). (b4) Phraseologismen können morphosyntakt. Anomalien

verschiedener Art aufweisen und best. transformationellen Restriktionen unterliegen. Das Merkmal (b) ist z. T. stark zu relativieren – einerseits gibt es usuelle Varianten, andererseits sind okkasionele Abwandlungen möglich. (c) bezieht sich darauf, dass Phraseologismen nicht jedes Mal neu gebildet werden, sondern als fertige Einheiten im mentalen Lexikon abrufbar sind. (d) bedeutet, dass die Bedeutung eines Phraseologismus nicht oder nur z. T. aus der Bedeutung seiner Komponenten ableitbar ist (es liegt entweder eine totale oder eine partielle Bedeutungsübertragung vor). Der Metaphorisierungsprozess kann noch nachvollziehbar oder bereits verdunkelt sein (z.B. Öl ins Feuer gießen vs. jdm. einen Bären aufbinden). (Metzler Lexikon Sprache 2016: 515f.)

Wir werden uns die vier Merkmale a)-d) im Folgenden genauer ansehen.

Polylexikalität/Mehrgliedrigkeit

Auf den ersten Blick scheint das Merkmal Mehrgliedrigkeit (Polylexikalität) besonders einleuchtend und unproblematisch. Es sieht so aus, als wäre es nur eine Frage des Spatiums (Zwischenraums zwischen Wörtern), ob wir es mit einem Phrasem oder einem Wort zu tun haben. Zwar diskutieren Wissenschaftler immer wieder die Festlegung der unteren sowie der oberen Grenze von phraseologischen Einheiten: Manche sprechen von „Einwortphraseologismen“, andere möchten auch „formelhafte Texte“ wie Sprüche, Gebete, Gedichte u. Ä. als einen Teilbereich der Phraseologie sehen. Wir wollen im Folgenden als Phraseme aber nur solche Einheiten betrachten, die mindestens aus zwei Wörtern bestehen (unabhängig davon, ob es sich um Autosemantika oder Synsemantika handelt), und als die oberste Grenze wollen wir den Satz betrachten. Daraus ergibt sich, dass wir zur Phraseologiefolgende Erscheinungen zählen:

- mehrteilige Präpositionen oder Konjunktionen (von ... an wie in von Anfang an oder nicht nur – sondern auch bzw. sowohl – als auch), die nur aus Synsemantika bestehen,
- Wortverbindungen, die ein Synsemantikon und ein Autosemantikon beinhalten (aus Versehen, unter Zuhilfenahme),
- Wortverbindungen, die zwei Autosemantika umfassen (blinder Passagier, blutiger Anfänger, Hilfe leisten),
- Phraseme, die aus Synsemantika und mehreren Autosemantika gebildet sind (von der Hand in den Mund leben, sein blaues Wunder erleben) sowie
- satzwertige Einheiten wie z. B. Sprichwörter (Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen.).

Verwende die linke oder rechte Cursortaste, um zur Folie in der jeweiligen Richtung zu blättern, wenn der Präsentationsbereich ausgewählt ist.

Wenn Sie einige der oben genannten Phraseme nicht verstehen, können Sie sich über ihre Bedeutung in einem (ein- oder zweisprachigen) phraseologischen Wörterbuch,

gedruckten oder elektronischen, informieren (z. B. im einsprachigen „Duden Band 11. Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik“) oder auf Redensarten-index.de.

1.3. Festigkeit/Stabilität/Fixiertheit, Lexikalisierung und Reproduzierbarkeit

Das Merkmal Festigkeit wird als das konstituierende, grundlegende betrachtet. Phraseme werden deshalb oft als feste Wortverbindungen bezeichnet. Auch in anderen Sprachen gibt es entsprechende Benennungen, die das Merkmal Festigkeit in den Vordergrund stellen: tschechisch *ustálené spojení*, engl. *fixed expressions/set phrases*, albanisch *togfjalësha të qëndrueshëm/togfjalësha leksikorë*, bosn. *ustaljeni izrazi*, serb. *čvrsti spojevi/ustaljena fraza/ustaljeni obrt*, mazedonisch *затврденизраз, затврдензборовенсостав*, kroatisch *čvrsta sveza riječi/sveza riječi*, slowenisch *stalna zveze/stalna besedna zveza*. Burger (2015: 11) sagt dazu, dass es sich um Kombinationen von Wörtern handelt, die den Deutschsprechenden genau in dieser Kombination (eventuell mit Varianten) bekannt sind. Zeigen wir es an einem bekannten Sprichwort: Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm (d. h. die Kinder sind in ihren Eigenschaften und Verhaltensweisen ihren Eltern oder anderen Vorfahren ähnlich). Im Deutschen ist nur diese eine Form des Sprichworts bekannt und nicht <Der Apfel fällt nicht weit vom Baum> (wie im Tschechischen) bzw. <Der Apfel fällt nicht weit vom Apfelbaum> (wie im Russischen) oder gar <Die Birne fällt nicht weit vom Birnbaum> (wie im Albanischen und Mazedonischen). Die Deutschsprechenden haben nur diese eine Form lexikalisiert, d. h. in ihrem mentalen Lexikon (Gedächtnis) gespeichert, und diese reproduzieren, d. h. verwenden sie immer wieder. Wir alle bilden unsere eigenen Sätze und Texte, jedoch nicht unsere eigenen Phraseme. Die Festigkeit führt zur Lexikalisierung und Reproduzierbarkeit der Phraseme, deshalb behandeln wir sie zusammen in einem Unterkapitel. In der obigen Definition haben Sie unter (b3) gelesen, dass Komponenten von Phrasemen unikal sein können, d. h. dass der Gebrauch dieser Wörter an eine bestimmte phraseologische Wortverbindung gebunden ist.

Diese Komponenten gibt es nur einmal, sie kommen außerhalb des einen Phrasems nicht vor.

Sie kennen bestimmt den Ausdruck gang und gäbe: Dass er zu spät kommt, ist leider gang und gäbe. Wir kennen es von ihm nicht anders. Die unikalenen Komponenten gang bzw. gäbe kommen in freier Verwendung nicht vor. Mit „frei“ ist gemeint, dass sie nicht als Einzellexeme gebraucht werden, sondern immer nur in der Verbindung gang und gäbe auftreten: ohne gang kein gäbe und umgekehrt. (Die Komponente gäbe ist hier nicht als Konjunktiv Präteritum des Verbs geben zu interpretieren.) Für dieses Phrasem gilt: Wenn Komponente A, dann auch Komponente B, und umgekehrt. Die eine Komponente kann ohne die andere nicht existieren.

Ob Sie das Phrasem Maulaffen feilhalten kennen, wagen wir zu bezweifeln. Das Wort Maulaffe bezeichnet einen Gegenstand, der schon lange außer Gebrauch ist.

Verwende die linke oder rechte Cursortaste, um zur Folie in der jeweiligen Richtung zu blättern, wenn der Präsentationsbereich ausgewählt ist.

Auf Wikipedia findet man diese Erklärung:

„Als Maulaffen oder Gähnaffen werden seit dem Mittelalter tönernen, kopfförmige Halter für Kienspäne bezeichnet, in deren offenes Maul man den Kienspan steckte. [...] Vermutlich liegt dem Ausdruck die mittelalterliche Lebenswirklichkeit zu Grunde: Man klemmte sich bei Arbeiten im Dunkeln, wenn man beide Hände frei haben musste, einen brennenden Kienspan zwischen die Zähne, um ein wenig Beleuchtung zu haben. [...] Funde von solchen tönernen Kienspanhaltern gibt es aus dem 13. und 14. Jahrhundert, in Berichten ist die Bezeichnung einer solchen Halterung noch am Beginn des 20. Jahrhunderts belegt.“

Das Wort Maulaffe wäre vermutlich ausgestorben, gäbe es nicht die Redewendung, in der es weiterlebt.

Bei Burger (2015: 22) können wir Folgendes nachlesen:

„Ein Ausdruck wie Maulaffen feilhalten lässt sich nur mit den beiden Wörtern Maulaffen und feilhalten realisieren. Man kann für Maulaffe nicht Affen (o.ä.) und für feilhalten nicht anbieten (o.ä.) einsetzen, ohne dass das Phrasem als solches „zerstört“ wird (feil und feilhalten sind zudem in freier Bedeutung nach Auskunft der Wörterbücher veraltend).“

Für die heutige Bedeutung des Phrasems ist folgende Information von Bedeutung: „Seit dem 15. Jahrhundert wird unter Maulaffe (im 16. Jahrhundert auch Affenmaul) ein Gaffer verstanden, „einer, der mit offenem Maul dasteht und gafft“ (Wikipedia).

Aufgabe 2

Informieren Sie sich auf **Redensarten-index.de** über die Bedeutung des Phrasems. Überlegen Sie, ob Sie in Ihrer Muttersprache ein Phrasem mit derselben Bedeutung kennen. Wenn ja, vergleichen Sie die bildliche Grundlage des muttersprachlichen Phrasem mit der des deutschen. Spielt in dem muttersprachlichen Phrasem auch der oben beschriebene Gegenstand eine Rolle?

Aufgabe 3

Überlegen Sie, ob für die folgenden Phraseme mit unikalenen Komponenten auch die Schlussfolgerung gilt: Wenn Komponente A, dann auch Komponente B, und umgekehrt. Bestimmen Sie danach, welche Wörter als unikale Komponenten zu betrachten sind.

Maulaffen feilhalten – im Nu – klipp und klar – in Betracht kommen – aufs Geratewohl

Relativierung der Festigkeit – phraseologische Varianten

Wie bereits in der oben genannten Definition betont wurde, ist die Festigkeit zu relativieren.

„Die jüngere Phraseologie-Forschung hat gezeigt, dass absolute lexikalische Festigkeit nur bei wenigen Phrasemen tatsächlich zu beobachten ist, dass die Mehrheit jedoch in bestimmten Grenzen Ersatzmöglichkeiten aufweist. Hier sind zwei Begriffe zu unterscheiden, die unterschiedliche Aspekte einer Relativierung der Festigkeit betreffen: Variation und Modifikation.“ (Burger 2015: 22, Hervorhebung im Original).

Fangen wir mit den Varianten an.

Aufgabe 4

Schauen Sie sich die beiden Bilder an und ermitteln Sie zwei Varianten eines Phrasems.

Verwende die linke oder rechte Cursortaste, um zur Folie in der jeweiligen Richtung zu blättern, wenn der Präsentationsbereich ausgewählt ist.

Falls Sie sich nicht sicher sind, ob Sie die Bedeutung dieses Phrasems richtig verstehen, lesen Sie folgende Beispielsätze.

Hier, wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen, erleben sie unvergessliche Ferien in völliger Stille und Ruhe.

Ich wuchs in einer ländlichen Gegend auf, wo Fuchs und Hase sich gute Nacht sagen, eine Stunde vom nächsten Kino entfernt.

Sie werden überwiegend durch abgelegene Dörfer fahren, wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen.

Fuchs und Hase sagen sich bei uns noch lange nicht gute Nacht, auch wenn unser Ort auf 1.733m Seehöhe liegt!

Jetzt können Sie die Bedeutung bestimmt richtig erklären. Zur Sicherheit noch ein Quiz.

Quiz 2

<https://wordwall.net/de/resource/28172893>

Aufgabe 5

Kennen Sie ein Phrasem mit der gleichen Bedeutung in Ihrer Muttersprache? Wenn ja, welche Tierbezeichnungen treten in diesem Phrasem auf? Oder sagt man es in Ihrer Muttersprache ganz anders, ohne Tierbezeichnungen?

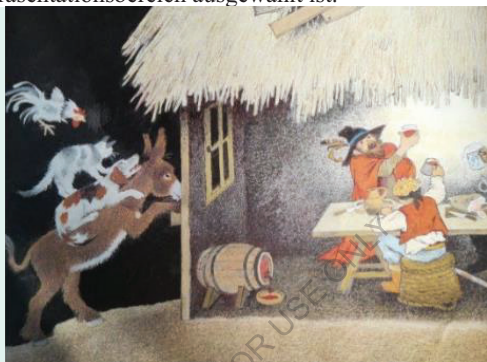
Wenn mehrere Varianten nebeneinander existieren, kann es dazu kommen, dass einige (z. B. regional) gebräuchlicher sind als andere. Auch Wörterbücher können unterschiedliche Varianten angeben. Schauen wir es uns an einem Beispiel an. Duden 11 (2020: 279) führt dieses Phrasem an: ein Gesicht wie drei/sieben/zehn/vierzehn Tage Regenwetter machen. Auf Redensarten-index.de finden wir eine andere Form: ein Gesicht ziehen/machen/aussehen/dreinblicken wie sieben Tage Regenwetter. Wir sehen in den

Wörterbüchern unterschiedliche Varianten. Während nach Duden 11 nur das Numerales variiert, gibt Redensartenindex Varianten beim Verb an, aber nicht beim Numerales.

Aufgabe 6

Wenn Sie sich zwischen den Zahlen drei, sieben, zehn und vierzehn entscheiden sollten, welche würden Sie bevorzugen und warum? Wenn Sie die Möglichkeit haben, eine/n Deutschmuttersprachler/in nach seiner/ihrer bevorzugten Variante zu fragen, tun Sie es.

Verwende die linke oder rechte Cursortaste, um zur Folie in der jeweiligen Richtung zu blättern, wenn der Präsentationsbereich ausgewählt ist.

Ein Mann hatte einmal einen alten Esel, der zur Arbeit immer untauglicher wurde. Da dachte er daran, den Esel schlachten zu lassen, aber der Esel merkte, dass ihm Unheil drohte, lief fort und machte sich auf den Weg nach Bremen. Dort, meinte er, könnte er ja Stadtmusikant werden. [...]

Es dauerte nicht lange, da saß eine Katze an dem Weg und machte ein Gesicht wie drei Tage Regenwetter. „Katze, warum bist du so traurig?“ fragte der Esel. [...]

Im Märchen von den Bremer Stadtmusikanten kommt diese Variante vor:

Aufgabe 7

Schauen Sie auf Redensarten-index.de unter dem Stichwort (auch Lemma genannt) **Bein** nach und notieren Sie sich alle Phraseme, die Variationen aufweisen. Informieren Sie sich über ihre Bedeutung. Kennen Sie Entsprechungen dieser Phraseme in Ihrer Muttersprache? Wenn ja, weisen diese auch Varianten auf? Diskutieren Sie es mit Ihren Studienfreunden.

Denkanstoß: In einigen der deutschen Phraseme alternieren die Komponenten *Bein* und *Fuß*. Diese Art von Variation ist im Tschechischen undenkbar, weil das Tschechische nur ein Wort für diesen Körperteil kennt.

Anhang

In dieser Einheit wurde über elf Phraseme gesprochen.

Сі можете ви на цьому посиланні тренуватися: <https://wordwall.net/de/resource/28173230>

Лösungen

Розв'язок до завдання 3 під посиланням <https://wordwall.net/de/resource/28251415>

Internet- und Bildquellen

- Maulaffe: Автор: Thomas Herbrich, <https://www.der-bremer-norden.de/events/die-lange-nacht-der-museen-im-bremer-norden/> [10.01.2022]
- Да sagen sich die Füchse gute Nacht <https://www.discogs.com/release/3517328-Manuela-Da-Sagen-Sich-Die-F%C3%BChse-Gute-Nacht> [10.01.2022]
- Wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen <https://www.booklooker.de/B%C3%BCher/Katrin-M-Schwarz-Sibylle-Hein+Wo-sich-Fuchs-und-Hase-gute-Nacht-sagen-pixi1397-Pixi-Serie-157/id/A02ikxJq01ZZn> [10.01.2022]
- Bremer Stadtmusikanten https://www.teteenlire.fr/img_sl/123388/boutique/les-quatre-musiciens-de-bremer-2_mini.jpg [10.01.2022]

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ПРО СПЕЦИФІКУ ПЕРЕКЛАДУ

Фразеологізми є складним і водночас надзвичайно цікавим об'єктом для перекладу, оскільки поєднують у собі як мовну, так і культурну специфіку. Аналіз німецьких та українських фразеологічних одиниць дозволяє виокремити основні особливості та труднощі, що постають перед перекладачем у процесі міжмовної трансформації фразеологічних одиниць.

1. Ключові особливості фразеологізмів:

- Полілексикальність: фразеологізми складаються щонайменше з двох слів (напр., „sein Herz ausschütten“).
- Стійкість: компоненти фразеологізмів не можуть вільно замінюватися іншими словами (напр., „gang und gäbe“).
- Відтворюваність: фразеологізми не утворюються спонтанно, а відтворюються в готовому вигляді з мовної пам'яті.
- Ідіоматичність: значення цілісного фразеологізму не виводиться із значень окремих його компонентів (напр., „jemandem einen Bären aufbinden“ – „вішати локшину на вуха“).

2. Типи відповідності при перекладі фразеологізмів:

- а) Повний еквівалент (і образ, і значення збігаються): – „jemandem das Herz brechen“ ↔ „розбити комусь серце“; – „auf Wolke sieben schweben“ ↔ „бути на сьомому небі від щастя“
- б) Частковий еквівалент (образ змінено, значення збережено): – „jemandem einen Bären aufbinden“ ↔ „вішати локшину на вуха“; – „den Nagel auf den Kopf treffen“ ↔ „влучити в саму точку“
- в) Пояснювальний переклад (відсутність фразеологічного відповідника): – „Maulaffen feilhalten“ ↔ „стояти з відкритим ротом і нічого не робити“
- г) Неперекладність або стилістична компенсація: – „gang und gäbe“ (немає повного відповідника в укр. мові, перекладається як „завичай“, „прийнято“).

3. Конкретні приклади фразеологізмів та їхній аналіз (DE ↔ UKR):

- „sein Herz ausschütten“ – „вилити душу“

- „ein Herz und eine Seele sein“ - „жити душа в душу“
- „jmdm. das Herz brechen“ - „розбити комусь серце“
- „gang und gäbe“ - „зазвичай“, „типово“ (пояснювальний переклад)
- „Maulaffen feilhalten“ - „стояти без діла, витріщатися“ (описовий переклад)
- „den Nagel auf den Kopf treffen“ - „влучити в саму точку“
- „jemandem einen Bären aufbinden“ - „вішати локшину на вуха“
- „Öl ins Feuer gießen“ - „підливати олії у вогонь“
- „auf Wolke sieben schweben“ - „бути на сьомому небі від щастя“
- „Wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen“ - „у дідька на куличках“, „у чорта

на болоті“

- „im Nu“ - „миттєво“, „одразу“
- „klipp und klar“ - „чітко і ясно“
- „aufs Geratewohl“ - „навмання“
- „ein Gesicht machen wie sieben Tage Regenwetter“ - „мати кислу міну“
- „im Handumdrehen“ - „у одну мить“
- „ins Fettnäpfchen treten“ - „потрапити в халепу“
- „Tomaten auf den Augen haben“ - „не бачити очевидного“
- „ins Schwarze treffen“ - „влучити в ціль“
- „einen Frosch im Hals haben“ - „мати хрипкий голос“
- „zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen“ - „вбити двох зайців одним

пострілом“.

Висновки:

- Не кожен фразеологізм підлягає дослівному перекладові – часто необхідна адаптація, пояснення або стилістична компенсація.
- Культурна специфіка образів у фразеологізмах (особливо в контексті тварин, історичних реалій, побуту) є одним із найскладніших аспектів перекладу.
- Знання фразеологізмів у мові оригіналу та мові перекладу необхідне для досягнення еквівалентності на смисловому, емоційному й стилістичному рівнях.
- Робота з фразеологізмами вимагає не лише лінгвістичної підготовки, а й культурної обізнаності.

Таким чином, переклад фразеологізмів є мистецтвом точного відтворення не лише змісту, а й колориту, емоційного навантаження й стилістичного відтінку, що вимагає від перекладача творчого підходу та глибокого міжкультурного розуміння.

ÜBUNGEN

Übung 1. З'єднайте німецькі фразеологізми з їхніми українськими відповідниками:

ins Schwarze treffen →
jemandem einen Bären aufbinden →

auf Wolke sieben schweben →
Öl ins Feuer gießen →
die Daumen drücken →
wie aus dem Ei gepellt →

Übung 2. *Перекладіть українські фразеологізми на німецьку мову. За потреби скористайтеся описовим перекладом.*

Не в своїй тарілці
Як з гуски вода
Вуха в'януть
Вішати локину на вуха
Грати першу скрипку
Тримати камінь за пазухою

Übung 3. *Виберіть правильний переклад фразеологізму в реченні.*

Als er die schlechte Nachricht hörte, machte er ein Gesicht wie...

- a) ...drei Käse hoch
- b) ...sieben Tage Regenwetter
- c) ...aus dem Häuschen

Übung 4. *У кожному реченні є неправильний переклад фразеологізму. Виправте його.*

Er hat mir Nudeln an die Ohren gehängt.
Ich drücke dir die Finger.
Sie lebt von der Hand zu Mund.

Übung 5. *Перекладіть речення дослівно, а потім перетворіть його на стилістично природний варіант.*

Er hat mir sein Herz ausgeschüttet.
Дослівно:
Варіант, природний для української мови:

Übung 6. *Переклад у художньому стилі*

Перекладіть уривок, зберігаючи стилістику і фразеологізми.
„Und plötzlich merkte er, dass er ins Fettnäpfchen getreten war.“

Übung 7. *Розподіліть фразеологізми за способами перекладу:*

- a) повний еквівалент
- b) частковий еквівалент
- v) описовий переклад
- г) неперекладне/культурно специфічне

Фразеологізми:

klipp und klar

jemandem die Daumen drücken

Tomaten auf den Augen haben

sich wie ein Elefant im Porzellanladen benehmen

Übung 8. «Переклади в обидва боки»

Перекладіть кожен фразеологізм з німецької на українську і навпаки:

Wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen

у дідька на куличках

Blut und Wasser schwitzen

лити крокодилячі сльози

sich zum Affen machen

показати кузькіну матір

Übung 9. Творче письмо

Складіть коротке оповідання (5–7 речень), використовуючи не менше 3-х фразеологізмів з обох мов.

Übung 10. Вибір фразеологізму за значенням

Підстав правильний фразеологізм у речення.

Als sie die Prüfung bestanden hatte, schwebte sie _____.

Er hat mir _____, weil er mich anlügen wollte.

Ich drücke dir _____ für dein Vorstellungsgespräch!

(варіанти: auf Wolke sieben, einen Bären aufgebunden, die Daumen)

Übung 11. «Один зайвий»

У кожному ряду один фразеологізм стилістично або семантично не відповідає іншим. Знайди його.

ins Schwarze treffen, die Nase voll haben, auf Wolke sieben schweben

den Faden verlieren, den Kopf hängen lassen, das fünfte Rad am Wagen sein

Übung 12. Створення фразеологізмів

Складіть фразеологізм, використовуючи подані слова:

Herz – entdecken – für etwas

Fuchs – Hase – gute Nacht

Gesicht – Regenwetter – sieben Tage

Übung 13. «Контекстні пастки»

Прочитайте речення. Визначте, чи є в ньому фразеологізм. Якщо так — перекладіть його.

Sie hat kalte Füße bekommen.
Er hat sich aus dem Staub gemacht.
Sie hat sich einen Kaffee gemacht.

Übung 14. Переклад з варіантами

Виберіть найвідповідніший варіант перекладу:

„Er ist ein blutiger Anfänger.“

- a) Він кривавий початківець
- b) Він зелений новачок
- v) Він почав працювати в лікарні

Übung 15. Перекладацький двобій

Розділіть студентів на 2 групи. Одна група перекладає фразеологізми з української, інша – з німецької. Потім групи обмінюються перекладами, оцінюють точність і природність, вносять правки.

Übersetzung von Phraseologismen

(Білоус О.М. Порівняльна лексикологія (курс лекцій німецькою мовою): Навчальний посібник: видання 2-ге доопрацьоване та доповнене. Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2013.)

Stehende Wortverbindungen können in andere Sprachen übersetzt werden. Die Besonderheiten der Übersetzung werden durch die Eigentümlichkeiten dieser Wortverbindungen bedingt. Eigentlich ist hier die Rede von der Wiedergabe des Inhalts, genauer gesagt, von dem Aussuchen passender Äquivalente und seltener von der Übersetzung im eigentlichen Sinne.

In der Fachliteratur ist jedoch die Meinung verbreitet, dass stehende Wortverbindungen aus einer Sprache in die andere nicht übersetzt werden können. *Die Unübersetzbarkeit von Phraseologismen ist aber eine strittige Frage.* Wenn man unter der Übersetzung die wörtliche Wiedergabe meint, so sind natürlich die meisten phraseologischen Redewendungen unübersetzbar. Wenn man das deutsche Idiom ***Pech haben*** ins Ukrainische wörtlich übersetzt, ist der Sinn des Idioms nicht klar. Jedoch führt die buchstäbliche Deutung dieses Idioms auch im Deutschen zum Unsinn. Den Fachausdruck „**Übersetzung**“ soll man viel weiter verstehen. Stehende Wortverbindungen in eine andere Sprache zu übersetzen, heisst vor allem, die Bedeutung eines Phraseologismus, seine Bildlichkeit und Besonderheit zu bewahren. Von diesem Standpunkt aus können alle stehenden Wortverbindungen übersetzt werden, allerdings auf verschiedene Weise.

Es gibt vier Arten der Übersetzung von Phraseologismen:

- **wortgenaue;**
- **äquivalent-genaue;**
- **äquivalent-ungenau;**

- **die umschreibende.**

a) **Die wortgenaue Übersetzung** ist eigentlich eine Kalkierung /Lehnübersetzung/. Diese Art ist fast ausschliesslich für geflügelte Worte charakteristisch: lat. *O, tempora! O, mores!* (Cicero), dt. *O, Zeiten! O, Sitten!* ukr. *Інші часи, інші морі!*

b) **Die äquivalent-genaue Übersetzung** ist die beste Art der Wiedergabe von Phraseologismen. Sie besteht darin, dass man in anderen Sprachen einen Phraseologismus mit derselben Bedeutung (ein passendes Äquivalent) aussucht, wobei dieses Äquivalent nicht nur der Bedeutung nach, sondern auch dem Etymon nach der zu übersetzenden Wortverbindung entsprechen muss: *aus dem Finger saugen – висмоктали з пальця, взадату щось; auf grossem Fuss leben – жити на широку ногу, in die Augen fallen – кидатися в очі; er holt keine Sterne vom Himmel – він не хватає зірок з неба.*

Dabei spielt es bei der Übersetzung von Phraseologismen gar keine Rolle, ob das entsprechende Äquivalent in der betreffenden Sprache selbst oder durch Kalkierung aus einer anderen Sprache entstanden ist.

c) **Die äquivalent-ungenaue Übersetzung** ist weniger treffend, da sie nicht immer die Eigentümlichkeit der Phraseologismen wiedergibt. Sie besteht auch im Aussuchen einer äquivalenten stehenden Wortverbindung mit derselben Bedeutung, aber mit einem anderen Etymon: *auf der Bärenhaut liegen – буми байдику; Eile mit Weile – поспішиши, людей насмішиши; Eulen nach Athen tragen – їхати в Тулу зі своїм самоваром.*

d) **Die Übersetzung durch freie Umschreibung** wird dann angewendet, wenn die oben erwähnten Übersetzungsarten unmöglich sind. Diese Art ist am wenigsten treffend, denn dabei verschwindet die Eigentümlichkeit, Bildhaftigkeit, Emotionalität des Ausdrucks. Der eigenartige Reiz der Phraseologie geht dadurch verloren: *den Stab über jemanden brechen – винести остаточний вирок кому-н., визнати винним кого-н.; etwas um ein Butterbrot kaufen – купити за безцінь, даремно, дурно; Schwein haben – щастити, таланити; einer aus der siebenten Bitte – позана людина.*

Phraseologische Äquivalente

Phraseologische Äquivalente existieren nicht nur in verschiedenen Sprachen, sondern auch in einer und derselben Sprache, in unserem Falle im Wortschatz der deutschen Sprache selbst.

Im Deutschen sind mehrere stehende Wortverbindungen mit nahen oder ähnlichen Bedeutungen vorhanden. *Es ist mir Wurst* bedeutet dasselbe, wie *es ist mir egal; die Hand ins Feuer für etwas (jemanden) legen, Gift auf etwas nehmen können, auf etwas Brief und Siegel geben, etwas mit Hand und Mund versichern, einen Besen fressen wollen*: alle diese Wortverbindungen haben die Bedeutung 'für etwas (jemanden) bürgen'. *Das Regiment führen, die erste Geige spielen, den Ton angeben, das grosse Wort führen* bedeutet 'die führende Rolle spielen'. *Jemandem blauen Dunst vormachen* heisst dasselbe, wie *Potemkinsche Dörfer vorgaukeln*.

Als glänzendes Beispiel sinnverwandter Sprichwörter dient folgender Auszug aus Heine, wo verschiedene Sprichwörter eine und dieselbe Bedeutung haben *Gut Ding will Weile haben (не питають, чи хутко, але питають, чи добре).*

Es hat

Mit dem Schlagen gar keine Eile,

Man baute nicht Rom in einem Tag,

Gut Ding will haben Weile.

Wer heute nicht kommt, kommt morgen gewiss,

Nur langsam wächst die Eiche,

Und chi va piano, va sano, so heisst,

Das Sprichwort im römischen Reichen (H. Heine).

In verschiedenen Sprachen lässt sich eine Menge von Phraseologismen aufzeichnen, die der Bedeutung und sogar dem Etymon nach beinahe zusammenfallen. Solche Äquivalente sind *in der Patsche sitzen* – *бути в скрутному становищі, сидіти на міліні*; *Alle(s) über einen Kamm scheren* – *стригти всіх під один гребінець*; *Die Katze im Sack kaufen* – *купувати kota в мішку* u. v. a.

Selbstverständlich kann das Zusammenfallen mancher stehenden Wortverbindungen in verschiedenen Sprachen durch die Einwirkung der Literatur erklärt werden. Wenn man schon von der Einwirkung auf diese Gebiete spricht, so darf nicht vergessen werden, dass diese nicht nur auf dem Gebiet der Literatur vorhanden sind, sondern auch durch wirtschaftliche, politische und kulturelle Beziehungen der Völker bedingt werden können. Aber auch das ist nicht das Wichtigste. Das Zusammenfallen stehender Wortverbindungen in verschiedenen Sprachen ist durch den allgemeinmenschlichen Charakter der Entwicklung des Denkens zu erklären. Das Denken spiegelt aber die Wirklichkeit wider. In der Wirklichkeit, eigentlich im Leben der Menschen, gibt es manches Ähnliche, was seinen Ausdruck in der Phraseologie findet, z. B. man konnte überall das Eisen nur dann schmieden, wenn es heiss war, daher das Sprichwort *Man schmiedet das Eisen, solange es heiss ist* – *куй залізо, поки гріє*.

Wenn man in den Wald geht, hat man die Gewohnheit einander zuzurufen, daher das Sprichwort *Wie man in den Wald hineinschreit, so hallt es wider* – *як гукнеш, так і відгукнеться*.

Aber es gibt auch stehende Wortverbindungen, die der Bedeutung nach äquivalent, dem Etymon nach jedoch verschieden sind: *Unter vier Augen*, ukr. *вічна віч, сам на сам*, frz. *tete a tete* (*tete* 'Kopf'), engl. *face to face* (*face* 'Gesicht'). Daneben ist aber auch zu beachten, dass manche stehende Wortverbindungen keine Äquivalente in anderen Sprachen besitzen. Das ist durch den nationalen Charakter der Sprache und durch die Eigentümlichkeit der Geschichte des Volkes zu erklären, z. B. *auf der Bärenhaut liegen, ein grosses P schreiben*.

Im Ukrainischen gibt es sogenanntes *Wortspiel* (*Каламбур* - *фігура мовлення, яка полягає в гумористичному використанні багатозначності слова або звукової схожості різних слів: кому весілля, а курці смерть; на Миколи та ніколи; далеко кучому до зайця; на городі бузина, а в Києві дядько; де раки зимують; далеко ще чуприні до лисої голови*).

Stehende Wortverbindungen können im Prozess der weiteren Entwicklung vieldeutig werden. **Sich eine Blöße geben bedeutet: a) einen Fehler machen und b) eine Schwäche verraten; jemanden (etwas) im Stich lassen** bedeutet:

jemanden in der Gefahr verlassen; jemanden seinem Schicksal überlassen, jemanden verlassen auch im abstrakten Sinn; irgendeine Sache aufgeben, die Hand von etwas lassen; jemandem keine Aufmerksamkeit schenken; jemandem die Treue brechen.

Die Prägung von Phraseologismen führt der Sprache neues Wortgut zu. Die Phraseologismen entstehen in der Sprache beständig und bereichern dadurch ihren Wortschatz. Durch die Bildung stehender Wortverbindungen entstehen in der Sprache Synonyme. So kann zuweilen ein bestimmter Begriff in der Sprache durch ein einzelnes Wort und zugleich durch einen Phraseologismus ausgedrückt werden. Ausserdem entstehen solche Phraseologismen, die im Vergleich zu den Einzelwörtern eine ganz besondere Schattierung in ihrer Bedeutung erhalten. So bedeutet **in Bewegung setzen** nicht dasselbe wie **bewegen**, vgl. *Der Karren wird in Bewegung gesetzt*, was durch das Verb **bewegen** nicht ersetzt werden kann. Oder **Freundschaft mit jemandem pflegen** ist nicht dasselbe wie **sich mit jemandem befreunden** usw.

Es ist noch folgendes zu bemerken: auf Grund stehender Wortverbindungen entwickeln sich manchmal neue Wörter. So wurde aus dem Idiom **auf der Bärenhaut liegen** das Wort **Bärenhäuterei** gebildet.

Aus manchen verbalen stehenden Wortverbindungen können zusammengesetzte Verben entstehen. So entwickelte sich aus **in Stand setzen** das Verb **instandsetzen**, aus **Teil nehmen** das Verb **teilnehmen**; der Phraseologismus **Anteil nehmen** existiert aber nur als stehende Wortverbindung.

Wegen ihrer Bildhaftigkeit, wegen ihrer treffenden Form drangen die Phraseologismen in den deutschen Wortschatz ein und eroberten sich ihren Platz im Sprachgebrauch des ganzen Volkes.

Der Wortschatz der deutschen und der ukrainischen Sprachen wird also durch stehende Wortverbindungen quantitativ bereichert.

Die Phraseologismen bereichern die Sprache auch **qualitativ**, weil sie manchmal mehrdeutig sind und mehrere Begriffe bezeichnen können. Dabei darf auch nicht vergessen werden, dass stehende Wortverbindungen oft viel expressiver und emotioneller als einzelne Wörter sind und damit nicht wenig zur Vervollkommnung der Sprache beitragen.

4. Фальшиві (хибні) друзі перекладача

Однією з найпоширеніших і найскладніших проблем при перекладі між українською та німецькою мовами є феномен, який у перекладознавстві називають «фальшивими друзями перекладача». Це пари слів у двох мовах, які зовні схожі за формою, звучанням або написанням, але мають різне або навіть протилежне значення. Через цю схожість часто виникають помилки, які призводять до спотворення змісту перекладу.

Фальшиві друзі перекладача особливо проблемні для початківців, адже інтуїтивний вибір слова базується на зовнішній схожості, а не на фактичному значенні. У контексті українсько-німецьких перекладів важливо розуміти їхню природу, щоб уникнути хибних рішень.

Що таке фальшиві друзі перекладача?

Термін «фальшиві друзі перекладача» походить з англійської мови (false friends) і означає слова, які виглядають або звучать однаково або подібно в двох мовах, але мають різне значення. Ця лінгвістична омана часто виникає через спільні корені слів у мовах, контакт мов або запозичення, які змінили значення.

При перекладі з української на німецьку (та навпаки) такі слова часто вводять в оману і спричиняють семантичні помилки.

Аналіз прикладів фальшивих друзів у українсько-німецькому перекладі

1. Актив / Aktiv

- Українське слово: актив - означає «діяльний», «активний учасник», або в економіці - «майно, цінності підприємства».
- Німецьке слово: Aktiv (читається [актив]) - у загальному вжитку теж означає «активний», але в бухгалтерії - це «актив» (майно), що збігається, але в реченні треба точно розуміти контекст.

Фальшивий друг: У побутовому чи юридичному контексті «актив» в українській може означати «група активістів», а німецьке «Aktiv» - це граматична форма дієслова (активний стан) або бухгалтерський термін.

Приклад помилки:

Українське речення:

«У нашому активі багато молодих людей» → Помилковий німецький переклад: „In unserem Aktiv sind viele junge Leute“ - некоректно. Правильний варіант: „In unserer Gruppe / unserem Team sind viele junge Leute“.

2. Блок / Block

- Українське слово: блок - може означати частину будівлі, політичну коаліцію, технічний модуль.
- Німецьке слово: Block - також означає блок, але часто в значенні «блокнот», «шматок», «квартал» (вулиць) або політична група.

Фальшивий друг: Якщо в українському реченні йдеться про «блокування» або «блокувати», німецьке Block не підходить.

Приклад: «Вони заблокували рух на дорозі» → Хибний переклад: „Sie haben den Block auf der Straße gemacht“ - неправильно. Правильний переклад: „Sie haben den Verkehr auf der Straße blockiert“.

3. Магазин / Magazin

- Українське слово: магазин - торговий заклад.
- Німецьке слово: Magazin складається переважно з двох значень: склад, запас, сховище; журнал (періодичне видання).

Фальшивий друг: Якщо український «магазин» перекладати як Magazin, виникає непорозуміння.

Приклад: «Я йду в магазин» → Неправильний переклад: „Ich gehe ins Magazin“ - не означає торговий заклад. Правильний переклад: „Ich gehe in den Laden“ або „Ich gehe zum Geschäft“.

4. Фабрика / Fabrik

- Українське слово: фабрика - виробниче підприємство.
- Німецьке слово: Fabrik - також означає завод, фабрику.

У цьому випадку збіг семантики високий, але у вжитку в німецькій фабрика (Fabrik) має дещо більш широкий промисловий зміст, тоді як українське «фабрика» часто асоціюється з легкою промисловістю.

5. Прес / Presse

- Українське слово: прес - це механізм, машина для тиску.
- Німецьке слово: Presse - означає пресу в значенні ЗМІ, журналістику.

Фальшивий друг: «Виробничий прес» не можна перекладати як „die Presse“.

Приклад: «Використовують прес для формування металу» → Хибний переклад: „Man verwendet die Presse zur Metallverformung“ - неправильно, бо Presse означає ЗМІ. Правильний переклад: „Man verwendet eine Hydraulikpresse zur Metallverformung“, краще уточнити вид пресу: „Hydraulikpresse“.

6. Штамп / Stempel

- Українське слово: штамп - друкарський виріб, а також кліше, стереотип.
- Німецьке слово: Stempel - друкарський штамп, печатка.

Тут часто можна допустити помилку в переносному значенні. Українське «штамп» у значенні кліше треба перекладати як Klischee, а не Stempel.

7. Рецепт / Rezept

- Українське слово: рецепт - інструкція приготування їжі, а також лікарський рецепт.

- Німецьке слово: Rezept - те саме, але у медичному контексті частіше.

Іноді початківці плутають контекст і вживають рецепт в одному значенні, що може викликати непорозуміння.

Розбір контекстів та прикладів з перекладу

Приклад 1. Політичний контекст

Українське речення: «Опозиційний блок виступив із заявою.» Хибний переклад: „Die oppositionelle Block hat eine Erklärung abgegeben.“ Пояснення:

Німецьке слово Block не часто використовується як політичне об'єднання без уточнення. Краще: Правильний переклад: „Die Oppositionsgruppe / Koalition hat eine Erklärung abgegeben.“

Приклад 2. Журнальний контекст

Українське речення: «Я прочитав цікавий рецепт у журналі.» Хибний переклад: „Ich habe ein interessantes Rezept im Magazin gelesen.“ Цей переклад правильний, якщо йдеться про журнал (Magazin). Але якщо перекладач не розуміє, що «рецепт» тут кулінарний, то можна помилково трактувати як медичний.

Приклад 3. Бізнесовий контекст

Українське речення: «Підприємство має значний актив.» Хибний переклад: „Das Unternehmen hat einen bedeutenden Aktiv.“ - граматично некоректно. Правильний переклад: „Das Unternehmen verfügt über ein bedeutendes Vermögen / Anlagevermögen.“

Як уникнути помилок?

1. Завжди перевіряти значення слова у словнику, враховуючи контекст.
2. Знати найпоширеніші пари фальшивих друзів.
3. Вивчати типові контексти уживання.
4. Вживати синоніми або роз'яснення, якщо слово може бути неоднозначним.
5. Консультуватися з носіями мови або професійними перекладачами.

Фальшиві друзі перекладача - це надзвичайно поширене явище, яке суттєво ускладнює процес перекладу між українською та німецькою мовами. Особливо це стосується лексики, де поверхнева схожість призводить до хибних семантичних рішень.

Ретельне вивчення конкретних випадків, контекстів та використання авторитетних джерел допомагає уникнути помилок і підвищує якість перекладу.

ÜBUNGEN

(Мироненко Т. С. Теорія і практика перекладу. Посібник для студентів факультету перекладачів.
К. : Вид. центр КНЛУ, 2013.)

Übung 1. Übersetzen Sie folgende Sätze ins Ukrainische.

1. Alle seine Gebrechen sind von seiner sitzenden Lebensweise. Bewegung wäre für ihn die beste Medizin. 2. Er war seit zwanzig Jahren Lektor eines großen Berliner Verlags, seit zehn Jahren Cheflektor. 3. Diese Fragen hätte man in einer intimen Unterredung besprechen und damit den Skandal verhindern können. 4. Bei der darauf folgenden Auseinandersetzung wurde mein Kollege sehr massiv. 5. Dazu braucht man nicht viel Intelligenz. 6. Auch erinnerte er sich aus einem früheren Brief, Mutter sollte zu Schönhusen gehen, der könne ihn möglicherweise reklamieren (W. Bredel). 7. Zu welcher Rasse gehört das Zuchtvieh? 8. Er trug die Robe eines Generalstaatsanwalts. 9. Das war total verkehrt. 10. Nach einigen Stunden der Übung hatten wir schon eine gewisse Routine. 11. Viele Jahre lang war er Baureferent in der Stadtverwaltung. 12. Sein Armeedienst endete mit seiner Degradierung. Er kehrte nach Hause als einfacher Soldat zurück. 13. Er ist ein guter

Fußballspieler, gehört aber nicht zu der ersten Garnitur der Nationalmannschaft. 14. Auf den Vorschlag ihres Chefs reagierte sie mit großer Reserve. 15. Schach ist die Probe auf Intelligenz (H. Kant). 16. Ihr Mann ist Professor und leitet meines Wissens ein Referat im Bildungsministerium. 17. Kondensierte Milch ist ein kalorienreiches Produkt. 18. Dein Freund ist ein komischer Kautz, und die Geschichte, die er eingebrockt hat, kommt mir auch ziemlich komisch vor. 19. Der Photograph hat sich mit seinen Aktbildern einen Namen gemacht. 20. Der Übergang zur freien Marktwirtschaft in allen ehemaligen sozialistischen Ländern wird leider mit der sozialen Demontage begleitet. 21. Die gewählte poetische Diktion des Dichters kommt nicht immer beim Publikum an. 22. Die japanischen Volleyballspieler spielten intelligenter und schneller als die körperlich überlegenen Russen. 23. Nach und nach setzte sich in der Öffentlichkeit und in den regierenden Kreisen die Erkenntnis, dass die Politik des kalten Krieges nicht opportun war. 24. Reden Sie bitte keine Phrasen! Ich will nur Sachliches hören. 25. Ich finde sein Benehmen einfach provokant. Will er vielleicht auf eine Kollision ankommen lassen? 26. Der Firmeninhaber ist zurzeit beschäftigt: er hat eine Konferenz mit seinen Geschäftspartnern. 27. Die Alte, das ist die Bildhauerin Anna Tirschenreuth, nicht irgendwer, kein Artist wie Alois, sondern die erste Bildhauerin des Landes (L. Feuchtwanger). 28. Er begriff, dass sie ihm eine Lektion erteilte. 29. Das ist ein Packet mit Wertangabe. 30. Mit elementarer Gewalt brachten die Wassermassen herein. 31. Er flog mit der regulären Linienmaschine. 32. Grinbaum ist der beste Erzähler jüdischer Witze und Anekdoten. 33. Es gibt jetzt eine Hochschule für Sport, ein Sportakademiker ist jedem anderen Akademiker gleichgestellt. 34. Reden Sie doch keine Makulatur! 35. Sie trug eine kostbare glitzernde Robe. 36. Er wurde das fatale Gefühl nicht los, etwas falsch gemacht zu haben. 37. Diese Tonne ist aus dem Ton hergestellt, ihre Geräumigkeit ist 2 Zentner. 38. Dieser Mann hat solche Eigenschaften wie Intelligenz, Freundlichkeit und Galanterie. 39. Die Kekse meiner Mutter sind immer sehr delikate. Das ist ihre 47. Spezialität. 40. Diese Bibliothek ist weltberühmt. Hier gibt es das Autograph der Bibel von einem Synoptiker.

Übung 2. *Übersetzen Sie folgende Sätze ins Deutsche.*

1. Наступний сеанс починається лише через 2 години. 2. За ними йшли вантажники у темних робах. 3. Дай мені подивитись твої лекції з економіки. 4. Я знав також інтелігентних робітників, що читали серйозну літературу. 5. Він був кмітливою людиною. 6. Навігація це один з основних предметів у морехідному училищі. 7. Автомобілі цього типу мають досить жорстку амортизацію. 8. Чоловіка моєї сестри не можна назвати інтелігентною людиною. 9.3 нашою скаргою мі звернулися до міністра через його референта. 10. Через надзвичайно сувору зиму навігація на внутрішніх водоймах починається пізніше ніж звичайно. 11. Рада директорів вирішила підвищити амортизаційні відрахування. 12. На арену цирку вийшли всі артисти, що брали участь у виставі. 13. У театральному училищі велику увагу приділяють дикції. Викладачі вимагають, щоб кожне слово вимовляли чітко і

голосно. 14. У Таїланді добре розвинена індустрія туризму. 15. Його промова викликала у публіки неочікуваний комічний ефект. 16. Підприємство більше не отримує прибутку від реклами та збуту, тому через деякий час стало банкрутом. 17. Мені завжди подобалися собаки, особливо такі породи як німецька вівчарка, бульдог та такса. 18. Будинок цієї сім'ї був найкращим у місті. В його саду можна було побачити дивовижні скульптури. 19. На ньому була мантия прокурора. 20. Він не міг позбутися неприємного відчуття, що щось зробив не правильно.

Übung 3. *Lesen Sie den Text über die Übersetzungsfaulheit. Übersetzen Sie den Text ins Ukrainische.*

Hollywood-Stars, die Monster kreieren, explodierende Boiler, die zu Schiffskatastrophen führen, schwerer Drogenmissbrauch in einem US-Krankenhaus: Ohne die täglichen Übersetzungsfehler wäre das Leben nur halb so aufregend.

Da heutzutage die meisten Nachrichten von internationaler Relevanz aus englischsprachigen Quellen stammen, besteht die Arbeit von deutschen Journalisten zu einem großen Teil aus Übersetzen. Vielen fällt es dabei schwer, sich von der englischen Vorlage zu lösen, sie kleben am Originaltext und übersetzen Wort für Wort, ohne sich zu fragen, ob man das im Deutschen so überhaupt sagen kann. So kommt es bisweilen zu kuriosen Missverständnissen und äußerst eigenwilligen Wortschöpfungen.

Seit den schrecklichen Geschehnissen des 11. Septembers 2001 hat bei uns ein Wort eine unbeschreibliche Renaissance erlebt, das bis dato als altmodisch galt und in der Mottenkiste der Militärsprache vor sich hin staubte: die Attacke. Früher nahm dabei vor unserem geistigen Auge allenfalls ein Offizier in einer bunten Uniform mit Helm und Federbusch Gestalt an, der mit blank gezogenem Säbel den Angriff befiehlt, seinem Pferd die Sporen gibt und wie ein Wahnsinniger drauflos reitet. Eine Szene, wie man sie in Dutzenden von Historienfilmen gesehen hat. Attacken wurden gern geritten, aber zusammen mit der Kavallerie ist auch das Wort aus der Mode gekommen. Jedenfalls im Deutschen. Im Englischen hat das Wort "attack" nichts Altmodisches, es ist die übliche Vokabel für Angriff, Anschlag, Anfall, Überfall, Beschuss und für scharfe Kritik. So sprach man in den englischsprachigen Medien nach dem 11. September ganz selbstverständlich von "terror attack". Offenbar aber war die deutschsprachige Presse von den Anschlägen derart überwältigt, dass sie das Übersetzen vergaß. Möglicherweise wurde dieser Umstand durch die Tatsache begünstigt, dass einer der Flugzeugentführer Mohammed Atta hieß. Jedenfalls ist seit diesem Tag das Wort "Terror-Attacken" in aller Munde, und auch die Zahl der "Herzattacken" hat wieder zugenommen (während die der Herzinfarkte deutlich zurückging).

Erinnern Sie sich noch an den schlimmen Unfall des Magiers Roy Horn, der im Oktober 2003 auf der Bühne von einem weißen Tiger angefallen und schwer verletzt wurde? Prompt war natürlich in deutschen Zeitungen von einer "Tiger-Attacke" die Rede. Aber das Empörendste an der Geschichte: Die Ärzte versetzten den armen Roy mit Drogen in ein

künstliches Koma. So konnte man es lesen. Und man wunderte sich: In den USA ist nicht mal Haschisch legal, und Roy wird mit Drogen voll gepumpt? Geht das mit rechten Dingen zu? Das englische Wort "drugs" steht in erster Linie für Medikamente.

Die engere Bedeutung "Drogen", "Rauschmittel" gibt es im Englischen zwar auch, doch die war sicherlich nicht gemeint, als die Ärzte um das Leben des Las-Vegas-Stars rangen.

Übersetzungsfaulheit ist eines der gravierendsten Stilprobleme unserer Zeit. Nicht immer ist der Fehler so klar erkennbar wie im Falle von "silicon", das oft fälschlich mit Silikon übersetzt wird: "Sieben Jahre nach dem Boom der pflegebedürftigen Kleincomputer kommt nun eine zweite Generation der Silikonküken auf den Markt", hieß es in einem Bericht über die aus Japan importierte Landplage namens Tamagotchi.

Silikon ist ein Stoff, mit dem normalerweise Badewannen abgedichtet und Frauenbrüste auf ein augenfälliges Format gebracht werden. Das Herzstück der kleinen Tamagotchi Nachkommen besteht aber nicht aus Silikon, sondern aus Silizium.

Erstaunlich unsensibel reagieren viele Menschen auch im Umgang mit dem englischen Wort "sensitive" (= sensibel, feinfühlig, empfindlich). Da erregt sich zum Beispiel ein Energie-Experte der SPD über den geplanten Export der Hanauer Atomfabrik nach China mit den Worten: "Wenn es überhaupt je einen Grund gibt, einen Export zu untersagen, dann bei sensitiver Atomtechnologie." Das Wort sensitiv gibt es im Deutschen zwar auch, doch hat es die Bedeutung "leicht reizbar" und wird hauptsächlich von Nervenärzten verwendet. Was der Energie-Experte tatsächlich meinte, war "sensible Atomtechnik".

In einem Bericht, in dem es um die Fettleibigkeit der Amerikaner ging, war zu lesen: "Allzu große Anstrengungen will der Minister seinem Volk nicht zumuten. Es sei nicht nötig, Marathon zu laufen oder einem Gesundheitsclub beizutreten." Die Augen sind schon längst im nächsten Absatz, da kreiselt das Wort "Gesundheitsclub" noch immer im Kopf herum und verursacht ein befremdliches Geräusch. Bis es plötzlich "Klack!" macht und man erkennt: Im Originaltext war offenbar von einem "health club" die Rede, und das ist nichts anderes als ein ganz gewöhnliches Fitness-Studio!

"Gesundheitsclub" ist fraglos eine irreführende Übersetzung.

Im Fachjargon spricht man von "falschen Freunden", wenn ein wörtlich übersetzter Begriff scheinbar passt (so wie silicon/Silikon), in Wahrheit aber etwas ganz anderes bedeutet und somit also das Ziel verfehlt. Eines der bekanntesten Beispiele hierfür ist die amerikanische "billion", die von deutschen Journalisten regelmäßig mit "einer Billion" wiedergegeben wird, wodurch der Haushalt der USA jedes Mal zu immenser Größe aufgebläht wird, neben der selbst Dagobert Duck arm aussieht. Die amerikanische "billion" entspricht im Deutschen "nur" einer Milliarde.

"Solana drückte seine tiefe Sympathie für diejenigen aus, die bereits Zielscheibe von Angriffen geworden waren", war im Zusammenhang mit einer Serie von Briefbombenanschlägen zu lesen. Immerhin hatte der Übersetzer auf den Begriff "Briefbombenattacken" verzichtet, wofür man heutzutage ja schon dankbar sein muss.

Aber drückt man auf Deutsch den Opfern seine Sympathie aus? Ist es nicht eher Mitgefühl, Beileid oder Bedauern? Schlag nach bei Shakespeare, oder wenigstens im Lexikon, und siehe da: Das englische Wort "sympathy" bedeutet neben Zuneigung und Wohlwollen auch Mitleid, Mitgefühl und Anteilnahme. Es kommt eben auf den Zusammenhang an, und über den sollte sich jeder im Klaren sein, ehe er sich ans Übersetzen macht.

Ein falscher Freund versteckt sich auch in diesem Beispiel: "Das schwerste Unglück in der Geschichte des New Yorker Fährbetriebs ereignete sich 1871, als auf einem Schiff ein Boiler explodierte. Damals wurden mehr als 125 Menschen getötet." Natürlich ist damals nicht ein Heißwasserspeicher explodiert, wie er üblicherweise in Badezimmern hängt, sondern ein Dampfkessel. Im Englischen heißt boiler nämlich auch das, im Deutschen nicht.

Etwas anderes muss dem Hollywood-Star Ben Affleck explodiert sein, denn laut eines Klatschspalten-Berichts soll er das Scheitern seiner Beziehung zu Jennifer Lopez mit folgenden Worten erklärt haben: "Wir haben ein Monster kreiert!" Haben die beiden also doch noch Nachwuchs bekommen? Oder sich erfolgreich als Nachfolger Dr. Franksteins versucht? Im Originallaut hat Ben Affleck tatsächlich gesagt: "We created a monster", aber das bedeutet im Deutschen nichts anderes als "Die Sache ist uns aus dem Ruder gelaufen" oder "Wir haben die Kontrolle verloren". Der Ausdruck "ein Monster kreieren" ist im Deutschen keine Redewendung, die als Metapher funktioniert. Folglich muss man sich vom englischen Wortlaut lösen und abstrahieren, denn nicht die Wörter wollen übersetzt sein, sondern ihre Bedeutung.

Wie grandios man danebenliegen kann, wenn man es mit der wörtlichen Treue zu genau nimmt, zeigt das letzte Beispiel: Nach einer Begegnung mit Hillary Clinton soll Bernadette Chirac, die Frau des französischen Staatspräsidenten, anerkennend gesagt haben: "Sie ist eine Professionelle. Aber sie kann auch sehr charmant sein." Wir dürfen davon ausgehen, dass Bernadette Chirac ihre Worte in Wahrheit klüger gewählt hat und dass hier nichts anderes als ein weiterer Übersetzungsfehler vorliegt: "She's a professional", so stand es in der englischsprachigen Quelle - was auf Deutsch natürlich bedeutet: "Sie ist professionell" oder auch "Sie ist ein Vollprofi". Aber zu schreiben, sie sei eine Professionelle, machte aus der New Yorker Senatorin eine Dame des horizontalen Gewerbes, und bei aller Reserviertheit der Franzosen gegenüber den Amerikanern: So weit würde Madame Chirac denn doch nicht gehen.

Übung 4. Übersetzen Sie folgende Texte ins Ukrainische.

Text 1. Moderne Umgangsformen: Na denn Mahlzeit!

Viele Tischregeln sind europaweit verbreitet, wenn auch in den verschiedenen Ländern unterschiedlich viel Wert auf ihre Einhaltung gelegt wird. So soll man möglichst geräuschlos essen, den Mund nicht zum Löffel führen, sonder denselben zum Mund; man darf Kartoffeln nicht zerquetschen, das Fleisch nicht zu Beginn der Mahlzeit in kleine Häppchen schneiden und die Ellenbogen nicht abwinkeln, damit man der Tischnachbarin

nicht den Rosenkohl von der Gabel haut. In gewissen Kreisen springen noch heute Herren auf, wenn eine Dame an ihren Tisch tritt. Fällt ihr dann noch die Serviette auf den Boden, muss der Tischnachbar sie wieder beschaffen. Es gibt freilich auch regional abweichende Benimm-Normen innerhalb Europas.

In Russland beispielsweise hängen viele Tischsitten eng mit Aberglauben zusammen. So darf man eine leere Flasche nicht auf den Boden stellen, damit die Getränke im selben Haus nicht ausgehen. Außerdem platziert man eine unverheiratete Frau nicht an einer Tischecke, weil sie sonst fünf Jahre lang keinen Mann bekommt. Das ist allerdings eher zu verschmerzen als das Schicksal, das an Tischecken sitzenden Frauen im tiefen Bayern droht: Sie bekommen eine böse Schwiegermutter.

In Polen, wo der Nationaldichter Adam Mickiewicz mit seinem Roman „Pan Tadeusz“ einen polnischen Knigge verfasst hat, sitzt der Gastgeber noch immer am Kopf der Tafel, während in Italien alle Gäste knurrenden Magens warten müssen, bis der Tischherr zu essen beginnt. Ist er in ein Gespräch vertieft, gibt es für alle eine kalte Mahlzeit. Vor allem in Süditalien wird noch streng auf Einhaltung dieser Regel geachtet.

In Russland gilt Trinken ohne einen Trinkspruch als Alkoholismus. Mit einem flotten Spruch auf den Lippen kann man wiederum saufen, soviel man will. In Ungarn darf dagegen auf keinen Fall mit Bier anstoßen: Auf diese Art haben nämlich die österreichischen Offiziere im vergangenen Jahrhundert die Hinrichtung der ungarischen Revolutionäre gefeiert. Mit Wein, Apfelsaft oder Kräutertee darf aber nach Herzenslust angestoßen werden.

In Schweden sind saubere Socken ratsam, ist man bei Bekannten zum Kaffee eingeladen: Es ist üblich, die Schuhe vor der Wohnungstür abzustellen. Wenn am Anfang lediglich vergammelte Kekse angeboten werden, muss man nicht verzagen: Es ist in Schweden Sitte, dass die Qualität der Backwaren von Runde zu Runde besser wird, bis zum Schluss die Spezialitäten auf den Tisch kommen – sehr zum Verdruss der Kinder übrigens, denen es verboten ist, die unattraktiven Runden zu überspringen.

Zum Schluss noch ein Tipp, der für viele Länder Europas gilt: Wer beim Essen auf einen Nachschlag hofft, darf auf keinen Fall das Besteck nebeneinander auf den Teller legen, weil das fälschlich signalisiert, das man satt ist.

Text 2. Intelligenz und Bewusstsein

„Um meine Gefühle besser ausdrücken zu können, will ich noch besser Deutsch lernen“, sagt die kleine Iranerin Rogina. Dabei ist sie gerade mal vier Jahre alt. Der gleichaltrige Fridjof redet gelegentlich von „Ironie“ oder „Kritikfähigkeit“, während der sechsjährige Alexander im Philosophiekurs fest überzeugt ist: „Ich fühle mich immer gleich, selbst wenn ich Mädchensachen anziehen würde“.

Sind Rogina, Fridjof und Alexander, die in einen Kindergarten für Hochbegabte gehen, besonders intelligent? Was ist überhaupt Intelligenz? Die Fähigkeit, Fremdwörter zu benutzen? Komplizierte mathematische Gleichungen zu knacken? Oder aber zu erkennen, dass es dem Freund heute besonders schlecht geht?

Die Frage nach der Intelligenz spaltet Forscher gleichermaßen wie Leien. Während die einen an gute Schulnoten und akademische Abschlüsse denken, assoziieren die anderen Intelligenz mit gesundem Menschenverstand, Humor und Einfühlungsvermögen.

Ein Blick in die Fachliteratur zeigt, dass sich auch die Experten nicht einig sind. Für die einen ist Intelligenz eine messbare Größe, eine Zahl – der Intelligenzquotient, kurz IQ, für die anderen gibt es verschiedene Formen der Intelligenz, darunter auch die „intrapersonelle“ (also die Person an sich und ihre Eigenschaften betreffend) und die „interpersonelle“, womit die sozialen Fähigkeiten gemeint sind. Vor allem in den USA, wo sowohl Kinder als auch Erwachsene sich immer wieder Intelligenztests unterziehen müssen, streiten Wissenschaftler heftig über Sinn und Unsinn der IQ-Werte.

FOR AUTHOR USE ONLY

5. ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ

ДИСКУРС ПЕРЕКЛАДУ (використано матеріали О. Vilous)

Система понять процесу художнього перекладу

Художній переклад відіграє дуже важливу роль у процесі взаємопізнання народів, їхнього спілкування у різних ділянках духовного і матеріального життя. В Україні перекладацька справа закономірно набуває вагомого значення як одного з визначальних чинників розвитку культури. Перекладацька діяльність викликає посилений інтерес фахівців до якості перекладів, що дуже актуально нині для теоретиків, практиків та критиків перекладу. Адже „становлення українського перекладу – необхідна ланка в утвердженні освіти, науки та красивого письменства, без яких немислима сьогоднішня Україна“ [6, 7].

У цьому сенсі виокремимо деякі з найважливіших визначень, сформульованих у перекладознавчих працях українських теоретиків художнього перекладу: „Якість перекладу залежить від таланту перекладача, від його вміння відчувати прекрасне у співвідношенні деталі й цілого, в єдності змісту і форми, і відчуте виразити безпосередньо, широко, несковано, від душі“ [7, 74].

„Сенс перекладу полягає в тому, щоб передати зміст, думки й почуття, виражені в формах чужої мови, засобами своєї мови, тобто надати їм нові форми, але зберегти створюване оригіналом враження, його емоційну функцію“ [8, 10].

„Справжнім предметом художнього перекладу є не слова, словосполучення чи фрази тексту, а ідейно-образна структура першотвору. Ідейно-образна структура – це пов’язані авторською ідеєю найважливіші образи твору, які обумовлюють усім багатством своїх взаємин неповторну своєрідність даного роману, новели чи поезії“ [9, 187-188].

На нашу думку, цікавим є твердження про те, що суперечності між *адекватністю* та *красою* і навпаки нині „застарілі“. Окремі вчені й нині все ще зазначають, що художній переклад є не лінгвістичним, а чисто літературним явищем; вони заперечують вимоги сучасної теорії перекладознавчої науки. Не слід віддавати перевагу одному та нехтувати іншим, а варто ратувати за одночасне вирішення цієї складної дилеми: спочатку за *адекватність*, а потім за *красу* [10, 5].

Переклад існує з часу виникнення людського мислення, а звідси – традиційна теорія перекладу Упродовж XIX-XX століть активно осмислювався процес перекладу, хоча й досі у дослідників немає одностайного окреслення щодо визначення **предмета** перекладознавчої науки.

У контексті цієї праці важливого значення набуває визначення **суті художнього перекладу**. На відміну від письменника, перекладач має перед собою вже готовий витвір словесного мистецтва. Завдання передбачає адекватне відтворення тексту мовою оригіналу. Критерій якості художнього перекладу – це проблема точності відтворення першотвору. Повноцінність визначається двома факторами: **об’єктивним** – ступенем спорідненості культур, близькості

мов текстів першотвору і перекладу; *суб'єктивний*, коли йдеться про не лише талант перекладача, але і його досвід, теоретичну підготовку. Все це визначає можливість адекватно осмислити першотвір, збагнути, яким чином неодмінно зберегти властивості твору словесного мистецтва в перекладі.

Питання про стрижневі ознаки художнього перекладу тісно пов'язані з проблемою його аналізу. Погляд на переклад як на літературну творчість вимагає його підпорядкування аналізу естетичних критеріїв, осмислення кожної його деталі у контексті виявлення ідейно-образного змісту першотвору.

Характеристика естетичної природи першотвору вирізняє твердження, що конструктивні властивості естетичного феномена твору словесного мистецтва полягають у його специфічному ідейно-образному змісті. Словесна художня творчість ґрунтується на засадах мови, зокрема, на її здатності, окрім подієвої інформації, повідомляти ще й про стан свідомості суб'єкта мовлення: стрій думок і естетичних почуттів. Цим зумовлена *специфіка змісту першотвору*: крім відомостей про явища і події, він містить у собі ще й особливу образну інформацію про особистість автора чи персонажа, про ставлення до навколишнього світу на рівні оцінки цього світу з погляду належного і бажаного (тобто ідеалу) [11, 89-112]. Причому цій особистісній, образній інформації у творі словесного мистецтва належить провідна роль. Інакше кажучи, *образна інформація* і є тим феноменом, що прояснює сутність естетичної природи першотвору.

Характер змісту зумовлює й *своєрідність форми художнього твору*. Тут, на відміну від нехудожніх творів, спостерігається двоїста впорядкованість мовних одиниць: *по-перше*, мовні одиниці об'єднані буквальними значеннями, що виражають зовнішню інформацію; *по-друге*, мовні одиниці об'єднані суб'єктивними моментами значення, що містять найістотнішу, специфічну для першотвору, образну інформацію. Йдеться про особистість суб'єкта, автора чи персонажа, про оцінку навколишнього світу з огляду на мовну форму.

З цих засад, що розгортають дефініції щодо природи першотвору, випливає низка важливих для теорії художнього перекладу висновків. Оскільки зміст є тим феноменом, що виявляє естетичну сконцентрованість оригіналу, його специфіку, то метою художньої інтерпретації є передача змісту. *Повноцінний художній переклад* реалізує коло завдань, що передбачають відтворення засобами іншої мови понятійного тематично-образного змісту в усій його глибині й складності.

Поняття „повноцінний художній переклад“ ґрунтується, по-перше, на специфіці змісту першотвору, по-друге – на приматі змісту. Формулювання „повноцінний переклад“ є вихідним, визначальним у системі ознак, вагомих для теорії художнього перекладу.

Наступним за важливістю у цьому контексті видається сполука „ідейно-образний зміст художнього твору“, за посередництва якої визначається формула „повноцінний художній переклад“. Крізь призму практики художнього перекладу зримо постає розуміння того, що ідейно-образний зміст – феномен, що визначає природу твору, – складний своєю структурою. Образна інформація також неоднорідна. Тут розрізняються відомості про належність суб'єкта до певного культурного, професійного чи територіального середовища, а з іншого

боку – ідентифікація думок і почуттів. У межах продуктивних відомостей про полівалентність тексту, генерування конкретизацій думок і почуттів автора чи персонажа виділяються компоненти образного змісту. Це – *авторський ідеал*. Ця модель твору словесного мистецтва неодмінно співвідноситься з фактами об'єктивної дійсності, перевіряється, наскільки вона відповідає нормі. Співвіднесеність ідеалу із закономірностями розвитку об'єктивної дійсності, відображення цих закономірностей у свідомості суб'єкта оповіді чи відтворюваних ним персонажів також становлять істотний момент ідейно-образного змісту першотвору [12, 35-38].

Зміст художнього твору – це складна структура, де розрізняється безпосередня (пряма) та опосередкована (образна) інформація; в межах образної – інформація про належність суб'єкта до певного середовища та інформація, що забезпечує лінгвістичне враження. У межах системи правил особливо істотні проєкції образного змісту. Розуміння цього має велике значення для художнього перекладу, оскільки дає перекладачеві спонуку інтенцій – пізнати властивості першотвору, що неодмінно слід зберегти мовою мети.

Настанова на збереження ідейно-образного змісту оригіналу в перекладі застерігає проти неадекватного суб'єктивного переважання одних складників першотвору над іншими. Ця частина визначення вимагає відмежування істотних елементів твору від неістотних і розкриття того, як істотні елементи у взаємодії формують суть конкретного твору – його ідейно-образний зміст. Для цього доцільно з традиційним філологічним аналізом поєднувати нові методи дослідження, наприклад, *семантичний аналіз (компонентний аналіз)* і т. п.

У теорії художнього перекладу доцільно зосередити увагу на *поняттях мовної еквівалентності*. При лінгвістичному підступі виділяються два її типи:

- а) відповідність мовних одиниць на рівні їх буквальних значень;
- б) відповідність мовних одиниць, які мають суб'єктивні моменти значень і в загальнонародному вживанні характеризують належність суб'єкта до певного культурного, професійного чи територіального середовища. Це – реалії, фразеологізми, гра слів, метафори, просторічні форми, професіоналізми, діалектизми.

Мовні засоби розрізняються характером і ступенем участі у процесі вираження змісту твору. У художньому тексті важлива роль тих мовних одиниць, які виражають будову думок і почуттів суб'єкта, автора або дієвої особи. Елементи образного змісту увиразнюються в результаті співвіднесення з іншими мовними одиницями твору, де образний смисл має співвіднесеність мовних одиниць у художньому тексті. Тут доречно говорити ще й про *третій*, найістотніший, специфічний для першотвору тип мовної еквівалентності, що розкриває відповідність мовних одиниць. Вони набувають образного змісту в межах певного тексту як наслідок їх співвіднесення з іншими мовними одиницями [13, 2-6].

З метою розуміння образного смислу, що постає на рівні взаємодії мовних одиниць у межах художнього тексту, перекладачеві необхідно знати естетичні закономірності. Вони служать підґрунтям для використання мовних засобів у творі словесного мистецтва. З цього випливає, що процес художнього перекладу

включає в себе як обов'язковий етап філологічний аналіз художнього твору [12, 34; 14, 6-8] в аспекті осмислення тих закономірностей, які зумовлюють використання у ньому мовних засобів. Процес художнього перекладу передбачає *два етапи*: 1) осмислення специфічного ідейно-образного змісту першотвору і засобів його вираження; 2) відтворення ідейно-образного змісту оригіналу засобами іншої мови, мови мети (переклад). І теорія художнього перекладу як наука про осмислення ідейно-образного змісту першотвору і передача засобами іншої мови творить взаємодію двох визначальних розділів; кожний з них пов'язаний з розробкою системи понять, що відтворюють закономірності тексту власне у залежності від певного етапу процесу художнього перекладу.

Фразеологізми як компоненти національного колориту

Кожна мова містить фразеологізми, що органічно пов'язані з історією, традиціями, звичаями, різноманітними проявами життя того чи іншого народу. Фразеологізми яскраво віддзеркалюють національну самобутність народу та самобутність його мовної картини світу.

Цілісний пласт мовного розмаїття шліфується упродовж століть, формується у прислів'ях, приказках, ідіомах. У творах словесного мистецтва часто вживаються прислів'я, приказки, ідіоми, які можна характеризувати у контексті фразеологічних одиниць (ФО). Вони складають найбільші труднощі у процесі перекладу.

Стосовно природи появи фразеологічних одиниць, то наголосимо: вони з'являються у мові як складові терміни, як вирази понять у словах та словосполученнях з перенесеним значенням. Вони несуть високу емоційну насиченість. Фразеологічний склад мови може поповнюватися також і за рахунок запозичень фразеологізмів з інших мов. При цьому вкраплення фразеологізмів у текст мови перекладу (МП) спричиняє повне перенесення семантичної структури мовної одиниці мови оригіналу (МО) [1, 233]. Тому фразеологічні одиниці – це переважно сполуки, що мають закінчену художню форму, а звідси – вони змістовно виразні, семантично дієві.

Фразеологізми відображають історичний досвід народу та його мудрість. Тут знаходить своє висвітлення усіх пластів народу, пов'язаних між собою трудовою діяльністю, побутом, культурою тощо. Фразеологізми виокремлюються серед характерних словосполучень, бо вони мають своє соціальне, національне підґрунтя, яке характеризує того, хто є мовцем, носієм слова. Своїми коренями фразеологізми сягають у глибину історичних періодів розвитку мови. Вони є органічними складниками в системі мови, надаючи їй своєрідний національний колорит, конкретну специфіку.

Прислів'я, приказки, ідіоматичні вирази у творах словесного мистецтва постають важливими засобами відтворення національного колориту. Умовно виділяємо дві групи: *нейтральні* та *національно забарвлені* [2, 69-70] словосполучення. Нейтральні прислів'я, а також приказки та ідіоматичні вирази, що мають загальний характер, витворилися внаслідок взаємодії матеріального та духовного розвитку народів, шляхів становлення мислення. Таким чином,

нейтральні фразеологізми – результат спільності законів мислення. Вони існують в усіх мовах світу. Разом з тим національний характер не міг не знайти своє відображення у сфері мови. Найяскравіше він проявляється в утворенні фразеологічних одиниць, в яких граматично та семантично синтезується життєвий досвід народу. Наприклад, німецьке прислів'я „*Was Hänschen nicht lernt, lernt Hans nimmermehr*“ та українське „Чого Івась не навчиться, того Іван не знатиме“ слід віднести до групи суто національних загальників, оскільки вони несуть в собі специфічні особливості німецької та української мов (-chen та -сь - зменшувально-пестливі суфікси) і типові для німецького та українського ареалів власні імена.

Переклад таких національно забарвлених прислів'їв, приказок, ідіом створює значні труднощі. Тут важливо не лише зберегти смисл фразеологізмів, які підлягають інтерпретації, але й не порушити характер національної основи тексту. Адже, як вказує Р. Зорівчак, „на фразеологізми припадає особливе стилістичне навантаження у мовній тканині художнього твору. Вони є надзвичайно вагомим компонентом загального арсеналу мовних засобів зображення“ [3, 5]. Кожний письменник тяжіє до своєї манери сприйняття факту, події, явища. Тому й увиразнюємо висновок:

„Автор має свій стиль!“ Стиль великих майстрів слова настільки індивідуальний, що нерідко одна фраза дозволяє чітко визначити, кому вона належить [4].

Приступаючи до перекладу того чи іншого художнього твору, реципієнт має виникнути в авторський стиль, його атмосферу, відчуті усі найтонші особливості першотвору. Адже одним із елементів стильової парадигми автора постають фразеологізми. Проблема відтворення їхніх семантико-стилістичних функцій тісно пов'язана з розумінням адекватності відтворення, „яке базується на вимозі не формальної, а функціональної точності“ [3, 17], так званої „ізофункціональності“ [5, 19].

Суть адекватності, за словами Р. Зорівчак, полягає в тому, що оригінал доцільно розглядати як систему, а не як суму елементів, як органічну цілість, а не як механічне сполучення складників. У цій системі кожен елемент має окреслену, задуману автором функцію, комунікативну й естетичну. У всьому творі, в його мегаобразі, макрообразі і в кожному мікрообразі реалізується ця функція елементів і структур. Завдання перекладу – це не копіювання усіх елементів тексту, структур оригіналу, а схоплення їхніх функцій і відтворення їх засобами мови мети. Отже, аналізуючи адекватність фразеологічних засобів перекладу, необхідно враховувати не тільки смислову точність, а й стилістичну та експресивно-емоційну відповідність оригіналові вибраних перекладачем засобів. Головна мета будь-якого твору полягає не лише в тому, щоб передати певні факти, а й у тому, щоб справити належне естетичне враження [3, 17].

Особливість перекладу фразеологізмів полягає у своєрідності інтерпретації тексту. Йдеться насамперед не про переклад в прямому сенсі, а про своєрідні ходи передачі змісту тобто пошук відповідного еквівалента у мові перекладу (МП). Фразеологічні одиниці нерідко вважають неперекладними. За

словами Й.-В. Гете, „у перекладі треба добиратися до неперекладного, лише тоді можна по-справжньому пізнати інший народ, іншу мову“ [3, 5].

Якщо під перекладом фразеологізмів розуміти дослівну передачу то, звичайно, більшість фразеологізмів видаються неперекладними. Так, наприклад, українське „*На городі бузина, а в Києві дядько*“ та німецьке „*Das reimt sich wie Fastnacht und Karfreitag*“ втратять смисл при дослівному перекладі. Хоча буквальне тлумачення цих виразів мовою оригіналу також спричиняє непорозуміння. Тому формулювання „переклад фразеологізмів“ варто розглядати значно ширше. Переклад фразеологізмів, іншими словами, означає не що інше, як збереження їх значення, їх образності та їх специфіки у тканині МП. Виходячи з цієї засади, можна стверджувати: „фразеологізм (як одиниця проміжного, вертикального рівня) також є одиницею перекладу, що перекладається як єдине ціле (з урахуванням актуалізованих у тексті оригіналу внутрішньої форми та змісту, емоційно-експресивних та конотативно-стилістичних нашарувань) незалежно від опори на наявні/відсутні еквіваленти в мові перекладу“ [6, 180].

Переклад фразеологізмів доцільно розглядати як масив, що має три групи:

а) **лексичні фразеологізми**. Вони семантично співвідносні зі словами, понятійно аналогічними. Наприклад: „стріляний горобець“ – „geribener Kunde“, „цап-відбувайло“ – „Sündenbock“, „зіграти у скриньку“ – „ins Greis beißen“, „тримати язик за зубами“ – „die Zunge im Zaum halten“ тощо.

Подібні фразеологізми відтворюються в інтерпретаційному ключі як готові лексичні одиниці, еквівалентні різним частинам мови, зокрема, іменникам, дієсловам, прикметникам, прислівникам і т. п. Їх семантична неподільність виявляється в тому, що за кожною такою одиницею закріплюється узагальнено-цілісне значення. Саме воно реалізується у мовленні, а не в значенні слів, з яких складається фразеологізм;

б) **предикативні фразеологізми**. Це, як правило, завершені речення, що закріпилися у мові у вигляді стійких словосполучень. Наприклад: „краще синиця в руках, ніж журавель у небі“ – „Besser ein Spatz (ein Sperling) in der Hand als eine Taube auf dem Dach“; „не до ладу сказати – краще мовчати“ – „Besser zu viel schweigen als zu viel reden“; „краще пізно, ніж ніколи“ – „Besser spät als nie“; „незамінних людей нема“ – „Niemand ist unersetzlich“ тощо;

в) **компаративні фразеологізми**, які актуалізувалися в мові як стійкі порівняння: „працювати як віл“ – „wie ein Pferd arbeiten“, „дурний, як пень (як чіп, як довбня, як ступа)“ – „dumm wie Besenstock“, „білий, як сніг“ – „weiß wie Schnee“, „блідий, як смерть“ – „blaß wie Tod“, „червоний, як рак“ – „rot wie Blut“ [15, 185-186] тощо.

Це „замкнутий“ тип стійких зворотів. У багатьох європейських мовах переважна більшість таких словосполучень утворена за місткими моделями. Дві з них найпоширеніші: „прикметник + сполучник + іменник“ і „дієслово + сполучник + іменник“. Характерні для таких конструкцій сполучники, що постають еквівалентами українського *як*, *comme* (фр-), *como* (ісп.), *come* (італ.), *as* (анг), *wie* (нім.) і т. п. [16, 23].

Відомий теоретик та практик перекладу В. Комісаров відзначає: семантика фразеологічних одиниць – це складний інформативний комплекс, що має як наочно-логічні, так і конотативні компоненти. Найважливіші з них – з погляду добору – відповідності в мові оригіналу такі: 1) переносний, або образний компонент значення фразеологізму; 2) прямий, або наочний компонент значення фразеологізму, що становить основу образу; 3) емоційний компонент значення фразеологізму; 4) стилістичний компонент значення фразеологізму; 5) національно-етнічний компонент значення фразеологізму [17, 98]. Інакше кажучи, в перекладі необхідно зберегти смисловий, емоційно-експресивний і функціонально-стилістичний зміст, що передається відповідним стійким словосполученням в контексті оригіналу.

Фразеологічні сполучення, що співвідносяться зі словами (лексичні фразеологізми), володіють певними характеристиками. Відзначимо ті, що примітні для перекладацької проблематики.

По-перше, такі звороти функціонують у словниковому складі мови як аналогії різних частин мови [18; 19; 20; 21; 22; 23, 24]. **По-друге**, „...як стійкі словосполучення вони характеризуються цілісним значенням, яке за своїм характером ідіоматично переосмислене та переважно метафорично-образне» [6, 176]. **По-третє**, „...цей образ, лінгвістичним вираженням якого є термін *внутрішня форма фразеологізму* (лексико-семантичний зміст вільного словосполучення, на основі метафоризації якого він виник), „стирається“ у межах хронотопу й тому зберігається по-різному. Внаслідок цього фразеологізм має різні ступені вмотивованості: від очевидного до нульового [6, 176-177]. Вмотивованість зберігається у виразах типу „товкти воду в ступі“ – „leeres Stroh dreschen“, „Wasser mit einem Sieb schöpfen“, „ні риба, ні м'ясо“ – „Das ist weder Fisch noch Fleisch“, „рукою подати“ – „Katzensprung“ тощо. В інших фразеологізмів внутрішня форма втрачає свою мотивацію: „баляндраси точити“ – „Das Blaue vom Himmel herunter reden“, „дати гарбуза“ – „j-m einen Korb geben“, „врізати дуба“ – „ins Gras beißen“ тощо.

Наголосимо: у свідомості носія мови мусить закріпитися значення фразеологізму подібно тому, як закріплюється значення слів, бо внутрішня форма часто здатна лише на відносну, а не на точну підказку щодо значення фразеологізму [25, 103].

Таким чином, як найбільш дієві виділяємо **чотири** основні види перекладу фразеологізмів: **дослівний** (що слово в слово відповідає першоджерелу (МО); абсолютно точний, буквальний), **еквівалентно-повний** (еквівалент – *книжк.* щось рівноцінне, рівнозначне, рівносильне; те, що повністю відповідає чому-небудь, може його замінити або виражати), **еквівалентно-неповний, описовий** [15, 189–190].

Дослівний переклад – це *калькування* (калькувати – *лінгв.* створювати слово або вислів за зразком будови відповідного слова чи вислову іншої мови). Цей вид перекладу фразеологізмів виключно характерний передусім для перекладу **крилатих фраз** (влучна словосполука, влучний вислів літературного походження, *іцо* *стисло* *та* *образно* *передають* *думку* *й* *стали*

загальноживаними), наприклад: *lat.* O, temporal O, mores! (Cicero); *dt.* O, Zeiten! O, Sitten!; *укр.* О, часи! О, звичаї!

Еквівалентно-повний переклад – один із повноцінних способів перекладу фразеологізмів. Він полягає в тому, що в МП знаходять фразеологізм із таким самим значенням, як і у мові оригіналу (МО). Тобто такий еквівалент, який би повністю відповідав не лише значенню фразеологізму МО, але і його внутрішній формі. Наприклад: „aus dem Finger saugen“ – „висмоктати з пальця“; „in die Augen fallen“ – „впадати в очі“; „er holt keine Sterne vom Himmel“ – „він не хапає зірок з неба“ тощо. При цьому жодного значення не має те, чи певний еквівалент був утворений завдяки калькуванню, чи виник сам по собі.

Еквівалентно-неповний переклад – небажаний, оскільки він не завжди передає своєрідність фразеологізму. Цей спосіб полягає також у пошуку відповідного еквівалентного словосполучення з таким же значенням, але з іншою внутрішньою формою: „Auf der Bärenhaut liegen“ – „бити байдики“; „Eile mit Weile“ – „Поспішиш – людей насмішиш (Поспішай повільно!)“.

Описовий переклад використовується у тих випадках, коли вище- названі способи неможливі. Цей вид перекладу найменш бажаний, позаяк при ньому зникає своєрідність, образність та емоційність фразеологізму. Цим самим губиться сама привабливість фразеологізму: „den Stab über jemanden brechen“ – „осуджувати когось“; „etwas um ein Butterbrot kaufen“ – „купити щось майже задарма“; „Schwein haben“ – „мати щастя“ тощо. Дещо несподівано звучить німецький фразеологізм: „pünktlich wie die Maurer sein“ – „закінчувати роботу точно за годинником“ [6, 23]. А вся річ у тому, що муляр у німецькій ментальності історично асоціюється з еталоном відомої німецької пунктуальності.

Прислів'я

Прислів'я – це виражений структурою речення народний вислів повчального змісту (буквального чи алегоричного плану). Він формулює певну життєву закономірність або правило, що є широким узагальненням багатовікових спостережень народу, його досвіду у суспільному річизні.

Однією з рис, що відрізняє прислів'я від інших типів фразеологічних одиниць, особливо від лексичних ідіом, є їхня синтаксична завершеність. Прислів'я – обов'язково граматично та інтонаційно оформлене судження і, як таке, співвідноситься не зі словом, в основі якого лежить певне поняття, а з реченням.

Судження у прислів'ї може мати характер ствердження, наприклад: „скрипливе дерево довго живе“; „де руки й охота, там спора робота“, або заперечення, наприклад: „немає науки без муки“; „згаяного часу і конем не доженеш“ тощо.

Прислів'я можуть віддзеркалювати пряму закономірність як постійну величину, наприклад: „згода будує, а незгода руйнує“; „мир та лад – великий клад“; „двічі молодим не бути“, або зумовлену, наприклад: „не купити ума, як нема“; „не жаль плакати, коли є за чим“. Вони можуть також проступати у

формі поради, настанови, рекомендації, підказаних досвідом, певною життєвою обставиною тощо. Ось ілюстративні приклади: „*чого сам собі не зичиш, того й другому не бажай*“; „*говори мало, слухай багато, а думай ще більше*“.

Прислів'я відзначаються семантичною неоднорідністю: одні з них зберігають конкретну предметність, пряму номінативність значення, що випливає із суми значень слів-компонентів: „*Друзі пізнаються в біді*“; „*За праве діло стій сміло*“; а інші – розвивають ще й другий семантичний план – узагальнено-метафоричне, переносне значення, яке безпосередньо не формується значенням складників прислів'я („*Не все те золото, що блищить*“ („*Не все яскраве є цінним*“); „*Під лежачий камінь вода не тече*“ („*Якщо не діяти, нічим не допоможеш*“) [26, 344-345].

З огляду на можливості перекладу усі прислів'я можна поділити на три групи:

а) **нейтральні**, що мають у інших мовах **повні еквіваленти**, тобто адекватні як змістом, так і формою;

б) прислів'я, що мають у інших мовах відповідні **змістові аналоги**, але відрізняються формою;

в) національно забарвлені, специфічні прислів'я, що **не мають відповідних паралелей** в інших мовах ні змістом, ні формою [2].

Перекладати прислів'я з **першої групи** не складає великих труднощів. Багато українських прислів'їв мають повні еквіваленти на німецькомовному ґрунті [18; 19], наприклад: „*хто не працює, той не їсть*“ – „*wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen*“; „*не плюй у криницю, бо пригодиться води напитис*“ – „*spuck 'nicht in den Brunnen, wenn du noch daraus trinken musst*“; „*куй залізо, поки гаряче*“ – „*schmiede das Eisen, solange es heiß ist*“; „*поділяй і пануй*“ – „*teile und herrsche*“ тощо.

До **другої групи** відносяться прислів'я, які еквівалентні змістом, але різняться формою. Так, українському прислів'ю „*на свиню хоч і сідло надінь, то все конем не буде*“ відповідає німецькою мовою „*Affen bleiben Affen, auch wenn man sie in Samt kleidet*“. Ці прислів'я несуть однакоє семантичне навантаження, хоча тварини, виокремлені у словосполучах, різні. Для українського прислів'я „*У семи няньок дитина без ока*“ характерний аналог „*Viele Köche verderben den Brei*“. Смісл цих прислів'їв один, але форма вираження думки різна. Аналогічними прикладами можуть служити: „*Злодія не бити – доброго губити*“ – „*Wer den Wolf schont, der gefährdet die Schafe*“.

Якщо в оригіналі зустрічаються прислів'я з **третьої групи**, тобто специфічні, забарвлені національно маркованою ментальністю, то їх слід перекладати, зберігаючи зміст, стислість, лаконічність та образність: „*Язик до Києва доведе*“ – „*Mit Fragen kommt man durch die Welt*“; „*Або пан, або пропав*“ – „*Alles oder Nichts*“ („*Kaiser oder nichts*“); „*Де два українці, там три гетьмани*“ – „*Wo zwei Ukrainer d. h. drei Hetmane*“.

Приказки

Приказка – поширений у мові влучний, часто римований вислів, близький до прислів'я, але без властивого прислів'ю повчального змісту [27, 933]; це – зворот мови, вислів, елемент судження. Приказки – це поетична форма вислову, для якого характерні метафора, порівняння, епітет, означення і, як елемент судження, вони можуть бути логічним підметом, присудком, будь-якими обставинами. Приказка сама по собі є щось **недомовлене**: вона вимагає свого завершення, розвитку, іноді підмета, іноді присудка, іноді відповіді на питання.

Таке розуміння приказки зумовило і прийоми класифікації їх за тими **смысловими** функціями, які вони можуть виконувати у контексті **цілісної мови**, а саме:

- а)** характеристика внутрішніх і зовнішніх якостей людини, наприклад:
чугуївська верста – високий; *не всі дома* – дурний;
 - б)** характеристика стану людини – фізичного, матеріального, психічного, наприклад: *свищі в борщі* – бідний; *гроші лопатою гребе* – багатий; *кров з молоком* – здоровий;
 - в)** визначення і оцінка дії: *заткнути за пояс* – мати перевагу над кимось; *топтатися на місці* – не мати прогресу у чомусь, зволікати;
 - г)** окреслення обставин – причини, місця, часу дії, наприклад: *як з неба впав* – бути у невідомості про щось; *не за горами* – скоро;
 - д)** визначення і оцінка явищ, предметів: *китайська стіна* – довгий, міцний.
- Таке розуміння приказок, а відтак увага до лексико-граматичної будови синтаксичних функцій, виявляють у їхньому складі низку структурних моделей. Серед них найпоширеніші такі, що організовані у форми:
- 1) простого речення:** *молоко на губах не обсохло; кіт наплакав; сорока на хвості принесла* та ін.;
 - 2) дієслівних словосполучень:** *покласти зуби на полицю; собаку з'їсти; вивести на чисту воду* тощо;
 - 3) іменникових словосполучень:** *одного поля ягода; кров з молоком; п'яте колесо до воза; ні риба ні м'ясо*;
 - 4) прислівникових словосполучень:** *чорним по білому; не на життя, а на смерть; ні слуху, ні духу*;
 - 5) звороту зі словами:** *хоч греблю гати; хоч гвалт кричи; хоч трава не росте; як рукою зняло; як на голках*.

Однією з диференційних ознак, що дає можливість виокремити ще один аспект у цій схемі, а саме прислів'я і приказки, є неоднаковий характер синонімізування двох різновидів з іншими лінгвістичними одиницями. Типові приказки легко вступають у синонімічні взаємини і між собою, і зі словами, а також зі словосполученнями вільного значення, наприклад: *хоч греблю гати; кури не клюють* – *багато, велика кількість*. Прислів'я ж, що містять у смислового і синтаксичного відношеннях стійкі речення, синонімічним словом або словосполученням не замінюються, оскільки значення розгорнутого речення завжди ширше від значення слова чи словосполучення, які є лише членами речення [28, 27-29].

Аналіз перекладів приказок дозволяє виділити наступні способи їх передачі:

– **переклад за допомогою застосування еквівалентів** (еквівалентний переклад), наприклад: „Блідий, як смерть“ – „*Blaß wie der Tod*“; „Бідний, як церковна миша“ – „*Arm wie eine Kirchenmaus*“;

– **дослівний переклад**, наприклад: „Собака облизує лише відкритий казан“ – „*Der Hund leckt nur an der offenen Schüssel*“;

– **передача загального смислу приказки**, наприклад: „Крутить і вертить ним, як сам хоче“ – „*Springt mit ihm um, wie er will*“;

– **локалізація нової приказки на основі приказки першотвору**, наприклад: „У одних слова, як зацукрований горіх, у інших – як колюча огорожа“ – „*Bei den einen seien die Worte wie eine kandierte Nuß, bei den anderen wie ein stachliger Staketenzaun*“.

Ідіоми

Ідіома – це стійке неподільне словосполучення, що має замкнутий змістовий смисл. Ця понятійна одиниця не пов’язана з прямим і конкретним значенням її компонентів. Ідіоми складні як семантично, лексично, так і композиційно. Вони створюють семантичну цілісність, вкраплену в іншу, по-іншому організовану сполуку.

На перешкоді правильної інтерпретації ідіом є їх **багатозначність**. Одна і та ж ідіома може виступати у декількох значеннях, тому у процесі її перекладу потрібно зуміти вибрати найближчий до контексту еквівалент. Так, в українській мові вираз „*простягнути ноги*“ виступає у двох значеннях – у прямому, а також у переносному – померти.

В окремих словосполученнях, навіть співпадаючи формою та значенням, ідіоми не постають еквівалентними величинами. Наприклад, у німецькій та українській мовах наявні ідіоми: *aus der Haut fahren* – *лізти зі шкіри*. Вони складаються з одних і тих же слів, але мають різне значення. Німецька ідіома *aus der Haut fahren* виступає у значенні **гніватися**, в той час як українська – *лізти зі шкіри* означає **намагатися, прагнути з усіх сил**.

Ідіоматичні вирази, як правило, відносять до іншого типу фразеологічних одиниць, ніж прислів’я та приказки, незважаючи на те, що вони мають багато спільних ознак. Та все ж при перекладі ідіом використовуються майже ті самі засади, що характерні для трансформації прислів’їв і приказок.

Водночас, коли це можливо, німецькі ідіоми передаються еквівалентними українськими виразами, наприклад: *Den Stier bei (an) den Hörnen packen (fassen)* – *Узяти бика за роги*; *Aus einer Mücke einen Elefanten machen* – *Робити з мухи слона*; *Nach Spatzen mit Kanonen schießen* – *Стріляти з гармати по горобцях*.

Нерідко еквівалентна українська ідіома відрізняється від німецької своєю формою, наприклад: *Aufs Spiel setzen* – *Ставити на карту*; *Die Hände in den Schoß legen* – *Сидіти, склавши руки*; *Sich die Finger verbrennen* – *Обпектися (на чому-небудь)*.

Досвідченому перекладачеві доводиться шукати адекватний еквівалент, близький загальним значенням, власне, такий, що передає стилістичне забарвлення ідіоми. Ось – зразок: *Zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen* – *Вбити двох зайців*; *j-m Steine in den Weg legen* – *Вставляти палиці в колеса*; *Das fällt mir wie ein Stein vom Herzen* – *У мене неначе гора з плечей звалилася*.

Своєрідні клопоти у процесі трансформації фразеологічних зрощень та ідіоматичних виразів зумовлюють перешкоди, оскільки перекладач часто не відрізняє ідіоматичне значення словосполучення від його безпосереднього змісту. Наприклад, „*er holt Bier*“ означає у переносному сенсі „*він запропастився*“; „*Äpfel braten*“ – „*бити байдики*“. Ідіоматичному виразу „*nicht recht bei Groschen sein*“ властиве значення „*бути не при своєму розумі*“. Ідіома „*deutsch sprechen*“ інтерпретується однозначно – „*говорити ясно, зрозуміло, прямо*“. Порівняймо: „*Er redete in deutscher Sprache, doch deutsch sprach er nicht*“. Цікавий акцент міститься у словосполученні „*hinter schwedischen Gardinen*“, що означає „*бути за шторами, у в'язниці*“; а вираз „*der Hund des Gärtners*“ має переносне значення – „*собака на сні*“.

Примітно, що нерідко зовнішня подібність німецькомовних ідіоматичних виразів з аналогічними кодами в українській мові вводить в оману не тільки реципієнта, але й перекладача. Тому слід мати на увазі: подібні німецькі, з одного боку, та українські фразеологічні вирази – з іншого, можуть мати абсолютно різні значення, хоч і складаються з одних і тих же семантичних одиниць. Наприклад, вираз: „*aus der Haut fahren*“ означає не „*зі шкіри тнучися*“, а „*розлютитися, вийти з себе*“; ідіома „*er ist für ihn Luft*“ означає не дослівно „*він йому потрібен, як повітря*“, а навпаки – „*він для нього не існує*“, „*він для нього порожнє місце*“. Натомість фразеологізм „*j-n an die Wand drücken*“ виступає не тільки в значенні „*притиснути кого-небудь до стіни*“, але й містить категоричне значення „*утерти кому-небудь ніс*“.

У процесі перекладу німецькомовних ідіом дуже рідко повною мірою реалізується співпадіння з тотожними ідіоматичними виразами української мови. Приміром, „*da lachen die Hühner*“ – „*курям на сміх*“; „*jemanden an der Nase herumführen*“ – „*водити кого-небудь за ніс*“. Коли ж безпосередня відповідність відсутня, то німецькомовна ідіома, як і у випадку з прислів'ями та приказками, або замінюється більш-менш еквівалентною українською, або ж доводиться вдаватися до її описової характеристики.

Доцільно наголосити: збереження образної основи ідіоматичних виразів у перекладі, за спостереженням Р. Міньяр-Белоручева, не обов'язкове, оскільки окремі компоненти не мають семантичної самостійності. Адже значення окремих елементів може розчинитися у загальному масиві. Звідси – висновок: важливо передати передусім зміст ідіоми з властивим їй стилістичним забарвленням [29, 74].

Наш досвід свідчить про те, що, перекладаючи ідіому, відбувається пошук відповідного фразеологічного звороту, а останній відповідає її загальному значенню й досягає належного стилістичного забарвлення.

Системність гри слів як проблема перекладу

Самобутність перекладу художнього тексту пов'язана з вагомою проблемою, а саме – з досягненням якості відтворення смислових ефектів. Вони виникають у світлі зіставлення значень слів, тотожних або близьких одне одному у звуковому вираженні. На цьому принципі ґрунтується як **народна етимологія** (неправильне осмислення незрозумілого слова за аналогією фонетично близького слова, що призводить до перекидання його звукового вираження), так і **гра слів (каламбур)** [30, 35, 36, 49].

В українській літературі XIX століття, насамперед у її прозових творах, практикувалася трансформація гри слів і народних етимологій спорадично (від грец. *sporadikos* – одиночний, випадковий; той, що виявляється час від часу). У певному місці інтерпретованого тексту відтворювалося буквально значення слів, пов'язаних в оригіналі звуковою тотожністю або схожістю (або одне із значень двозначного в контексті слова). Тому робилася примітка „не підлягає перекладу“ з вказівкою на двозначність поняття, що засвідчувала наявність в оригіналі гри слів [13].

Практика сучасних перекладачів, які представляють епоху 60-90-х рр. XX-го століття (М. Рильський, М. Бажан, Борис Тен, М. Лукаш, Г. Кочур, Д. Білоус, І. Качуровський, Д. Павличко, Ю. Шкробинець), зримо відрізняється від попередників (І. Франко, О. Грицай). Її досвід зумовлює пошуки омонімічних паралелей, які можна черпати зі словникового багатства мови, за умови максимального збереження смислу слова, звукової схожості, їхньої контекстуальної ролі.

Гра слів трапляється не тільки в усіх літературних жанрах, але й у повсякденному мовленні (анекдот, притча) та різновидах так званої поп-культури (комікс, комедія, реклама, інтернет-репортаж тощо). За сучасної доби рідко трапляються друковані твори, автори яких не використовували б гри слів. Вона має багато форм вияву [31, 73-90; 32, 285-288]. Чимало з них чітко виражені в аналітичних моделях багатьох мов світу.

Вживання гри слів ґрунтується на низці конкретних засад, які дають можливість адекватно відтворити їхнє значення:

1) схожість звучання голосних або їх ідентичність (**паронімія (Paronymie** – слова, близькі звучанням, але різні значенням: *нагода* – *пригода*; **омонімія (Homonymie** – слова, що звучать однаково, але мають інше значення: *коса/дівчини*; *коса/знаряддя*);

2) багатозначність лексичної одиниці (**полісемія (Polysemie** – наявність у слові кількох пов'язаних між собою значень, що розвинулися з первісного значення);

3) можливість розуміння ідіоматичних виразів буквально або в переносному значенні;

4) форми граматичної багатозначності.

Щодо останніх, то варто докладніше розглянути найважливіші з них. Як зазначалося вище, **пароніми** (від грец. *roga* „біля, поряд“ та *onuta* „ім'я“) – це пари, а рідше групи слів. Вони внаслідок звукової подібності, а іноді й

часткового збігу морфологічного складу, можуть використовуватися в мовленні з певними семантично-стилістичними настановами [33, 110]. Завдяки своїй звуковій подібності та певним семантичним зв'язкам **пароніми** схожі у стилістичному ключі на **омоніми** й **омофони**, оскільки вживаються з метою створення каламбурів. Проте паронімія, за висловлюванням І. Білодіда, виявляється для каламбурів набагато колоритнішою, бо ж приблизно однакове звучання, а не точний звуковий збіг, більш придатне до потрібних семантичних зіставлень. Ступінь звукової схожості слів, вживаних у каламбурі, перебуває у прямій залежності від семантики паронімів: чим ближчі слова-пароніми значенням, тим менш точною може бути їхня звукова подібність. Саме через це для каламбурів на правах паронімів використовуються однокорсневі слова, які належать до різних частин мови, наприклад: „...зацупала віця старого **цапа**!“ (А. Косматенко, „Вівця і Цап“) [33, 111-112]. Не слід забувати, що іронічний і гостро сатиричний змістовий ефект внаслідок зіткнення в тексті паронімічних слів чи словоформ залежить також від семантичних зв'язків між ними. Адже саме „семантична протилежність або яскрава протиставлюваність сприяє створенню каламбурів сатиричного спрямування“ [33, 112].

Широкий вжиток **пароніми** знайшли в публіцистичних текстах в якості заголовків або ж відповідних рубрик: „Шкала і школа талантів“; „Манери чи маневри“; „Розрахунки і прорахунки“.

Певну стилістичну специфіку мають різновиди паронімів, що пов'язані з явищем **гетерофемії**. Йдеться про помилкове вживання одного слова замість іншого, подібних за формою, але різних за значенням. Тут характерним є вживання і **малапропізму**, тобто перекручення слів і зворотів літературно-книжної мови. Такого типу пароніми використовуються здебільшого для створення комічного ефекту, наприклад: „Чого вам треба? Собаки? Куплю! Прибаю! Вкраду! Якої породи? Стрептокок-пінчера? Сетера-лапсердака? Хатню таксі? Оболонку?“

Шприца? Фокс-прем'єра? Говоріть! Кажіть! Замовляйте, сто догів вам у квартиру...“ (В. Червянський, „Собака - друг людини“) [33, 113]. Ілюстрацією **малапропізму** може послужити пара *оратор - ораторень*. Адекватне відтворення подібних явищ – суттєва передумова для якісної інтерпретації з боку перекладача [45, 3-9].

На основі паронімії будується **парономазія** (гр. *paronomasia*). Це – явище, що є стилістичною фігурою. Тут розміщуються різні за значенням, але подібні звучанням слова з метою їх зіставлення. При цьому використовуються часто не тільки пароніми, але й просто співзвучні, різні своєю предметною співвіднесеністю, наприклад: „...О, бачиш, – *втішався Кочубей, – він ще не чув, так слухай тоді. Дере коза лозу, а вовк козу, а вовка мужик, а мужика пан, а пана юриста, а юристу дідьків триста, а нашого брата дере жінка кирпата, жіночка люба та дере за **чуба**... го-го-го! Бачиш, до чого я казав?*“ (Б. Лепкий) [34, 53].

Омоніми (гр. *omos* – однаковий та *опута* – ім'я) – слова, що мають різне значення, але оформились як однакові звукові комплекси. Однією з головних стилістичних функцій омонімів є досягнення жартівливого, іронічного ефекту на

основі каламбура, тобто словесної гри гумористичного, пародійного спрямування. Вони вводяться в контекст із метою виявлення дотепності, стилістичної витонченості й гострослів'я. Слід відзначити: найпродуктивнішими щодо створення каламбурів є омоніми, які виникли внаслідок розвитку мови, внутрішньомовного семантичного перерозподілу. Це можна проілюструвати на такому прикладі: „У селі Суха Ліщина Баба є *Kanitolina*. Звуть її тут просто *Kana*, Самогон у баби *кана*“ (М. Карпов, „Де в сільраді – шляпа, там кана“) [33, 108-109].

Лексичні омоніми поділяються на дві групи. **Повні (абсолютні) омоніми** – слова, звуковий склад яких збігається в усіх граматичних формах: *моторний* – такий, що приводиться в рух мотором, і *моторний* – швидкий, прудкий.

Різновидами **неповних омонімів** є **омоформи, омофони й омографи**.

Омоформи – слова, що мають однаковий звуковий склад тільки у певній граматичній формі, наприклад: *віз* (іменник) і *віз* (дієслово) тощо. **Омофони** – слова, що збігаються в звучанні, але мають різне значення й написання, наприклад: *швед* – представник шведської нації і *Швед* – українське чи білоруське прізвище. **Омографи** – різні значенням та вимовою слова, що мають однакове написання, наприклад: *обід* (*їжа*) і *обід* (*виріб із заліза*) тощо [34, 48-49].

Характеризуючи типологічні паралелі, важливо дійти висновку, чи слова вжиті у формі гри слів (**горизонтальна гра слів**, наприклад, *ital. traduttore/перекладач – traditore/зрадник*, англ. *'treadite – церк. іст. християнин, який зраджує своїх одновірців*), чи наявна форма викликає таку ж асоціацію, як і відсутня (**вертикальна гра слів**, наприклад, *love at first bite* (назва кінофільму про вампірів), як натяк на вираз *love at first sight* [32, 285].

Певні види гри слів є **інституціалізованими**. Вони вживаються, як правило, з додатковим коментарем. Наприклад: **анаграма / Anagramme** – а) переставлення літер і складів у слові чи групі слів, унаслідок якого утворюються нові слова: *міло – лімо, мука – кума*; б) зворотне читання слова, яке дає слово з новим значенням: *кіт – тік, рис – сир*; в) утворення псевдонімів та імен шляхом зворотного читання власних імен з додаванням букв або скороченням їх; **кресворд / Kreuzworträtsel** – задача-головоломка, у якій фігуру з квадратів слід заповнити літерами так, щоб по горизонтальних та вертикальних лініях склалися потрібні слова; **каламбур / Wortspiel** – гра слів, побудована на їхній двозначності; **паліндром / Palindrome** – слово, словосполучення, фраза або вірш, що мають однакове звучання і значення при читанні зліва направо і справа наліво; **ребус / Bilderrätsel** – а) загадка, у якій слова, що розгадуються, зображено у вигляді комбінацій фігур, літер, знаків; б) **римований вірш із акрофонічним переставленням / Schüttelreime**, наприклад: *Der Vater geht die Steine klopfen, die Strümpfe muss die Kleine stopfen* тощо.

Зразком **паліндромної поезії** може послужити твір „Віче мечів“ – один із кращих віршів відомого українського вченого і поета Анатолія Кириловича Мойсієнка:

*Ти покуту куту копит, У тяму хирих ум'яту, - Вічем мечів,
Вічем зим...*

*А форт Січі - строфами з мечів.
Ти поки сип оті ліпописи копит, Видихи див,
А ми – зимами, зимами, зимами зим. Ми змусимо, ми, сум зим
Хилити щити лих.
Ми завиділи милі дива зим
І чар...і лірачі... І –
Віче мечів [35, 51].*

Один із вищеназваних видів (**мультилінгвістична гра слів**, тобто та гра слів, складові якої походять із різних мов) вимагає до себе особливої уваги при перекладі. Цікаві приклади такої **паронімії** примітні для мови роману

„Прапороносці“ О.Гончара. Стилiстичне використання звукових комплексiв приблизно однакового звучання базується тут або на переосмисленні засобами української мови словосполучення iноземною мовою, або на зiставленні звукових паронiмічних комплексiв української та чеської мов у фразі: „Францішку! А ти чого мовчиш? Ти – за? – **Айно!** – рішуче тупнув босою, порепаною ногою Францішек, – **айно!** – **Айно!** – підхопила в один голос решта селян. – Чуєте, всі кажуть: **файно!** – резюмував Хома“ [33, 111].

Усім видам гри слів притаманне те, що вони протиставляють одне до одного два, а то й декілька виразів. Вони мають різні значення, але однакову або ж подібну форму. Саме через це переклад гри слів є складним. Кожна мова поєднує форму і значення довільним і специфічним чином. Такого типу поєднання формальної схожості та семантичної розбіжності можливе у каламбурі кожної мови. Тут переклад іншою мовою створює суттєві труднощі. Саме тому панує думка про те, що адекватно перекласти гру слів неможливо. Неперекладність якогось слова чи якогось лексичного виразу може бути використана як тестовий метод для того, щоб відрізнити дійсну гру слів (у вищезгаданому розумінні цього терміна) від чисто дотепних виразів або риторичних засобів. Грунтуючись на цьому, неперекладність є знаком якості природної гри слів. Таким чином, неперекладність відкриває теоретичні, навіть філософські перспективи щодо цього явища (а теорія перекладу погоджується з цим з позицій постструктуралізму). Щоправда, перекладацький досвід авторів цього розділу свідчить про альтернативні ходи, що уможливають конгеніальне з'ясування даної моделі.

Звісно, не всі види гри слів однаковою мірою піддаються інтерпретації. Однак гра слів, що побудована на полісемії, перекладається без надзусиль (навіть якщо мови неспоріднені), оскільки зв'язки між різними значеннями одного слова мають у позамовній дійсності нерідко об'єктивне підґрунтя. Цим самим збільшуються шанси на те, що полісемія функціонує і в мові мети (ММ). Будь-яка гра слів з англ. *betray* [bi 'trei] – 1. зраджувати; ставати зрадником; учинити зраду; 2. видавати; 3. підводити; не справджувати надій тощо; 4. обманювати, спокушати [об'єкт: *Vaterland/Gefühle*] – легко перекладається різними мовами. У німецькій мові також існує аналогічна полісемія [32, 286].

Звукова гра слів перекладається іноді як калька, якщо йдеться про споріднені мови. Така гра слів англійською мовою, як *ship /sheep*, існує також у німецькій, голландській мовах. Проте в романських мовах вона відсутня.

Легко піддається інтерпретації і гра слів з компонентами грецького або латинського походження. Ось приклад: *famillionär* – утворена свого часу Фройдом гра слів з лексичних одиниць *familiär* та *Millionär*. Інакше кажучи, переклад гри слів потрібно вважати не абсолютним, а релевантним фактом, де певну роль відіграють різні чинники.

Побутує теза про неперекладність гри слів як „пасування“ перед проблемою. Йдеться про відмову протистояти можливості перекладу гри слів. При цьому використовуються посилання (підрядкові примітки). У деяких випадках це може бути допустимою технікою перекладу. Проте перекладачеві не слід сприймати неперекладність гри слів з проекцією на явище як закономірне.

Існує низка версій, що характеризують якість перекладу гри слів. Німецький учений Ф.Гайберт зробив вдалу спробу їх систематизувати, виокрепивши такі:

а) гра слів → гра слів, тобто гра слів у тексті мовою оригіналу (МО), що перекладається грою слів мови мети (ММ). Вона може певною мірою відрізнятись від гри слів МО формою, семантикою, текстуальним впливом;

б) гра слів → не гра слів: перекладається виразом, у якому відсутні елементи гри слів. Цей вираз зберігає, однак, обидва значення гри слів завдяки словосполученню; коли одне із двох значень гри слів свідомо усувається;

в) гра слів → подібний риторичний засіб: перекладається подібним гри слів риторичним засобом. **Повтор**, алітерація – стилістичний прийом, що полягає в симетричному, періодичному повторі однорідних приголосних звуків у віршованому рядку, фразі чи строфі для підвищення їхньої звукової чи інтонаційної виразності. **Рима**, **референціальна невизначеність** – розпливчатість, неточність. **Іронія** – тонке приховане глузування; у **стилістичному ключі** – особливість стильового забарвлення, що полягає у невідповідності між прямим змістом висловлювання і його прихованим значенням, яке легко вгадується. **Поетична метафора**, **парадокс** – думка, яка суттєво не збігається із загальновизнаними теоріями, принципами або суперечить (часом тільки на перший погляд) здоровому глузду; несподіване явище, що не відповідає звичним уявленням [31; 36].

Описані тут засоби дають можливість зберегти ефект гри слів мовою мети.

Гра слів → відсутність перекладу: текстовий фрагмент з грою слів усувається.

Гра слів МО → гра слів ММ: перекладач відтворює в оригінальній формі гру слів ММ, зважаючи на безпосередній контекст, у якому вона вжита в МО, тобто має місце неадекватний переклад.

Не гра слів → гра слів: перекладач компенсує втрату гри слів у тексті перекладу (ТП), де інтерпретація була двозначна, грою слів в іншому місці ТП, де гра слів у тексті оригіналу (ТО) відсутня.

Відсутність гри слів → гра слів: перекладач формує докорінно новий фрагмент тексту, що містить гру слів, яка в ТО ледь помітна і є компенсацією попередньої втрати.

Редакторська техніка: перекладач використовує примітки, посилання, пояснення за допомогою різноманітних додаткових рішень МО.

Редакторська техніка може комбінуватися різноманітним чином. Так, наприклад, гру слів можна оминати в ТП (**гра слів** → **не гра слів**). Щоправда, приміткою може бути подане пояснення, який, власне, елемент у системі гри слів перекладач оминув і чому це сталося.

Більшість цих ходів не відповідають загальновизнаному розумінню перекладачами проблеми перекладу гри слів, оскільки перевага надається формам креативного підходу з метою вирівнювання (компенсації).

Для правильного перекладу гри слів необхідно увиразнити наступні моменти:

- **значимість (die Signifikanz)** гри слів з погляду: а) **тематики** (як тісно гра слів переплітається з контекстом взагалі?); б) **семіотики** (чи спирається гра слів на невербальний контекст, який може бути матеріально зафіксованим, як це буває при перекладі фільмів та театральних вистав?); в) **риторики** (яку прагматичну мету несе гра слів; чи має, наприклад, гра слів включати гумористичний підтекст, чи вона повинна створювати сприятливу атмосферу для успішного продажу товарів з допомогою рекламних заохочень, стимулів?);

- **сфери використання слів, які сприяють адекватному визначенню семантики виразів (der Skopus/Skopos)**, тобто яку функцію має виконувати гумористично-дотепний текст для реципієнтів МО;

- **існуючі норми перекладу;**

- **сприйняття (die Akzeptabilität)** гри слів в культурі ММ або ж її субкультурі (**Subkultur** – Kultur einer Gruppe innerhalb eines größeren Kulturbereichs, die oft im bewussten Gegensatz zu diesem entstanden ist, з.Б. *der Hippies*, наприклад, в англійській культурі гра слів вживається частіше, ніж в німецькій), а також сприйняття семантичного змісту гри слів (скажімо, неоднозначні натяки в різних мовах по-різному сприймаються);

- можлива одночасна присутність тексту оригіналу у часовій та просторовій близькості до перекладу або можливість розуміння читачем чи слухачем ММ певною мірою МО (наприклад, двомовні публікації, субтитри фільмів, послідовний переклад на конференціях).

Значною мірою ці чинники стосуються і текстів, що не містять гри слів. Сутність полягає в тому, що гра слів досягає різного типу впливу на реципієнта з погляду **семантики** (розділ мовознавства, що вивчає проблеми смислу, значення та тлумачення знаків і знакових виразів, окреслених **предметною (екзистенціальною)** та **понятійною (інтенційальною)** сферами), **риторики** (теорія ораторського мистецтва; наука красномовства), **семіотики** (наука про функціонування інформаційних знакових систем, за допомогою яких здійснюється спілкування в людському середовищі (природна мова, система мистецьких та наукових, серед них формалізованих засобів передачі думок та почуттів, система жестових, світлових, звукових, речових та інших сигналів обрядового, побутового, сакрального характеру тощо), а також у світі тварин).

Інтерпретація гри слів з боку перекладача вступає в протиріччя з багатьма вимогами, що висуваються до тексту МО/ММ. При цьому необхідність у визначенні пріоритетів стає більш необхідною, ніж при звичайному перекладі.

Гра слів орієнтує прості **дихотомії**: (а) послідовне ділення цілого на дві частини, потім кожної частини знову на дві; б) у *логіці* – поділ обсягу поняття на два видові поняття, що суперечать одне одному) на переклад, спрямований на ТО та ТП, на буквальный (дослівний та вільний переклад, а також на подібний формою або функціональний, формальний, експресивний.

Переклад гри слів не має категоричних рекомендацій на рівні так званого рецепту як правила для інтерпретатора тексту. Адже від перекладача вимагається виявити максимум творчих зусиль, щоб досягнути вершини мистецтва перекладу.

Реалії: шляхи аналізу та перекладу

Світ реалій заснований на розмаїтті ознак, що пов'язуються з часом, місцем, епохою, звичаями, традиціями того чи іншого народу. Наприклад, коли українці сидять у *шинку*, частуючись *перваком*, ірландці – у пивному ресторані (in einem *Pub*), австрійці – у *кнайні* за келихом цього річного молодого вина (beim *Heurigen*), то застольна бесіда тематично однакова. Це – історії про кохання, побут, диспути про політичні події. А водночас – це різні контекстуальні ситуації (Kontextsituationen). І не тому, що розмовляють вони різними мовами, а тому, що „*шинок* – *заст.* невеликий заклад, де продавалися на розлив спиртні напої; корчма“ [27, 1396]; „*первак*“ – *розм.* наливка, квас і т. ін. першого настою; горілка від початку відгону“ [27, 714] (а ще й одна із назв горілчаних виробів), „*der Pub* – kleine englische Gaststätte, gemütliche Kneipe (verkürzt < engl. public house „öffentliches Haus“)“ [37, 1008], „*der Heurige* – (*oberdt. bes. österr.*) junger Wein im ersten Jahr“ [37, 633] – це поняття, які надають розмові колорит. До того ж важливі і такі контекстуально позначені відтінки, як жестикуляція, інтонація, її ритм, паузи. Йдеться про специфічно національне, що дає можливість ідентифікувати носія розмови, творця діалогу. Ці питання, без сумніву, актуальні для теорії та практики перекладу [53,207-212].

Поняття *реалія* має багато визначень: „предмет, річ, а також якесь явище, подія, процес, що існують у реальному житті“ [38, 786]; „річ, що існує матеріально; будь-який предмет матеріальної цінності“ [27, 1018].

Відомі різні тлумачення цього поняття. Так, за Л. Соболевим, це – „слова із національного побуту, що відсутні в інших мовах“ [39, 290]. За думкою В. Россельса, перекладача творів В. Стефаніка, реалії – це „іншомовні слова, які означають предмети, явища, які відсутні у вжитку того народу, мовою якого твір перекладається“ [40, 169]. А. Федоров характеризував реалію як „чисто місцеве явище, котре не має відповідника в побуті та в поняттях іншого народу“ [30, 199-206]. А болгарські науковці С.Влахов та С.Флорін окреслюють реалії, як „слова (та словосполучення) народної мови, що означають назви предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту та суспільно-політичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, є носіями національного, місцевого та

історичного колориту; точних відповідників іншою мовою такі слова не мають“ [41, 88].

При визначенні статусу „реалія“ як перекладознавчого терміна доречно, на думку української дослідниці Р.Зорівчак, „...виходити з лінг-вокраїнознавчої теорії слова Є. Верещагіна та В. Костомарова, з їхнього вчення про *фонові знання* (спільні для учасників комунікативного акту), про національно-культурний інформаційний потенціал лексичного значення мовних одиниць, а також з перекладознавчих поглядів В. Виноградова на природу слова“ [42, 57].

Таким чином, реалії – це слова, які виражають назви предметів, понять, явищ, що характерні для історії, побуту, культури певної нації. Оскільки реалії не мають точних і прямих відповідників в інших мовах, їх можна запозичувати, засвоювати. Довговічність реалій залежить від того, наскільки вони важливі для носіїв мови [43].

Для того, щоб реципієнт ММ міг зрозуміти використані в тексті МО реалії, перекладачеві потрібно застосувати широку чи вузьку трансформацію, або мінімальне контекстуальне пояснення. Адже, як вказує О. Швейцер, „у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур і навіть цивілізацій. Цей аспект перекладу виступає рельєфно зокрема при перекладі реалій“ [44, 36].

І хоч ці територіально загальноприйняті елементи міцно увійшли до повсякденного життя людей, все ж таки вирази МО, які належать до реалій, на противагу до неемоційного, з погляду стилістики, і точного, з погляду семантики, терміна постають емотивними (*emotiv = psych. gefühlsmäßig erregt, auf Emotivität beruhend*). Вони вживаються здебільшого в експресивних текстах – у подорожніх записках, у публіцистиці, в рекламі. Слід розмежовувати реалію як слово від інших „особливих понять“ мови, насамперед від терміна, що протиставляється реалії.

Як переконливо стверджує Р.Зорівчак, „терміни й реалії по-різному стають широковідомими: **терміни** як назви певних предметів починають часто вживатися з поширенням цих предметів, у науці це зв'язано з процесом обміну науковою інформацією. **Реалії** проникають в інші мови завдяки художньому перекладу й засобам масової комунікації. Головна розбіжність між ними – сфера їхнього вжитку, функціонально-стилістичний критерій: терміни найширше вживаються у мові науки, вони – основа всіх терміносистем. Реалії переважають у художніх текстах, усному мовленні. Завдяки окремим термінам, що мігрують у зальновживану лексику, відбувається інтелектуалізація й раціоналізація мови“ [42, 69].

Поняття „термін“ та „реалія“ все ще належним чином не осмислені, коли йдеться про концептуальні засади перекладознавчої науки на сучасному етапі її розвитку. Що містять, скажімо, поняття „New Deal“ (за доби Т. Рузвельта) та „Großer Bruder“ (з Орвеллового роману „1984“)? Суспільні терміни чи реалії з політичного життя? Доречним є як перше, так і інше. А перекладацьке вирішення залежить від типу творця тексту мови оригіналу.

Не полегшеним видається й розмежування діалектизмів та варваризмів – місцевих та соціальних забарвлень. Наприклад, в „Österreichisches Wörterbuch“

можна знайти як **Haberer** – (*landsch., bes. W, ugs., sal*): Freund, Liebhaber [46, 339], так і **Spezi** – (*ugs., sal*): ein besonders guter Freund [46, 572]. Цілком очевидно, що обидві мовні одиниці надають тексту конкретного забарвлення. Та все ж своєрідність полягає в тому, *хто називає*, а не в тому, *кого називають*, а саме *добромисльному приятелю*. Йдеться про мовну версію, а не про реалію. З іншого боку, діалекти можуть формувати лише реалії. Порівняймо: **der Schmarren** – (*ugs., abw.*): wertloses Zeug [46, 544], а також **der Schmarren** – eine Speise; **Kaiserschmarren**; **Erdapfelschmarren**, що виступає власне як реалія, бо позначає австрійську страву.

Заслугує на увагу пласт слів із так званого екзотичного словесного арсеналу. Наприклад, поняття „*сніг*“ у євро-американському культурному просторі не означає реалію. Але для жителів Африки та екваторіальних країн все ж таки це поняття є незвичним, невідомим. Реалією прийнято називати не явища природи, а певний витвір людини, щось нею вигадане.

Реалія означає не лише об'єкти матеріальної та духовної культури, але й певні скорочення, назви, титули, святкові дні. І чим ширше розглядається поняття „реалія“, тим частіше відносять сюди номінативні словосполучення, як, наприклад, фрази з нагоди звернення, привітання, прощання: *Dear Sir/s, Schalom, gnädige Frau, Ciao, Servus*. У певних контекстах до реалій відносяться також вигуки та жести. Хрестоматійним є приклад з побуту болгар: кивання головою вниз і вгору в Болгарії означає заперечення – *HI*, і навпаки, кивання головою вліво і вправо означає – *TAK*.

Головне завдання, яке стоїть перед тлумачем, полягає в досягненні адекватної трансформації тексту оригіналу (ТО) в текст перекладу (ТП), не втрачаючи відповідного колориту.

Можна виділити **два типи реалій: автохтонні** (які ввійшли в обіг) та **неавтохтонні** (які залишаються поза широким вжитком). До перших належать, наприклад, уже названі нами реалії **Pub, der Heurige**. До них можна віднести і такого ж типу реалії, як *Ataman – Stammes-u. militär. Führer der Kosaken (ukrain., poln.; vermutl. verwandt mit nhd. Hauptmann)* [37, 198], *Hetman – (im Königreich Polen und in der Ukraine) Oberbefehlshaber des Heeres* [37, 633]; **cowboy, kimono, pizza**, які без проблем сполучаються зі словами мови перекладу, наприклад: **Cowboyhut** (шляпа ковбоя), **Kimonofarbe** (колір кімоно), **Pizzapackung** (упаковка для піци) тощо.

До інших належать **реалії** на кшталт **шинок, первак** тощо. Між цими двома типами знаходиться широке коло **реалій**, розпізнання яких залежить від мовної компетенції та загальноосвітнього рівня перекладача.

Реалії не слід розглядати окремо від конотацій. У широкому сенсі слова під **конотацією** розуміємо будь-який змістовний компонент, який не належить до денотативного змісту (значення). Однак він супроводжує та доповнює його домінуючі лінії.

До основних типів **сигніфікативних конотацій** належать:

- деякі сталі для даної етнічної спільності асоціації, викликані денота- том, наприклад: **віл** – покірний, працелюбний (*прaceous, як віл*); **der Ochse** (нім. *віл*) – дурість, тупість; **ведмідь** – незграбність, **der Bär** (нім. *ведмідь*) – сила (*stark wie*

ein Bär), грубість (*ein grober Bär*);

- символічне значення, яке приписують денотату: *серце, das Herz* – символ почуттів, у східних народів з таким же символічним значенням – *нечінка; der Schnee* – символ білизни (*білий, як сніг, schneeweiß*, у деяких африканських народів, які не знають снігу, з тією ж символічною функцією – *нір'я білої чаплі; тріска* – символ худорби (*худий, як тріска*), у німецькій мові аналогічний символ – *die Spindel* (*веретено*): *Er ist spindeldürr*;

- співвіднесеність денотата з конкретною лінгвокультурою спільноти: *дума* – парламент в Росії, *Bundestag* – парламент у Німеччині, *storting* – парламент у Норвегії, *горілка* – традиційний український міцний спиртний напій, *водка* – аналогічний напій у Росії, *Schnaps* – аналогічний німецький продукт, *whisky* – англійський міцний напій;

- співвіднесеність денотата з конкретним соціальним середовищем: *джинси* – предмет молодіжного одягу; *смокінг* – предмет одягу вищого класу суспільства, *der Lohn* – заробітна плата робочого, *das Gehalt* – заробітна плата службовця, *das Honorar* – грошова винагорода діячів науки та культури, *der Sold* – грошове утримання військовослужбовців, *die Diäten* – грошові виплати депутатам парламенту;

- співвіднесення денотата з конкретною історичною епохою: *die Reichswehr* – збройні сили Німеччини в період Веймарської республіки, *die Wehrmacht* – збройні сили Німеччини до 1945 року, *die Bundeswehr* – збройні сили Федеративної Республіки Німеччини;

- співвіднесеність денотата з конкретним світоглядом: *Arbeitnehmer* – найманий робітник, *Arbeitsgeber* – роботодавець, *arisch, nicht arisch, verjudet, volksfremd, Rassenschande, Volksgenosse* – слова із вокабуляра німецьких нацистів;

- відношення мовця до денотата: *лице - харя, ділова людина – ділець, das Gesicht – die Fresse, der Chef – der Boß, der Intellektuelle – der Intelligenzler, sehen – glotzen*;

- функціонально-стилістичне забарвлення мовного знаку – показник того, що знак переважно використовується в рамках конкретного функціонального стилю;

- нормативно-стилістичне забарвлення – показник переважного використання мовного знаку в конкретних (соціальних) ситуаціях спілкування [46, 103-104].

Вирішальним моментом у процесі перекладу реалії є визначення її контекстуальної вартості. Передусім слід визначити частотність вживання реалії в ТО (багаторазове чи одноразове). Чи є вона визначальною для відображення певних характеристик, тональності, розвитку сюжету у творі словесного мистецтва?

Після визначення контекстуальної цінності певної реалії слід розглянути ТО загалом, власне, його жанрові особливості (рекламне повідомлення, інформація для туристів чи фахівців, роман, драма). Примітний приклад у пов'язі з реалією – українським музичним інструментом бандурою: *Bandura ukrain. lautenartiges Saiteninstrument mit 12 Saiten* [37, 234] – *Wie schön spielen Sie ukrainisches*

lautenartiges Saiteninstrument mit 12 Saiten! Він ілюструє відсутність можливості додавати деталізоване пояснення замість вживання реалії.

Ціла низка дослідників перекладацького мистецтва і зокрема, Д.Дюрішін, Р.Зорівчак, В.Коллер, Л.Латишев, І.Леві, Е.Маркштайн, М.Новикова, А.Попович, С.Флахов, С.Флорін, О.Чердніченко, **виділяють кілька основних прийомів перекладу реалії.**

Поширеною є думка, що реалію слід відтворювати мовою перекладу в якості цитати без змін. Йдеться про **транскрипцію** та **транслітерацію**. Більш уживаною є транслітерація. Як перекладацький еквівалент **реалії** МО використовується її графічно-фонетичне відтворення. Воно у письмовій інтерпретації передається літерами МП, а у процесі усного перекладу вимовляється відповідно до фонетичних правил МП.

Прийом транслітерації доцільний лише тоді, коли еквівалент дійсно відсутній. Однак недоречним є його застосування у випадку, коли в МП наявний повноцінний відповідник. Наприклад, незрозуміло, навіщо деякі перекладачі німецької художньої прози транслітерують слово **Kellner (кельнер)** замість того, щоб використати існуючий еквівалент **офіціант**. Або ж писати українськими літерами назву спиртного напою **Kümmel (кюммель)** замість того, щоб перекласти **тминна горілка / горілка з тмином**. Така транслітерація може викликати у читача неадекватне сприйняття. Приміром, реципієнт може сприйняти поняття **кельнер** як таке, що виокремлює статус надзвичайного офіціанта, а **кюммель** – це щось із екзотичних напоїв. Необгрунтована транслітерація спричиняє забруднення МП.

Позитивною якістю транслітерації як засобу перекладу є її надійність у тому аспекті, що, транслітеруючи нове, часто малозрозуміле слово, перекладач передає лише його графічний або фонетичний відтінок. Змістовна наповненість слова розкривається здебільшого через контекст. Тим самим перекладач уникає тлумачення нового поняття та пов'язаного з цим ризику хибної інтерпретації.

Проте механічна передача слів-реалій не завжди дає можливість розкрити реципієнту **зміст** нового поняття МП. Воно може для нього залишитися або зовсім незрозумілим, або зрозумілим частково крізь призму контексту.

Цей недолік транслітерації можна компенсувати примітками перекладача, їх подають, як правило, у дужках або посиланнях, наприклад, **Sturmabführer – штурмбанфюрер (рівнозначне військовому званню майор)**. Тут реалізовані водночас два прийоми: транслітерація та описовий переклад. Таким чином, транслітерація у певних випадках постає чи не єдиним ефективним засобом відтворення слів-реалій.

Реалії-скорочення переважно транслітеруються, якщо мовою мети є німецька. Наприклад: USA, PC, UNO. Рідко, коли реалія-скорочення декодується, на основі чого утворюється реалія-скорочення мовою мети: **SND** → Spivdrushnistj Nesaleshnych Dershaw → Gemeinschaft Unabhängiger Staaten → GUS.

Сутність **калькування** полягає в тому, що складові частини слів-реалій МО (морфеми слова або лексеми сталого словосполучення) замінюються їхніми

буквальними відповідниками МП. Отже, таким шляхом був уведений у побут українця термін *дитячий садок* (калька від німецького *Kindergarten*). Натомість, приміром, польською мовою цей термін не піддається калькуванню, а вживається поняття *przed-szkole* (дошкільний осередок). Аналогічно перекладаються терміни: *Geschäftsbank* – комерційний банк, *Betriebsrat* – виробнича (на)рада; (нім.) *Wolkenkratzer* – (укр.) хмарочос – (пол.) *drapacz chmur, wiezowiec*; (англ.) *skyscraper* – (рос.) небоскреб.

Часом *калькування* базується на створенні нових слів, в основі яких – семантична відповідність (*Siebenmeilenstiefel* – *seven-league boots* – *семимильні чоботи*).

Болгарські дослідники С.Влахов та С.Флорін слушно розрізняють і *напівкальки* [41, 88]. Прикладом може послужити переклад такої іс- торичної реалії, як *Drittes Reich* (нім.) – *The Third Reich* (англ.) – *Третій Рейх* (укр.) – *Trzecia Rzesza* (пол.).

Наближений переклад (утворення аналогів) характеризується тим, що замість іноземної реалії перекладач вживає реалію МП. Зі власною національною специфікою вона має багато спільного з реалією МО, наприклад, реалії *Santa Claus* та *Дід Мороз*.

Позитивним моментом наближеної інтерпретації є її зрозумілість, доступність для реципієнта. З метою полегшеного сприйняття йому пропонується близьке поняття рідною мовою.

Утворення аналогів полягає у використанні відповідного за смислом слова МП, наприклад, за функцією: *Home Office* (engl.) → *Innenministerium* (dt.).

Елімінація національно-культурної специфіки (виключення, видалення, усунення чого-небудь) – це своєрідний прийом інтерпретації. Його сутність полягає в тому, що у процесі перекладу *реалії* її національно- культурна специфіка втрачається, наприклад:

Aus einem offenen Fenster gegenüber quakte ein Grammophon den Hohenfriedberger Marsch (Е. М. Ремарк, „Drei Kameraden“).

Із відкритого вікна напроти неслися квакаючі грамофонні звуки військового *маршу* (Е. М. Ремарк, „Три товариші“).

Описовий переклад – це, либонь, чи не найбільш уживаний прийом перекладу слів-реалій. Йдеться про передачу реалій за допомогою розгорнутого опису, приміром: *Mitbestimmungsrecht* – *право брати участь в ухвалі спільного рішення*; *участь із правом вирішального голосу*; *Anlernberuf* – *професія, яку освоюють у процесі короткострокового навчання безпосередньо за місцем роботи*.

Позитивний бік описового перекладу: він здатний досить повно розкрити суть явища, яке виражене *реалією*. Тому зустрічається ще **дефініційний переклад**. Натомість його недолік пов'язується зі словесним нагромадженням, яке може негативно впливати на якість перекладу.

Перерозподіл значень слів-реалій. Сутність цього прийому полягає в тому, що значення реалії перерозподіляється на декілька одиниць тексту перекладу. Як наслідок, реалія ніби „розчиняється“ у перекладі. Тобто, якщо при описовому перекладі у тексті перекладу можна виділити словосполучення,

значення якого відповідає значенню МП, то при перерозподілі значення це зробити важко або й неможливо. Наприклад:

*Er lässt sich vom **Wunschdenken** leiten.*

У своїх розрахунках він приймає бажане за дійсне.

Цей прийом містить модель описової інтерпретації. Їй властиві як позитивні, так і негативні показники.

Що стосується перекладацьких втрат, то вони більш суттєві, ніж у попередньому випадку. Для німця **Wunschdenken** достатньо зрозуміле поняття. У виданні „Словник сучасної німецької мови“ за редакцією Р.Клаппенбаха і В.Штайніца подається наступне окреслення: „*мислення, яке визначається чийсь бажанням та яке ігнорує дійсність*“. Відповідно **Wunschdenken** сприймається як негативна якість людини, що свідчить або про її розумову обмеженість, або про інфантильність. Оскільки в інтерпретації це негативне поняття „розчиняється“, а ситуація описується як поодинокий, нетиповий випадок, то разом з поняттям зникає і факт однозначного судження суб'єкта. Бо ж кожний співрозмовник здатний сприйняти бажане за дійсне, нерациональне за раціональне, поминаючи ірраціональне.

Недоліки трансформації певною мірою можуть бути компенсовані шляхом комбінування різних прийомів:

*In der Gaststätte bestellte er **Hackepeter**.*

*У їдальні він замовив **хакенетер**, страву із дрібно нарубленого м'яса з прянощами.*

Тут міститься комбінація двох прийомів – транслітерації та описового перекладу.

***Nationalrat und Bundesrat**, die beiden Häuser des österreichischen Parlaments, üben die legislative Gewalt aus.*

*Функцію законодавчої влади в Австрії виконує парламент у складі двох палат: **Національної ради, нижньої палати, і Федеральної ради, верхньої палати**.*

Тут використане калькування, яке доповнене елементами описового перекладу.

У такого типу комбінаціях прийом описового перекладу можуть замінювати примітки перекладача. Приміром:

*Da endlich steht er unter der heissen Dusche, trinkt, schon im Halbschlaf, einen **Magenbitter**, geniesst wie sich alles in ihm entspannt und löst. (G Karau, „Go Oder Doppelspiel im Untergrund“).*

*Потім він стоїть під гарячим душем, напівсонний п'є **магенбіттер** і з насолодою відчуває у всьому тілі приємну теплоту і покій. (Г. Карау, „Подвійна гра“).*

Цей уривок із детективного роману можна було б перекласти інакше, без примітки, методом описового перекладу з елементами калькування:

...п'є гіркий „шлунковий“ лікер, настояний на цілющих травах... [46, 153].

З наведених прикладів проступає: засоби перекладу реалій можуть варіюватися. Одну і ту ж реалію можна інтерпретувати різними версіями, досягаючи – відповідно до контекстової ситуації – *ситуативної* мети.

Стрижневим моментом у процесі перекладу *реалій* є визначення її контекстуальної величини. Звідси випливає той факт, що процес перекладу *слів-реалій* має охоплювати як обов'язкову фазу всебічний філологічний аналіз тексту. Йдеться про розуміння тих закономірностей, які зумовлюють ефективне використання мовних засобів.

Процес перекладу *реалій* передбачає реалізацію двох етапів: а) осмислення перекладачем специфічного ідейно-образного змісту оригіналу і засобів його вираження; б) повноцінне відтворення ідейно-образного змісту першотвору засобами мови перекладу.

Переклад метафор

Збереження мовних образів оригіналу в тексті перекладу – завдання для досвідченого перекладача. Це пов'язано з проблемою відтворення метафор. Їхня внутрішня організація містить той образ, що у мові перекладу може бути невідомий. Дослідниками були з'ясовані й визначені різні альтернативні шляхи передачі метафори [47; 48; 30]. Найпоширенішими у цьому контексті видаються такі ходи:

а) *прямий (послівний) переклад*: передача образу мови оригіналу аналогічним образом мовою мети, що зумовлює відповідне збереження головного смислу: *Bin – лис. – Er ist ein Fuchs*;

б) *заміна*: заміна образу з мови оригіналу метафорою мовою перекладу: *біла ворона – ein schwarzes Schaf*;

в) *описовий переклад*: передача мовної картини тексту оригіналу неметафоричним виразом мови перекладу (деметафоризація): *Ranьше вона була відомою актрисою, але зараз вона в міні. – Sie war früher eine berühmte Schauspielerin, aber jetzt hört man nichts mehr von ihr (jetzt ist es ruhig um sie)*. Цей шлях перекладу є недоцільним, бо ж він стосується художніх текстів. А внаслідок цього порушується їхня образність, нівелюється національна специфіка.

П. Ньюмарк розглядає п'ять основних видів метафор: *стерту метافору (dead)*, *кліше (cliche)*, *лексикалізовану (stock)*, *творчу (recent)* та *інновативну (original)*. У процесі перекладу кожної з них виникають своєрідні питання. Підґрунтям для правильного з'ясування є визначення функції метафори у тексті, адже розрізняємо пізнавальну, емотивну.

Переклад стертої метафори майже не викликає труднощів. Виняток складають тільки метафоричні спеціальні терміни (*Mutter – mex. зайка, Feder – mex. пружина, rescora*) або персоніфікована метафора („... в наметах рудого листа *осіннє небо нудьгувало...*“ [49, 79] – *Die gelben Blätterhaufen ... strömten einen sonderbaren Gerach ... aus, der Spätherbsthimmel hing wie Langweile...*“ [49, 224]).

При перекладі кліше можна використати: деметафоризацію (насамперед у текстах інформативного типу) та прямий переклад в експресивних текстах [48, 282].

П.Ньюмарк для **перекладу лексикалізованих метафор** (*stock metaphors*) пропонує використовувати моделі з метою їх повноцінного відтворення. Тлумачення саме лексикалізованих метафор є досить неоднозначним і складним.

Метафора → перекладена метафора. Застосування *повного перекладу* для метафоричних одиниць можливе тоді, якщо у мові оригіналу (МО) і мові перекладу (МП) збігаються як валентнісні характеристики, так і традиції вираження емоційно-оцінної інформації [51, 94]. Наприклад: „...i *se te cipe, slizьke, uboge* ворони вкрили сіткою крил...“ – „... und all *das Graue, Schlüpfrige, Jämmerliche* hüllten die Raben in das Netz ihrer schwarzen Flügel...“ [49, 79].

Метафора → метафора + додавання або усунення. Використовується в тих випадках, коли ступінь уподібнення у МО і МП різна. У зв'язку з цим потрібна або *експлікація* змісту у вихідному тексті (прийом додавання), або *імплікація* вербально вираженого змісту у вихідному тексті (прийом усунення).

Цю модель часто використовують при розбіжностях, що пояснюються відсутністю лексичних одиниць, які б виражали усі відтінки метафоричного значення. Так, українською мовою образне метафоричне вживання слова „свиня“ можна висловити оцінку: з одного боку, „неохайна, непорядна, нечемна, невдячна людина“, а з іншого – воно вживається в значенні „товстий, грубий“. Оскільки ці оцінки можуть не співпадати, то в українській мові вони актуалізуються контекстом. У німецькомовному перекладі така характеристика вимагає різних метафоричних одиниць. Вираз „*він справжня свиня*“ може бути перекладений німецькою мовою двома способами: а) *Er ist dick, wie ein Schwein / eine Sau – Він товстий, як порося / свиня*; б) *Er ist ein Schweinehund (eine Schweinebande) ein Schweinigel – Він підлий; він – сволота; він – похабник*.

При цьому ступінь пейоративності німецьких виразів схожості до *свині* різна, поряд з тим, що в українській мові ці відмінності неістотні. Це ж саме стосується і англійської мови: *He is a pig – Він товстий; He is a swine – Він підлий*. Крім цього, слід зазначити, що слово „свиня“ не має жодного метафоричного позитивного значення в українській мові, в той час як у німецькій має: наприклад „*Schwein haben*“ – „мату уcnix“; „*das arme Schwein*“ – „бідолаха“ та ін. Таким чином, даний вид метафори вимагає додаткової трансформації при перекладі.

Метафора → метафора: а) заміна; б) традиційна відповідність.

Заміна застосовується у випадках лексичної чи асоціативної невідповідності між елементами метафори у мовах оригіналу і перекладу. Наприклад, у більшості випадків німецький епітет „*schwarz*“, уживаний у метафоричному плані, може перекладатися дослівно, оскільки відповідає українській традиції: „*чорний день*“ – „*ein schwarzer Tag*“; „*чорна робота*“ – „*eine schwarze Arbeit*“. Однак у деяких випадках метафоричні функції епітета в українській та німецькій мовах не співпадають. Тоді необхідна образна заміна: „*ein schwarzes Schaf*“ – „біла ворона“; „*black sheep*“ – „паршива вівця“ – „*ein räudiges Schaf*“; „*Schwarzfahrer*“ – „засець“ (безбілетний пасажир).

Традиційна відповідність застосовується до метафор фольклорного, біблійного та античного походження, коли у мові оригіналу і перекладу склалися різні способи вираження метафоричної подібності. Носіями емоційно-

оцінювальної інформації у метафорах зазначеного типу можуть бути одиниці із семантикою кольору, розміру, віку тощо. Так, українські стерті метафоричні вирази „*красна дівчина*“, „*чисте поле*“, безумовно, не можуть бути передані прямою відповідністю: „*ein rotes Mädchen*“ – „*руда дівчина*“, „*ein sauberes Feld*“ – „*зіbrane поле*“. Тому для передачі вихідного метафоричного значення „*червона*“ – „*красива, гарна*“ варто вжити або слово в прямому значенні, наприклад: „*schönes*“, або традиційний фольклорний епітет: „*ein holdes Mägdlein/eine zarte Maid*“, „*ein freies Feld*“ [52, 53].

Метафора → **інша метафора (семантичне перетворення)**. Застосовується при розходженні традицій граматичного оформлення метафори у МО та МП. У багатьох випадках **розгорнута метафора** вимагає семантичного перетворення, що полягає як у словесній, так і в граматичній заміні вихідного тексту, якщо цього вимагають відмінності в принципах комбінаторики між МО і МП: „...та фігура, що йшла назустріч, – чиновник із казначейства. Похитала чорним пальтом, **защібнутим глухо од голови до ніг**, мигнула розчосом фарбованих баків і ліниво підняла над безбарвним обличчям бриля“ [49, 79] – „...Und der Mann, der ihm jedesmal begegnet, der Angestellte des Finanzamtes, der mit seinem watschelnden Gang, den schwarzen Mantel **fest zugeknöpft**, den Backenbart gefärbt, den Hut auf seine faule Manier kaum lüftend, – wie oft war schon diese Gestalt an ihm vorbeigegangen“ [49, 224].

Семантичне перетворення вихідних стилістичних одиниць у даному прикладі викликано розходженням у традиціях граматичного уособлення в українській і німецькій мовах. Якби речення при перекладі не були поєднані в одне, то одне з речень не отримало б підмета, що не творить специфіку для німецької мови.

Метафора → **не метафора (неметафора → метафора (паралельне іменування метафоричної основи))** використовується при перекладі текстів, оснований на розповсюдженій метафорі. Тут за міжмовними характеристиками потрібна **заміна або семантичне перетворення** вихідної метафори. За характером переданої інформації нсобхі що зберегти вихідний образ.

Метафоричні одиниці, принцип побудови яких відрізняється у мові оригіналу і перекладу, творять своєрідність для рівноцінної інтерпретації [50, 16-36]. У таких випадках перетворення можуть бути значними, зокрема, супроводжуються зміною стилістичною статусу одиниці: замість вихідної метафори в перекладному тексті порівняння, синкретичний епітет, інший троп. Так, німецька метафора типу *Traumauto*, *Traumkleid* та англійські метафоричні звороти „*a dream of a dress*“, „*a beast of a car*“, „*an angel of a girl*“ у перекладі українською мовою неминуче змінюють свою стилістичну маркованість, перетворюючись або на порівняння: „*не автомобіль, а мрія*“; „*не сукня, а мрія*“; „*не машина, а звір*“; „*не дівчина, а ангел*“; або на епітет: „*ангелоподібна дівчина*“, або на метафору, що ґрунтується на іншому принципі уподібнення: „*сукня моєї мрії*“, „*автомобіль-мрія*“, „*не дівчина, а справжній янгол*“. При перекладі таких метафор слід звернути увагу на наявність у німецькій мові складних іменників типу *Traumbuch*, що перекладається не „*книга моєї мрії*“, а

„сонник“. Це, у свою чергу, не стосується англійської мови, оскільки в її граматичній структурі складні іменники майже відсутні.

Метафора → усунення метафори. За спостереженнями П.Ньюмарка, цей прийом не повинен використовуватись, коли йдеться про експресивний текст. Наприклад: „Дерева, недавно посажені, були поламани щерть і простягали до неба свої цурупалки, тверді, колючі, обдерті, з **клаттями шкури-кори**“ – „Die vor kurzem gepflanzten Bäumchen waren zerbrochen und streckten ihre harten, stacheligen Stämme, **von denen die Rinde in Fetzen herunterhing, in die Höhe**“ [49, 79]. У даному аспекті перекладач не зміг відтворити метафору „цурупалки... з **клаттями шкури-кори**“, де „цурупалок (цурупалок)“ виступає як у прямому значенні „а) **відрубаний, відбитий або відламаний шматок деревини, лозини; уламок, обрубок**“ [27, 1367], так і у метафоричному – „б) **залишок покаліченої або ампутованої руки чи ноги**“ [27, 1367]. На це вказує семема „**шкури-кори**“. Через семантичні та граматичні відмінності двох мов була втрачена в МП експресивність вшажання.

З метою **відтворення інновативних метафор** П.Ньюмарк пропонує передавати смисл або подавати прямий переклад у лапках. Творча або креативна метафора завжди пов'язана з новоутвореннями, де домінує експресивність. Їх слід зберегти при перекладі. Якщо творча метафора не виражає креативність чи оригінальність, а є орнаментальним елементом, то перекладач може її проігнорувати.

Безеквівалентний сегмент тексту → метафора (додавання метафори). Цей засіб – додавання метафори до тексту перекладу без лінгвістичної мотивації в тексті оригіналу. Його можна використати для посилення образу в тканині тексту першотвору.

Наведені трансформовані вирази надають більше можливостей адекватно здійснити процес перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

- Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць: На матеріалі німецької мови: Монографія. К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000.
- Файзулаєва Р. Национальный колорит и художественный перевод. - Ташкент: Фан, 1979.
- Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія: На матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою. Львів: Видавництво ЛДНУ: Вища школа, 1983.
- Фразеологія перекладів Миколи Лукаша: Словник-довідник (Уклали О. І. Скоиненко, Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2003.
- Новикова М. А. Методические рекомендации по спецкурсу "Интерпретация текста в контрастивно-стилистическом плане". Симферополь: Ротапринт СГУ, 1979.
- Кияк Т. Р., Науменко А. М., Озуй О. Д. Теорія та парактика перекладу (німецька мова). Вінниця: Нова Книга, 2006.
- Кундзіч О. Л. Слово і образ: Літературно-критичні статті. К.: Радянський письменник, 1966.
- Ковзанюк С. П. Практика перекладу: 3 досвіду перекладача. К.: Дніпро, 1968.
- Коммілов В. В. Першотвір і переклад. К.: Дніпро, 1972.
- Mishchenko L. A., Turtchenko O. M. Theorie und Praxis des Übersetzens. Lehrbuch. - Winnyzja: NOWA KNYHA, 2003.
- Рудяков Н. А. Стилистический анализ художественного произведения. К.: Радянська школа, 1977.
- Рудяков М. О. До основ теорії художнього перекладу /Радянське літературознавство. 1984, № 7.
- Білоус А. Н. Проблема семантической эквивалентности языковых единиц в оригинале и переводе художественного текста (на матеріалі перекладів произведений М. А. Шолохова на немецкий язык): // Автореф. дис. канд. филол. наук (Одесс. гос. ун-т. Одесса, 1988.
- Білоус О. М. Гра слів як перекладацька проблема // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. № 5(77). Суми, 2005.
- Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (Основи лінгвопоетики). Навчальний посібник для студентів

ВНЗ. Вінниця: Нова Книга, 2005.

Жовкієвський А. М., Жовкієвська Г. А. та ін. Мудрість народна - мудрість міжнародна: Прислів'я, приказки, крилаті вислови та мовні звороти дев'ятьма мовами. Чернівці: Рута, 2004.

Кудіна О., Пророченко О. Перлини народної мудрості: Німецькі прислів'я та приказки. Вінниця: Нова книга, 2005.

Мізіл К. Німецько-український фразеологічний словник (усталені порівняння). Вінниця: Нова книга, 2005.

Денисенко С. Н. Словник-довідник із фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови з перекладом прикладів на українську та російську мови. Вінниця: Нова книга, 2005.

Schäufelbüel A. Treffende Redensarten (viersprachig). Wiesbaden: VMA-Verlag, 2005.

Сучасна українська літературна мова: лексика і фразеологія / За ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1973.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Гол. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2001.

Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К.: Наукова думка, 1973.

Heibert F. Das Wortspiel als Stilmittel und seine Übersetzung (am Beispiel von sieben Übersetzungen des "Ulysses" von James Joyce). Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1993.

Delebasita D. Wortspiele // In "Handbuch Translation" Mary Snell- Hornby, Hans G. Hönl/Paul Kußmaul, Peter A. Schmitt (Hrsg.). Tübingen: Stauffenburg-Verlag, 1999.

Сучасна українська літературна мова. Стилистика / За загальною редакцією академіка І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1973.

Пономарів О. Д. Стилистика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2000.

Моїсєнко А. К. Віче мечів: Паліндроми, або раки літеральні. К.: Задруга, 1999.

Tezka Z. Das Wortspiel in der Übersetzung. Stanislaw Lems Spiele mit dem Wort als Gegenstand interlingualen Transfers. Tübingen: Niemeyer, 1997.

Wahrig G. Deutsches Wörterbuch (Neu herausgegeben von Dr. R. Wahrig- Burfeind. München: BERTELSMANN LEXIKON INSTITUT, 2002.

Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. К.: Довіра, 2000.

Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989.

Зимомря М. Особливості інтерпретації поетичного тексту в оцінках Богдана Лепкого як перекладача // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 75 (5). Кіровоград, 2008.

Stolze R. Übersetzungstheorien: eine Einführung. - 3., aktualisierte Aufl. - Tübingen: Narr, 2001.

Mary Snell-Hornby, Hans G. Honig, Paul Kußmaul, Peter A. Schmitt. Handbuch Translation. - 2., verb. Aufl. Tübingen: Stauffenburg-Verl., 1999.

Коцюбинський М. М. Твори / Переклад німецькою мовою І. І. Грубера. Дніпропетровськ: Січ, 2001.

Peter Newmark. The Translation of Metaphor // Babel, vol. 26, 1976. - Nr. 2.

Табахян П. В. Сопоставительная стилистика русского и немецкого фольклора. К.: Вища школа, 1980.

Білоус О.І. Реалії: шляхи аналізу та перекладу // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Випуск 49. Харків, 2006. № 726.

6. Емоційно забарвлена лексика

*(Особливості перекладу емоційно-забарвленої лексики: методичні
рекомендації для здобувачів вищої освіти I освітнього ступеня спеціальності 035
Філологія. Укл.: Козак Т.Б., Тупікова Т.В. Одеса : Олді+, 2023)*

Емоційно забарвлена лексика відіграє надзвичайно важливу роль у комунікації, оскільки дозволяє мовцю не лише передавати фактичну інформацію, а й виражати своє ставлення до неї. У сучасній німецькій мові, як і в українській, емоційність реалізується на різних мовних рівнях – лексичному, морфологічному, синтаксичному, а також на рівні дискурсу. Однак переклад такої лексики на українську мову вимагає особливої уваги, зважаючи на прагматичну, стилістичну й культурну специфіку обох мов.

Емоційність – це здатність через мовні одиниці виражати позитивне або негативне ставлення мовця до предмета, явища, ситуації або співрозмовника. Вона часто є складовою частиною значення лексеми, яке набуває додаткового експресивного забарвлення. Такі лексеми можуть вживатися як в емоційно-оцінному значенні (наприклад, 'Unsinn' – нісенітниця), так і в прямому, денотативному (наприклад, 'Kind' – дитина). У німецькій мові емоційно забарвлена лексика охоплює декілька категорій: вигуки, лайливі слова, емоційно забарвлені іменники, прикметники, дієслова, прислівники, модальні частки, зменшувальні форми тощо. До цієї категорії мовних одиниць належать слова, що характеризують емоції людини, наприклад: das Leid – страждання, die Freude – радість, der Zorn – гнів, der Kummer – горе, die Liebe – кохання.

У словниковому складі різних мов представлені синонімічні ряди, які виражають тотожні поняття, але одне зі слів не має емоційного значення: Pferd – Gaul (кінь – шапа), Gesicht – Visage (обличчя – морда, рило).

Емоційна лексика у німецькій мові структурується за такими ознаками: наявність префіксів і суфіксів, що виражають емоцію ('bitter-', 'bomben-', 'affen-', 'allzu-', '-chen', '-bold' та інші), метафоричне або іронічне вживання слів ('Schuft', 'Zieraffe'), лексеми з культурно маркованим змістом ('Kerl', 'Dummkopf').

Типи емоційно забарвленої лексики у німецькій мові:

1. Лексеми з експресивними афіксами: прикметники з префіксами 'bitter-', 'blut-', 'brand-', 'bomben-', які підсилюють значення (наприклад: 'bitterschwer' – нестерпно важкий, 'blutmüde' – смертельно втомлений).
2. Словотворчі конструкції: слова з елементом '-affe' ('Modeaffe' – піжон, 'Zieraffe' – франт), що виражають зневагу.
3. Похідні іменники з компонентом '-bold': 'Witzbold', 'Saufbold', 'Lügenbold' – із зневажливо-комічним або лайливим значенням.
4. Зменшувальні форми з суфіксом '-chen', які можуть передавати як пестливість, так і іронію: 'Mädelchen', 'Tischchen'.
5. Лексеми емоційного реагування: вигуки, модальні слова, частки – 'Ach!', 'Doch!', 'Na klar!', 'Auweh!'
6. Емоційно забарвлені дієслова: 'glotzen' – витріщатися, 'brummen' – бурчати, 'schwatzen' – тріпатися.

7. Комплексні префіксальні конструкції: 'bombensicher', 'blitzsauber', 'bärengesund', 'allerschlimmst'.

Перекладаючи емоційно забарвлену лексику, важливо зберегти її прагматичну функцію – передати емоцію, оцінку, інтонацію мовця. Неправильна або недостатня передача емоційного компоненту може призвести до втрати виразності, комічного ефекту, а в окремих випадках – до викривлення змісту. Перекладач повинен враховувати: стиль тексту (розмовний, літературний, сатиричний тощо); прагматичну функцію мовної одиниці (образа, схвалення, іронія, пестливість); культурні норми української мови; наявність або відсутність повного відповідника в українській мові.

Du bist ein Dummkopf! – Ти дурень! / Ти бовдур!

Dieser Kerl ist mir unsympathisch. – Цей тип мені не подобається.

Was für ein Zieraffe! – Що за франт!

Er redet nur Quatsch. – Він несе нісенітницю.

Das war ein Bombenerfolg! – Це був шалений успіх!

Er ist blitzgescheit. – Він кмітливий як блискавка.

Die Affenhitze ist unerträglich! – Цю пекельну спеку просто нестерпно витримати!

Ich bin bombensatt! – Я наївся по самі вінця!

Du bist doch ein Blödmann! – Ну ти йолоп!

Das war eine echte Bieridee! – Це справжня безглузда ідея!

Емоційно забарвлена лексика сучасної німецької мови відзначається надзвичайною різноманітністю і високою частотою вживання в усному та художньому мовленні. Її переклад вимагає від перекладача не лише глибокого знання мови, а й розуміння стилістики, емоційної гами та соціокультурного контексту. Формування перекладацької компетентності в цій сфері є важливим етапом підготовки майбутніх філологів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ: ПЕРЕКЛАД ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ

Емоційно забарвлена лексика посідає вагомe місце в системі німецької мови, оскільки дозволяє мовцеві не тільки передавати інформацію, а й виражати ставлення, емоції, оцінку до об'єкта висловлювання або ситуації. У процесі перекладу з німецької на українську такі мовні одиниці становлять особливу групу лексико-граматичних труднощів, оскільки поєднують у собі **семантичну, стилістичну, прагматичну та культурну багатозначність**.

1. Основна проблема перекладу емоційно забарвленої лексики полягає у відсутності повних функціональних або стилістичних еквівалентів в українській мові. Багато одиниць цього типу мають вузькоспецифічне або культурно обумовлене значення, що унеможливорює їхнє буквальне перекладення без зміни прагматичного навантаження.

2. Афіксальна система сучасної німецької мови (напівпрефікси *affen-*, *heiden-*, *sau-*, *hund(e)-*, суфікси *-chen*, *-ei*, *-erei*, *-fritze*, *-bold* тощо див. *Особливості перекладу емоційно-забарвленої лексики: методичні рекомендації для здобувачів*

вищої освіти I освітнього ступеня спеціальності 035 Філологія. Укл.: Козак Т.Б., Тупікова Т.В. Одеса : Олді+, 2023) широко використовується для творення емоційно забарвлених слів. Ці афікси не мають повноцінних граматичних відповідників в українській, тому перекладачеві слід орієнтуватися на еквівалентну передачу емоційного ефекту, а не на калькування структур.

3. Оцінно-емоційні дієслова, прикметники, вигуки та частки у німецькій мові (наприклад, *glotzen, schwatzen, blitzgescheit, bombensatt, doch, ach*) потребують контекстуального аналізу. Їх переклад вимагає врахування інтонаційної виразності, комічного або іронічного відтінку, що часто передається не лексичними, а паралінгвістичними або стилістичними засобами української мови.

4. У перекладі важливо враховувати функціональне призначення емоційно забарвленої одиниці:

- чи виконує вона роль посилення,
- чи виражає зневагу, іронію, пестливість або інтенсивність,
- чи створює розмовний або фольклорно-знижений стиль.

5. Невдалий або формальний переклад емоційно забарвленої лексики призводить до втрати стилістичної виразності, порушення авторського задуму або перекручення комунікативної інтенції. Саме тому у навчальному процесі доцільно застосовувати вправи на:

- розпізнавання афіксально маркованих слів;
- розмежування стилістичних реєстрів (розмовне, зневажливе, пестливе);
- трансформацію німецьких конструкцій в українські із збереженням

емоційного тону висловлювання.

6. Культурна специфіка є ще одним джерелом труднощів. Наприклад, вживання таких слів, як *Saukerl, Dummkopf, Zieraffe, Lügenbold, Affenhitze*, у німецькомовному дискурсі часто є частиною мовної норми (особливо в розмовному мовленні), тоді як в українському мовленні ці відповідники можуть звучати надто грубо або, навпаки, втратити експресивність. У таких випадках перекладач повинен застосовувати адаптивну стратегію – знаходити стилістично близькі, але культурно прийнятні форми.

ÜBUNGEN

Übung 1. Виберіть слова з емоційно-оцінним значенням, перекладіть їх українською мовою:

Der Dicke, die Frau, der Mann, das Weib, der Unfall, der Penner, das Pech, betrachten, der Kerl, der Typ, anpreisen, reizen, gucken, glotzen, prahlen, protzen.

Übung 2. Прочитайте, випишіть емоційно-оціночні слова, що характеризують людину. Перекладіть:

Ein bissiger, misstrauischer, cleverer Kerl, einer, der mit allen Wassern gewaschen ist, gegen den man anrennen kann, wie gegen eine Wand, doch er kann durchaus auch jemanden an sich heranlassen, sich gütig und wohlfühlend zeigen, der

für alles Verständnis hat. Dieser Kerl versteht es, sein Schäfchen ins Trockene zu bringen. Er ist beileibe nicht der Beste der Freunde, vielleicht sogar der zwielichtigste.

Übung 3. Напівпрефікс Affen- надає іменникам або експресивно-оціночне принижувальне значення, або експресивно-оціночне підсилювальне значення.

1. Укажіть, які з наступних слів мають експресивно-оціночне підсилювальне значення, які – зневажливе: *die Affenkomödie* – балаган, фарс; *das Affentheater* – комедія; *die Affenliebe* – безрозсудне кохання; *der Affentanz* – свистопляска, непристойний танець; *die Affenhitze* – пекло, звіряча спека; *das Affenvolk* – дурниця; *die Affenschande* – ганьба; *das Affentempo* – неймовірна швидкість.

2. Підберіть за допомогою словника дієслова до наступних:

Muster *Es ging zu wie in einem Affenkäfig.* – Там був справжній бедлам.

Affenhitze, Affenschande, Affentheater, Affenkomödie, Affenliebe, Affentanz, Affentempo.

Übung 4. Напівпрефікс all- надає прикметникам підсилювальне значення.

1. Визначте, чи наведено в наступних словах емоційне значення. Вкажіть, чим воно виражене.

allgewaltig - всемогутній

allmächtig - всесильний

allweise - премудрий

allwissend - всезнаючий

2. Знайдіть у наступному тексті слова з напівпрефіксом all-, перекладіть їх українською мовою:

a) *Er ist kein Duckmäuser, kein Feigling, kein falscher Mann, kein Glückspilz, sondern ein gutmütiger, allwissender, allmächtiger Allerweltsjunge.*

b) *Nicht immer sind allmächtige und allwissende Menschen allweise, mein Junge! Ich habe dich erwartet, bin schon informiert, dass man dir die Reststrafe gegen gute Arbeit erlassen hat.*

c) — *Erika, du bist meine beste Freundin: allmächtig, allwissend...*

— *Brauchst nur noch ein Wort hinzufügen: allweise!*

— *Ja, allmächtig, allwissend, allweise! Hilf mir, bitte!*

Übung 5. Напівпрефікс aller- надає прикметникам значення граничного посилення, найвищого ступеня якості.

1. Вкажіть, чим мотивовано значення таких слів:

allerliebst – чудово, дуже мило, дуже гарно

allermindestens – трошки, трохи

allerbest – найкращий

allerschlimmst – найгірший

allerschönst – найкрасивіший

2. Визначте, чи представлено в словах вправи емоційне значення. Укажіть, як воно виражене.

3. Перекладіть українською мовою, зверніть увагу на значення слова з aller-

1. Die allerneuesten Medikamente hab' ich mir beschafft, doch sie halfen mir nicht. 2. Er setzte sich auf eine Bank am Eingang zur U-Bahn i überlegte: zuallererst musste er das Heft verstecken. 3. Un er besaß das Heft, dass ihm der Besitzer in den allerletzten Minuten überantwortet hatte.

Übung 6. Вивчіть слова з емоційним значенням: *spät, früh, allzu viel, allzu früh, allzu spät, weit, allzu weit, sehr, allzu sehr, oft, allzu oft, bald, gern, allzu bald, allzu gern.*

Прочитайте текст, перекладіть, зверніть увагу на значення емоційних слів.

Ich verbringe meine Sommerferien immer im Dorf bei meinem Opa. Es ist allzu weit, aber, wenn ich schon da bin, da ist es am schönsten! Selbst das regnerische Wetter ist hier allzu lieb, weil ich mit Opa bin, und er erzählt mir allzu viel Geschichten...

Übung 7. Суфікс іменників жіночого роду -ei (-erei, -elei) надає діям значення оцінної характеристики з негативним відтінком.

Визначте, чим мотивовано значення таких слів:

die Fachsimpelei - розмови про роботу

die Kraxelei - карабкання на гору

die Alberei - дурість

die Deutelei - неправильне тлумачення чогось

die Faselei - дурниця

die Klimperelei - брязкіт

die Barbarelei - варварство

die Eselei - дурниці

die Heuchelei - удавання (лицемірство)

die Kraftmeierei - хвастоці

die Streberei - кар'єризм

die Teufelei - підступність

die Lümmelei - грубість

die Tölpelei - незграбність

die Kleckserei - мазня

Übung 8. Суфікс -(e)ln надає дієсловам відтінок зменшуваності, зневажливості, фамільярності.

Визначте, який із даних вище відтінків містить кожний з наступних дієслів:

deuteln - тлумачити все хибно

äugeln - стріляти очима

frösteln - мерзнути

hüsteln - покашлювати

kreiseln - крутитися навколо

liebeln - фліртувати

eifersüchteln - ревнувати

nörgeln - бурчати

französeln - говорити в ніс

tappeln - перевалюватися у ходьбі
frömmeln - лицемірити
tändeln - кокетувати
nuscheln - мимрити
zappeln - борсатися

Übung 9. Перекладіть українською мовою, зверніть увагу на переклад емоційних слів:

- a) - *Fiepen Schlangen überhaupt?* - *Sie zischeln.*
- *Zu zischeln verstehen auch wir!* - *Herrschaften, lasst das Zischeln!*
- b) *Zuerst bummeln wir durch die Stadt Berlin, dann zeige ich dir meine Wohnung und wir trinken bei uns zu Hause Kaffee oder Tee.*
- c) *Der feine Sand mischte sich in den Wind und verursachte ein ungewohntes Pickeln auf den Gesichtern der Wartenden.*
- d) *Sie hüstelten, schluckten, aber harrten aus.*
- e) *Kritzele mal einen Zettel: Der Strand hat noch nicht geöffnet!*
- f) *Mutter hat gestern gesagt, dass du mit Melonen handeln wirst und Werner hat was von alten Fußtapfen gebrabbelt, in die du wieder getreten bist.*

Übung 10. Напівсуфікс -fritze вживається в розмовній мові для позначення осіб за родом занять, осіб, які мають від'ємні якості, і надає словам відтінок засудження та іронії.

Визначте, чим мотивовано значення таких слів: *der Heulfritze* – рева, *der Schwabbelfritze* – мугодум, *der Meckerfritze* – пудипа, *der Trödelfritze* – ледве ноги переставляє, *der Quakelfritze* – базікання, *der Klatschfritze* – пліткар, *der Quasselfritze* – мпінло.

Übung 11. Напівсуфікс -hals іменників чоловічого роду служить для позначення негативних якостей особи.

Визначте, чим мотивовано значення таких слів:
der Geizhals - скнара
der Schreihals - крикун, горлопан
der Wagehals - зірви-голова
der Langhals - цікавий

Übung 12. Напівпрефікс heiden- (від *der Heide* - язичник, ідолопоклонник) надає іменникам підсилювально-оціночне значення (з розмовним забарвленням).

Визначте, чим мотивовано значення таких слів:
die Heidenangst - жахливий страх
die Heidenarbeit - важка робота
der Heidendreck - страшний бруд
das Heidengeld - скажені гроші
das Heidenglück - нечуване щастя
der Heidenkrach - страшний гуркіт, (сварка)
der Heidenpektakel - жахливий скандал

der Heidenlärm - некий шум
die Heidenmühe - величезне зусилля
das Heidenpech - жахлива невдача
der Heidenschreck - страх, переляк
der Heidenrespekt - глибока пошана
der Heiden Spaß - величезне задоволення
das Heidenvermögen - величезний стан
das Heidenwetter - погана погода
heidenfroh - дуже веселий
heidenschnell - дуже швидкий
heidenschwer - дуже важкий

Übung 13. Напівпрефікс іменників Hund(e)- (пор.: der Hund - собака) надає словам експресивне значення (з розмовним забарвленням).

1. Визначте, чим мотивовано значення таких слів:

die Hundearbeit - важка праця
der Hundefraß - огидна їжа
das Hundegeld - жалюгідні гроші
die Hundekälte - собачий холод
das Hundeleben - собаче життя
das Hundeloch - будка (погане житло)
hunds elend - нещасний
hundejung - молокосос
hundekalt - дуже холодно
hundematt - сильно втомлений
hunderbärmlich - поганий
der Hundelohn - низька зарплата
hundsgemein - низький, підлий
hundsmager - худий, виснажений
das Hundepack - збрід
das Hundewetter - погана погода
hundsmiserabel - огидний
hundemüde - втомлений

2. Назвіть українські еквіваленти слів з оціночно-принижальним значенням, наведіть приклади: *hundemüde*, *hundekalt*, *hundejung*, *hunds elend*, *hundsmager*, *Hundeleben*, *Hundekälte*, *Hundearbeit*

Übung 14. Напівпрефікс Sau- (порівн.: die Sau - свиня) служить у німецькій розмовній мові для утворення лайливих слів і надає слів оцінне значення.

1. Визначте, чим мотивовано значення таких слів:

die Sauarbeit - брудна робота
der Sauhaufen - натовп
der Saufraß - жратва
die Saubande - збрід
die Sauhitze - страшина спека

der Saukerl - мерзотник
die Saukälte - страшний холод
saublöd - дуже дурний
der Saustall - безладдя
saufrech - зухвалий
das Sauwetter - бридка погода
saugrob - дуже грубий
die Sauwut - дика лють
sauschlecht - дуже поганий
die Sauklaue - потворний почерк

2. Визначте, який відтінок значення вносить напівпрефікс *Sau* у словах.

3. Наведіть приклади з такими словами: *Saumensch*, *saugrob*, *saukalt*, *Saukerl*, *Sauwetter*, *saudumm*, *Sauhaufen*.

Übung 15. Напівпрефікс іменників *Schwein*- (пор. *das Schwein* - свиня) служить для утворення лайливих слів у німецькій розмовній мові і надає словам експресивно-оцінчне значення.

1. Визначте, чим мотивовано значення таких слів:

die Schweinearbeit - каторжна праця
das Schweinegeld - скажені гроші
der Schweineigel - йоржиста людина
das Schweineglück - біса везіння

2. Визначте, які експресивні та емоційні відтінки значення мають слова.

3. Назвіть українські еквіваленти слів з емоційно-оцінним принизливим значенням: *Schweinehund*, *Schweinebände*, *Schweinearbeit*.

4. Назвіть німецькі еквіваленти зі *Schwein*- скажені гроші, біса везіння, йоржиста людина, каторжна праця.

7. Redepartikeln der gesprochenen Sprache

Der Begriff **Partikel** (Singular: *die Partikel*, Plural: *die Partikeln*; von lateinisch *particula* ‚Teilchen‘) bezeichnet in der Grammatik eine Klasse von Funktionswörtern. Man rechnet zu den Partikeln – im engeren Sinne – eine Restklasse von nicht flektierbaren Wortarten, also unflektierbare Wörter, die nicht den Wortarten Präposition, Adverb oder Konjunktion angehören. Partikeln kommen zwar im Inneren eines Satzes vor, bilden aber keine Satzglieder, ferner verlangen sie keine Ergänzungen oder haben sonst verknüpfende Funktion und in der Regel haben sie keine morphologische innere Struktur. In vielen Darstellungen wird weniger eine allgemeine Definition von Partikeln, sondern hauptsächlich eine Liste von Untertypen gegeben, die heterogen sind und dadurch in die Nähe jeweils eigener Wortarten gerückt werden.

In älterer Literatur findet sich auch ein Begriff der Partikel in einem weiteren Sinne, der alle nicht flektierbaren Wortarten einer Sprache umfasst (also einschließlich Adverbien, Konjunktionen, Präpositionen). Diese Redeweise ist z. B. in den jüngeren Auflagen der Dudengrammatik aufgegeben worden.

Nicht behandelt werden in diesem Artikel die sogenannten Verbpotikeln, die zur Bildung zusammengesetzter Verben dienen, z. B. *ein* und *aus* in *eintreten* bzw. *aussteigen*. Der Wortart nach handelt es sich bei Verbpotikeln teilweise um Präpositionen, Adverbien und anderes, also nicht unbedingt um Partikeln im Sinne einer eigenen Wortart.

Typen von Partikeln im Deutschen

Im heutigen Sprachgebrauch werden als Partikeln nur die nichtflektierbaren Wörter bezeichnet, die weder Präpositionen noch Adverbien oder Konjunktionen sind. Nach ihrer Funktion werden maximal sieben Arten von Partikeln unterschieden, die nachfolgend erläutert sind.

Darüber hinaus gibt es in einigen Dialekten Fragepartikeln, beispielsweise *a* in der Deutschkärntner Mundart.

Intensitätspartikeln werden auch *Gradpartikeln* oder *Steigerungspartikeln* genannt. Sie geben den Grad, zu dem eine Eigenschaft oder ein Sachverhalt vorliegt, oder eine Intensität an. Sie stehen deshalb meist vor Adjektiven und Adverbien. Sie können auch vor Zahlwörtern und Verben stehen, nicht aber vor artikelfähigen Substantiven (*Sonne* zum Beispiel). Wie auch die Fokus- und Modalpartikeln können die Intensitätspartikeln weggelassen werden, ohne dass der Satz seine grammatische Korrektheit verliert. Beispiele für Intensitätspartikeln: *wenig, etwas, einigermaßen, fast, ziemlich, so, sehr, ausgesprochen, besonders, ungemein, überaus, ganz, äußerst, zutiefst, höchst, zu, überhaupt, gar, beileibe*. Zudem gibt es noch die Gradpartikeln *viel* und *weit(aus)*, die ausschließlich Komparative bzw. Superlative modifizieren (*sie spielt viel/weit(aus) besser; sie spielt weitaus am besten*). Gewisse Adjektive (*ungewöhnlich, extrem, absolut*) können ebenfalls in die Klasse der Gradpartikeln übergehen. In der Umgangs- und Jugendsprache entstehen immer wieder neue Intensitätspartikeln dieser Art: *irre, wahnsinnig, schrecklich, total, echt, unheimlich, tierisch, schön, hübsch*. – Die genaue Unterscheidung zwischen Intensitätspartikeln, Adjektiven und Adverbien ist kontrovers.

Fokuspartikeln. Beispiele sind: *allein, bloß, nur, sogar, ausgerechnet, einzig, auch, selbst, besonders*. Die Bezeichnung bezieht sich auf den linguistischen Begriff Fokus, den Teil des Satzes mit der höchsten Informativität. Fokuspartikeln haben selten graduierende Funktion. Im Satz können sie vor bzw. hinter Substantive und Pronomen treten (*Allein sie/sie allein, sogar die Gäste haben/die Gäste haben sogar ...*).

Negationspartikel. Das einzige Beispiel dieser Kategorie ist im Deutschen das Wort *nicht*. Es fungiert als Negation eines Satzes oder Satzteils. Andere Negationswörter wie *niemand, nie, nirgends, kein(er)* sind Indefinitpronomen bzw. indefinite Adverbien.

Modalpartikeln

Modalpartikeln werden auch *Abtönungspartikeln* genannt. Sie drücken Einstellungen des Sprechers zum Satzinhalt aus: *schon, freilich, halt, eben, ja, aber, vielleicht, einfach, doch, bloß, nur, mal ...*

Gesprächspartikeln

Gesprächspartikeln dienen zur Gliederung, Bestätigung, als Zurufe, Grüße und Antworten. Sie sind meist nicht in den Satz eingebettet, sondern stehen zumeist am Anfang oder am Ende eines Satzes. Man kann folgende Untertypen unterscheiden:

- *Gliederungspartikeln*: Sie dienen zur Kennzeichnung von Beginn und Ende eines Gesprächs, zur Gliederung der einzelnen Gesprächsschritte und zum Wiederherstellen bzw. Aufrechterhalten des Gesprächs: *also, nun, übrigens, na ja, ne? gell?* Wortgruppen wie *weisst du; sag mal; hör mal* können sich wie Gliederungspartikel verhalten.

- *Rezeptionspartikeln*: Sie werden parallel zur Äußerung eines anderen Sprechers oder direkt im Anschluss daran hervorgebracht. Sie stellen dabei das Rederecht des Sprechenden nicht infrage. Beispiele sind *hm, hmhm, mhm, ja ...*^[5] Für eine andere Verwendung von „hm“ und ähnlichem siehe auch das Stichwort Verzögerungslaut.

- *Responsivpartikeln* (Antwortpartikeln): Sie drücken Zustimmung oder Ablehnung aus und sind, wie die Negationspartikel auch, eine sehr kleine Klasse. Sie sind im Gegensatz zu den anderen Partikelarten (ausgenommen die Interjektionen und Onomatopoetika) satzwertig und bilden eine vollständige Äußerung. Es gibt Responsivpartikeln, die auf Fragen antworten (*ja/nein/doch*), und solche, die auf etwas reagieren (*doch/genau/eben/schon/nein*). Zum Beispiel die Responsivpartikel *doch* kann sowohl antwortend als auch reagierend verwendet werden, denn bei der Frage „*Liebst du mich denn nicht? – Doch (ich liebe dich)*“ und bei der Aussage „*Er gehört nicht zu den Bewerbern. – Doch (er gehört dazu)*“ ist beide Male *doch* richtig.

Interjektion

Interjektionen oder Ausdruckpartikeln bilden einen Grenzfall der Einteilung. Zu ihnen zählen beispielsweise: *o, oh, he!, schade!, pfui!, hurra!, igitt!, juhu!, au!, aua!, autsch!, uh!, ah!, ach!, huch!, oho!, hoppla!, oje!, hm!, hihi!, ätsch!, hui!, puh!, uff!, pff!, phh!, hü!, hott! ...* Die Interjektionen kommen vor allem in gesprochener Sprache vor und dienen dem Ausdruck von Emotionen.

Interjektionen sind nicht flektierbar und können eine eigenständige Äußerung bilden. Sie können zusätzlich vor einem vollständigen Satz stehen, wie auch danach (*Pfui, ist das ein schlechtes Wetter/Sie hat gewonnen, hurra*), und der jeweilige Satz

ist auch ohne die Interjektion vollständig. Interjektionen können jedoch normalerweise nicht ins Satzinnere integriert werden (also allenfalls als Parenthese eingebaut werden; Beispiel: „*Das hat jetzt (?? aua) wehgetan*“). Daher werden in manchen Systemen Interjektionen nicht zu den Partikeln gezählt, sondern als eigene Wortart neben diesen.

Lautmalende Partikeln

Lautmalende Partikeln oder Onomatopoetika sind: *kikeriki, wau, wuff, miau, quak, peng, bumm, boing, tatütata, ticktack, schwupps!, zack!, ruckzuck!* ... Sie gehen teils in die von Verben abgeleiteten Inflektive über, etwa: *plumps, schepper, klirr*. Diese ganze Gruppe wird manchmal auch mit den Interjektionen zusammengefasst.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ: ВЛАСТИВОСТІ ЧАСТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

- Ними не можна формулювати запитання.
- Вони роблять мову живою, можуть оцінювати ціле речення позитивно або негативно і відображати почуття.

- Вони використовуються тільки в розмовній мові.
- Їх можна пропустити у реченні в будь-який час.

Розрізняємо в німецькій мові:

- Gradpartikel (Ступенева частка)
- Modalpartikel (Модальна частка)
- Fokuspartikel (Фокусна частка)
- Negationspartikel (Негативна частка)
- Gesprächspartikel (Частка обговорення)
- Ausdruckspartikel (Частка виразу)
- Lautmalende Partikel (Гучна частка)

Gradpartikel у німецькій мові називають також Steigerungspartikel.

Ступенева частка Gradpartikel стоїть завжди перед прийменником Adjektiv чи прислівником Adverb і посилює або послаблює його.

Найважливіші: *absolut, außerordentlich, außergewöhnlich, äußerst, einigermaßen, enorm, etwas, extrem, ganz, höchst, kaum, komplett, recht, sehr, total, überaus, ungemein, ungewöhnlich, völlig, weit, ziemlich, zu*

Der Fernseher ist total teuer. Телевізор цілком (тотально) дорогий.

Die Situation ist mir höchst unangenehm. Ситуація для мене надзвичайно неприємна.

Deine Reaktion ist völlig übertrieben. Твоя реакція повністю перебільшена.

Warum bist du heute so überaus nett zu mir? Чому ти такий хороший до мене сьогодні?

Das finde ich ziemlich bescheuert. Я думаю, що це досить безглуздо.

Du bist heute extrem gut drauf! Сьогодні у тебе (екстремально) чудовий настрій!

Modalpartikel, як уже було сказано вживаються тільки в розмовній мові і показують почуття Gefühle та настрої Stimmung мовця Sprechers. Модальні частинки часто мають дуже різні значення і їх буває важко зрозуміти.

Das musste ja passieren. Це повинно було статися.

*Was kommt heute eigentlich im Fernsehen? Що сьогодні на телебаченні?
Was hast du denn gemacht? Що ти зробив?
Vielleicht holen wir doch lieber einen Elektriker? Можє бути, ми б краще
викликати електрика?*

Komm mal hier her! Йди сюди!

Modalpartikel називаються в німецькій мові також **Abtönungspartikel**. Вони використовуються тільки в розмовній мові. Ці слова вносять в мову розмаїття, але в розмовну мову! В письмових вправах потрібно уникати подібних слів.

Вони показують почуття Gefühle та настрої Stimmung мовця. Вони можуть посилити або послабити вислів. В основному вони знаходяться в середині речення Satzmitte за дієсловом Verb та займенником Pronomen.

Модальна частка: JA

Очікували на когось: *Du bist du ja! А ось і ти!*

Щось сталося саме так, як очікувалося: *Das musste ja passieren. Це повинно було статися.*

Висловлюємо здивування: *Das war ja einfach. Це було легко.*

Висловлюємо попередження: *Mach das ja nie wieder. Ніколи не роби це знову.*

Можливе значення (підгрунтя):

Ich freue mich, dass du da bist! Я радий, що ти тут!

Ich ärgere mich, dass ich auf dich warten musste. Я роздратований, що мені довелося тебе чекати.

Модальна частка: EIGENTLICH

Якщо ви хочете дружньо змінити тему: *Was kommt heute eigentlich im Fernsehen? Що сьогодні на телебаченні?*

Якщо ви думаєте про це, насправді Wirklichkeit, в реальності Realität:

Ein neues Auto ist eigentlich zu teuer. Новий автомобіль насправді занадто дорогий.

Eigentlich kennt sie sich mit Computern nicht aus. Насправді, вона не розуміється з комп'ютером.

Зазвичай, теоретично, негативний сюрприз Überraschung:

Eigentlich müsste die Uhr jetzt funktionieren. Насправді, годинник зараз повинен працювати.

Willst du mit ins Kino? / Хочеш німi разом у кіно?

Eigentlich müsste ich für meine Prüfung lernen. / Насправді, я мав би готуватися до іспиту.

Можливе значення (підгрунтя) цього вислову:

Ich habe keine Lust zu lernen, fühle mich aber verpflichtet. В мене немає бажання вчитися, але я розумію, що повинен.

Ich will lieber lernen, aber ich will dich nicht enttäuschen. Я краще б вчився, але мені не хочеться тебе розчаровувати.

Модальна частка: DENN

Зробити запитання більш дружнім: *Wie spät ist es denn (eigentlich)? Як пізно зараз (насправді)?*

denn часто вживається з eigentlich, для посилення дружнього ефекту.

Негативний сюрприз:

Was hast du denn gemacht? Що ти зробив?

Was habt ihr denn da schon wieder gemacht? Що ви зробили там знову?

Was liest du denn da? / Що ти там читаєш?

Можливе значення (підгрунтя) цього вислову:

Ich interessiere mich für das, was du liest. Я цікавлюся тим, що ти читаєш.

Ich ärgere mich darüber, dass du etwas liest, weil du etwas anderes tun solltest.

Мене дратує те, що ти читаєш. тому що ти мав би робити щось інше.

Модальна частка: DOCH

Зробити прохання Bitten та вимоги Aufforderungen більш дружніми:

Vielleicht holen wir doch lieber einen Elektriker? Можливо, ми б краще запросили електрика?

Висловлює звинувачення Vorwurf або виправдання Rechtfertigung недружні unfreundlich:

Ruf doch endlich den Elektriker an. Зателефонуй нарешті електрику.

Ich hab ihn doch schon angerufen. Я вже йому зателефонував.

Вже щось відомо і хочеться нагадати:

Darüber haben wir doch gestern gesprochen. Ми про це говорили вчора.

Модальна частка: MAL

Робить накази Befehle / вимоги Forderungen трохи більш дружніми:

Komm mal hier her! Іду сюди!

Schaltest du mal bitte das Licht an? Ти ввімкнеш світло, будь ласка?

Модальна частка: EBEN/HALT

Висловлює відмову Resignation та універсальність Allgemeingültigkeit. Ви не можете змінити це або більше не бажаєте говорити про це:

Das funktioniert halt nicht! Akzeptiere es! Це не працює! Прийміть (зрозумійте) це!

Das kann man eben nicht ändern. Людина не може це змінити.

Модальна частка: WOHL

Ця модальна частка виражає невпевненість Unsicherheit:

Ob das wohl richtig ist? Це правильно?

Wo ist Anna? - Die wird wohl zu Hause sein. Де Анна? - Вона, ймовірно, буде вдома.

Модальна частка: VIELLEICHT

Ця модальна частка виражає невпевненість Unsicherheit чи роздратування Verärgerung:

Ist das vielleicht ein Ufo? Можливо, це НЛО?

Das ist vielleicht eine Scheiße! ...

Модальна частка: RUHIG/SCHON

Висловлює підбадьорюючий вигук Ermunterung, що треба думати позитивно:

Das wird schon wieder! Це буде знову!

Versuch es ruhig! Du kannst nichts verlieren! Спробуй це! Ти нічого не втрапиш!

Модальна частка: BLOß/NUR

Висловлює поперечення Warnung та посилює імператив (наказовий спосіб) Imperativ:

Stell die Vase bloß wieder hin! Просто постав вазу знову туди!

Überlege dir nur gut was du sagst! Просто подумай добре, що ти говориш!

Фокусна частка

Фокусні частки Fokuspartikel виділяють щось особливе. Частки фокусу Fokuspartikel можуть відноситися до всіх частин речення і вони, як правило, стоять перед висловом, який хочуть особливо підкреслити.

Найважливіші: **wenig, etwas, einigermaßen, fast, ziemlich, so, sehr, vor allem, sogar, ausgesprochen, besonders, ungemein, überaus, äußerst, zutiefst, höchst, zu.**

Die Show war toll. Mir haben besonders die Lichteffekte gefallen. Шоу було чудовим. Особливо мені сподобалися світлові ефекти.

Mir gefällt die Wohnung nicht. Vor allem das Bad ist zu klein. Мені не подобається квартира. Особливо ванна кімната занадто мала.

Was, du hast kein Facebook? Sogar meine 80-jährige Oma ist bei Facebook! Що, ти не маєш Facebook'у? Навіть моя 80-річна бабуся на Facebook'у! Komm mal hier her! Йди сюди!

Негативно заряджена частка

Також заперечення Verneinung „nicht“ є також часткою Partikel. *Ich fahre heute nicht zu meiner Oma. Я сьогодні не їду до моєї бабусі.*

Обговорення частка

Частка обговорення Gesprächspartikel вживається для викликів (крики) Zurufe, відповіді Antworten і привітання Grüße: *ja, nein, hm, gern, okay, gut, genau, richtig, ...*

Виразу частка

Частка виразу чи висловлення Ausdruckspartikel, яка виражає відчуття, що виражають емоційний стан Gefühlslage: *oh, he!, schade!, pfui!, hurra!, igitt!, juhu!, au!, aua!, autsch! uh!, ah!, ach!, huch!, oho!, hoppla!, oje!, hm!, hihi!, ätsch!, hui!, puh!, uff!, pff!, phh! hü!, hott! ...*

Гучна частка

Гучна частка Lautmalende Partikel за допомогою якої моделюються звуки і шуми. Ви можете знайти цю частку переважно в коміксах Comics.

kikeriki, wau, wuff, miau, quak, peng, bumm, boing, tatütata, ticktack; plumps, klirr, schwupps, zack, ruckzuck, puff, dong, klong, ratsch, hui, bums, rums, fump, blub-blub, schnipp, hatschi ...

ÜBUNGEN

Übung 1. Ergänzen Sie eine passende Modalpartikel! Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische! Es kann auch mehrere Möglichkeiten geben.

a) Was hast du _____ studiert? b) Machen Sie _____ nicht das Fenster auf!
 c) (über ein Bild) Das ist _____ schön! d) Könntest du mir _____ helfen? e)
 Sie sind eigentlich zu früh, aber Sie können schon _____ im Warteraum Platz
 nehmen. f) Wissen Sie _____ wirklich nicht, dass Ägypten in Afrika liegt? g)
 Was, wir dürfen hier wirklich nicht rauchen?! Gut, dann, gehen wir _____
 woanders hin. h) Dieser Kaffee, den Sie gerade getrunken haben, war _____ nicht
 für Sie bestimmt ...

a) Was hast du denn/eigentlich studiert? (Interesse, großes Interesse) b) Machen Sie ja/bloß nicht das Fenster auf! (Warnung) c) Das ist aber/ja schön! (Bewunderung, Überraschung) d) Könntest du mir mal/vielleicht helfen? (höfliche Aufforderung, Bitte) e) Sie sind eigentlich zu früh, aber Sie können schon ruhig/einfach im Warteraum Platz nehmen. (Erlaubnis) f) Wissen Sie denn wirklich nicht, dass Ägypten in Afrika liegt? (Vorwurf, negative Überraschung) → Die Modalpartikel „eigentlich“, die auch negative Überraschung ausdrücken kann, passt hier nicht so gut. g) Was, wir dürfen hier wirklich nicht rauchen?! Gut, dann, gehen wir halt/eben woanders hin. (Schlussfolgerung/ Einverständniserklärung, häufiger mit einer Portion Resignation) h) Dieser Kaffee, den Sie gerade getrunken haben, war eigentlich/aber/doch nicht für Sie bestimmt ... (Vorwurf)

Übung 2. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Gradpartikeln

- Das Auto ist außergewöhnlich billig.
- Sie werden wohl kaum ein günstigeres Auto bekommen.
- Das Auto ist recht günstig. • Das Auto ist nicht gerade billig.
- Das Auto ist etwas teuer.
- Das Auto ist sehr teuer.
- Das Auto ist ziemlich teuer.
- Das Auto ist zu teuer.
- Das Auto ist viel zu teuer.
- Das Auto ist total überteuert.

Fokuspartikeln

- Der Film gestern war echt klasse. Mir haben besonders die Actionszenen gefallen.
- Wir mieten die Wohnung nicht. Vor allem hat uns die Gegend nicht gefallen.
- Wie bitte, Sie können das nicht? Sogar mein 5-jähriger Sohn kann das.
- Beim Kauf eines Handys können wir Ihnen auch einen Rabatt geben.
- Der Wagen hat Totalschaden. - Wenigstens ist dir nichts passiert.

Modalpartikeln

- **"aber", "ja" und "auch" drücken eine Überraschung aus**

Das freut mich aber, dass du wieder gesund bist.

Du bist ja gar nicht krank. (Ich habe gedacht, dass du krank bist.)

Du bist ja auch auf der Party. (Was machst du denn hier?)

- **"bloß", "ja" und "nur" sprechen eine Warnung aus (Imperativ)**

Lass das ja sein. (Mach das nicht.)

Leg das bloß wieder hin. (Nimm das nicht mit!)

Werde "nur" nicht gegenüber deinem Vater frech! (Überlege dir gut, was du sagst!)

- **"denn / eigentlich": 1. macht eine Frage freundlicher /// 2. negative**

Überraschung

Wie heißt deine neue Freundin eigentlich?

Wie viel Uhr haben wir denn eigentlich (Ist es denn schon spät?)

Was hast du denn da gemacht? Was soll das denn eigentlich? (Das Kind hat wieder Unfug gemacht.)

• **"doch" hat viele Verwendungsmöglichkeiten:**

1. **Vorwurf:** Hör doch auf mich. Das habe ich dir doch vorher schon gesagt!

2. **freundliche Bitte:** Komm doch einfach mal vorbei. (Komm mich besuchen.)

3. **Unsicherheit:** Du liebst mich doch noch, oder?

4. **etwas Bekanntes:** Es ist doch jedem bekannt, dass er nicht gewinnen kann.

• **"eben" und "halt" drücken eine Resignation aus**

Das Leben ist nicht gerade einfach. - Ja, das ist halt so.

• **"eigentlich" in Aussagesätzen drückt eine Kritik oder ein Erstaunen aus.**

Eigentlich ist er ein guter Schüler, aber diese Klausur hat er verhauen.

Mein Mann kommt eigentlich immer zu spät.

• **"mal" macht eine Fragestellung oder den Imperativ freundlicher.**

Können Sie mir bitte mal helfen?

Hilf mir doch mal.

• **"ruhig" und "schon" drücken eine Ermunterung aus**

Das wird schon werden. (Das Leben geht weiter, Probleme kommen und gehen).

Du kannst ruhig gehen. Wir kommen ohne dich klar.

• **"vielleicht" drückt eine Verärgerung aus**

Das ist vielleicht eine Zumutung.

• **"wohl" drückt eine Vermutung**

Wo ist Karl? - Der wird wohl nach Hause gegangen sein.

Übung 3. Schreiben Sie folgende Sätze neu. Benutzen Sie dabei eine der folgenden Modalpartikeln: **aber, eben, einfach, ja, ruhig, vielleicht, mal, eigentlich, denn, doch.** Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: *Das ist praktisch! (Ich bin überrascht.) – Das ist aber praktisch!*

1. Nehmen Sie so viele Bombons, wie Sie wollen! (Wenn ich es nicht sage, tun Sie es aber nicht.)

2. Der Apparat ist zu nichts zu gebrauchen. (Das stelle ich resigniert fest, nachdem ich lange vergeblich versucht habe, ihn zu benutzen.)

3. Er lief davon. (Er ging ohne Weiteres, sonst tat er nichts.)

4. Sehen Sie sich um. (Das sagt der Verkäufer zum Kunden, der gefragt hat, ob er sich umsehen darf, obwohl er vielleicht nichts kaufen wird.)

5. Du spielst gut Tennis! (Ich bin überrascht. Ich habe es gar nicht erwartet, dass du es gut kannst.)

6. Ich war verärgert! (Ich war in der Tat sehr, sehr verärgert und wütend.)

7. Peter, hilfst du mir mit der Hausarbeit? (Peter ist mein Sohn, und weder ist es eine höfliche Bitte noch ein hartes Befehl.)

8. Du kennst ihn. (Du weißt schon, wie er ist, und solltest nicht so viel von ihm erwarten.)

9. Komm mal her! (Ich habe dir schon zweimal darum gebeten, dass du kommst, aber du wolltest nicht. Jetzt werde ich etwas ungeduldig und schroff.)

10. Was ist mit ihm? (Ich verstehe nicht, was mit ihm los ist.)
11. Was willst du hier? (Ich verstehe gar nicht, warum er überhaupt hier ist.)
12. Michael! Du bist auf meine Party gekommen! (Du sagtest mir, du würdest nicht kommen. Ich hatte dich nicht erwartet, aber freue mich, dass du gekommen bist.)
13. Leider ist meine Spielzeugfirma Pleite gegangen. Chinas Konkurrenz war zu groß. (Das ist der einzige Grund, warum es passiert ist, und es ist nicht schwer zu verstehen, dass es passiert ist.)
14. Die Menschen sind gewalttätig. (Wir alle möchten gerne in Frieden leben, aber die Welt ist leider nicht vollkommen. So ist das Leben.)
15. Ich arbeite auch. (Ich studiere aber arbeite auch nebenbei und bekomme nicht so gute Noten, weil ich nicht genug Zeit habe für alles. Du weißt das alles schon.)
16. Komm doch wieder! (Es war schön, dass du gekommen bist. Ich wünsche, du kommst irgendwann in Zukunft noch einmal.)
17. Klaus! Was machst du hier? (Ich weiß, mein Nachbar Klaus geht niemals in eine Disko, weil er den Lärm schrecklich findet. Jetzt tanze ich in der Disko und sehe ihn plötzlich neben mir.)

Übung 4. Überlegen Sie: Was drückt die Partikel in dem jeweiligen Satz aus? Notieren Sie dies stichpunktartig in der Spalte „Funktion“. Besprechen Sie Ihre Ergebnisse anschließend mit Ihrem Deutschlehrer. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Funktion

- Wir hatten das eigentlich schon besprochen! _____
- Was kann man da schon machen. _____
- Warst du eigentlich schon mal in China? _____
- Das ist so gemein! _____
- Sie versteht es eben nicht. _____
- Ich habe nur ein Fahrrad. _____
- Morgen wird es wohl regnen! _____
- Mach das ruhig erst fertig! _____
- Komm doch mit! _____
- Kannst du mir mal zeigen, wie das geht? _____
- Kannst du das vielleicht mal machen?! _____
- Ich habe nur einen Fehler gemacht! _____
- Ich habe mich total gefreut! _____
- Ich bin echt hungrig! _____
- Ich bin doch vorhin schon einmal dort gewesen. _____
- Geh da bloß nicht hin! Dort stinkt es! _____
- Funktioniert dein Kugelschreiber nicht? Dann nimm einfach meinen! _____
- Es war richtig kalt doch _____
- Du siehst hungrig aus, iss doch mal was! _____
- Du bist ja richtig gut geworden! _____
- Das mach doch eh/sowieso keinen Unterschied! _____
- Das Konzert war so schön. _____
- Das ist voll komisch! _____

Das ist vielleicht eine blöde Kuh! _____
 Das ist ja eine bekannte Problematik. _____
 Das ist halt der Punkt./Das ist halt so. _____
 Das ist doch Quatsch! _____
 Das ist aber richtig albern! _____
 Das hatte ich dir ja gesagt. _____
 Dann musst du eben alleine nach Hause fahren! _____
Wir hatten das eigentlich schon besprochen! (schwache) Kritik
Was kann man da schon machen. Resignation
Warst du eigentlich schon mal in China? Interesse
Das ist so gemein! Verstärkung
Sie versteht es eben nicht. Resignation
Ich habe nur ein Fahrrad. Abschwächung
Morgen wird es wohl regnen! Vermutung
Mach das ruhig erst fertig! geringe Dringlichkeit/ Entspannung
Komm doch mit! Nachdruck im Wunsch
Kannst du mir mal zeigen, wie das geht? freundliche Bitte/geringe Dringlichkeit
Kannst du das vielleicht mal machen?! Je nach Tonlage genervt oder geringe Dringlichkeit
Ich habe nur einen Fehler gemacht! Erstaunen total ich habe mich total gefreut! Verstärkung des Positiven
Ich bin echt hungrig! Verstärkung eines Gefühls
Ich bin doch vorhin schon einmal dort gewesen. Verwunderung, Verstärkung
Geh da bloß nicht hin! Dort stinkt es! Warnung
Funktioniert dein Kugelschreiber nicht? Dann nimm einfach meinen! Problemlösung, Angebot
Es war richtig kalt Verstärkung des Gefühls
Du siehst hungrig aus, iss doch mal was! Ratschlag, Aufforderung
Du bist ja richtig gut geworden! Überraschung
Das mach doch eh/so wieso keinen Unterschied! Resignation
Das Konzert war so schön. Verstärkung von Positivem
Das ist voll komisch! Verstärkung
Das ist vielleicht eine blöde Kuh! Verstärkung, Verärgerung
Das ist ja eine bekannte Problematik. Tatsachen verdeutlichen
Das ist halt der Punkt./Das ist halt so. Verdeutlichung
Das ist doch Quatsch! Verstärkung von Kritik
Das ist aber richtig albern! Kritik
Das hatte ich dir ja gesagt. Selbstverständliches
Dann musst du eben alleine nach Hause fahren! Konsequenz

Übung 5. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Zeig mir mal dein neues Fahrrad.
2. Bleib bloß an der roten Ampel stehen!
3. Sogar meine Oma ist schneller als du.
4. Ich bin halt nicht müde.
5. Der Bus ist vorbeigefahren ohne zu halten. Das ist echt unverschämt.
6. Er wohnt schon sieben Jahre hier.
7. Das ist ja toll!
8. Morgen Abend wollte ich eigentlich schwimmen gehen.
9. Das ist auch gemein!
10. Wirst du wohl stehen bleiben!
11. Also treffen wir uns morgen?
12. Magst du etwa keine Äpfel?
13. Bist du erst bei der zweiten Aufgabe?
14. Ich bin eigentlich ein guter Koch.
15. Selbst ich habe es geschafft.

16. Das ist eben so.
17. Der Stift war sehr nützlich.
18. Ich bin einigermaßen schnell fertig geworden.
19. Die Sonnenbrille brauchst du nur heute.
20. Du kannst ruhig später kommen.

Übung 6. Welche Paare passen zusammen?

Geben Sie als Antwort die Zahl und den Buchstaben an. Jeder Buchstabe und jede Zahl sollen nur einmal verwendet werden.

1) Komm ja rüber, _____	a) und hilf mir tragen!
2) Komm mal eben rüber _____	b) und lass dich nicht dreimal bitten.
3) Komm ruhig rüber _____	c) dann hau' ich dir auf die Nase!
4) Komm du bloß rüber, _____	d) der Hund tut dir nichts.
5) Jetzt komm schon rüber _____	e) sonst komm' ich dich holen!
6) Komm doch rüber _____	f) die anderen sind auch da.

Übung 7. Welches Wörtchen passt?

Setzen Sie in den Satz die passende Redepartikel ein. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

- 1) Das wäre _____ schöner, wenn ich in meinem Haus nicht sagen könnte, was ich will. (*eigentlich – ja noch – ja doch*).
- 2) Das Wetter ist _____ viel zu schön, um einen Test zu schreiben. (*eigentlich – eben – bloß*).
- 3) Was hast du _____ heute für einen komischen Hut auf?! (*eben – ja – denn*).
- 4) Wenn ich _____ bloß wüsste, was in diese Lücke passt! (*eigentlich – doch – halt*).
- 5) Du, Anna, kannst du mir _____ helfen? (*mal – denn – bloß*).
- 6) Ach ja, du hast Recht, _____ ist das gar nicht so schwer. (*wohl – etwa – eigentlich*).

Übung 8. Immer drei stehen zur Wahl.

Setzen Sie – entsprechend den angegebenen subjektiven Einstellungen – passende Redepartikel ein; aus den drei Redepartikeln ist nur eine Lösung richtig. Unterstreichen Sie außerdem die Silbe, das Wort oder die Wörter mit der stärksten Betonung im Satz.

Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Das ist Ihre Tochter? (*doch/schon/wohl*) (Vermutung) → Das ist wohl Ihre Tochter?

- 1) Was wollen Sie hier? (*doch/denn/aber*) (unhöfliche Frage, fast eine Drohung).
- 2) Hör auf zu reden. (*mal/endlich/doch*) (nicht ganz unhöfliche Aufforderung).
- 3) Das konnte ich nicht wissen. (*aber/doch/überhaupt*) (Zurückweisung eines

Vorwurfs).

- 4) Du hast keine Ahnung. (*ja/aber/wohl*) (überhebliche Bemerkung, Abqualifizierung).
- 5) Haben Sie Ihren Bericht schon fertig? (*doch/ja/denn*) (freundliche Frage).
- 6) Bist du schon 18? (*denn/überhaupt/etwa*) (unfreundliche Frage).
- 7) Willst du mich belehren? (*vielleicht/denn/eigentlich*) (zurückweisender Kommentar).
- 8) Du bist ein Könnner! (*eben/vielleicht/doch*) (ironischer negativer Kommentar).
- 9) Das ist schön. (*doch/aber/denn*) (überraschter, positiver Kommentar).
- 10) So ist es mit der Liebe. (*nun/doch/nun mal*) (resignierter, ironischer Kommentar).
- 11) Hätte ich den Lottoschein abgegeben. (*doch bloß/eben/nun mal*) (irrealer Wunsch).
- 12) Hau ab. (*bloß/ruhig/doch*) (Warnung, Drohung).

FOR AUTHOR USE ONLY

8. Zeit und Tempus

Часові форми дієслова (оглядова таблиця)

Назва	Слабке дієслово legen (legte, gelegt)	Сильне дієслово liegen (lag, gelegen)	Значення
Präsens Презенс Теперішній час	ich leg-e du leg-st er / sie / es leg-t wir leg-en ihr leg-t sie / Sie leg-en	ich lieg-e du lieg-st er / sie / es lieg-t wir lieg-en ihr lieg-t sie / Sie lieg-en	- Стан або дія у теперішній момент - Спланований стан або дія у майбутньому
Präteritum Претерит (претеритум, імперфект) Простий минулий час	ich leg-te du leg-te-st er / sie / es leg-te wir leg-te-n ihr leg-te-t sie / Sie leg-te-n	ich lag du lag-st er / sie / es lag wir lag-en ihr lag-t sie / Sie lag-en	- Факт або дія у минулому - Розповіді, оповідання, публіцистика, ділова мова - Не зв'язаний з теперішнім моментом
Perfekt Перфект Складний минулий час	ich habe du hast er hat wir haben ihr habt sie haben	ich habe du hast er hat wir haben ihr habt sie haben	- Факт або дія у минулому - Розмовний, неформальний стиль - Підкреслює завершеність дії, її результат у теперішньому
Plusquamperfekt Плюсквамперфект Давно минулий час	ich hatte du hattest er hatte wir hatten ihr hattet sie hatten	ich hatte du hattest er hatte wir hatten ihr hattet sie hatten	Дія, яка передувала іншій дії або стану в минулому
Futurum 1 Футурум 1 Майбутній час	ich werde du wirst er wird wir werden ihr werdet sie werden	ich werde du wirst er wird wir werden ihr werdet sie werden	Припущення, план, намір щодо майбутнього або теперішнього
Futurum 2 Футурум 2 Завершений майбутній час	ich werde du wirst er wird wir werden ihr werdet sie werden	ich werde du wirst er wird wir werden ihr werdet sie werden	- Припущення або намір щодо завершення дії у майбутньому; - припущення щодо дії у минулому

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ: ЗНАЧЕННЯ ЧАСОВИХ ФОРМ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Як відомо, основним значенням нім. **Präsens** є вираження теперішнього часу (*ich arbeite jetzt*). Поряд із тим презенс виражає дію в минулому часі: *1810 Kolumbia wird/ ist unabhängig*) та в майбутньому. Останній, в першу чергу, стосується перфективних дієслів (тобто завершеного виду), які (разом із модифікаторами часу) вживаються для передачі майбутньої дії: *Ich komme bald. Morgen beginnt das neue Schuljahr*. Для передачі майбутньої дії дієслів категорії стану без особливої різниці може вживатися як футур I, так і презенс: *Bald werden wir zusammenarbeiten/ bald arbeiten wir zusammen*. Переклад футурального презенсу доцільно здійснювати синтетичними формами майбутнього часу (незабаром ми співпрацюватимемо).

Досить складним є переклад типових іменних присудків, що ґрунтуються на допоміжних дієсловах **sein** "бути", **heißen** "зватися" та **werden** "ставати" у презенсі. Як правило, дієслово *sein* в перекладі опускається (*das ist ein Theater*), хоча зрідка воно може вживатися для підсилення самого висловлювання, як у відповіді Понтія Пилата (*Was ist/ heißt Wahrheit? Що є істина!*). У деяких випадках спостерігається еквівалентна заміна *sein* іншими відповідниками, зумовлена нормами мови перекладу: *Die Sprache ist ein Kommunikationsmittel: Мова репрезентує засіб комунікації; Wo ist der Flughafen? Де знаходиться аеродром? Dort ist nichts: Нічого там немає. Подібним чином перекладають конструкції з heißen (Was heißt Alibi? Що таке алібі?).*

Іншу конструкцію (*werden* + іменний присудок) часто перекладають дієсловом (*Das Papier wird dunkel: папір темніє*). Це ж стосується описових частин складного дієслівного присудка. Багато конструкцій із десемантизованими дієсловами перекладаються за іменними частинами: *wir können diesen Gedanken zum Ausdruck bringen: ми зможемо виразити цю думку; sie beschließen uns Hilfe zu leisten: вони вирішують нам допомогти*. У ряді випадків необхідно пристосувати частини дієслівного присудка до норм української мови.

Усі три форми минулого часу (**Präterit**, **Perfekt**, **Plusquamperfekt**) у німецькій мові перекладаються здебільшого минулим часом. Це в першу чергу стосується претерита, який характеризує повторювану дію в минулому часі, що відбувається без зв'язку з теперішнім. Претерит засвідчує інформаційне повідомлення (*Die Arbeiter legten die Arbeit nieder*) та перелік подій (*ich stand auf, wusch mich, turnte, etc.*). Поряд із тим, він отримує в німецькому публіцистичному тексті не властиву йому перфективну функцію – залучення до інформації: *Auf Einladung der Regierung traf in Kyjiw eine deutsche Delegation ein*.

Плюсквамперфект, що, узгоджуючись з претеритом, відзначає передування дії в минулому часі, при перекладі може уточнюватися лексичними засобами (раніше; перш ніж;; після того як): *Die Regierung führte die Reform durch, die sie versprochen hatte (Уряд провів реформу, яку він раніше пообіцяв)*. Речення

з *nachdem* "після того як" звичайно перекладають дієприслівниковим зворотом: *Nachdem wir diese Aufgabe gelöst hatten: вирішивши це завдання...*

Перфект, як правило, вживається в німецькій розмовній мові, переважно діалоговій за своїм характером. У часовому відношенні перфект поєднується із презенсом (у газетному тексті – також з претеритом). Він або характеризує актуальні події минулого часу, пов'язані з моментом мовлення (*bist du schon erwacht?*), або суттєво підкреслює результативну завершеність дії. Саме на цій основі Perfekt futuralis (ПФ) може додатково виражати майбутню результативну дію (проте з великою часткою категоричності): *Nach den Prüfungen bin ich sehr müde, aber in ein Paar Tagen habe ich mich erholt: після іспитів дуже втомився, проте через декілька днів відпочину.*

Замінити футуральний перфект у змозі лише дещо віджилий футур II (*werde ich mich erholt haben*), властивий саме для німецької письмової мови та мовлення вищих прошарків населення. Заміна ж футурального перфекта на футур I спотворює зміст висловлювання – виходить, що відпочинок розпочнеться лише за декілька днів.

Особливо характерна ця форма ПФ для підрядних речень часу, коли майбутня дія головного речення відбуватиметься за майбутньою дією підрядного. Українським відповідником у такому випадку виступає синтетична форма майбутнього часу від дієслів докананого виду: *Hast du das Buch gelesen, gibst du es mir zurück: Коли прочитаєш книгу, віддаєш її мені назад. Ich komme zu dir erst, nachdem ich die Arbeit beendet habe: Я прийду до тебе лише після того, коли закінчу роботу.*

У деяких випадках перфект допомагає здійснити міжривневий перерозподіл змісту. За допомогою цього часу вдало передають результативну безповоротність у поєднанні зі зловтішною насмішкою, які відтворюються за допомогою лексичних засобів: *"... Es war wirklich sehr klug von mir, mich so lange zu demütigen und zu erniedrigen und zu dulden, dass Sie Liebhaber meiner Frau waren. Jetzt sind Sie es gewesen. Sie hat gewählt. Die Sicherheit und mich" (J. M. Simmel. Liebe ist nur ein Wort). "... Я дуже правильно вчинив, коли принижувався та терпів, коли Ви були коханцем моєї дружини. Тепер Ви коханець у відставці. Вона вибрала надійність та мене" (Й. М. Зіммель. Кохання – всього лиш слова).*

Futurum I достатньо часто позначає дію в майбутньому часі – суттєву конкуренцію йому складає презенс (*ich komme bald*). Футур I вживається лише тоді, коли необхідно підкреслити категоричність чи невідворотність майбутньої дії, посилену модальною часткою *doch*: *Я все-таки туди поїду: Ich werde doch hinfahren; Ми все-таки виконаємо свій обов'язок: Wir werden unsere Pflicht doch erfüllen.*

Значно частіше німці використовують футур I у модальному значенні, виражаючи теперішню (а не майбутню!) дію, реальність якої ми тільки припускаємо з невеликим ступенем упевненості. Переклад цієї розмовної форми, незвичної для українського мовця, здійснюється лише теперішнім часом: *Ти, мабуть, його знаєш: Du wirst ihn (wohl) kennen; Він, напевно, сидить зараз удома: Er wird jetzt zu Hause sitzen.*

Досить рідко вживається футур II, який показує припущення про завершеність дії в майбутньому часі: *Hoffentlich werden Sie bis dahin den Entwurf ausgearbeitet haben: Мабуть, ви розробите до цього часу проект.*

ÜBUNGEN

Übung 1. Aktuelles Präsens

Das aktuelle Präsens drückt aus, dass etwas in der Gegenwart des Sprechers, im Moment des Sprechens aktuell ist. Dazu gibt es drei Varianten:

1) mit Adverbien: **gerade, im Moment, im Augenblick, derzeit etc.**

Die Studenten langweilen sich gerade.

2) die Form: **Ich bin (gerade) dabei, Inf. + zu**

Die Kinder sind gerade dabei, ihren Vater zu ärgern.

3) die (umgangssprachliche) Form: Ich **bin am (beim) + Inf.** (nominalisiert); sie drückt aus, dass man sich intensiv mit etwas beschäftigt.

Der Papa ist am Kreuzworträtsellösen.

Verändern Sie die Präsens-Sätze mit den drei Varianten 1-3. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Mutter kocht Kaffee und Vater liest die Zeitung.

Ich gewöhne mir das Rauchen ab.

Ich ändere mein Leben.

Herr Müller will ein Haus bauen.

Er fährt im Urlaub ins Ausland.

Sie kauft sich diesen Ledermantel.

Ich bezahle die Rechnung sofort.

Ich repariere dein Motorrad selbst.

Übung 2. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Gerade isst du wieder das Fett.

Gerade kümmere ich mich um die Kinder.

Jedenfalls... **Gerade** wirkst du ganz ruhig.

Normalerweise, aber nicht **im Moment**.

Wir können **im Moment** nichts dagegen tun.

Aber **im Moment** will ich mich auf andere Dinge konzentrieren.

Denn **im Moment** habe ich keinerlei Zeugen oder Beweise gegen ihn.

Wenigstens ein Problem weniger **im Augenblick**.

Äh... Nein, **im Augenblick** nicht.

Beides erscheint **derzeit** unklug und unwahrscheinlich.

An diesem Flughafen gibt es **derzeit** keine regulären Passagierflüge.

Die Zentrale hat **derzeit** keine Informationen.

Aber **ich bin gerade dabei**, etwas Neues anzufangen.

Bitte verzeihen Sie mir, **ich bin gerade dabei**, mich auf den neuesten Stand zu bringen.

Der Papa **ist am** Kreuzworträtsellösen.

Ich **bin beim** Footballspielen.

Übung 3. Präsens für Vergangenheit

Mit Präsens kann man Vergangenheit ausdrücken, um dramatischer zu erzählen man spielt Theater, man tut so, als ob es gerade jetzt geschehen würde.

Lesen Sie die Sätze dramatisch, ausdrucksvoll, spannend.

Und dann geht Rotkäppchen in den Wald und hat natürlich furchtbare Angst.

Also, ich muss dir was erzählen: Gestern, da war ich in der Stadt und lief so an den Schaufenstern entlang, und plötzlich kommt der Weihnachtsmann um die Ecke.

Plötzlich kommt Werner in die Küche und sagt, er will sich scheiden lassen.

Neulich laufe ich durch die Fußgängerzone, da kommt so ein junger Kerl auf mich zu und will Kleingeld haben.

Übung 4. Präteritum für Gegenwart

Es gibt einige (nicht sehr wichtige) Redesituationen, in denen man Präteritum für Sachverhalte der Gegenwart verwenden kann.

Lesen Sie die Sätze und erklären Sie, was jeweils gemeint ist.

In der Sprechstunde des Professors: „Wie **war** doch noch gleich Ihr Name?“

Im Zug: „Wer **war** hier noch ohne Fahrschein?“

Im Restaurant: „Herr Ober, ich **hatte** noch ein Pils!“

Übung 5. Präteritum: Stil

Lesen Sie den Text „Der Kaffeeautomat“ von Ralf Thenior. Man kann in diesem Text eine zeitliche Eile empfinden, etwas Vorwärtstreibendes, Gehetztes. Präteritum hat manchmal die Wirkung der Ruhelosigkeit, der Endlosigkeit.

Übersetzen Sie diesen Text ins Ukrainische!

Er ging an den Automaten, warf drei Münzen ein, hörte es innen rumpeln, ein Pappbecher fiel auf den Rost, ein Strahl heißer Kaffee Flüssigkeit lief in den Becher, es klackte, der Strahl versiegte. Er nahm den Becher heraus, trank die Flüssigkeit in kleinen Schlucken, hörte es innen rumpeln, ein Pappbecher fiel auf den Rost, heiße Kaffee Flüssigkeit lief hinein, es klackte, er nahm den Becher, trank, hörte es innen rumpeln, ein Becher fiel, es klackte, er griff den Becher, hörte es rumpeln ...

Später fand man ihn, bewusstlos, vor dem Kaffeeautomaten, dessen Hahn nur noch ganz leicht tropfte.

Übung 6. Übersetzen Sie diese Texte ins Ukrainische! Beachten Sie die Bedeutungen der Zeitformen bei der Übersetzung!

1. Mark Twain und sein Verleger

Der Verleger Carlton hatte Mark Twain das erste Manuskript zurückgeschickt. Zwanzig Jahre später war Mark Twain weltberühmt. Da traf er Carlton wieder. Der sprach ihn an: "Mein lieber Twain! Es gibt einen Menschen, der noch berühmter ist als Sie, und der bin ich. Ich bin keine bedeutende Persönlichkeit, und dennoch hat eine meiner Handlungen mir Weltruf verschafft. Ich habe Ihnen Ihre Arbeiten zurückgeschickt, und heute gelte ich für den größten Esel des Jahrhunderts!"

2. Menzel und ein junger Maler

Ein junger Künstler legte dem bekannten Maler Adolf Menzel ein Bild zur Beurteilung vor: "Ich habe mich bemüht, alles Schreckliche des Dreißigjährigen Krieges zum Ausdruck zu bringen, und ich lege deshalb den größten Wert auf das Urteil des unvergleichlichen Historienmalers." Menzel warf einen flüchtigen Blick auf das Bild und drückte dann dem jungen Künstler die Hand: "Es ist Ihnen gelungen, mein Freund, nie in meinem Leben habe ich ein schrecklicheres Bild gesehen."

3. Der Wert des Lebens

Der große schottische Dichter Robert Burns wurde einmal bei einem Spaziergang, den er am Ufer der Themse unternommen hatte, Zeuge der Rettung eines ins Wasser gefallenen reichen Mannes. Unter Einsatz des eigenen Lebens war ein armer Teufel in den Fluß gesprungen und hatte den Verunglückten ans Ufer geholt, der ihm als Belohnung eine Kupfermünze in die Hand drückte. Einige Passanten, die sich inzwischen angesammelt hatten, waren über die Undankbarkeit des Reichen empört und wollten ihn wieder in den Fluß werfen, doch da mischte sich Burns ein. "Lassen Sie ihn", meinte der Dichter, "er wird wohl selbst am besten wissen, was er wert ist."

4. In der Kürze liegt die Würze

Der Chefredakteur ließ den neuen, noch sehr jungen Lokalberichterstatter zu sich kommen. "Hören Sie", sagte er. "Alles, was Sie bringen, muß spannend, aber kurz sein, denn in der Kürze liegt die Würze." - "Gut!" sagte der junge Berichterstatter und ging in die Stadt, um Material für seinen ersten Artikel zu sammeln. Er brauchte nicht lange zu suchen, denn in der Stadt war gerade ein Unglück geschehen. Mit großer Sorgfalt schrieb er seinen Bericht und versuchte dabei sich so kurz wie möglich zu fassen, obwohl er viel Material gesammelt hatte. Als der Chef den fertigen Artikel las, bekam er einen Wutanfall und brüllte: "Was, das soll ein Bericht sein? Das ist ja ein Roman! Dreißig Zeilen, das ist viel zu lang!" Und er warf den Reporter zur Tür hinaus. Traurig setzte sich dieser hin und schrieb den Artikel um. Aus dreißig Zeilen wurden fünfzehn. Stolz auf seine Leistung ging er dann wieder zum Chef, aber der war immer noch nicht zufrieden. Obwohl er den Artikel nicht gelesen hatte, sagte er: "Immer noch viel zu lang!" Jetzt packte den Reporter die Wut. Er setzte sich wieder an die Schreibmaschine und hämmerte auf die Tasten. Dann riß er das Papier aus der Maschine und stürzte zum Chef. Die Notiz war diesmal wirklich recht kurz ausgefallen und lautete: "Fritz Mosbacher nahm ein Streichholz und wollte nachsehen, ob noch Benzin im Tank

seines Autos sei. Dies war der Fall. Die Einäscherung findet am Donnerstag um elf Uhr statt."

5. Kerze und Küchenschabe

In einem alten Leuchter brannte eine Kerze. Sie brannte und brannte, wurde immer kleiner, bis sie schließlich erlosch. Da kam aus einem Spalt eine Küchenschabe hervorgekrochen und wandte sich an den Leuchter mit den Worten: "Wie kurzlebig ist doch solch eine Kerze! Wie leicht verbrennt sie! Ihr Leben hat wahrhaftig nicht lange gewährt." "Sie hat nur kurz gelebt, doch dafür hell gebrannt. Und vielen hat sie Licht und Freude gespendet", wandte der Leuchter ein. Die Küchenschabe dachte über seine Worte nach, sagte aber nichts darauf und verkroch sich wieder in ihren Spalt. Man hatte inzwischen eine neue Kerze in den Leuchter gestellt und angezündet. Und eben das liebte die Küchenschabe nicht.

Übung 7. Zeitungsstil

In aktuellen Nachrichten, Zeitung und Rundfunk kann man die erste Meldung, die Hauptbotschaft oft im Perfekt lesen, den weiteren Bericht dann im Präteritum und Plusquamperfekt.

Lesen Sie den Text und achten Sie beim Zeitungslesen und bei den Nachrichten im Radio und im Fernsehen auf diese Stilform. Übersetzen Sie diesen Text ins Ukrainische!

Die russischen Truppen in der Region Luhansk haben alle Kräfte für einen Durchbruch der Verteidigungslinie eingesetzt, sie stürmen Rubischne, die Gemeinde Hirske und Vororte von Sjewjerodonezk.

Das gab der Leiter der militärischen Administration der Oblast Luhansk, Serhij Haidaj, im Fernsehen bekannt. Die Situation wird ihm zufolge schwerer. „Weil, so verstehe ich, setzt der Feind alle Kräfte ein, um die Verteidigungslinie zumindest irgendwo durchzubrechen.“

Nach seinen Angaben wurde in der Region Bewegungen von mehr als 2000 Stück Technik registriert, die Besatzer verlegten auch „sehr viel Personal“.

Immer mehr versucht der Feind, die Pontonbrücken über den Fluss Siwerskyj Donezk zu errichten, um Waffen und Personal in den Raum von Bilohoriwka zu verlegen, sagte der Gouverneur weiter. Die wollen die Pontonbrücken am gleichen Ort bauen und die ukrainische Armee jedes Mal zerstört, betonte er. „Dort wurde mehr als 70 Stück Technik der Raschisten verbrannt. Unsere Jungs zerstören alles, sie bauen wieder. Vielleicht wollen die von ihrer zerstörten Technik die Brücke zu bauen. Ich habe keine andere Erklärung.“

Übung 8. Präsens für Zukunft

Im Deutschen wird normalerweise für Zukunft nicht Futur verwendet, sondern Präsens und ein Adverb mit Zukunfts-Bedeutung. In vielen Sprachen ist das anders. Zu viel Futur ist also ein Fehler.

Interpretieren Sie die folgenden Zukunfts-Sätze. Beachten Sie die Bedeutungen dieser Sätze bei der Übersetzung!

Ab morgen höre ich auf zu rauchen.
Sie hören von mir.
Ich besuche Sie mal.
Kommst du zurück?
Die Welt geht unter.

Übung 9. Perfekt für Zukunft

Man wird meist Perfekt (+ Adverb) statt Futur II verwendet für Situationen, die in der Zukunft schon „abgeschlossen sein werden“ = „abgeschlossen sind“

Lesen Sie die Sätze und vergleichen Sie mit der selten verwendeten Form Futur II.

Der Professor: „Ich denke, das haben Sie bald verstanden.“

Der Tourist: „..., aber morgen habe ich die dämlichen Nilpferde fotografiert!“

Der Gangster: „Bis heute Abend 18 Uhr haben Sie die 20 Mille zusammengekratzt, verstanden!“

Der Oberschüler: „Nächstes Frühjahr habe ich mein Abitur gemacht, und alle meine Probleme sind gelöst.“

Übung 10. Futur und Stil

Es wurde gezeigt, wie Präsens und Perfekt für Sachverhalte der Zukunft verwendet werden. Die „neutrale“ Sprechweise verzichtet auf Futur (mit „werden“). Wird Futur dennoch verwendet, kann es dafür verschiedene Motivationen geben.

Lesen Sie die Sätze und ordnen Sie sie den sechs genannten Motivationen zu! Beachten Sie die Bedeutungen dieser Sätze bei der Übersetzung!

a) Drohung; b) Versprechen, Versicherung; c) Vermutung; d) Stil eines Propheten, einer Wahrsagerin; e) Demonstration von Unbeirrbarkeit und Festigkeit (Politikerstil); f) Pedanterie im Leben und im geschäftlichen Alltag

1. Verlassen Sie sich auf mich, ich werde Ihnen die Fotos besorgen! 2. Morgen wird es wohl regnen, da können Sie sowieso nicht fotografieren. 3.... und nächstes Jahr, nachdem ich mein Abitur abgelegt haben werde, werde ich mich bei Müller und Co. bewerben. 4. Wartet, euch werde ich schon kriegen! 5. Wahrlich, wahrlich, ich sage euch: Es wird sich ein großes Ozonloch über euch öffnen, die Eiskappen an den Polen werden schmelzen, die Meere werden das Land überfluten und der Kölner Dom wird im Wasser stehen. 6. Wir werden uns von der Tatsache, dass bereits zwei Höhlenrettungsmannschaften in der Höhle verschwunden sind, nicht davon abhalten lassen, eine weitere Höhlenrettungsmannschaft aufzustellen.

Übung 11. Übersetzen Sie ins Deutsche! Beachten Sie dabei die Bedeutungen der Zeitformen dieser Sätze bei der Übersetzung!

1. Я заходжу за моєю книгою, оскільки ти давно повинен був віддати її мені. 2. Ми не будемо платити за каву. 3. Я ніколи не пишу вам і не спілкуюся з вами, але, незважаючи на це, ви завжди звертаєтесь до мене зі своїми проблемами! 4. Я звертаюсь до нього на «ти», отже, йому теж можна не звертатись до мене на «Ви». 5. Я сьогодні склав іспит, потім Анна ходила на пошту, а крім того, ми зустріли твого друга з вокзалу. Ми все зробили, тому тепер можемо розважатись. 6. Як мені знайти твій дім? – Спочатку ти маєш пройти повз поштамт біля метро. Після того пройди повз кінотеатр. 7. Зніми пальто та повісь його на гачок у коридорі. 8. Не заважай мені, інакше я можу провалитися на іспиті! 9. Ти себе добре почуваш? – Ні, вчора ввечері я прийняв холодний душ та застудився. 10. Твій малий не почистив зуби? – Ні. – Дуже шкода, бо він так довго уже в ванній кімнаті, мені треба вмитися. 11. Ми не йдемо у кіно завтра ввечері? – Та ні, підемо, адже я вже купив квитки. 12. Де ви (2 ос. мн.) відпочивали вчора ввечері? Я тобі телефонував. – Я домовився з подружкою (про зустріч) і ми пішли у кіно. Ти знаєш її, я вас уже знайомив. Ми подивились фільм, поговорили (поспілкувались), а потім пішли у кафе. Ми випили кави, послушали музику і потанцювали, а потім я провів її додому... 13. Сьогодні вдень він поїхав додому, а ввечері уже був на місці. – От невдача! Я вже купив квитки у театр. 14. Я ж тебе знаю. Ти напевно запізнишся. – У жодному разі! 15. Ти тільки-но уяви собі! Я вчора зустрів його (випадково) біля входу в музей. Там товпилось багато людей. 16. Ми якраз були вдвох, і тут її дядько постукав у двері. Він приніс їй книгу та запросив її на входини на завтра на вечір, вона дуже зраділа. Вона була дуже вдячна дядькові за запрошення. 17. За минулий рік видобуток газу в Полтавському регіоні збільшився майже на 26 відсотків, але виробництво газоконденсату зменшили. 18. Необхідно налагодити постачання нового обладнання для бурових установок. 19. Ми споживали за рік більше газу, бо зросли потреби на опалення. 20. Ми продовжимо закупівлю моторів для наших тракторів ще й у наступному році.

9. Modalverben

Модальні дієслова вживаються в сполученні з інфінітивом іншого дієслова і виражають можливість, дозвіл, заборону, необхідність, здатність виконання дії, яку виражає інфінітив.

Основні значення модальних дієслів:

1) wollen – намір; тверде бажання; воля; плани на майбутнє (відносно особи); вираження наказу:

Er will nie wieder lügen.

Ich will nach Deutschland fahren.

Im Dezember wollen wir in das neue Haus einziehen.

2) mögen – вподобання, прихильність, симпатія або антипатія (часто без інфінітиву повнозначного дієслова):

Ich mag mit dem neuen Kollegen nicht zusammenarbeiten.

Ich mag dieses Mädchen.

Er mag keinen Fisch.

Wir möchten nach Deutschland fahren.

Зверніть увагу на переклад дієслова **mögen** (vermögen) у технічній науковій літературі!

2.1) Дієслово «mögen» виражає можливість, перекладається дієсловом «могти»:

Vor allem mag es scheinen... – Передусім може здатися...

Ein Beispiel mag dies deutlich werden lassen. – Це можна пояснити на прикладі.

2.2) Дієслово «mögen» може мати значення припущення, його перекладають прислівниками «можливо», «мабуть»:

Schwefel mag einer der unentbehrlichsten Rohstoffe der chemischen Industrie sein. – Сірка є, мабуть, одним з найнеобхідніших видів сировини для хімічної промисловості.

2.3) Дієслово також може вживатися в допустових підрядних реченнях. При перекладі вживається сполучник «хоча» або слово «нехай»:

Mag diese Motoren die gleiche Größe haben, gibt es einen Unterschied in ihren Leistungen. – Хоча розміри цих моторів однакові, вони мають різну потужність.

2.4) Дієслово «vermögen» утворюється від «mögen» та має значення «могти, мати можливість, бути в стані...»:

Energiereiche Gammastrahlen vermögen dichte Stoffe zu durchdringen. – Гамма-промені, що мають велику енергію, можуть проходити крізь густі речовини.

3) können – мати можливість, вміти, фізична або розумова здатність, дозвіл:

Ich kann nach Hause telefonieren.

Viele Leute können nicht schwimmen.

Sie kann Deutsch lesen.

Du kannst mein Auto nehmen.

4) dürfen – мати дозвіл, мати право; (з nicht – заборона):

Das Kind darf Eis essen.

Hier darf man nicht rauchen.

Darf ich eine Frage stellen?

5) sollen – обов'язок, принцип, моральна вимога, необхідність щось робити під впливом чужої волі; наказ, закон, доручення; в запитаннях, які українською мовою формулюються за допомогою інфінітивів; у непрякій мові:

Ich bin krank und soll das Bett hüten.

Sie sollen sofort zum Chef kommen.

Du sollst nicht töten.

Du sollst aufhören zu weinen.

Soll ich dir helfen?

Die Mutter sagt, dass ich zu Hause bleiben soll.

6) müssen – тиск зовнішніх обставин; змушеність щось робити за умов об'єктивної необхідності, внутрішньої впевненості:

Das Auto ist kaputt. Wir müssen zu Fuß gehen.

Ich muss diese Arbeit in drei Tagen machen.

Er muss heute noch lernen, denn er hat Prüfung.

Заперечення модальних дієслів

Модальне дієслово	Приклад	Значення
nicht dürfen / sollen	<i>Du sollst / darfst hier nicht rauchen.</i>	заборона
nicht können	<i>Ich kann nicht Auto fahren. Ich kann den Traktor nicht reparieren (weil ich kein Werkzeug habe).</i>	невміння, нездатність констатація неможливості виконання дії
nicht müssen	<i>Er muss am Sonntag nicht arbeiten.</i>	непотрібно, немає необхідності
nicht wollen	<i>Ich will nicht im Sommer nach Italien fahren.</i>	не мати бажання, наміру
nicht mögen	<i>Ich mag nicht im Sommer nach Italien fahren.</i>	не мати бажання

Замість заперечення з *müssen* часто вживається *nicht brauchen* з інфінітивом іншого дієслова з часткою *zu*:

Musst du heute kochen? – Nein, heute brauche ich nicht zu kochen.

Модальні значення

Модальні дієслова та інші вирази з однаковим значенням

modale Bedeutung	Modalverb (+ Inf., kein zu)	Ausdruck mit gleicher Bedeutung Infinitivsätze (IS) + zu oder Nebensätze
(1) Zwang durch Menschen oder Institutionen (2) Pflicht/Verpflichtung (3) Auftrag/Befehl (4) Notwendigkeit	müssen (sollen)	<i>A ist gezwungen (IS)</i> <i>A kann nicht anders, als (IS). Es geht gar nicht anders, als dass ...</i> <i>A ist verpflichtet/hat die Pflicht, (IS)</i> <i>A ist beauftragt/hat den Auftrag, (IS)</i> <i>Es ist nötig/notwendig/erforderlich, (IS)</i> <i>Es besteht die Notwendigkeit, (IS)</i>
(5) Fehlen von Zwang/Pflicht/Befehl/Notwendigkeit	nicht brauchen zu (!) (nicht müssen)	<i>Negationen der Ausdrücke (1- 4) z. B.: Es ist nicht nötig, (IS)</i>
(6) Verbot	nicht dürfen nicht sollen	<i>Etwas ist verboten/untersagt/nicht gestattet/nicht erlaubt. Es ist verboten/untersagt etc., (IS)</i>
(7) Erlaubnis	dürfen, können	<i>Etwas ist möglich. Es ist möglich, (IS)</i> <i>Negation der Ausdrücke von (6)</i>
(8) Möglichkeit / Chance	können dürfen	<i>Etwas ist möglich. Es ist möglich, (IS)</i> <i>Etwas lässt sich (Infinitiv)</i> <i>A hat die Chance/Gelegenheit, (IS)</i> <i>Möglicherweise...</i>
(9) Unmöglichkeit	nicht können	<i>Negation der Ausdrücke von (8)</i>
(10) Fähigkeit	können	<i>A ist in der Lage/imstande/fähig, (IS) A hat den Mut/die Energie, (IS)</i>
(11) Empfehlung/Rat	sollte (KII – Konjunktiv II), würde (KII), müssen	<i>Es wäre gut/am besten, wenn A empfiehlt/rät B, (IS)</i> <i>Imperativ</i> <i>Frage, gemeint als Empfehlung</i>
(12) Wunsch/Plan/Idee	Wollen, möchte (KII), würde	<i>A beabsichtigt /A hat die Absicht/den Plan/die Idee, (IS) A hätte gern</i>

Відмінювання модальних дієслів

Präsens

	können	dürfen	müssen	sollen	mögen	wollen	möchten
ich	kann	darf	muss	soll	mag	will	möchte
du	kannst	darfst	musst	sollst	magst	willst	möchtest
er,sie,es	kann	darf	muss	soll	mag	will	möchte

wir	können	dürfen	müssen	sollen	mögen	wollen	möchten
ihr	könnt	dürft	müsst	sollt	mögt	wollt	möchtet
sie / Sie	können	dürfen	müssen	sollen	mögen	wollen	möchten

Imperfekt

	können	dürfen	müssen	sollen	mögen	wollen
ich	konnte	durfte	musste	sollte	mochte	wollte
du	konntest	durftest	musstest	solltest	mochtest	wolltest
er, sie, es	konnte	durfte	musste	sollte	mochte	wollte
wir	konnten	durften	mussten	sollten	mochten	wollten
ihr	konntet	durftet	musstet	solltet	mochtet	wolltet
sie / Sie	konnten	durften	mussten	sollten	mochten	wollten

Перфект модальних дієслів

Ich habe	gestern nicht	kommen	können.	<i>Модальне дієслово стоїть в кінці речення в інфінітиві</i>
Er hat	den Film nicht	sehen	wollen.	
Du hast	das wirklich gut		gekonnt!	<i>Модальне дієслово стоїть в кінці речення у формі Partizip II</i>
Sie hat	das sicher nicht		gewollt.	

Модальні дієслова з двома інфінітивами

головне речення	Präsens	Ich kann dich nicht weinen sehen. Du musst jetzt telefonieren gehen.
	Imperfekt	Er konnte den Verletzten nicht rufen hören.
підрядне речення	Präsens	Ich weiß, dass er mit uns essen gehen will.
	Imperfekt	Ich weiß, dass er das Tier nicht leiden sehen konnte.

Модальні значення «haben» і «sein»

Was habe ich zu bezahlen? Das ist alles noch zu erledigen.	<i>haben... zu + Inf.</i> <i>sein ... zu + Inf.</i>	müssen, sollen
---	--	-----------------------

Nilpferde sind nicht einfach zu fotografieren.	<i>sein ... (nicht) zu + Inf.</i>	(nicht) können
Der Fotoapparat lässt sich leicht bedienen.	<i>lässt sich + Inf.</i>	

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ПРО МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА: ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Вживання модальних дієслів, які виражають відношення мовця до можливої дії, суттєво відрізняються в різних мовах як в якісному (семантичному), так і кількісному відношеннях. У німецькій мові модальні дієслова зустрічаються, за підрахунками дослідників, щонайменше вдвічі частіше, ніж в українській мові.

Структура української мови «змушує» мовця ввести до кожного граматично оформленого речення мінімум суб'єктивних значень, які виявляють ставлення мовця до повідомлюваного в реченні, тобто українській мові не властиве вираження модальних відношень чи вони виражаються імпліцитно (частіше за допомогою дійсного способу). Цей факт вимагає відповідної корекції – не менше половини німецьких висловлювань із модальними дієсловами доцільно перекладати, користуючись іншими засобами української мови (та навпаки). Для визначення цих засобів детальніше зупинимося на якісному аспекті цих дієслів, які в німецькій мові виражають дещо відмінне відношення до світу (інша мовна картина світу).

Як відомо, німецькі модальні дієслова поділяються на три основні пари:

1. Wollen – суб'єктивне бажання – *Він хоче ...- Йому хочеться...- Хтось каже /стверджує, що...*

Mögen – сильне суб'єктивне бажання – *Він прагне/любить ...- Ймовірно, що...*

2. Sollen – суб'єктивна необхідність – *Йому слід...- Кажуть, що...*

Müssen – об'єктивна необхідність – *Йому потрібно...- Напевно, точно...*

3. Können – суб'єктивне увіннє – *Він може чи вміє...- Рівень оволодіння якимись навичками...*

Dürfen – об'єктивний дозвіл – *Він може...- Моральний дозвіл на виконання якоїсь дії*

Особливе значення дієслово, яка схоже за своїми функціями з модальними дієсловами

Lassen – веління – *Хай, нехай ...!*

Нерозуміння семантичних відмінностей всередині кожної пари модальних дієслів, які, до речі, не будучи синонімами, не можуть замінювати одне одного, призводить до неправильного перекладу, а тим самим і до спотворення суті перекладеного висловлювання.

Наприклад: **können - dürfen**: Німецьке дієслово können “могти” перекладають, як правило, через “могти” чи “вміти”, якщо воно підкреслює рівень оволодіння якимись навичками: “він вміє плавати / читати”: er kann lesen

(schwimmen). На противагу können, модальне дієслово dürfen характеризує інший тип можливості – моральний дозвіл на виконання якоїсь дії. У перекладі, як правило, з'являється перекладний еквівалент “можна”: darf ich nach Hause gehen?

У спеціальних (юридичних) текстах dürfen перекладають українською чи лексичними засобами вираження необхідності, чи дієсловом могли із заперечною часткою не: *Eine absichtliche Tötung darf nicht vorgenommen werden: Жодна людина не може бути умисне позбавлена життя; Durch diesen Artikel darf die Verurteilung oder Bestrafung einer Person nicht ausgeschlossen werden: Ця стаття виключає судовий розгляд і покарання будь-якої людини...*

Зазначимо, що können досить часто в українській може й не перекладатися, а замість нього з'являються різні лексичні варіанти. Це особливо стосується тих випадків, коли німецький мовець підкреслює складність чи неможливість виконання чогось, що все-таки було зроблено: *Die Aufgabe war schwer, aber wir konnten sie doch lösen: Завдання було важким, але ми все-таки його виконали*. В українському варіанті, звичайно, можна вжити й дієслово “могли”, що, однак, суттєво не впливає на стилістичний ефект висловлювання – основне дієслово “виконати” у формі доконаного виду вже природно підкреслює результативність дії (все-таки виконали). Щодо німецької мови, то німецький претерит знижує ефект результативності, який німецький мовець вимушений компенсувати чи дієсловом können, чи використовувати синонімічну конструкцію з перфектом, посилену модальною часткою doch: *Die Aufgabe war schwer, aber wir haben sie doch gelöst*.

Певні труднощі для українського мовця складає переклад “не могли не” німецькою мовою, хоча в німецькій розмовній мові вживається еквівалентна конструкція nicht umhinkönnen. Цей еквівалент з'являється з часткою zu (!) перед інфінітивом. Сама частка zu відноситься в цьому випадку до конструкції з інфінітивом: *Du kannst nicht umhin, mir das zu sagen*: ти не можеш мені не сказати цього. Слід зазначити, що в німецькій письмовій науково-технічній мові цієї конструкції, як правило, не використовують – щоб уникнути нечіткого сприйняття технічної інформації.

Інша пара **müssen - sollen**: обидва модальні дієслова виражають необхідність, кардинально відмінну для кожного дієслова. Müssen показує суб'єктивну необхідність, яка виходить із потреби суб'єкта-мовця: *Es regnet. Ich muss meinen Regenschirm mitnehmen*. Sollen демонструє об'єктивну необхідність, нав'язану чужою волею, викликану чужим наказом: *Die Sekretärin sagt, ich soll zum Dekan gehen*. Обидва випадки можна перекласти як “слід, потрібно, треба”, проте “мушу” більше тяжіє до müssen.

У спеціальних (юридичних, технічних) текстах sollen перекладають українською чи формами активу, чи дієсловом мати в значенні обов'язковості: *Die Mitglieder, deren Amtszeit nach drei bzw. sechs Jahren ablaufen soll: Члени Суду, повноваження яких спливають (мають спливати) після завершення першого трирічного або шестирічного періоду...* Модальне дієслово müssen (з інфінітивом пасивом) найчастіше перекладають предикативним прикметником

повинен або пасивом, що має імпліцитне вираження модальності: *Jeder Festgenommene muss unverzüglich und in einer ihm verständlichen Sprache über die Gründe seiner Festnahme unterrichtet werden*: Кожна заарештована людина повинна негайно бути поінформованою зрозумілою для неї мовою про підстави арешту; *Das Urteil muss öffentlich verkündet werden*: Судове розслідування оголошується прилюдно.

Речення (з müssen + інфінітив актив) перекладається українською мовою формами активу дійсного способу основного дієслова: *Er muss den Generalsekretär des Europarats ... in Kenntnis setzen*: Він також інформує Генерального секретаря Ради Європи про те...

Другою спільною сферою вживання для обох дієслів є вираження припущення. Müssen вживається для висловлення власної здогадки, а sollen стосується припущення, яке ґрунтується на чужих словах. Якщо ми, наприклад, глянувши на небо, бачимо снігові хмари, то кажемо: *Es muss heute schneien*: Сьогодні, мабуть/ напевно, буде сніг / сьогодні має бути сніг. Якщо ж ми про можливі опади почули по радіо чи прочитали в газеті, чи повторюємо думку сусіда, то нам слід сказати: *Es soll heute schneien*. Переклад müssen здійснюється в цьому випадку чи через прислівники “мабуть, напевно”, або через вислови “мені здається; вважаю” (*Dieser Film muss interessant sein*). Sollen (для вираження припущення) перекладають, як правило, через “кажуть” (*Dieser Film soll interessant sein*).

При перепитуванні щодо необхідності виконання якоїсь дії, бажаної для іншої особи, вживають sollen: *Soll ich den Text lesen oder noch übersetzen*, яке в перекладі зазвичай опускається. Замість дієслова звично з’являється інфінітив: *Мені читати чи й ще перекладати?* Але, наприклад, у порадах чи рекомендаціях, як правило, вживають дієслово müssen в претериті кон’юнктив, що надає фразі ввічливого відтінку: *Sie müssten geradeaus fahren und dann nach links abbiegen*: Вам треба було б / ліпше було б поїхати прямо, а потім повернути направо. У перекладі доцільно посилити цей відтінок словами “ліпше; краще”.

Для висловлення прямого наказу, побажання, прохання вживаються німецькі модальні дієслова sollen чи mögen, які часто перекладаються через “(не)хай”. Sollen надає висловлюванню відтінок категоричного наказу, а mögen (у третій особі презенса кон’юнктиву) вносить елемент наполегливої ввічливості, бажаної для адресанта: *Alle sollen sich um 12 Uhr am Dekanat versammeln*: Нехай всі зберуться об 11 годині біля деканату. *Mögen / möchten unsere Gäste bitte einen Augenblick warten*: Нехай наші гості хвилинку зачекають.

Для цих дієслів властиві й особливі способи перекладу. Дієслово müssen у розмовних конструкціях перекладають і через “обов’язково”: *Muß es sein, dass ich bei dir vorbeikomme?* - *Nein, es muss nicht sein*: А чи обов’язково, щоб я до тебе навідався? - Ні. не обов’язково.

В іншому випадку müssen може позначати початок інтенсивної дії і тоді воно, як правило, не перекладається: *Er musste lachen*: Він розсміявся (*er brach in ein Gelächter aus*).

Mögen – wollen – обидва модальні дієслова виражають різний ступінь бажання – нейтральний (*ich will sie bald verlassen*) та посилений (*ich mag den Fisch*), які часто перекладають як “я люблю; мені дуже подобається”. Послаблене бажання, як правило, передають через претерит кон’юнктив (форма *möchten*). Окрім того, ці модальні дієслова мають інші, специфічні сфери вживання.

Wollen, як правило, з’являється в спонукальних звертаннях: *Wollen wir mitarbeiten! Wollen wir gehen! Wollen wir lesen!* Переклад звичайно здійснюється через форму “Давайте” (варіант, калькований із російської) чи спонукальної форми “нумо!”. Оптимальнішим, однак, видається переклад через першу особу множини “Ходімо! Прочитаймо!”

Mögen (у формі претериту кон’юнктиву) вживається для висловлення прямого ввічливого спонукування (пор. *sollen*). В українському перекладі нехай відсутнє, а натомість з’являються описові конструкції (чи не могли б Ви; якщо Вас це влаштовує; якщо Вам не важко): *Möchten Sie sich bitte auf diesen Stuhl setzen? Якщо Вам не важко, пересядьте, будь ласка, на цей стілець. Möchten Sie bitte einen Augenblick warten? Чи не могли б Ви хвилину зачекати?*

ÜBUNGEN

Übung 1. Benennen Sie die modalen Bedeutungen. Schreiben Sie die Interpretationen dahinter. (Achtung: Es sind Beispiele dabei, wo das Verb als Vollverb oder Teil des Prädikats verwendet wird!).

Übersetzen Sie die Sätze ins Ukrainische. Achten Sie auf Stil, Klang, idiomatische Genauigkeit!

wollen

Was willst du denn hier?

Ich will es mir noch einmal überlegen.

Es kommt darauf an, dass du es wirklich willst.

Eine stinklangweilige Rede – und so einer will unser Vorsitzender sein.

Deutsch will eben gelernt sein.

sollen

Was meinst du: Sollen wir am Wochenende einen kleinen Ausflug machen?

Was, wir sollen zu Fuß gehen?

Du sollst nicht töten.

Sie sollten mal eine Reise nach Nixwiewegvonhier machen.

Hast du schon gehört? Der Müller vom 1. Stock soll schon wieder sitzen.

Solltest du mal in unsere Gegend kommen, dann besuch’ mich doch mal!

Vater: Seid mal ruhig, ich telefoniere.

Kinder: (machen weiter Lärm).

Vater: Verdammt noch mal, ihr sollt ruhig sein!

müssen

Wir alle müssen einmal sterben.
Kennst du die alten Marx-Brothers-Filme? Die musst du dir unbedingt mal anschauen.
Dieses Formular müssen Sie noch ausfüllen.
Er muss doch hier irgendwo wohnen!
Du musst nicht immer alles so ernst nehmen!
Sie meinen, die Deutschen fahren zu schnell? Da muss ich Ihnen Recht geben.
Der Bus müsste in zehn Minuten hier sein.

können

Das Pferd kann es nicht.
Mit so einem stumpfen Messer kann man keine Tomaten schneiden.
Haben Sie Ihre Arbeit schon erledigt? Dann können Sie jetzt gehen.
Kann sein, dass es schon zu spät ist.
Manchmal kann es auch auf das Können ankommen.
„Unsere Politiker halten doch nur große Reden.“ – „Da können Sie Recht haben.“
Kann ich mir auch mal die Fotos anschauen?

dürfen

Mama, darf ich heute ins Kino?
Was, du willst heiraten? Das darf doch nicht wahr sein!
Dürfte ich Sie mal was fragen?
Das dürfte ungefähr richtig sein.

mögen

Ich mag dich!
Es gibt Sachen, die ich überhaupt nicht mag: süßen Senf, Lederhosen und Blasmusik.
Mag sein, dass das Pferd tapezieren kann, aber sehr sicher bin ich nicht.
Ich möchte gern zwei Kilo Tomaten und dreieinhalb Eier.
Ich möchte mal wieder ganz viel Zeit haben!
Möge die Zeit alle Wunden heilen!
Mögen alle deine Wünsche in Erfüllung gehen.

nicht brauchen zu (und: brauchen)

Sie brauchen gar nicht so blöd zu grinsen!
Nein, Sie brauchen nicht jeden Satz interessant zu finden.
Leute, wir brauchen vor allem neue Ideen!

lassen

Und Jesus sagte: Lasst die Kindlein zu mir kommen!
Lässt du mich auch mal unter deine warme Decke?
Ich werde den Schaden ausbessern lassen.
Daraus lässt sich schließen, dass wir die richtige Entscheidung getroffen haben.
Lass' mich in Ruhe.

Übung 2. Lesen Sie die Sätze: Einige der Grundverben aus der Gruppe **wollen, sollen, müssen** etc. können auch als Vollverben verwendet werden. Machen Sie in den Sätzen deutlich, was gemeint ist, indem Sie die fehlenden Verben hinzufügen. Verschiedene Interpretationen sind möglich. Nennen Sie Gründe für das Weglassen der Verben. Übersetzen Sie die Sätze ins Ukrainische!

Immer nur ich **muss**, ich **muss** ...; dieses dauernde **Müssen** macht mich ganz krank!

Sein **Können** war wirklich überdurchschnittlich!

Wer wirklich **will**, findet auch einen Weg.

Wollen reicht hier nicht aus, **können** musst du!

Mama, **ich muss** mal!

Jetzt **darf** niemand zu ihm!

Darf ich jetzt mal?

Wer **soll** denn jetzt weitermachen? **Soll** ich jetzt?

Er **wollte** zwar, aber er **konnte** nicht!

Wissen Sie, was Sie mich **können**? Sie **können** mich mal!

Übung 3. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze, indem Sie passende Grundverben verwenden. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Muster: Einen Orangensaft, bitte! – Der Gast will/möchte einen Orangensaft trinken/haben.

Verschiedene Interpretationen sind möglich.

1. Lebensziel aller Menschen: glücklich werden; Ihr Urlaubsziel; unser Wunsch; Deutsch lernen; meine Heiratsabsicht; sein Selbstmordversuch.

2. Gute deutsche Sprachkenntnisse; Gedächtnislücke; vor der Prüfung: große Konzentrationsschwierigkeiten; Möglicherweise ist deine Überlegung richtig; die Unfähigkeit zu lieben; keine Chance in diesem Spiel.

3. 100%ig richtig; Steuerpflicht; Stopp, wenn die Ampel rot zeigt; die Sterblichkeit aller Menschen; Annahmeschluss für Lottoscheine: Freitag, 18 Uhr; Kommen Sie mich unbedingt mal besuchen!

4. Absolutes Halteverbot; Besuchszeiten: täglich 14-17 Uhr; die Rechte, die man mit Vollendung des 18. Lebensjahrs erhält:... ; ich bin ziemlich sicher, dass das stimmt.

5. Ein Reiseruf: Herr K. aus M. mit einem weißen Porsche: Sofort zu Hause anrufen; ich weiß nicht, wie es weitergeht; am besten, Sie fragen mal auf der Post; ich habe gehört, hier kann man Fahrräder im Bus mitnehmen.

6. Noch ein Bier, bitte; endlich mal wieder ausschlafen, das wäre schön; kleine Liebeserklärung; Antipathie gegen Apfelmus, Opportunismus und Richard Wagner.

7. Für die Schweiz ist kein Visum erforderlich; Eingang – Nicht anklopfen; die Kapitel 3 bis 5 im Lehrbuch sind für Sie unwichtig; Antwortkarte – Gebühr zahlt Empfänger.

Übung 4. Erweitern Sie die Sätze, indem Sie Grundverben einfügen. Beachten Sie die modalen Bedeutungen in den Klammern. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Muster: Heute gehe ich nicht mehr aus dem Haus. (Wunsch, Absicht) – Heute

will/mag/möchte ich nicht mehr aus dem Haus gehen.

Verschiedene Interpretationen sind möglich.

Die Kinder essen ein Riesen-Schokoladeneis. (Erlaubnis)

Kommen Sie bitte zum Chef! (Aufforderung, Auftrag)

Ich spreche schon ziemlich gut Deutsch. (Fähigkeit)

Sieh dir mal die alten Buster-Keaton-Filme an! (Empfehlung, Rat)

Dieses Formular füllen Sie nicht aus! (Nicht-Notwendigkeit)

Die Mama hat uns erlaubt, im Garten zu spielen, wann wir wollen. - Wir dürfen im Garten spielen, wann wir wollen.

Übung 5. *Sagen Sie das Gleiche, aber mit einem Grundverb. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

Muster: Die Mama hat uns erlaubt, im Garten zu spielen, wann wir wollen. – Wir dürfen im Garten spielen, wann wir wollen.

Den ganzen Faust von Goethe auswendig lernen? Das ist nicht nötig!

Herr Müller, ich bestehe darauf, dass Sie sich entschuldigen.

Es wäre besser, wenn du dich mal umdrehst. Der Chef steht hinter dir!

Es wäre eigentlich eine gute Idee, Karin zu besuchen.

Es wäre Ihnen möglich gewesen, diesen Skandal zu vermeiden.

Übung 6. *Der folgende Text ist in ziemlich unmöglichem Deutsch geschrieben: formal, bürokratisch, pedantisch. Verändern Sie den Stil, indem Sie die hervorgehobenen Ausdrücke durch Grundverben ersetzen. Vergleichen Sie danach den Stil beider Texte. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

Ich **habe** täglich **Gelegenheit**, die Zwanghaftigkeit mancher Schwaben zu beobachten. Nur mit Mühe **ist es mir gelungen**, in der Stadt ein Zimmer zu finden. Meine Wirtin hat mir gleich am ersten Tag **meine Rechte und meine Pflichten** erklärt. Im Ergebnis: kaum **Rechte**, nur **Pflichten**. Sie hat das Hausordnung genannt. Nach der Hausordnung **bin ich verpflichtet**, die Miete immer pünktlich zum Ersten des Monats zu bezahlen. Für den Hausschlüssel **war** eine Kaution von 250 Mark **erforderlich**. Besuche auf dem Zimmer **sind nicht gestattet**, weder tagsüber und erst recht nicht nachts. Natürlich **ist es auch untersagt**, im Zimmer etwas zu kochen oder im Waschbecken etwas zu waschen. **Es wird gewünscht**, dass ich die Schuhe schon unten an der Treppe ausziehe. **Es sei verpflichtet**, abends nach 22 Uhr die Hausruhe zu wahren. Auch **sei** das Radio **auszuschalten**. Als ich **den Wunsch äußerte**, eine hellere Glühbirne zu bekommen, wurde mir erklärt, **es sei unbedingt nötig**, Strom zu sparen. Unten im Treppenhaus **ist** folgender Spruch **zu lesen**: Wenn Du **das Ziel hast**, in diesem Hause in Frieden zu leben und glücklich zu werden, so **ist es deine Pflicht**, für Ruhe, Sauberkeit und Ordnung zu sorgen. Ich glaube nicht, dass ich **in der Lage bin**, länger als zwei Monate in diesem Haus zu leben. Ich **habe vor**, so bald wie möglich wieder auszuziehen. Vielleicht **haben Sie ja die Absicht**, mein Nachmieter zu werden.

Übung 7. *Übersetzen Sie ins Deutsche! (Gebrauchen Sie dabei in jedem Satz ein oder mehrere Modallverben).*

1. Жодна людина не може бути умисне позбавлена життя. 2. Ця стаття виключає судовий розгляд і покарання будь-якої людини. 3. Завдання було важким, але ми все-таки його виконали. 4. Що ти хочеш йому подарувати? 5. Я повинен провести додому свою подругу. 6. Ти можеш зателефонувати до мене сьогодні ввечері? 7. Її дочка дійсно вміє гарно грати на піаніно. 8. Ти хотів би піти з нами на концерт? 9. Я хочу подякувати усім моїм колегам за допомогу в організації цього проекту. 10. Ви повинні показати свою роботу професору, сподіваюсь він зможе вам допомогти. 11. Дозвольте мені провести Вас додому. 12. Можна нам тут курити? – Так, будь ласка. 13. Що б Ви хотіли купити? 14. Цю статтю можна перекласти без словника. 15. Це завдання неможливо вирішити. 16. Йдемо! Давай підемо! 17. Він дозволив їй взяти участь у концерті. 18. Дайте йому сказати! Нехай він скаже! 19. Я віддала до ремонту (поремонтувати) свій годинник. 20. Вона змушує студентів багато вчити напам'ять. 21. Якщо ти його побачиш, передай йому від мене вітання. 22. Вона йому сказала, щоб він ішов додому. 23. Нехай він іде додому! 24. Бажано, щоб тут не палили! 25. Мені перекладати текст? 26. Я повинен/нна (мені слід) вибачитися перед цією жінкою але я не знаю, чому (немає переконання, що ця дія буде виконана). 27. Йому не потрібно йти на роботу. 28. Студенти другого курсу в середині травня повинні скласти декілька екзаменів. 29. Без кисню людина помирає. 30. Я можу йти? – Так, Ви можете йти. 31. Я не можу писати, бо в мене болить рука. 32. Він не може прийти, оскільки не має часу. 33. Ти вмієш плавати? 34. Можна я завтра візьму твою машину? – Так, звичайно можна! 35. Не кради і не бреш мені більше! 36. Припустимо, що ці мотори мають більшу потужність, але їх використання вимагає значно дорожчого палива. 37. Нехай будуть ці поверхні повністю рівними, але закони тертя все одно діятимуть. 38. Видобування нафти та газу в Полтавському регіоні може задовольнити потреби усіх споживачів області. 39. Треба отримати дозвіл на будівництво. 40. Тут заборонено використовувати такі методи видобування нафти.

10. Aktiv / Passiv

Ein Katalog von Möglichkeiten, sich unpersönlich auszudrücken

In vielen Grammatiken und im Deutschunterricht spricht man vor allem von Aktiv und Passiv. Aktivsätze sind einfach, Passivsätze komplizierter, weshalb sie intensiv geübt werden. Passiv ist eine wichtige Möglichkeit der deutschen Sprache, wenn man sich unpersönlich ausdrücken will. Aber es ist nicht die einzige Möglichkeit: Es gibt dafür einen ganzen Katalog, den wir hier vorstellen und in diesem Kapitel behandeln.

1. **Passiv:** Mit Passivsätzen **kann ausgedrückt werden**, was geschieht.
2. **man:** Mit Passivsätzen kann **man** ausdrücken, was geschieht.
3. **du/wir/sie/Sie:** Wenn **du** das Passiv kannst, kannst **du** Deutsch.
4. **-bar/-lich:** Alle diese Sätze sind leicht **verständlich** und auch gut **lesbar**.
5. **lässt sich:** Mit Passivsätzen **lässt sich** gut ausdrücken, was geschieht.
6. **ist ...zu:** Das **ist** ja alles ganz leicht **zu** verstehen.
7. **N-V-Verbindungen:** Dass Passiv wichtig ist, **steht außer Frage**.
8. **Verben mit „sich“:** **Es versteht sich** von selbst, dass man das Passiv üben muss.
9. **Verben mit Passiv-Bedeutung:** Hier schließt der Katalog, mehr Möglichkeiten **kriegen** Sie nicht.

Es kommt nicht nur darauf an, richtige Passivsätze bilden zu können. Es kommt darauf an, über den ganzen Katalog sprachlicher Varianten zu verfügen und diese stilistisch so anzuwenden, dass gutes Deutsch entsteht. Für uns ist das Problem der Übersetzung des Passivs sehr wichtig, weil die ukrainische Sprache das Passiv kaum hat.

Was sagen die Begriffe Aktiv und Passiv?

In der Umgangssprache bedeutet aktiv/Aktivität: etwas tun, handeln, aktiv sein; passiv/Passivität bedeutet: nichts tun; nur reagieren, ohne aktiv zu sein; Mangel an Aktivität. In der Grammatik bedeuten Aktiv und Passiv bestimmte Formen des Satzes. In Aktivsätzen sieht man besonders, wer etwas tut, wer in Aktion ist:

*Gott **baute** am Dienstag den Himmel (Gott machte etwas; Gott als Macher).*

*Löwen **fressen** besonders gerne Gazellen (Die Löwen tun etwas; Löwen als Gazellenfresser).*

In Passivsätzen sieht man besonders, was passiert, was geschehen ist, was los ist; die Aktion, der Vorgang, der Prozess werden beschrieben; wer etwas tut oder getan hat, erscheint auf den ersten Blick nicht so wichtig:

*Am Donnerstag **wurden** Sonne, Mond und alle Sterne **aufgehängt** (Es geht um das Aufhängen, das Aufgehängtwerden der Himmelskörper). Wer hat das gemacht? Wir verstehen das! (Die Dunkelheit wurde (von Gott) vertrieben. Die Tiere wurden (von Gott) geformt. Aktiv: Gott vertrieb die Dunkelheit. Gott formte die Tiere.)*

*Keine Gazelle **möchte** gern **gefressen werden**, auch nicht von einem Löwen (das schreckliche Geschehen des Gefressenwerdens).*

Aber Vorsicht:

Nicht alle Aktivsätze bedeuten wirklich, dass jemand besonders „aktiv“ ist; in den folgenden Beispielen geht es nicht sehr aktiv zu:

Im Unterricht schlafe ich immer besonders gut und tief. (Schlaf).

Wenn ich bei dir bin, bin ich ruhig und ganz entspannt. (Ruhe, Entspannung).

Ich kann nichts, ich will nichts und ich bin nichts. (Depression).

Früher war die Erde ein Paradies. (Zustand).

Nicht alle Passivsätze bedeuten Passivität; in den folgenden Beispielen geht es sehr aktiv zu:

Bis um vier Uhr morgens wurde auf dem Marktplatz getrommelt. (Aktion, Lärm).

Schließlich wurde aus einem Fenster ein Eimer Wasser heruntergeschüttet. (Aktion, Chaos).

Beim Zahnarzt: „So, und jetzt wird ein bisschen gebohrt!“ (höchste Aufregung).

Passiv: Vorgangs- und Zustandspassiv, Zeitformen Пасивний стан процесу і результату, часові форми

Vorgangspassiv

Вживання, утворення та особливості перекладу на українську мову

Пасивний стан вживається, коли дія дієслова спрямована на особу чи предмет, який є у реченні підметом, тобто дія у пасивному стані є важливішою за особу. Таким чином, прямий додаток у реченні в активній формі стає підметом у реченні в пасивному стані. При цьому підмет з речення в активному стані здебільшого не вказують, хоча його можна додати, вживаючи *von* + Dativ.

Дієслово в пасивному стані має ті ж часові форми, що і в активному. Всі часові форми в пасивному стані складні. Вони складаються з допоміжного дієслова **werden** у відповідній формі і **Partizip II** основного дієслова.

Der Mechaniker montiert den Motor.
Subjekt Akkusativ-Objekt

Der Motor wird (von dem Mechaniker) montiert.
Subjekt

У пасивному стані вживаються всі перехідні дієслова.

У пасивному стані не вживаються всі зворотні дієслова, а також дієслова:

haben, besitzen, behalten, bekommen, kriegen, wissen, kennen, erfahren, interessieren, kosten.

Die Zeitformen (Tempus) des Vorgangspassivs

Часові форми пасивного стану процесу утворюються таким чином:

Präsens Passiv = Präsens von werden + Partizip II

Дієслово *werden* відмінюється в часовій формі Präsens так:

ich werde

wir werden

du wirst

ihr werdet

er, sie, es, man wird

sie, Sie werden

Beispiel: Präsens Passiv

Aktiv: Der Arzt operiert den Mann.

Passiv: Der Mann wird (von dem Arzt) operiert.

Präteritum Passiv = Präteritum von werden + Partizip II

Дієслово *werden* відмінюється в часовій формі Präteritum так:

<i>ich wurde</i>	<i>wir wurden</i>
<i>du wurdest</i>	<i>ihr wurdet</i>
<i>er, sie, es, man wurde</i>	<i>sie, Sie wurden</i>

Beispiel: Präteritum Passiv

Aktiv: Der Arzt operierte den Mann.

Passiv: Der Mann wurde (von dem Arzt) operiert.

Perfekt Passiv = Präsens von sein + Partizip II + worden

У Perfekt і Plusquamperfekt Passiv допоміжним дієсловом завжди є *sein*, а після основного дієслова стоїть скорочена форма *worden*.

Beispiel: Perfekt Passiv

Aktiv: Der Arzt hat den Mann operiert.

Passiv: Der Mann ist (von dem Arzt) operiert worden.

Plusquamperfekt Passiv = Präteritum von sein + Partizip II + worden

Beispiel: Plusquamperfekt Passiv

Aktiv: Der Arzt hatte den Mann operiert.

Passiv: Der Mann war (von dem Arzt) operiert worden.

Futur I Passiv = Präsens von werden + Partizip II + werden (als Infinitiv)

Beispiel: Futur I Passiv

Aktiv: Der Arzt wird den Mann operieren.

Passiv: Der Mann wird (von dem Arzt) operiert werden.

Futur II Passiv = Präsens von werden + Partizip II + worden + sein

Beispiel: Futur II Passiv

Aktiv: Der Arzt wird den Mann operiert haben.

Passiv: Der Mann wird (von dem Arzt) operiert worden sein.

Passiv mit Modalverb

Пасивний стан з модальним дієсловом

Die Zeitformen

Часові форми

Часові форми пасивного стану з модальним дієсловом утворюються так:

модальне дієслово (у відповідній часовій формі) + частина II + werden

Beispiel: **Präsens**

Aktiv: Der Arzt muss den Mann operieren.

Passiv: Der Mann muss operiert werden.

Beispiel: **Präteritum**

Aktiv: Der Arzt musste den Mann operieren.

Passiv: Der Mann musste operiert werden.

Beispiel: **Perfekt**

Aktiv: Der Arzt hat den Mann operieren müssen.

Passiv: Der Mann hat operiert werden müssen.

Beispiel: **Plusquamperfekt**

Aktiv: Der Arzt hatte den Mann operieren müssen.

Passiv: Der Mann hatte operiert werden müssen.

Beispiel: **Futur I**

Aktiv: Der Arzt wird den Mann operieren müssen.

Passiv: Der Mann wird operiert werden müssen.

Passiv mit Modalverb im Nebensatz

Пасивний стан з модальним дієсловом у підрядному реченні

Дієслівна частина, яка в головному реченні знаходиться на другій позиції, у підрядному реченні завжди стоїть в кінці речення. Це стосується також *Präsens* і *Präteritum Passiv* з модальним дієсловом.

Beispiel: **Präsens**

Hauptsatz: Der Mann muss operiert werden.

Nebensatz: Der Arzt sagt, dass der Mann operiert werden muss.

Beispiel: **Präteritum**

Hauptsatz: Der Mann musste operiert werden.

Nebensatz: Der Arzt sagte, dass der Mann operiert werden musste.

У всіх інших часових формах пасивного стану з модальним дієсловом допоміжні дієслова haben чи werden ставляться не в кінці, а на початку багатоскладової дієслівної форми.

Beispiel: **Perfekt**

Hauptsatz: Der Mann hat operiert werden müssen.

Nebensatz: Der Arzt sagte, dass der Mann hat operiert werden müssen.

Beispiel: **Plusquamperfekt**

Hauptsatz: Der Mann hatte operiert werden müssen.

Nebensatz: Der Arzt sagte, dass der Mann hatte operiert werden müssen.

Beispiel: **Futur I**

Hauptsatz: Der Mann wird operiert werden müssen.

Nebensatz: Der Arzt sagt, dass der Mann wird operiert werden müssen.

Passiversatz

Заміна пасивного стану

Значення пасивного стану можна також висловити іншими мовними засобами. Конструкції *sein + zu + Infinitiv* і *lassen + sich + Infinitiv*, а також суфікси прикметників *-bar* і *-lich* мають модальне значення, яке у пасивному стані передається модальним дієсловом *können*.

Див. також *Katalog von Möglichkeiten, sich unpersönlich auszudrücken!*

Das Zustandspassiv Результативний пасивний стан

Результативний пасивний стан утворюється за допомогою допоміжного дієслова *sein* і Partizip II основного дієслова.

Zustandspassiv = Hilfsverb sein + Partizip II

Beispiel: Zustandspassiv
Das Auto ist repariert.

Im Unterschied zum Vorgangspassiv Відмінність з пасивним станом

Активний і пасивний стани описують дію – хтось щось робить. Результативний пасивний стан описує стан після дії, так званий результат дії. Здебільшого результативний пасивний стан можна замінити прикметником з подібним значенням.

Beispiel 1:

Aktiv: Ich wasche die Wäsche.

Passiv: Die Wäsche wird gewaschen. Укр.: Білизну перуть.

Zustandspassiv: Die Wäsche ist gewaschen. Білизна випрана.

(=Adjektiv: Die Wäsche ist sauber.) Білизна чиста.

Beispiel 2:

Aktiv: Der Mann repariert das Auto.

Passiv: Das Auto wird repariert.

Zustandspassiv: Das Auto ist repariert.

(=Adjektiv: Das Auto ist nicht mehr kaputt.)

Zeitformen des Zustandspassivs Часові форми результативного пасивного стану

У Zustandspassiv можна за допомогою дієслова *sein* і Partizip II основного дієслова утворити всі часові форми, але здебільшого використовують *Präsens* і *Präteritum*, тому що подвійні допоміжні дієслова у інших формах виглядають стилістично негарно.

Beispiele: Zustandspassiv

Präsens: Heute sind die Läden geschlossen.

Perfekt: Gestern sind die Läden geschlossen gewesen.

Präteritum: Gestern waren die Läden geschlossen.

Plusquamperfekt: Gestern waren die Läden geschlossen gewesen.

Futur I: Morgen werden die Läden geschlossen sein.

Das Verb bleiben + Partizip II

З дієсловом *bleiben* + Partizip II можна утворити споріднену з Zustandspassiv форму, яка підкреслює тривалість стану.

Beispiel 1:

Zustandspassiv: Das Geschäft ist (drei Wochen lang) geschlossen.

bleiben + Partizip II: Das Geschäft bleibt (drei Wochen lang) geschlossen.

Beispiel 2:

Zustandspassiv: Die japanischen Atomkraftwerke sind abgeschaltet.

bleiben + Partizip II: Die japanischen Atomkraftwerke bleiben auch in Zukunft abgeschaltet.

Beispiel 3:

Zustandspassiv: In vielen Haushalten ist das Fernsehgerät die ganze Nacht über eingeschaltet.

bleiben + Partizip II: In vielen Haushalten bleibt das Fernsehgerät die ganze Nacht über eingeschaltet.

Passiv in der Infinitivkonstruktion

Пасивний стан в інфінітивній конструкції

Інфінітивна конструкція в пасивному стані можлива лише тоді, коли підмет у головному реченні і підмет у підрядному реченні зі сполучником *dass* співпадають.

Beispiel: Sie hofft, dass sie vom Bahnhof abgeholt wird. – Sie hofft vom Bahnhof abgeholt zu werden.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ПРО ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ НІМЕЦЬКИХ PASSIVSFORMEN

Пасив вживається, щоб спрямувати основну увагу на саму дію і на його об'єкт (підмет), при цьому виконавець дії часто взагалі не називається (так званий «двочленний пасив»):

Hier wird ein neues Theater gebaut. – Тут будують новий театр.

Die Kölner Universität wurde 1388 gegründet. – Кельнський університет був заснований у 1388 році.

Köln wurde von den Römern gegründet. – Кельн був заснований римлянами.

Er wurde von tiefer Trauer ergriffen. – Його охопив глибокий смуток.

Die Stadt wurde vom Erdbeben zerstört. – Місто було зруйноване землетрусом.

Er wurde durch ein Geschrei im Garten erweckt. – Його розбудив крик в садку.

Der Auftrag des Chefs wurde durch die Sekretärin übermittelt. – Доручення начальника було передано через секретарку.

На українську мову пасив перекладається дієсловами з часткою **-ся** (будується, визначатися, передаватися – при позначенні незавершеного процесу) або складною формою пасивного стану (бути побудованим, бути прочитаним – при позначенні завершеної дії). Оскільки в українській мові пасивний стан

менше вживається, ніж у німецькій, то можливий переклад і дійсним станом, наприклад при тричленному пасиві, або у випадку, якщо німецьке перехідне дієслово в українській мові відповідає неперехідному дієслову:

Ich werde oft von meinen Eltern angerufen. Мені часто телефонують мої батьки.

Дієслово **anrufen** в німецькій мові перехідне, дієслово **телефонувати кому-н.** в українській мові – неперехідне, від якого неможливо утворити пасивний стан.

Безособовий пасив

Безособовий (або одночленний) пасив – це така пасивна конструкція, у якій не називається ні об'єкт, ні суб'єкт дії, а зазначається лише сама дія. У реченнях з безособовим пасивом немає підмета.

Безособовий пасив утворюється як від перехідних, так і від неперехідних дієслів, які позначають людську діяльність. Такі речення починаються займенником **es**, який відсутній при зворотньому порядку слів, напр.:

<i>Es wird sonntags nicht gearbeitet.</i>	У неділю не працюють.
<i>Sonntags wird nicht gearbeitet.</i>	
<i>Im Museum wurde viel über die Geschichte Kölns erzählt.</i>	У музеї багато розповідали (розповідалося) про історію Кельна.

Інфінітив пасиву (Infinitiv Passiv) утворюється із партиципу II основного дієслова і інфінітиву I дієслова **werden**: *gelesen werden, besucht werden* і т.д.

Інфінітив пасив = дієприкметник II + werden

Інфінітив пасиву вживається переважно у сполученні з модальними дієсловами, наприклад:

*Dieser Text **kann** ohne Wörterbuch **übersetzt werden**.*

Цей текст може бути перекладений (можна перекласти) без словника.

*Dieser Fehler **sollte verbessert werden**.*

Цю помилку потрібно було виправити.

Пасивна конструкція „sein + партицип II“ (Infinitivkonstruktion „sein + Partizip II“)

Конструкція **sein + партицип II**, (статив) утворюється від перехідних дієслів. На відміну від пасиву з дієсловом „**werden**“, яке позначає процес, статив вказує на **стан**, який настав в результаті завершеності дії. Виконавець дії (в результаті якої виник даний стан) вказується рідко. Найбільш вживані часові форми – *Präsens, Präteritum i Futurum*.

	Passiv		Stativ	
Präsens:	<i>Der Tisch wird gedeckt.</i>	Стіл накривають.	<i>Der Tisch ist gedeckt.</i>	Стіл накритий.
Präteritum:	<i>Der Tisch wurde gedeckt.</i>	Стіл накривали.	<i>Der Tisch war gedeckt.</i>	Стіл був накритий.

Futurum:	<i>Der Tisch wird gedeckt werden.</i>	Стіл будуть накривати.	<i>Der Tisch wird gedeckt sein.</i>	Стіл буде накритий.
-----------------	---------------------------------------	------------------------	-------------------------------------	---------------------

Способи перекладу пасивних конструкцій

1. Приблизний / аналогічний переклад:

1.1. За допомогою зворотніх дієслів: *Die neuen Wege werden angelegt.* – Прокладаються нові дороги.

1.2. Дієприкметником з дієсловом «бути»: *Er wurde vom Autor eingeladen.* – Він був запрошений автором.

2. Граматичні трансформації:

2.1. Переклад активною формою дієслова: а) неозначено-особовим реченням: *Wo gehobelt wird, fallen Späne.* – Ліс рубують, тріски летять. б) активним реченням з трансформацією непрямого додатка пасивного речення (при тричленному Passiv) в суб'єкт активного речення: *Es wird von den Jugendlichen getanzt.* – Молодь танцює. в) активним реченням з підставленням підмета, який не виражений в початковому реченні (при двочленному пасиві): *Jetzt wird sich hingelegt!* – А зараз ми ляжемо / ти ляжеш спати! г) безособовим реченням: *Er wurde vom Blitz getroffen.* – Його вбило блискавкою.

2.2. Переклад за допомогою інфінітива: *Jetzt wird sich gewaschen!* – А зараз – вмиватися!

3. Лексико-граматичні трансформації (перетворення безособового пасивного речення шляхом заміни дієслова на сполучення «віддієслівний іменник + десемантизоване дієслово в активній чи пасивній формі»): *Verhandelt wurde unter Ausschluss der Öffentlichkeit.* – Проходили судові засідання за закритими дверима. // *Sudové засідання проводились за закритими дверима.*

4. Комплексні трансформації (повне перетворення конструкції під час перекладу). Згідно з аналізом способів перекладу найбільш поширеним є приблизний переклад пасивних конструкцій: *Gleichzeitig wurden 552,9 Milliarden Dollar ins Land hineintrasferiert.* – Одночасно в країну було направлено 552,9 млрд. доларів. Із такою ж частотою використовується переклад за допомогою зворотніх дієслів. Наприклад: *Und jetzt wird über die Details verhandelt.* – А зараз обговорюються деталі. Третій за частотою вживання спосіб перекладу – переклад пасивного речення неозначено-особовим реченням. Наприклад: *Wilhelm wurde nur seines Postens enthoben.* – У Вільгельма забрали лише його посаду.

Наступним способом перекладу за частотою вживання є перетворення безособового пасивного речення шляхом заміни дієслова на конструкцію «віддієслівний іменник + десемантизоване дієслово»: *Wozu werden dann aber allenthalben Konzilsjubiläen begangen?* – Навіщо тоді скрізь проводити урочистості на честь річниці собора? Найменша кількість пасивних речень перекладається активним реченням. Наприклад: *1809 wurde er von Jérôme Bonaparte im Königreich Westphalen in den Staatsrat berufen.* – У 1809 році Жером Бонапарт призвав його до державної ради королівства Вестфалії.

Отже, У більшості випадків використовується приблизний переклад пасивних конструкцій. Різноманітні трансформації вживаються лише тоді, коли речення, яке перекладається на українську мову, при збереженні пасивної форми звучить неприродно.

ÜBUNGEN

Übung 1. *Bilden Sie die Formen im Präsens Passiv und schreiben Sie Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

Beispiel: 1. Ein Paket wird gesendet.

1. ein Paket • senden. 2. ich • operieren. 3. die Getränke • verkaufen. 4. ihr • informieren. 5. Sie • abholen. 6. du • nach Hause bringen. 7. der Olympiasieg • feiern. 8. die Pizza • bestellen. 9. wir • vom Arzt behandeln.

Übung 2. *Was wird vor einer längeren Reise gemacht? Schreiben Sie die Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

1. in Koffer und Taschen • die Kleidung • wird • eingepackt. 2. zu den Nachbarn • gebracht • werden • die • Blumen und der Haustürschlüssel. 3. wird • und abgestellt • leer geräumt • der Kühlschrank. 4. die Fenster • in allen Räumen • geschlossen • werden. 5. ausgestellt • werden • die elektrischen Geräte. 6. werden • gepackt • ins Auto • die Taschen und Koffer.

Übung 3. Essgewohnheiten. *Schreiben Sie die Sätze wie im Beispiel. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

Beispiel: In der Welt wird viel Kaffee getrunken. – In der Welt trinkt man viel Kaffee.

1. In Deutschland werden viele Kartoffeln gegessen. 2. In Baden werden auch häufig Spätzle und Knödel gegessen. 3. In Wien kann Sachertorte probiert werden. 4. In Argentinien wird viel Rindfleisch gegessen. 5. In Norddeutschland und in Bayern wird viel Bier getrunken. 6. In der Pfalz und in Baden-Württemberg wird viel Wein getrunken. 7. In Hessen kann Apfelsaft und Apfelwein getrunken werden. 8. Zum Frühstück wird in Deutschland viel Kaffee getrunken.

Übung 4. *Schreiben Sie Fragen im Passiv Perfekt. Kennen Sie die Antworten? Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

Beispiel: Wann ist Aspirin entdeckt worden?

1. Aspirin • entdecken • wann? 2. von wem • Amerika • entdecken? 3. wo • erfinden • Buchdruck? 4. wie lange • bauen • Kölner Dom? 5. wann • das erste Handy • verkaufen? 6. wo • schon vor 3500 Jahren • Glas • produzieren?

Übung 5. Die Sekretärin hat alles fertig. Was ist schon gemacht worden? Antworten Sie im Passiv Perfekt. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

unterschreiben • sortieren • beantworten • bezahlen • kochen • einladen

Beispiel: Die E-Mails? – Die E-Mails sind schon beantwortet worden.

1. die E-Mails? 2. Die Geschäftspartner (Pl.)? 3. die Rechnungen? 4. der Vertrag? 5. die Papiere 6. der Kaffee?

Übung 6. *Rettungsmaßnahmen in Japan.* Setzen Sie die Sätze vom Perfekt Aktiv ins Passiv. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Die japanische Regierung hat die Evakuierungszone ausgeweitet. – Die Evakuierungszone ist von der japanischen Regierung ausgeweitet worden.

1. Experten haben die Betreiberfirma vor dem Unglück vor hohen Tsunamiwellen gewarnt. 2. Die Helfer haben schwangere Frauen und Kinder aus einem Umkreis von 30 Kilometern um den Reaktor herausgeholt. 3. Die Stadtverwaltung hat 240000 Flaschen mit Trinkwasser an Familien mit Kleinkindern verteilt. 4. Man hat viele Menschen aus der Sperrzone fortgebracht. 5. Viele Einwohner haben die Dörfer in der Umgebung des Kernkraftwerks freiwillig verlassen. 6. Man hat die Kinder in Schulen außerhalb der Schutzzone eingeschult. 7. Die Retter haben die Flüchtlinge in Notunterkünften untergebracht. 8. Das Rote Kreuz hat Jodtabletten an die Bevölkerung verteilt. 9. Die Regierung hat Meldungen über die aktuelle Strahlendosis publiziert. 10. Der Bürgermeister hat die Einwohner über den Ablauf der Evakuierung informiert.

Übung 7. Das Jahrhunderthochwasser. Bilden Sie Passivsätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Die Regierung ergriff Maßnahmen zum Hochwasserschutz. – Von der Regierung wurden Maßnahmen zum Hochwasserschutz ergriffen.

1. Die Feuerwehr evakuierte die Menschen aus ihren Wohnungen. 2. Man löste Katastrophenalarm aus. 3. Ein Orkan verursachte das schlimmste Hochwasser seit 50 Jahren. 4. Das Wasser überschwemmte die Straßen. 5. Der Orkan knickte Bäume um. 6. Die Helfer bauten Barrieren aus Sandsäcken. 7. Die Feuerwehr pumpte viele Keller leer. 8. Man maß den höchsten Pegelstand seit 1824. 9. Das Hochwasser überraschte viele Menschen in ihren Wohnungen. 10. Die Polizei transportierte Menschen mit Booten zu ihren Wohnungen.

Übung 8. Prüfungsvorbereitung. Schreiben Sie die Sätze im Passiv (Präsens, Präteritum, Perfekt). Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Man musste die Prüfung gut vorbereiten. – Die Prüfung musste gut vorbereitet werden.

1. Man musste die Wörter wiederholen. 2. Man hat mit einem Partner zusammen die Dialoge üben müssen. 3. Man musste viele Hörtexte hören. 4. Man konnte in der kurzen Zeit nicht alles perfekt machen. 5. Nach der Prüfung kann man eine Party feiern. 6. Oft kann man alles wieder vergessen.

Übung 9. Schreiben Sie Sätze im Präsens Passiv und Präteritum Passiv mit Modalverb. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Ich muss operiert werden. Ich musste operiert werden.

1. ich • müssen • operieren. 2. die Bremsen vom Auto • müssen • kontrollieren. 3. du • wollen • vom Arzt behandeln. 4. wir • müssen • untersuchen. 5. Eis • dürfen • hier nicht essen.

Übung 10. Was muss nach der Party gemacht werden? Schreiben Sie Sätze im Passiv mit Modalverb. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Bad putzen – Das Bad muss geputzt werden.

1. Geschirr in die Küche bringen. 2. Leere Flaschen in Keller tragen. 3. Aschenbecher in Mülleimer leeren. 4. CDs in Regal räumen. 5. Gläser spülen. 6. Wohnzimmer aufräumen. 7. Teppichboden saugen. 8. Alle Zimmer lüften. 9. CD-Player reparieren. 10. Nachbarn beruhigen.

Übung 11. Forderungen der Parteien zur Bundestagswahl. Bilden Sie Nominalphrasen. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze.

Beispiel: Ein gesetzlicher Mindestlohn soll eingeführt werden. – Einführung eines gesetzlichen Mindestlohnes

1. Der Neubau von Kohlekraftwerken soll gestoppt werden. 2. Das gesetzliche Renteneintrittsalter soll gesenkt werden. 3. Die Video-Überwachung im öffentlichen Raum soll ausgebaut werden. 4. Eine größere Zahl von Flüchtlingen soll aufgenommen werden. 5. Die finanzielle Förderung für die ökologische Landwirtschaft soll erhöht werden. 6. Einreisekontrollen an allen deutschen Grenzen sollen wiedereingeführt werden. 7. Menschen mit Migrationshintergrund sollen verstärkt im öffentlichen Dienst eingestellt werden. 8. Die Nebeneinkünfte von Abgeordneten des Bundestags sollen offengelegt werden.

Übung 12. Passiversatz – Der Fehler kann nicht korrigiert werden.

Bilden Sie Sätze mit Passiversatzformen. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze

Beispiel: Der Fehler kann nicht korrigiert werden.

- > Der Fehler ist nicht zu korrigieren.
- > Der Fehler lässt sich nicht korrigieren.
- > Der Fehler ist nicht korrigierbar.

Див. також **Katalog von Möglichkeiten, sich unpersönlich auszudrücken!**

1. Die Krankheit kann nicht geheilt werden. 2. Das Problem kann nicht gelöst werden. 3. Der Termin kann nicht geändert werden. 4. Der Pullover kann nicht gewaschen werden. 5. Die Fahrkarte kann nicht übertragen werden. 6. Der Park kann nicht erweitert werden. 7. Die Idee kann nicht realisiert werden. 8. Das Wetter kann nicht vorhergesehen werden. 9. Der Tumor kann nicht operiert werden. 10. Die Aussage kann nicht überprüft werden.

Übung 13. Formulieren Sie die angegebenen Sätze in eine Passiv-Konstruktion um. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Dieser Politiker ist nicht bestechlich. – Dieser Politiker kann nicht bestochen werden.

1. Seine Idee ist nicht zu realisieren. 2. Die anfallenden Kosten lassen sich nicht kalkulieren. 3. Der neue Plan ist auf jeden Fall durchführbar. 4. Der Fehler war auf den ersten Blick nicht zu erkennen. 5. Die Ausstellungsstücke sind leider unverkäuflich. 6. Die Schwierigkeiten sind nicht zu vermeiden. 7. Der Termin lässt sich auf nächste Woche verschieben.

Übung 14. Das Zustands-Passiv. Vor einigen Jahren wurde in Deutschland das Ladenschlussgesetz geändert. Das heißt, Geschäfte haben abends und am Samstag länger geöffnet als früher – einige, aber leider nicht alle.

Lesen Sie die dramatische Szene, die so immer noch in Deutschland passieren könnte.

18.27 Uhr: Ein Mensch rennt die Straße entlang in Richtung auf einen kleineren Supermarkt.

18.29 Uhr: Eine Angestellte des Supermarkts mit weißem Kittel nähert sich von innen her der Eingangstür, in der Hand einen Schlüsselbund.

18.30 Uhr: Die Angestellte steckt den Schlüssel ins Schloss der Eingangstür und schließt sie ab.

18.31 Uhr: Der Mensch kommt atemlos an der Tür an, will sie aufstoßen und rennt mit dem Kopf gegen die verschlossene Tür.

Er sagt: „Mist, der Sch.. – Laden ist schon geschlossen“.

Hier sind vier Wege, die Form des Zustands-Passivs zu erklären:

1. In den bisherigen Passiv-Beispielen wurde immer eine Aktion, eine Handlung, ein Prozess ausgedrückt. Einige sprechen daher von „Vorgangs“-Passiv. Das Hilfsverb dafür ist **werden**; die Perfekt-Form: **ist... worden**.

Übung 16. Beschreiben Sie durch die Verwendung des Zustandspassivs, was Herr Müller nach seinem Urlaub in seiner Wohnung sieht. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: die Tür öffnen. – Die Tür ist geöffnet.

1. das Sicherheitsschloss knacken 2. den Computer und den Schmuck stehlen 3. das Fenster einschlagen 4. die Wohnung durchwühlen 5. die Möbel kaputtmachen 6. das Geschirr zerbrechen 7. die Blumenvase umkippen 8. den Parkettboden beschädigen 9. den Garderobenspiegel zerbrechen 10. das Licht einschalten

Übung 17. Bilden Sie mit dem Verb **bleiben** + Partizip II eine dem Zustandspassiv verwandte Form. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: Die Bank ist immer noch geschlossen. – Die Bank bleibt immer noch geschlossen.

1. Der Zahlungseingang ist nicht bestätigt. 2. Der Termin ist verschoben. 3. Die anfallenden Kosten sind nicht kalkuliert. 4. Die erkennbaren Mängel sind nach wie vor nicht beseitigt. 5. Der Rechnungsbetrag ist immer noch nicht überwiesen.

Übung 18. *Passiv hat auch Gefühle und Wünsche.* Bilden Sie Sätze mit Passiv in der Infinitivkonstruktion.

Beispiel: Das Passiv befürchtet, dass es von den meisten Studierenden missverstanden wird. – Das Passiv befürchtet von den meisten Studierenden missverstanden zu werden.

Das Passiv beantragt, dass es ernst genommen wird.

Das Passiv freut sich, dass es von Ihnen verstanden worden ist.

Das Passiv ärgert sich, dass es so nachlässig behandelt wurde.

Das Passiv hat Angst, dass es mit Missachtung bestraft werden könnte.

Das Passiv hofft, dass es nicht mehr falsch gebraucht wird.

Das Passiv wünscht sich, dass es nie mehr an den falschen Platz gesetzt wird.

Das Passiv ist sicher, dass es jetzt häufiger von den Studierenden angewendet wird.

Übung 19. Hier kann man Sätze mit „man“ üben. Oft sind Aktiv-Sätze mit man ähnlich unpersönlich wie Passivsätze.

Bilden Sie aus den Sätzen der Gruppe 1 Passivsätze, aus den Sätzen der Gruppe 2 man-Sätze. Probieren Sie aus, in welchen Sätzen **du**, **wir** oder **Sie** sinnvolle Alternativen sind. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. So kann man das wirklich nicht sagen.

Ich denke manchmal, hier arbeitet man zu viel.

In unserer Region spricht man wirklich nicht das allerbeste Hochdeutsch.
Wenn man „man“ mit zwei ‚n‘ schreibt, hat man mehr als einen Fehler gemacht.

2. Abends kann jetzt länger eingekauft werden.
Jetzt kann wieder freier geatmet werden.
Auch bei uns wird heute weniger geraucht und mehr vegetarisch gegessen.
In Frankreich werden „dessous“ getragen, in Deutschland Unterhosen.

Übung 20. „-lich“ / „-bar“

Unverzicht**bar** und sehr gebräuch**lich** sind Adjektive mit **-bar** und **-lich**.
Adjektive mit den Endungen **-lich** und **-bar** konkurrieren mit Passivsätzen mit **können**, **dürfen**, **sollen**, **müssen**.

*Bilden Sie aus den Sätzen der Gruppe 1 Passivsätze, verwenden Sie in den Sätzen der Gruppe 2 Adjektive mit -lich/-bar. Probieren Sie auch die Varianten mit **man**, **du**, **wir**, **Sie** aus. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

1. Diese Aufgaben sind in der knappen Zeit nicht lösbar.
Bist du dir sicher, dass alle Pilze, die du gefunden hast, essbar sind?
Diese Bilder sind unverkäuflich.
Seine Formulierungen waren sehr missverständlich.
2. Ein Van Gogh kann kaum noch bezahlt werden.
Die Katastrophe konnte vorhergesehen werden.
Das Phänomen konnte lange nicht erklärt werden.

Übung 21. „lässt sich + Inf.“

Auch diese Aufgabe lässt sich leicht lösen.

lässt sich + Inf. konkurriert mit Passivsätzen mit **können**.

*Probieren Sie aus, welche Alternativen am besten geeignet sind: Passiv, **man** oder – **lich/ -bar**. Verwenden Sie in den Sätzen der Gruppe 2 die Form **lässt sich + Inf.** Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

1. Das ganze System lässt sich kaum noch überschauen.
Einige Wörter lassen sich nur schwer aussprechen.
Glauben Sie mir, auch das Passiv lässt sich lernen.
Wenn man selbst nichts tut, lässt sich leicht Kritik äußern.

Etwas anderes bedeutet lassen in diesen Sätzen:

Die Katze ließ sich überhaupt nicht streicheln.
Er lässt sich nun mal nicht gern kritisieren.

2. Der Schaden konnte leicht repariert werden.
Diese teuren Sachen können überhaupt nicht verkauft werden.
Ihre Arbeit könnte ohne große Anstrengungen erheblich verbessert werden.
Keine Sorge, das Wahlergebnis kann in vier Jahren korrigiert werden.

Übung 22. „sein ...zu“ + Inf.

Haben Sie schon verstanden, was hier zu üben ist?

sein ... zu + Inf. konkurriert mit Passivsätzen + **müssen/sollen/können/dürfen**

Oft klingen diese Sätze streng, autoritär, bürokratisch.

*Bilden Sie aus den Sätzen der Gruppe 1 Passivsätze und probieren Sie auch die Alternativen aus. Verwenden Sie bei den Sätzen der Gruppe 2 die Form **sein ... zu +***

***Inf.** Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

1. Hier ist beim besten Willen nichts mehr zu machen.

Ein dicker Polizist brüllte: „Die Straße ist unverzüglich zu räumen!“

Seine Vorführung war so perfekt, dass nichts daran zu kritisieren war.

2. Die Miete soll pünktlich zum Monatsanfang gezahlt werden.

Seine Kritik konnte von den meisten Zuhörern nur schwer akzeptiert werden.

Der Widerspruch konnte schnell geklärt werden.

Übung 23. Ähnlich ist es mit **bleibt... zu + Inf.**

Vielleicht hören Sie in den beiden Sätzen ein Abwarten, eine gewisse Skepsis heraus.

Bilden Sie Passivsätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Die weitere Entwicklung bleibt abzuwarten.

Jetzt bleibt nur noch zu sagen, dass die Kundgebung beendet ist.

Übung 24. Nomen-Verb-Verbindungen

Bestimmte Nomen-Verb-Verbindungen, Ausdrücke der Schriftsprache, konkurrieren mit Passiv. Auch hier klingt es oft so, als ob das Geschehen „automatisch“ läuft, ohne wirklichen Verursacher.

Bilden Sie aus den Sätzen der Gruppe 1 Passivsätze und achten Sie auf den Klang; formulieren Sie Alternativen. Verwenden Sie bei den Sätzen der Gruppe 2 passende Nomen-Verb-Verbindungen, übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: Hier stehen besonders gewählte Ausdrücke der Schriftsprache zur Diskussion. – Hier werden besonders gewählte Ausdrücke der Schriftsprache diskutiert.

1. Mit ihrer Rückkehr ging sein heißester Wunsch **in Erfüllung**.

Jetzt kommen unsere neuesten Tricks **zur Vorführung**.

Sind denn unsere Themen **zur Sprache gekommen**?

Unsere Beispielsätze haben nicht nur **Zustimmung gefunden**.

2. Diese katastrophale Politik, meine Damen und Herren, muss sofort **beendet werden**!

Natürlich, so sagen die Politiker, **werden** alle diese Waffen niemals **eingesetzt**. Auf tragische Weise ist er **getötet worden**.
Ab nächsten Monat **wird** unser neues Modell **verkauft**.

Übung 25. "sich"-Verben

Manche Ausdrücke mit sich konkurrieren mit Passiv. Oft kann man damit ein wenig verbergen, wer verantwortlich ist. Das ändert sich so lange nicht, bis es geändert wird (Liedzeile von Franz-Josef Degenhardt).

*Bilden Sie aus den Sätzen der Gruppe 1 Passivsätze oder finden Sie andere Alternativen. Verwenden Sie bei den Sätzen der Gruppe 2 Verben mit **sich**.*

1. Eine Lösung des Problems wird sich schon noch finden.
Herr Kommissar, ich glaube, der Fall hat sich aufgeklärt.
Rhetorik schreibt sich mit einem ‚h‘, Rhythmus mit zwei.
2. Ob ich den Job kriege, wird erst nach der Sommerpause entschieden.
Unsere Produktivität muss erheblich verbessert werden.
Warum soll denn jetzt alles verändert werden?

Übung 26. Verben mit Passivbedeutung

*Hoffentlich **bekommen** Sie keine Angst. Sie **kriegen** auch einen Preis dafür. Hier erhalten Sie weitere Informationen über Verben, die mit dem Passiv konkurrieren: **bekommen, erhalten, kriegen, gehören. kriegen und gehören** sind Ausdrücke der Umgangssprache.*

Formen Sie die Sätzen der Gruppe 1 um, indem Sie eines dieser Verben verwenden. Bilden Sie aus den Sätzen der Gruppe 2 Passivsätze. Achten Sie dabei auf den Dativ.

1. Mir ist zum Geburtstag überhaupt nichts geschenkt worden.
Ihm wurde ein Job als Museumsaufseher gegeben.
Wurde Ihnen Ihr Zeugnis bereits ausgehändigt?
Dem Kerl wurden für seine schreckliche Tat nur zwei Jahre mit Bewährung gegeben.
Diese blödsinnigen Formulare sollten am besten abgeschafft werden.
2. Ich bekomme vom Weihnachtsmann eine Stereoanlage.
Von seinen Eltern kriegt er monatlich 500 Euro.
In feierlicher Form erhielten wir unsere Diplome.
Ich habe einen komischen Brief vom Finanzamt gekriegt.
Am Stammtisch: „So eine Politik gehört verboten, alle Politiker gehören eingesperrt“.

Übung 27. Alles geht von selbst

*Die Buchhandlung **schließt** um 18.30 Uhr und Samstags schon um 13 Uhr. **Unser** Geschäft **öffnet** am kommenden Montag. Die Eier **kochen**.*

Diese Verben haben schon eine Passivbedeutung.

Bilden Sie aus diesen Beispielsätzen Passivsätze. Sie werden sofort erkennen, wer dahintersteckt, wer Agens ist. Nicht immer ist so offensichtlich, was „wirklich“ geschieht oder geschehen ist. Interpretieren Sie, wie in den folgenden Sätzen das Geschehen zu erklären ist:

Das Kind zur Mutter, die die Schokolade sucht: „Die ist verschwunden“.

Die Eisenbahnen fallen von den Brücken.

Großvater ist in der Normandie gefallen.

Übung 28. „es“ in Passivsätzen

Es muss betont werden, dass „es“ in deutschen Passivsätzen sehr beliebt ist.

Passivsätze beginnen oft nicht mit Agens. Sie beginnen häufig mit Angaben von Ort und Zeit, oft auch mit Dativ. Besonders gern beginnen sie auch mit es. Dabei hat es eine „Platzhalter“-Funktion am Satzansfang; es fällt weg, wenn die erste Stelle anders besetzt wird.

Lesen Sie die Sätze der Gruppe 1. Lesen Sie sie dann noch einmal, aber ohne es. Sie können mit verschiedenen Satzteilen beginnen.

Lesen Sie die Sätze der Gruppe 2, indem Sie mit es beginnen.

Bilden Sie in der Gruppe 3 aus den Aktivsätzen Passivsätze mit es.

Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. Es darf jetzt gelacht werden.

Nein, es darf hier nicht geraucht werden.

Es ist jetzt genug herumgeredet worden; keiner hat wirklich ehrlich gesagt, was er denkt.

2. In diesem Kapitel sollen die Verwendungen des Passivs gelernt werden.

Zwei Stunden lang wurde völlig ergebnislos diskutiert.

Mir ist in meiner Jugend nichts geschenkt worden.

3. Ich muss noch sagen, dass das eine sehr gute Diskussion war.

Auf der ganzen Reise haben wir gesungen und geblödel.

Amerikaner beklagen oft, dass man in Deutschland zu viel raucht.

Übung 29. *Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische. Interpretieren Sie diese Sätze, probieren Sie auch verschiedene Varianten:*

Hier bei uns wird hart gearbeitet. Auf Pünktlichkeit und Ordnung wird bei uns großer Wert gelegt. Zum Beispiel in meiner Firma: Da werden morgens auf die Minute genau um 6.25 Uhr die Lichtanlagen eingeschaltet, fünf Minuten später wird das Werkstor geöffnet. Die automatischen Stechuhren können zwischen 6.30 Uhr und 6.45 Uhr bedient werden. Wer später kommt, wird sofort registriert. Wer dreimal zu spät kommt, wird zum Chef zitiert und ermahnt. Wird jemand mehrfach ermahnt, wird das in seine

Personalakte eingetragen. Da kann einer schnell fristlos entlassen werden. Bis 9 Uhr wird gearbeitet, von 9 Uhr bis 9.15 Uhr wird Frühstückspause gemacht, dann wird weitergearbeitet bis Mittag. Um halb vier wird Feierabend gemacht, auf die Minute genau wird um 16 Uhr das Werk geschlossen. Dann gehe ich heim.

Übung 30. Zum Abschluss: Das ganze Leben (und die ganze Grammatik dieses Kapitels: Passiv/Aktiv) in Kurzfassung:

Er wurde geboren, nahm ein Weib und starb.

Interpretieren Sie, wie in diesem Satz das Geschehen zu erklären ist?

FOR AUTHOR USE ONLY

11. Der Konjunktiv

Кон'юнктив, як і український умовний спосіб, служить для вираження нездійсненого бажання, нереальної умови, можливості, припущення тощо. Проте між українським умовним способом і німецьким кон'юнктивом є велика різниця як в утворенні, так і у вживанні.

Ця різниця полягає:

Deutsch

1. Кон'юнктив має ті самі часові форми, що й індикатив (*Präteritum*, *Perfekt*, *Plusquamperfekt*, *Futurum*), і описову форму – кондиціоналіс (*der Konditionalis*).

Хоча питання вираження «часу» часовими формами кон'юнктива ми ще обговоримо!

2. *Präsens* і *Präteritum* кон'юнктива утворюється за допомогою суфікса **e**, який приєднується до основи *Präsens* і до основи *Präteritum Indikativ*. У сильних дієсловах кореневі голосні **a**, **o**, **u** приймають в *Präteritum* умлаут.

<i>Indikativ</i>	<i>Konjunktiv</i>
<i>Präs.</i> du schreib-st	du schreib-e-st
<i>Imp.</i> ich ging	ich ging-e
er kam	er käm-e
es flog	es flög-e
sie fuhr	sie führ-e

3. Кожна часова форма кон'юнктива має своє значення і вживання, причому інше, ніж в індикативі.

Wenn wir jetzt auf dem Stadion wären! (*Präteritum Konj.* виражає теперішній час). ***Gestern wäre ich mit Vergnügen aufs Land gefahren!*** (*Plusquamperfekt Konj.* виражає минулий час). ***Morgen ginge er gern ins Museum.*** (*Präteritum Konj.* виражає майбутній час).

4. Кон'юнктив вживається ширше, ніж умовний спосіб. Він виражає не тільки нездійсненне бажання, нереальну умову, порівняння,

Ukrainisch

1. Умовний спосіб не має часових форм.

2. Умовний спосіб утворюється з дієслова в минулому часі і частки *би*: *Я пішов би, ти сказав би* тощо.

3. Єдина форма умовного способу (сполучення дієслова в минулому часі з часткою *би*) використовується для вираження дій в теперішньому, минулому і майбутньому часі.

Якби ми зараз були на стадіоні! (Умовний спосіб виражає теперішній час). ***Я з задоволенням поїхала б вчора за місто.*** (Умовний спосіб виражає минулий час). ***Завтра він охоче пішов би в музей.*** (Умовний спосіб виражає майбутній час).

4. Умовний спосіб вживається для вираження нездійсненого бажання, нереального порівняння, можливості, припущення.

можливість, припущення,
розпорядження; кон'юнктив
використовується також в непрякій
мові.

Істотна різниця є між часовими формами кон'юнктива і індикатива. Вони відрізняються як за утворенням, так і за вживанням.

Утворення кон'юнктива

Відмінювання дієслів у *Präsens Konjunktiv*

Схема утворення

	Однина	Множина
1-а особа	-e	-e-n
2-а особа	-e-st	-e-t
3-я особа	-e	-e-n
Форма ввічливого звертання	—	-e-n

Слабкі дієслова

ich mach-e
du mach-e-st
er
sie } mach-e
es
wir mach-e-n
ihr mach-e-t
sie mach-e-n
Sie mach-e-n

Сильні дієслова з кореневим голосним **a**

ich fahr-e
du fahr-e-st
er
sie } fahr-e
es
wir fahr-e-n
ihr fahr-e-t
sie fahr-e-n
Sie fahr-e-n

Сильні дієслова з кореневим голосним **e**

ich nehm-e
du nehm-e-st
er
sie } nehm-e
es
wir nehm-e-n
ihr nehm-e-t
sie nehm-e-n
Sie nehm-e-n

Правила дієвідмінювання

1. *Präsens Konjunktiv* утворюється за допомогою суфікса **e**, який додається до основи *Präsens Indikativ*, і особових закінчень *Präteritum Indikativ*.
2. Кореневі голосні у сильних дієсловах в *Präsens Konjunktiv* не змінюються.

Відмінювання модальних дієслів у *Präsens Konjunktiv*

können	dürfen	müssen	mögen	sollen	wollen
ich könn-e	dürf-e	müss-e	mög-e	soll-e	woll-e
du könn-e-st	dürf-e-st	müss-e-st	mög-e-st	soll-e-st	woll-e-st
er					
sie } könn-e	dürf-e	müss-e	mög-e	soll-e	woll-e
es					
wir könn-e-n	dürf-e-n	müss-e-n	mög-e-n	soll-e-n	woll-e-n
ihr könn-e-t	dürf-e-t	müss-e-t	mög-e-t	soll-e-t	woll-e-t
sie könn-e-n	dürf-e-n	müss-e-n	mög-e-n	soll-e-n	woll-e-n
Sie könn-e-n	dürf-e-n	müss-e-n	mög-e-n	soll-e-n	woll-e-n

Модальні дієслова зберігають в усіх особах умлаут, характерний для інфінітива.

Відмінювання допоміжних дієслів у Präsens Konjunktiv

<i>haben</i>	<i>werden</i>	<i>sein</i>	
ich hab-e	ich werd-e	ich sei	
du hab-e-st	du werd-e-st	du sei (-e)-st	Допоміжні дієслова haben і werden відмінюються за загальним правилом; дієслово sein має в Präsens Konjunktiv особливі форми (див. таблицю).
er	er	er	
sie } hab-e	sie } werd-e	sie } sei	
es	es	es	
wir hab-e-n	wir werd-e-n	wir sei-e-n	
ihr hab-e-t	ihr werd-e-t	ihr sei-e-t	
sie hab-e-n	sie werd-e-n	sie sei-e-n	
Sie hab-e-n	Sie werd-e-n	Sie sei-e-n	

Відмінювання дієслів у Präteritum Konjunktiv

Схема утворення Präteritum Konjunktiv сильних дієслів

Особа	Однина	Множина
1-а особа	__e	__-e-n
2-а особа	__e-st	__-e-t
3-я особа	__-e	__-e-n
Форма ввічливого звертання		__-e-n

Схема утворення Präteritum Konjunktiv слабких дієслів збігається з схемою утворення Präteritum Indikativ слабких дієслів.

Слабкі дієслова	Сильні дієслова	Сильні дієслова з кореневими голосними a, o, u.	Правила
ich mach-te	ging-e	nähm-e flög-e führ-e	1. Präteritum Konjunktiv слабких дієслів збігається з Präteritum Indikativ.
du mach-te-st	ging-e-st	nähm-e-st flög-e-st führ-e-st	
er			
sie } mach-te	ging-e	nähm-e flög-e führ-e	
es			
wir mach-te-n	ging-e-n	nähm-e-n flög-e-n führ-e-n	2. Präteritum Konjunktiv сильних дієслів утворюється від основи Präteritum Indik. за допомогою суф. -e- і особових закінчень Präteritum Indikativ; кореневі голосні a, o, u приймають умлаут.
ihr mach-te-t	ging-e-t	nähm-e-t flög-e-t führ-e-t	
sie mach-te-n	ging-e-n	nähm-e-n flög-e-n führ-e-n	
Sie mach-te-n	ging-e-n	nähm-e-n flög-e-n führ-e-n	

Схема утворення Präteritum Konjunktiv модальних дієслів

				1. Модальні дієслова приймають умлаут, крім дієслів sollen і wollen.
ich könn-te	dürf-te	müsste	möch-te	
du könn-te-st	dürf-te-st	müss-te-st	möch-te-st	
er				
sie } könn-te	dürf-te	müss-te	möch-te	
es				
wir könn-te-n	dürf-te-n	müss-te-n	möch-te-n	
ihr könn-te-t	dürf-te-t	müss-te-t	möch-te-t	

sie könn-te-n	dürf-te-n	müss-te-n	möch-te-n
Sie könn-te-n	dürf-te-n	müss-te-n	möch-te-n
ich soll-te	woll-te		
du soll-te-st	woll-te-st		
er			
sie } soll-te	woll-te		
es			
wir soll-te-n	woll-te-n		
ihr soll-te-t	woll-te-t		
sie soll-te-n	woll-te-n		
Sie soll-te-n	woll-te-n		

2. *Präteritum Konjunktiv* дієслів *sollen, wollen* збігається з *Präteritum Indikativ*.

Схема утворення *Präteritum Konjunktiv* допоміжних дієслів

<i>sein</i>	<i>werden</i>	<i>haben</i>	Правило
ich wär-e	würd-e	hätt-e	Допоміжні дієслова <i>sein</i> i <i>werden</i> утворюють <i>Imperfekt Konjunktiv</i> як сильні дієслова.
du wär-e-st	würd-e-st	hätt-e-st	
er			
sie } wär-e	würd-e	hätt-e	Допоміжне дієслово <i>haben</i> приймає умлаут.
es			
wir wär-e-n	würd-e-n	hätt-e-n	
ihr wär-e-t	würd-e-t	hätt-e-t	
sie wär-e-n	würd-e-n	hätt-e-n	
Sie wär-e-n	würd-e-n	hätt-e-n	

Відмінювання дієслів у *Perfekt*, *Plusquamperfekt*, *Futurum I Konjunktiv*

<i>Perfekt Konjunktiv</i>		Правило
ich habe gemacht	ich sei gekommen	<i>Perfekt</i> i <i>Plusquamperfekt Konj.</i> утворюються так само, як
du habest gemacht	du seiest gekommen	
er	er	<i>Perfekt</i> i <i>Plusquamperfekt Indikativ</i> . Різниця полягає в тому, що допоміжні дієслова
sie } habe gemacht	sie } sei gekommen	
es	es	стоять у <i>Konjunktiv</i> : у <i>Perfekt</i> – у <i>Präsens Konjunktiv</i> , у <i>Plusquamperfekt</i> – у <i>Präteritum Konjunktiv</i> .
wir haben gemacht	wir seien gekommen	
ihr habet gemacht	ihr seiet gekommen	
sie haben gemacht	sie seien gekommen	
Sie haben gemacht	Sie seien gekommen	
<i>Plusquamperfekt Konjunktiv</i>		
ich hätte gemacht	ich wäre gekommen	
du hättest gemacht	du wärest gekommen	
er	er	
sie } hätte gemacht	sie } wäre gekommen	
es	es	
wir hätten gemacht	wir wären gekommen	
ihr hättet gemacht	ihr wäret gekommen	
sie hätten gemacht	sie wären gekommen	

Sie hätten gemacht Sie wären gekommen

Futurum I Konjunktiv

Правило

ich werde machen

Futurum I Konjunktiv утворюється так само, як

du werdest machen

Futurum I Indikativ. Різниця полягає в тому, що

er

допоміжне дієслово werden стоїть в Präsens

sie } werde machen

Konjunktiv.

es

wir werden machen

ihr werdet machen

sie werden machen

Sie werden machen

Konditionalis I

Схема утворення

Konditionalis I = Präteritum Konjunktiv дієслова werden + Infinitiv

відмінюваного дієслова

Приклад відмінювання дієслова „gehen“ в Konditionalis I

ich würde gehen (я пішов би)

wir würden gehen

du würdest gehen

ihr würdet gehen

er

sie würden gehen

sie } würde gehen

Sie würden gehen

es

Вживання кон'юнктива

Часові форми кон'юнктива лише частково служать для вираження часу. Основне їх призначення – висловлення нездійсненого бажання, нереальної умови, припущення тощо.

Präteritum Konjunktiv виражає залежно від змісту тексту теперішній або майбутній час (а не минулий, як в індикативі).

Наприклад:

Wenn ich doch heute in der Bibliothek arbeiten könnte! Якби я сьогодні могла попрацювати в бібліотеці.

Wenn ich doch morgen in der Bibliothek arbeiten könnte! Якби я завтра могла попрацювати в бібліотеці.

Plusquamperfekt Konjunktiv виражає минулий час (а не передминулий, як в індикативі).

Hätten wir es doch früher erfahren! Якби ми про це довідались раніше!

Вживання кон'юнктива для вираження нереального бажання

Кон'юнктив вживається в реченнях, що виражають нереальне, тобто нездійсненне або невиконане бажання. За своєю формою ці речення збігаються

з підрядними реченнями з сполучником *wenn* (якби), але сполучник *wenn* часто опускається. В цьому випадку відмінювана частина присудка стоїть на першому місці.

**Для теперішнього і майбутнього часу вживається *Präteritum Konjunktiv*.
Для минулого часу вживається *Plusquamperfekt Konjunktiv*.**

Теперішній і майбутній час

Wenn es heute (morgen) nicht so kalt wäre! Якби сьогодні (завтра) не було так холодно!
Wäre es heute (morgen) nicht so kalt! Було б сьогодні (завтра) не так холодно!

Минулий час

Wenn es gestern nicht so kalt gewesen wäre! Якби вчора не було так холодно!
Wäre es gestern nicht so kalt gewesen! Було б вчора не так холодно!

У реченнях цього типу для підсилення бажання вживається слово *doch*.

Wenn ich doch frei wäre! Якби я була вільна(ий)!
Wäre ich doch frei! Була б я вільна(ий)!

У реченнях, що висловлюють нереальне бажання, часто вживаються модальні дієслова в *Präteritum Konjunktiv*.

Könnte ich doch Klavier spielen! Якби я міг грати на роялі! (Міг би я грати на роялі!)

Вживання кон'юнктива для вираження нереальної умови

Кон'юнктив вживається в нереальних умовних підрядних реченнях, тобто в підрядних, що виражають нездійсненну чи невиконану умову. Сполучник підрядного речення *wenn* (якби) може опускатися. В цьому випадку змінюється порядок слів, і на першому місці в підрядному реченні стоїть відмінювана частина присудка.

Для теперішнього і майбутнього часу вживається *Präteritum Konjunktiv* і *Konditionalis I*. Для минулого часу вживається *Plusquamperfekt Konjunktiv*. Кондиціоналіс вживається замість імперфекта зазвичай лише в головному реченні.

Wenn ich heute (morgen) mehr Zeit hätte, besuchte ich dich (würde ich dich besuchen). Якби у мене сьогодні (завтра) було більше часу, я б тебе відвідав.
Hätte ich heute (morgen) mehr Zeit, besuchte ich dich (würde ich dich besuchen). Було б у мене сьогодні (завтра) більше часу, я б тебе відвідав.

<i>Wenn ich gestern mehr Zeit gehabt hätte, hätte ich dich besucht.</i>	<i>Якби у мене вчора було більше часу, я б тебе відвідала.</i>
<i>Hätte ich gestern mehr Zeit gehabt, hätte ich dich besucht.</i>	<i>Було б у мене вчора більше часу, я б тебе відвідала.</i>

Вживання кон'юктива в непрякій мові

Непряма мова може бути виражена додатковим підрядним реченням, сполучниковим або безсполучниковим.

Вживання кон'юктива обов'язкове в письмовій непрякій мові, коли вона виражена безсполучниковим додатковим реченням. В цьому випадку кон'юktiv є лише засобом, який вказує на те, що передаються чужі слова.

У сполучниковому додатковому реченні може бути вжитий як індикатив, так і кон'юktiv.

Порівняйте:

<i>Er sagte, dass er unbedingt kommt (komme).</i>	<i>Він сказав, що він обов'язково прийде.</i>
<i>Er sagte, er komme unbedingt.</i>	

У непрякій мові вживаються головним чином три форми кон'юктива: *Präsens, Perfekt, Futurum I*.

Перша форма означає одночасність двох дій, друга – передування дії непрямої мови дії головного речення, третя – початок дії непрямої мови після дії головного речення.

Вживання часових форм кон'юктива в непрякій мові у порівнянні з прямою мовою

Пряма мова (Indikativ)

1. Präsens Indikativ

Er sagte: „Ich habe gute Schlittschuhe.“
(Він сказав: «У мене (є) хороші ковзани»).

2. Präteritum

Perfekt } Indikativ
Plusquamperfekt

Er sagte: „Ich hatte gute Schlittschuhe“
„Ich habe gute Schlittschuhe gehabt.“
(Він сказав: «У мене були хороші ковзани»).

3. Futurum I Indikativ

Er sagte: „Ich werde gute Schlittschuhe haben“ (Він сказав: «У мене будуть хороші ковзани»).

Непряма мова (Konjunktiv)

1. Präsens Konjunktiv

Er sagte, er habe gute Schlittschuhe.
Він сказав, що у нього (є) хороші ковзани.

2. Perfekt Konjunktiv

Er sagte, er habe gute Schlittschuhe gehabt.
(Він сказав, що у нього були хороші ковзани.)

3. Futurum I Konjunktiv

Er sagte, er werde gute Schlittschuhe haben. (Він сказав, що у нього будуть хороші ковзани.)

Іноді в непрямій мові зустрічаються й інші форми кон'юнктива: Präteritum, Plusquamperfekt і описова форма кон'юнктива – Konditionalis I. Ці форми вживаються лише при збігові форм Präsens, Perfekt і Futurum I Konjunktiv з формами Indikativ (наприклад, у слабких дієсловах). Якщо форми збігаються, то замість Präsens вживається Präteritum, замість Perfekt – Plusquamperfekt, замість Futurum I – Konditionalis I.

Порівняйте:

Sie sagten, sie *besuchen* uns. (Präsens Konjunktiv)

заміна – *besuchten* (Präteritum Konjunktiv)

Sie sagten, sie *haben* uns besucht. (Perfekt Konjunktiv)

заміна – *hätten* besucht (Plusquamperfekt Konjunktiv).

Sie sagten, sie *werden* uns besuchen. (Futurum I Konjunktiv)

Заміна – *würden* besuchen (Konditionalis I).

Кон'юнктив в непрямій мові часто зустрічається в газетних статтях і працях політичного і публіцистичного характеру. Кон'юнктив у непрямій мові перекладається українською мовою теперішнім, минулим і майбутнім часом дійсного способу, крім тих випадків, коли той, хто говорить, має сумнів в істинності чужих слів. Тому речення типу: *Der Junge sagte, dass seine Schwester krank sei. Sie behauptete, dass nicht sie diese Arbeit gemacht habe* можуть бути перекладені по-різному в залежності від загального смислу висловлювання. **Якщо той, хто говорить, сумнівається в істинності сказаного, слід перекладати:** *Хлопчик сказав, що його сестра ніби хвора. Вона твердила, що ніби не вона зробила цю роботу.*

Вживання кон'юнктива для вираження побажань, припущень, у порадах і розпорядженнях. Особливості перекладу

Для вираження побажань, припущень, в інструкціях, порадах і розпорядженнях (наукових і технічних) вживається Präsens Konjunktiv.

Вживання	Приклади	Переклад прикладів	Пояснення
1. У лозунгах (для вираження побажань)	Es lebe unsere Freundschaft!	Хай живе наша дружба!	У побажаннях (в лозунгах і плакатах) Präsens Konjunktiv стоїть у 3-й особі однини і перекладається теперішнім часом.
2. У припущеннях	Die Geschwindigkeit des Zuges sei 80 km in der Stunde.	Нехай швидкість поїзда буде (або: досягне) 80 км на годину. Або: Припустимо, що швидкість поїзда дорівнює (досягає) 80 км на годину.	У припущеннях (напр., задачах) Präsens Konjunktiv перекладається дієсловом у теперішньому або майбутньому часі з додаванням слова нехай або припустимо, що...
3. В інструкціях, наказах	Man stelle die Mischung aufs	Суміш треба (слід) поставити на вогонь і підігрівати 20	В інструкціях, наказах, порадах підметом буває

зах, вказів- ках (науко- вих і тех- нічних).	Feuer und erwärme sie 20 Minuten.	хвилин. (Або: Поставте суміш на вогонь і підігрівайте її 20 хвилин).	неозначено-особовий займенник man . <i>Präsens Konjunktiv</i> перекладається неозначеною формою дієслова з додаванням слів треба або слід , або дієсловом наказового способу 2-ої особи множини.
---	---	--	--

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ: ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ КОНСТРУКЦІЙ ІЗ КОН'ЮНКТИВОМ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Кон'юнктив – один із трьох способів дієслів у німецькій мові. Він відповідає українському умовному способу і може виражати нездійсненне бажання, нереальну умову, можливість, припущення. Але у кон'юнктива є деякі особливості у порівнянні з українським умовним способом.

1. Konjunktiv має стільки ж часових форм як і Indikativ (дійсний спосіб) (Präsens, Imperfect, Perfect, Plusquamperfect, Futurum), і ще одну спеціальну форму Konditionalis. Цю форму в технічній літературі визначають також як *Würde-Form*. Український умовний спосіб має тільки одну форму і самостійно не виражає час. Єдина форма умовного способу – дієслово в минулому часі з часткою *б(и)*.

Слід також пам'ятати, що часові форми Konjunktiv і Indikativ, їх значення і використання не співпадають один з одним.

2. Konjunktiv у німецькій мові, окрім вираження можливості, реальної або нереальної, може слугувати для вираження реального побажання, наказу, а також для оформлення непрямої мови, наприклад:

Es lebe unsere Wissenschaft! – *Хай живе наша наука!*

Man löse einen Eßlöffel Waschpulver in zwei Liter Wasser. – *Розчиніть столову ложку прального порошку в двох літрах води.*

Der Erfinder behauptet, der Motor arbeitet mit günstigem Wirkungsgrad. – *Винахідник стверджує, що мотор працює з нормальним ККД.*

Для правильного розуміння і перекладу форми Konjunktiv українською мовою необхідно в першу чергу визначити, як використовується у даному реченні або фрагменті Konjunktiv: для вираження можливості або для оформлення непрямої мови. Це можна встановити за допомогою контекста.

У залежності від нього Konjunktiv перекладається на українську мову згідно з умовним способом або формою дійсного способу у відповідному часі, наприклад:

Könnten wir mit Lichtgeschwindigkeit fahren, würden wir die Grenze unseres Sonnensystems in 5,5 Lichtstunden erreichen. – *Якщо б ми могли пересуватися зі швидкістю світла, то досягли б межі нашої сонячної системи через 5,5 світлових годин.*

Der Professor sagte, daß wir den Aufbau und die Wirkungsweise des Apparats bald studieren würden. – Професор сказав, що незабаром ми почнемо вивчати конструкцію та принцип роботи цього апарату.

Die Fläche dieses Quadrates sei 16 km groß. – Площа цього квадрату дорівнює 16 км.

Складні часові форми Кон'юнктив утворюються так само, як і відповідні форми дійсного способу, відмінність є у тому, що допоміжне дієслово стоїть у формі Кон'юнктив.

Wenn das Kraftwerk nicht errichtet worden wäre, wäre das ganze Gebiet ohne Elektrizität geblieben. – Якщо б не була побудована електростанція, вся область залишилась би без електрики.

Hätte er diese Gleichung richtig gelöst, könnte er weiter an der Olympiade teilnehmen. – Якби він вірно вирішив це рівняння, він зміг би прийняти подальшу участь в олімпіаді.

Кондиціоналіс утворюється за допомогою допоміжного дієслова werden в Imperfect Кон'юнктив Кон'юнктив і Infinitiv основного дієслова, наприклад:

Die Maschine würde diese Aufgabe lösen. – Машина вирішила б цю задачу.

Кон'юнктив може бути використаний для вираження можливості, як реальної, так і нереальної. До того ж Imperfect Кон'юнктив і складні форми, в яких допоміжне дієслово стоїть у минулому часі (Plusquamperfekt, Konditionalis), виражають зазвичай нереальну можливість, а Präsens Кон'юнктив і ті ж складні форми, в яких допоміжне дієслово стоїть у теперішньому часі (Perfekt, Futurum), – реальну можливість.

Таким чином, Кон'юнктив можна розділити на дві групи: **Кон'юнктив реальної можливості і Кон'юнктив нереальної можливості.**

I. Кон'юнктив реальної можливості та способи його перекладу

У німецькій технічній літературі найбільш поширеним є Präsens Кон'юнктив. Він дуже широко використовується у формулюванні теорем та задач, при описі досліджень, в інструкціях та вказівках. Präsens Кон'юнктив перекладається:

Українським дієсловами *потрібно, слід* або наказовим способом, наприклад:

Man prüfe eine Sodalösung mit rotem Lackmuspapier. – Перевірте розчин соди червоним лакмусовим папірцем.

Дієсловом *нехай*, який в українській науковій літературі має синонім *припустимо*, наприклад:

Der Winkel ABC sei gleich 45°. – Припустимо, що кут ABC дорівнює 45°.

Форма теперішнього часу кон'юнктива часто використовується з неозначено-особовими займенниками **man** з дієсловами зі значенням “висловлення”, наприклад:

Man nehme an, daß... Припустимо, що...

Man merke sich, daß... Майте на увазі, що...

Man beachte, daß... Зверніть увагу на те, що...

II. Кон'юнктив нереальної можливості та способи його перекладу

Цей кон'юнктив, як правило, перекладається формою умовного способу з використанням частки б(и), наприклад:

Wenn der Fahrer mehr Zeit hätte, könnte er das Fahrzeug besser reparieren. – Якби у водія було більше часу, він зміг би краще відремонтувати машину.

Кон'юнктив нереальної можливості частіше використовується:

1) в складнопідрядних реченнях умови, наприклад:

Wäre der Laborant aufmerksamer gewesen, würde ihm auch dieses Experiment gelingen. – Якщо б лаборант був більш уважним, то йому також удалося б це дослідження.

2) у простих самостійних реченнях; причому при перекладі науково-технічних текстів можна використовувати ввідні слова, такі, як *мабуть, за можливістю*, наприклад:

All dies zusammengekommen wäre die richtige Lösung der bevorstehenden Probleme. – Все це разом, мабуть, і було б вірним рішенням майбутніх проблем.

ÜBUNGEN

Übung 1. Setzen Sie folgende Verben in den Konjunktiv II. Wählen Sie dabei eine gebräuchliche Form. Bilden Sie die Sätze. Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Beachten Sie die Bedeutungen dieser Sätze bei der Übersetzung!

a) Gegenwart

er kommt – <i>er käme</i>	er nimmt –
wir fragen – <i>wir würden fragen</i>	ihr arbeitet –
sie weiß –	sie brauchen –
ich bin –	du darfst –
du kannst –	wir wollen –
ihr habt –	das heißt –
sie gehen –	ich schlafe –
wir helfen –	sie sollen –

b) Vergangenheit

ich fuhr –	ich kannte –
er spielte –	er ging aus –
sie hatte geholt –	er war gekommen –
wir wussten –	wir machten –
sie durften –	sie hat erzählt –
du hast gesehen –	sie hatten überlebt –
er ist geflogen –	er war erstaunt –

ihr bleibt –

sie drohten –

Übung 2. Wie heißt der Konjunktiv II bzw. gegebenenfalls die würde-Form?

Bilden Sie die Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiele: er hält – er hielte/er würde halten

er fliegt – er würde fliegen

er flog – er wäre geflogen

Wenn ich Flügel hätte, würde ich fliegen. Wenn ich Flügel hätte, flöge ich. – Якби я мав крила, то прилетів би.

1. wir sehen es	21. sie wird kommen
2. er wollte gefragt werden	22. es war schade
3. sie ruft	23. sie musste arbeiten
4. sie muss arbeiten	24. er stirbt
5. es ist gewaschen worden	25. ihm wird geholfen
6. er ist glücklich	26. es darf geraucht werden
7. sie hat ihn gefragt	27. er lässt das Rauchen
8. er hilft	28. wir wollten es
9. es wurde gearbeitet	29. du willst ihnen helfen
10. er friert	30. wir bekommen Besuch
11. wir waren betroffen	31. sie soll sich entscheiden
12. es musste getan werden	32. es brennt
13. ich war beeindruckt	33. sie haben ihr geholfen
14. Nimmst du mich mit?	34. es wurde besprochen
15. sie rennen	35. sie konnten dabei helfen
16. es kann verkauft werden	36. es beginnt
17. sie sollten sich entscheiden	37. es ist erledigt
18. er hatte Angst	38. er schießt
19. wir wissen es	39. wir fragen uns
20. sie sind gefahren	40. sie waren aufgestanden

Übung 3. Vervollständigen Sie die Sätze und verwenden Sie das Passiv im Konjunktiv II. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Er ist rechtzeitig operiert worden.

Wenn er nicht rechtzeitig operiert worden wäre, wäre er gestorben.

1. Der Brief wurde rechtzeitig abgeschickt. *Wenn der Brief nicht*
2. Das Theaterstück wurde von den Schülern vier Monate geprobt. *Wenn das Theaterstück nicht vier Monate*
3. Bei ihm wurde eingebrochen und das wertvolle Ölgemälde gestohlen. *Wenn bei ihm nicht.....*
4. Jemand hat ihn beim Fußball verletzt. *Wenn er beim Fußball nicht.....*
5. Das Geld wurde in einem gepanzerten Wagen transportiert. *Wenn das Geld nicht in einem gepanzerten Wagen.....*
6. Der Wagen wurde gestern repariert. *Wenn der Wagen nicht.....*

7. Der Motor ist neu eingebaut worden. *Wenn der Motor nicht.....*

8. Der Kunde wurde gleich über den Vorfall informiert. *Wenn der Kunde nicht gleich über den Vorfall*

Übung 4. Setzen Sie die Sätze in die Vergangenheit. Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische. Beachten Sie die Bedeutungen dieser Sätze bei der Übersetzung!

Beispiel: Unsere Produktpalette müsste erweitert werden.

Unsere Produktpalette hätte erweitert werden müssen.

1. Hier müsste unbedingt ein Hinweisschild angebracht werden. 2. Die Untersuchungsergebnisse dürften nicht verheimlicht werden. 3. Die Geräte sollten sofort nach Gebrauch gereinigt werden. 4. Das Haus müsste mal neu gestrichen werden. 5. Der Kunde sollte über den Vorfall gleich informiert werden. 6. Das Rundschreiben müsste von allen Mitarbeitern gelesen werden. 7. Der Brief müsste sofort beantwortet werden. 8. Die Abrechnung sollte noch einmal kontrolliert werden.

Übung 5. Beschreiben Sie, was Herrn Reisemann in seinem Urlaub fast/beinahe passiert wäre. Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: keinen Flug mehr bekommen

Fast hätte Herr Reisemann keinen Flug mehr bekommen.

1. am Abreisetag verschlafen
2. Geld und Ausweis zu Hause vergessen
3. ihm der Bus vor der Nase wegfahren
4. von einem Auto angefahren werden
5. sein Flugzeug verpassen
6. keinen Fensterplatz mehr bekommen
7. kein Hotelzimmer mehr zu bekommen sein
8. das Hotel seiner Wahl schon ausgebucht sein
9. die angekündigte Segelregatta abgesagt werden müssen
10. in Seenot geraten
11. bei einem Sturm von der Rettungswacht an Land geholt werden müssen
12. bei der zweiten Regatta das Schlusslicht machen
13. ihm das den ganzen Urlaub verderben
14. vor Wut nach Hause fahren
15. es fast bereuen, dass er diese Urlaubsidee gehabt hat
16. die Schönheit der Landschaft nicht wahrnehmen
17. den angenehmen Ort und das Hotel nicht ausreichend genießen
18. die vielen netten Leute übersehen
19. (Aber dann hat er einfach „abgeschaltet“ und) seinen Urlaub noch verlängern

Übung 6. Bedeutung und Gebrauch des Konjunktivs II

Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

- 1) Könnten Sie uns genauer schildern, wie der Unfall passiert ist?
- 2) Hätte der Autofahrer doch nicht überholt!
- 3) Wenn der entgegenkommende Fahrer das Lenkrad nicht in letzter Sekunde herumgerissen hätte, wären beide Autos frontal zusammengestoßen.
- 4) Dieser Fahrer hat schnell reagiert, sonst hätte es einen schweren Unfall gegeben.
- 5) Es sieht so aus, als ob der Beifahrer einen Schock erlitten hätte (habe).
- 6) Er ist zu verwirrt, als dass er die Fragen der Polizisten beantworten könnte (kann).
- 7) Es gibt keinen Autofahrer, der vor Unfällen sicher wäre (ist).
- 8) Fast hätte es einen frontalen Zusammenstoß gegeben.
- 9) Auch wenn ich ein schnelles Auto hätte, würde ich nicht so rasen.
- 10a) Wie wäre es, wenn Sie zügig weiterfahren würden?
- 10b) An Ihrer Stelle würde ich nicht an der Unfallstelle stehen bleiben.
- 10c) Er hätte das Überholverbot beachten müssen/sollen und hätte nicht überholen dürfen.
- 10d) Es wäre besser (gewesen), mögliche Folgen vorher zu bedenken.
- 11) Ich würde nie in einer Kurve überholen.
- 12) Der rasante Autofahrer wäre vielleicht ein guter Rennfahrer.
- 13) Die Unfallfolgen müssten/dürften/könnten relativ schnell behoben sein.
- 14) Ich hätte nicht gedacht, dass die Polizei so schnell am Unfallort ist.
- 15) Ob ich auch so schnell reagiert hätte?
- 16) Er behauptet, dass ihn die Sonne geblendet hätte (habe).
- 17) Das hätten wir geschafft.
Damit wären wir am Ende.

Höflichkeit

Wunschsätze

Konditionalsätze

Sätze mit sonst/andernfalls

Komparativsätze

Konsekutivsätze

Relativsätze nach negierter Feststellung

Sätze mit fast/beinahe

Konzessivsätze

Empfehlungen/Vorschläge

Umkehrverhältnis

**Aufforderungen, Ratschläge/
Vorschläge**

etwas besser machen

Möglichkeit

Vermutungen mit müsste/dürfte/könnte

Erstaunen

Zweifelnde Fragen

Indirekte Rede

Abschließende Feststellungen

Während der Indikativ einen Sachverhalt als wirklich und tatsächlich gegeben darstellt (real), bezeichnet der Konjunktiv II Nicht-Wirkliches, nur Gedachtes, Hypothetisches, Fiktives (irreal) (Vgl. z.B. die Tatsache: *Der Autofahrer hat überholt*, mit der irrealen Aussage in (2)).

Wie die Beispiele zeigen, gibt es vielfältige Verwendungsmöglichkeiten für den Konjunktiv II; am häufigsten kommen irrealer Bedingungssätze vor. Manchmal wird der Konjunktiv II fakultativ zum Indikativ (6) (7) bzw. zum Konjunktiv I (5) (16) gebraucht.

Im Geschäftsbereich ist die Verwendung des Konjunktivs üblich, aber man darf damit nicht übertreiben, weil durch **zu viel Konjunktiv** die Wirkung der **Aussage abgeschwächt** wird.

Übung 7. Der Konjunktiv II als Ausdruck der Höflichkeit

Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1) Könnten Sie mir ein Könnchen Kaffee bringen?

2) Ich möchte gern ein Stück Apfelkuchen mit Schlagsahne.

3) Dürfte ich Sie um etwas bitten?

4) Würden Sie mich zum Bahnhof fahren

5) Wären Sie so freundlich mir den Koffer abzunehmen?

6a) Hätten Sie Feuer für mich?

6b) Ich hätte gern einen Aschenbecher (gehabt).

7) Ich **wüsste** gern / **hätte** gern gewusst, wie lange Sie geöffnet haben.

8a) Ich **würde** meinen/sagen, dass Sie in diesem Fall im Unrecht sind.

8b) Es **wäre** zu überlegen, ob der Konflikt nicht anders gelöst werden kann.

Mit dem Konjunktiv II kann man auf höfliche, vorsichtige und zurückhaltende Art - meist in

Form einer Frage - um etwas bitten (1)-(7).

Direkte Aufforderungen wirken härter und unfreundlicher (*Bringen Sie mir ein Könnchen Kaffee!* *Fahren Sie mich zum Bahnhof!*).

Bitten mit dem Adverb *gern* stehen häufig im Konjunktiv II der Vergangenheit, beziehen sich aber auf die

Gegenwart (6b) (7). Der Konjunktiv II steht

auch in Höflichkeitsfloskeln (8).

Übung 6. *Sagen Sie es höflicher. Berücksichtigen Sie auch Alternativen. Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Ein Verkaufsgespräch

1. Haben Sie Zeit für mich?

2. Tauschen Sie mir diesen Mantel um?

3. Ich brauche einen wärmeren Mantel.

4. Bringen Sie mir noch weitere Modelle!

5. Zeigen Sie mir schwarze Hosen in Größe 38!

6. Kann ich auch Blusen zum Anprobieren haben?

7. Beraten Sie mich?

8. Lassen Sie alles einpacken und mir nach Hause bringen!

Übung 7. *Drücken Sie mit Hilfe des Konjunktivs eine höfliche Bitte oder Frage aus. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Beispiel: Rufen Sie morgen wieder an! *Würden Sie morgen wieder anrufen!*

Seien Sie so nett mir ein Buch zu geben! *Wären Sie so nett mir ein Buch zu geben!*

Haben Sie Feuer? Hätten Sie Feuer?

1. Geben Sie mir dieses Buch! 2. Schreiben Sie diesen Satz an die Tafel! 3. Sagen Sie mir, wie ich zur Post komme! 4. Helfen Sie mir diese große Tasche zu tragen! 5. Tun

Sie mir den Gefallen und hören Sie mit diesem Lärm auf! **6.** Hören Sie auf zu rauchen! **7.** Senden Sie mir morgen ein Fax! **8.** Geben Sie mir eine Zeitung! **9.** Sprechen Sie leise! **10.** Lassen Sie mich sprechen! **11.** Sagen Sie, wie Ihr Name war! **12.** Schreiben Sie leserlich! **13.** Wiederholen Sie, wie der Unfall passiert ist! **14.** Seien Sie so freundlich mir die Tasche abzunehmen! **15.** Lesen Sie diese Postkarte! **16.** Zeigen Sie mir den Weg zum Hotel "Vier Jahreszeiten"! **17.** Wecken Sie mich morgen um 7.00 Uhr vom Flughafen ab!

Übung 8. Konjunktiv II als Ausdruck der Höflichkeit/Zurückhaltung. *Bilden Sie den Hauptsatz im Konjunktiv II. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Beispiel: ich – vorschlagen // nächste Sitzung – 10. September – 15.00 – stattfinden
Ich würde vorschlagen, dass die nächste Sitzung am 10. September, 15.00 Uhr stattfindet.

1. ich – sich vorstellen können // Preiserhöhung – Kunde – Kritik stoßen
2. ich – abraten // andere Werbefirma – beauftragen
3. wir – sich freuen // weitere Aufträge – Sie – erhalten
4. ich – Sie – bitten // Rechnung – umgehend – begleichen
5. ich – Vergnügen sein // Sie – begleiten – dürfen
6. ich – hinweisen dürfen // Fehler – Jahresabrechnung – sein
7. es – besser gewesen // zuständiger Kollege – Rücksprache halten
8. Sie – etwas ausmachen // Gast – Bahnhof – bringen

Übung 9. *Sagen Sie, was Sie an Stelle des Autofahrers getan hätten bzw. tun würden. Manchmal gibt es mehrere Möglichkeiten. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Vorschläge

1. Er hat sich nicht an die Geschwindigkeitsbegrenzung gehalten.
2. Er hat vor der Autofahrt Alkohol getrunken.
3. Er ist in der Kurve zu weit links gefahren.
4. Er hat zu spät gebremst.
5. Er fährt sehr schnell.
6. Er überholt oft.
7. Er gibt viel Geld für Autos aus.
8. Er fährt sehr teure und schnelle Wagen.
9. Er leistet sich noch immer den Luxus eines Zweitwagens.
10. Er denkt nicht an die Folgen für die Umwelt.
11. Er schnallt sich nicht immer an.
12. Er regt sich immer gleich auf.
13. Er hat nicht gleich mit dem Unfallgegner gesprochen.
14. Er pocht immer gleich auf sein Recht.
15. Er war auch zu den anderen Betroffenen nicht sehr freundlich.
16. Er hat sich nur für den Schaden an seinem Auto interessiert.

17. Er wird den Unfallwagen gleich verkaufen.
18. Er ist unhöflich gegenüber den Polizisten.
19. Er versucht sich zu rechtfertigen.
20. Er prahlt damit, sämtliche Auto- und Motorradrennen zu besuchen.

Übung 10. Formulieren Sie in irrealen Wunschsätzen, was im abgelaufenen Jahr nicht nach Wunsch verlaufen ist und im bevorstehenden Jahr in Erfüllung gehen soll. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Jahreswechsel

1. Ich hatte im vergangenen Jahr viele Probleme.
2. Ich habe es nicht geschafft, vieles leichter zu nehmen.
3. Leider bin ich etwas passiv.
4. Ich war im vergangenen Jahr nicht sonderlich produktiv.
5. Ich habe wenig neue Kontakte geknüpft.
6. Ich habe mich oft aufgeregt.
7. Ich habe zu wenig Distanz zu meinen Problemen gehabt.
8. Ich war zu pessimistisch.

Übung 11. Äußern Sie Ihre eigenen Wünsche zum bevorstehenden und zurückliegenden Jahr. Bilden Sie die Phrasen. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. ...

Übung 12. Die folgenden Sätze drücken in anderer Art und Weise Wünsche aus. Formen Sie die Sätze in irrealer Wunschsätze um. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. Ich wünschte, dass die Zeit stillsteht. 2. Ich möchte Klavier spielen können. 3. Ich wollte gern studiert. 4. Hoffentlich begegne ich bald dem Mann meines Lebens. 5. Ich hoffe bald nicht mehr von meinen Eltern abhängig zu sein. 6. Mein Wunsch, einen interessanten Job zu finden, ist nicht in Erfüllung gegangen. 7.

Übung 13. Ein Märchen und viele Wünsche

Übersetzen Sie diesen Text ins Ukrainische! Dann äußern Sie die Wünsche des Jungen.

Der goldene Schlüssel

Zur Winterszeit, als einmal ein tiefer Schnee lag, musste ein armer Junge hinausgehen und Holz auf einem Schlitten holen. Wie er es nun zusammengesucht und aufgeladen hatte, wollte er, weil er so erfroren war, noch nicht nach Haus gehen, sondern erst Feuer anmachen und sich ein bisschen wärmen.

Da scharrte er den Schnee weg, und wie er so den Erdboden aufräumte, fand er einen kleinen goldenen Schlüssel. Nun glaubte er, wo der Schlüssel wäre, müsste auch das Schloss dazu sein, grub in der Erde und fand ein eisernes Kästchen.

"Wenn der Schlüssel nur passt!", dachte er.

„Es sind gewiss kostbare Sachen in dem Kästchen“.

Er suchte, aber es war kein Schlüsselloch da. Endlich entdeckte er eins, aber so klein, dass man es kaum sehen konnte. Er probierte, und der Schlüssel passte glücklich. Da drehte er einmal herum, und nun müssen wir warten, bis er vollends aufgeschlossen und den Deckel aufgemacht hat.

Dann werden wir erfahren, was für wunderbare Sachen in dem Kästchen lagen.

(Ein Märchen der Gebrüder Grimm)

Welche Wünsche hat der Junge wohl?

1. Müsste ich doch nicht in den tiefen Schnee hinausgehen!
2. ...

Übung 14. Was bedeutet der Konjunktiv? Wie sieht die Realität aus? Bilden Sie die Phrasen. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: Wenn der Umzug doch schon geschafft wäre!

Der Umzug ist noch nicht geschafft.

Ein beschwerlicher Umzug

1. Wenn wir doch schon mit der Arbeit fertig wären!
2. Hätten wir doch nicht so spät mit dem Packen begonnen!
3. Wenn doch nicht alles einzeln verpackt werden müsste!
4. Wenn wir uns doch bloß mehr Kisten und Kartons besorgt hätten!
5. Wären unsere Helfer doch früher gekommen!
6. Wenn sie doch nicht so viel Bier trinken würden!
7. Wenn ich doch die Bücherkiste nicht so voll gepackt hätte!
8. Wenn wir den Umzug doch besser vorbereitet hätten!

Übung 15. Was würden Sie machen/hätten Sie gemacht, ... Bilden Sie die Phrasen. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: wenn Sie ein Flugzeug geschenkt bekommen würden?

Dann würde ich sofort fliegen lernen.

1. wenn Sie ein Ufo (unbekanntes Flugobjekt) entdecken würden?
2. wenn der Präsident Ihres Landes plötzlich vor Ihrer Tür stehen würde?
3. wenn Ihnen Ihr eigener Name nicht mehr einfallen würde?
4. wenn Sie von einer fremden Person um 100 Euro gebeten würden?
5. wenn Ihnen Ihr Chef gekündigt hätte?
6. wenn Sie von jemandem beleidigt worden wären?
7. wenn Sie Ihre ganzen Papiere verloren hätten?
8. wenn Sie den Weg zum Hotel nicht mehr finden würden?
9. wenn jemand Sie in Ihrer Wohnung eingeschlossen hätte?
10. wenn Sie Deutschlehrer wären?

11.

Übung 15. Nach dem Beispiel des Komischen Volkskalenders von 1848 lassen sich viele „logische“ Schlüsse in Form irrealer Konditionalsätze ziehen.

Bilden Sie die Phrasen. Interpretieren Sie die Ausdrücke und Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Klempner

(der Klempner: jemand, der Gegenstände aus Blech usw. herstellt, Rohre für Gas und Wasser einbaut usw.)

Gäbe es keine Klempner, so würde auch nicht geblecht (blechen (ugs.): gezwungen sein viel zu bezahlen); würde nicht geblecht, so hätten wir auch keine Regierungen; hätten wir keine Regierungen, so hätten wir auch keine Finanzverwaltung; hätten wir keine Finanzverwaltung, so erhielten wir auch keinen Nachweis, wo unser Geld bleibt, ergo muss es auch Klempner geben.

(Komischer Volkskalender, 1848, Hamburg).

Wenn das Wörtchen *wenn* nicht wäre, ...

1. Über die Notwendigkeit von Regierungen

es / keine Regierungen geben - sie / nicht gestürzt werden können
- keine Wahlen / stattfinden - es / auch keine Demokratie geben
- Willkür und Ungerechtigkeit / herrschen - alle / unzufrieden sein: Also brauchen wir Regierungen.

Gäbe es keine Regierungen, ...

2. Über die Notwendigkeit der Raumfahrt

es / keine Raumfahrt geben - die Menschen / nicht gezwungen sein, neue Materialien zu entwickeln - sie / keine Erfindungen machen - Teflon / nicht erfunden worden sein - es / keine Teflonpfannen geben - Kochen / weniger Spaß machen: Also muss es die Raumfahrt geben.

Gäbe es keine Raumfahrt, ...

3. Über die Notwendigkeit von Verkehrsstaus

es / keine Verkehrsstaus geben - große, schnelle Autos / schneller als kleine, langsame Autos fahren - die Fahrer kleiner, langsamer Autos / sich auch große, schnelle Autos kaufen - es / auf Straßen und Autobahnen / ein Wettrennen der großen, schnellen Autos geben - es / zu vielen Unfällen kommen - es / viele Verletzte und Tote geben - die Menschen / sehr traurig sein: Also muss es Verkehrsstaus geben.

Gäbe es keine Verkehrsstaus, ...

4. Über die Notwendigkeit von Rauchern

5. Über die Notwendigkeit von Beamten

6. ...

Übung 17. Bilden Sie irrealer Konditionalsätze der Gegenwart. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: die Länder kompromissbereiter sein / es weniger Kriege geben
Wenn die Länder kompromissbereiter wären, gäbe es weniger Kriege.

Stell dir vor, es wäre Krieg und keiner ginge hin!

1. kein Land Kriege führen wollen / nicht aufzurüsten brauchen (Passiv).
2. kein einziger Soldat bereit sein zu kämpfen / keine Kriege austragen können (Passiv).
3. den Waffenhandel generell verbieten (Zustandspassiv) / Waffen nicht so leicht verkaufen können (Passiv).
4. die Nationen nicht so reichlich mit Waffen ausstatten (Zustandspassiv) / sie vielleicht eher verhandeln.
5. die Menschen vernünftiger sein / Konflikte friedlich regeln können (Passiv).
6. es keine allgemeine Wehrpflicht geben / niemand zum Militärdienst zwingen können (Passiv).
7. nicht ständig aufrüsten (Passiv) / mehr Geld für sinnvollere Projekte zur Verfügung stehen.
8. die internationalen Abkommen über bewaffnete Konflikte einhalten (Passiv) / Kriege vielleicht weniger grausam verlaufen.

Übung 18. *Berichten Sie in irrealen Konditionalsätzen. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Biografie eines ängstlichen Menschen

1. Als Kind hat er viele traumatische Erfahrungen gemacht, deshalb ist er jetzt so ängstlich. 2. Weil er als Kind im Aufzug stecken geblieben ist, hat er große Angst vor Fahrstühlen. 3. Weil dies der Fall ist, geht er die zehn Stockwerke zu seiner Wohnung zu Fuß. 4. Als Kind hat ihn bei Gewittern niemand beruhigt, deshalb gerät er heute bei Gewittern in Panik. 5. Die Eltern haben in seiner Kindheit sein Selbstwertgefühl nicht gestärkt, so konnte er kein Vertrauen in seine Fähigkeiten entwickeln. 6. Weil seine Eltern beide den ganzen Tag außer Haus arbeiteten, war er als Junge viel allein. 7. Weil er unter dem Alleinsein so gelitten hat, erträgt er als Erwachsener das Alleinsein nicht gut. 8. In der Schule war er oft überfordert, deswegen machte ihm das Lernen wenig Spaß. 9. Seine Eltern konfrontierten ihn häufig unvorbereitet mit neuen Situationen, er ist deshalb heute gegenüber allem Neuen misstrauisch. 10. Als Kind ist er im Auto verunglückt, deshalb hat er große Angst vor Autos. 11. Da er so ängstlich ist, geht er selten aus und hat wenig Kontakt zu anderen Menschen.

Übung 19. *Was bedeutet der Konjunktiv? Sagen Sie es im Indikativ. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Die dunkle Seite des Mittelalters

1. Wären die Lebensbedingungen im Mittelalter nicht so schlecht gewesen, hätten

die Menschen eine höhere Lebenserwartung gehabt. **2.** Die Herrscher hätten mehr an das Wohl ihrer Untertanen gedacht, wenn es ihnen nicht vor allem um die Ausdehnung ihrer Macht gegangen wäre. **3.** Hätte das Volk eine politische Vertretung gehabt, hätte es die Machtverhältnisse durchschauen können. **4.** Wenn das Volk nicht so ungebildet gewesen wäre, hätte es seine Interessen wahrnehmen können. **5.** Epidemien hätten sich nicht so leicht ausbreiten können, wenn die hygienischen Verhältnisse nicht so mangelhaft gewesen wären. **6.** Wenn die Kirche nicht so mächtig gewesen wäre, hätte sich das Volk ihrem Einfluss entziehen können. **7.** Hätte der Gedanke an den Tod nicht so im Vordergrund gestanden, wäre mehr Energie auf die Bewältigung der Alltagsprobleme verwendet worden.

Übung 20. *Bilden Sie irrealer Sätze mit **sonst/andernfalls**. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.*

Beispiel: Weil er dem Kind ein Spielzeug gegeben hat, hat es aufgehört zu weinen.
Er hat dem Kind ein Spielzeug gegeben, sonst hätte es nicht aufgehört zu weinen.

1. Ich nehme ein Taxi, weil ich mich ins Theater verspäte. **2.** Wir haben mit den Nachbarn keinen Ärger, weil sie sehr nette Leute sind. **3.** Monika und Manfred verstehen sich gut, weil sie viel Rücksicht aufeinander nehmen. **4.** Wir haben uns nicht verlaufen, weil eine junge Frau uns den Weg zum Bahnhof gezeigt hat. **5.** Die beiden Ehepartner waren sehr temperamentvoll, deshalb gab es ständig Streit. **6.** Ich hatte starke Kopfschmerzen, deshalb habe ich den Konferenzsaal vorzeitig verlassen. **7.** Thomas hatte eine dicke Jacke an. Er hat nicht gefroren. **8.** Kurt hat mir Geld geliehen. Ich habe ein Wörterbuch gekauft. **9.** Wir haben immer ein offenes Haus, deshalb sind auf unsere Party so viele Freunde gekommen. **10.** Er hat mir oft geholfen, deshalb kann ich mich auf ihn verlassen. **11.** Er hat sie schon mal im Stich gelassen, deshalb hat sie kein Vertrauen zu ihm. **12.** Ich bin rechtzeitig gekommen, weil ich mit meinem Auto gefahren bin. **13.** Wir haben unseren Ausflug verschoben, weil es in Strömen regnete. **14.** Die meisten Menschen sperren sich gegen Neues, so verpassen sie ihre Chance.

Übung 21. *Geben Sie den Sachverhalt in irrealen Konditionalsätzen bzw. in Sätzen mit **sonst/andernfalls** wieder. Interpretieren Sie die folgenden Sätze. Beachten Sie die Bedeutungen dieser Sätze bei der Übersetzung!*

Ehepartner

1. Man muss einen großen Freundeskreis haben, sonst ist der Alltag nicht sehr abwechslungsreich.
2. Man darf den Freundeskreis nicht vernachlässigen, sonst ist man bald allein.
3. Die Frau hat Kinder großgezogen, sonst hätte sie vielleicht Karriere gemacht.
4. Ehepartner sollten gemeinsame Interessen haben, sonst leben sie sich schnell auseinander.

5. Ehepartner müssen einander auch eigene Aktivitäten zugestehen, sonst ist das Zusammenleben unerträglich.
6. Ehepartner müssen sich aufeinander verlassen können, sonst geht die Vertrauensbasis verloren.
7. Wenn wir uns nicht so viel bedeuten würden, lebten wir nicht seit fünfzig Jahren zusammen.
8. Wir hätten uns beruflich sicher stärker engagiert, wenn uns unser Familienleben nicht so wichtig gewesen wäre.
9. Wenn man dem Ehepartner und den Kindern gegenüber nicht tolerant wäre, käme man nicht gut miteinander aus.
10. Es wären nicht so viele interessante Leute unter den Gästen gewesen, wenn wir nicht immer ein offenes Haus gehabt hätten.

Übung 22. Bilden Sie Vergleichsätze mit *als ob*, *als wenn*, *als*. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: Es ist mir,(Ich bin krank.)

Es ist mir, als ob ich krank wäre/als wäre ich krank.

1. Klaus benimmt sich,... (Er ist ein verwöhntes Einzelkind.) 2. Helmut tut,... (Er schläft fest.) 3. Es sah so aus,... (Jemand war schon im Zimmer.) 4. Ich habe den Eindruck,... (Angelika versteht mich nicht.) 5. Es kommt mir vor,... (Bernd ist verreist.) 6. Ich habe das Gefühl,... (Ich war schon einmal da.) 7. Es klingt,... (Du glaubst mir nicht.) 8. Es scheint mir,... (Er hat mich nicht wiedererkannt.) 9. Ulla benimmt sich,... (Sie ist eine Erwachsene.) 10. Ich fühle mich,... (Ich wurde belogen.) 11. Es hat den Anschein,... (Es wird jetzt regnen.) 12. Es wirkt auf mich,... (Ich fahre Fahrstuhl.) 13. Das Geräusch hört sich so an,... (Zwei Autos sind zusammengestoßen.) 14. Horst ist lungenkrank. Aber er raucht,... (Er ist gesund.) 15. Es sah so aus,... (Der heftige Sturm hat zahlreiche Bäume entwurzelt und Dächer abgedeckt.) 16. Ich hatte das Empfinden,... (Ich verlor das Gleichgewicht.) 17. Es klang,... (Die Fensterscheibe wurde eingeschlagen.) 18. Sonja tritt auf wie jemand,... (der keinen Fehler macht.) 19. Marianna tat so,... (Das Geld ist für sie unwichtig.) 20. Klaus geht so,... (Er ist stockbetrunken.) 21. Jürgen hat weiter gesprochen,... (Er hat sie nicht gehört.) 22. Manfred behandelt seinen Sohn so,... (Er ist ein kleines Kind.)

Übung 23. Beschreiben Sie den folgenden Traum in irrealen Komparativsätzen. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

Beispiel: Es war mir, ... (Ich hörte das Klappern von Geschirr.)

Es war mir, als ob ich das Klappern von Geschirr hörte/als hörte ich das Klappern von Geschirr.

(Nach: Sigmund Freud: Träume. Studienausgabe, Bd. 1)

In „Der Traum“ (1916) berichtet Sigmund Freud (1856-1939) u. a. von künstlich erzeugten Träumen. Der folgende Traum wurde durch das Klingeln eines Weckers ausgelöst.

1. Es sah so aus, ... (Ein Mädchen ging mit aufgetürmten Tellern den Flur entlang zum Speisezimmer.)
 2. Es schien mir so, ... (Die Teller in ihren Armen waren in Gefahr.)
 3. Es kam mir so vor, ... (Sie verlor das Gleichgewicht.)
 4. Ich hatte den Eindruck, ... (Das Geschirr fing zu rutschen an.)
 5. Die Geschirrtägerin selbst aber wirkte auf mich, ... (Sie fühlte sich ganz sicher und befürchtete kein Unglück.)
 6. Ich hatte ein Empfinden, ... (Ich musste sie warnen.)
 7. Plötzlich hatte es den Anschein, ... (Das Mädchen war an der Tür gestürzt.)
 8. Es klang, ... (Das ganze Geschirr war zu Boden gefallen.)
 9. Das Geräusch hörte sich so an, ... (Tausend Scherben klrirten auf dem Boden.)
- Da merkte der Erwachende, dass das Geräusch gar nicht von dem zerschlagenen Porzellan herrührte, sondern von einem klingelnden Wecker.**
10. Im Traum nimmt man eben Bilder und Geräusche so eindringlich wahr, ... (Man hat sie wirklich erlebt.)

Übung 24. jeder Mensch träumt, auch Sie. Geben Sie einen Ihrer Träume in irrealen Vergleichssätzen wieder. Sagen Sie eindeutig, dass eine erwartete Folge nicht eintritt bzw. nicht eingetreten ist. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. ...

Irreale Konsekutivsätze

1. **so ... dass/so dass**

(1) *Das Haus hat so viele Mängel, dass sich die Mieter durchaus beschweren könnten.*

(2) *Die Wohnungen sind verwohnt, so dass sie schon im letzten Jahr hätten renoviert werden sollen.*

Irreale Konsekutivsätze mit der Konjunktion **so ... dass/so dass** und den Modalverben **müssen** (Notwendigkeit), **sollen** (Forderung, Absicht) und **können** (Möglichkeit) sagen eindeutig, dass eine erwartete Folge nicht eintritt bzw. bisher nicht eingetreten ist, während Konsekutivsätze im Indikativ das offen lassen.

Sündenregister eines Hausbesitzers

1. Die Missstände sind so offensichtlich, dass der Hausbesitzer unbedingt etwas tun muss.
2. Das Dach ist undicht, so dass es unbedingt neu gedeckt werden muss.
3. Die Treppen sind so steil, dass jemand stürzen kann.
4. Das Heizsystem ist so veraltet, dass es schon vor Jahren umgestellt werden sollte.
5. Nicht alle elektrischen Leitungen liegen unter Putz, so dass Unfälle passieren können.
6. Die Stahlträger der Balkone sind so verrostet, dass sie ersetzt werden müssen.
7. Das ganze Haus ist in einem so schlechten Zustand, dass die Miete herabgesetzt werden muss.
8. Die Mieter haben so viel Anlass zum Klagen, dass sie die Zahlung der Miete verweigern können.

Übung 25. Bilden Sie irrealer Konsekutivsätze mit **zu...als dass**.

Beispiel: In diesem Geschäft gibt es so viele Hosen, dass ich mich für keine entscheiden kann. *In diesem Geschäft gibt es zu viele Hosen, als dass ich mich für eine entscheiden könnte.*

zu ... als dass

(1) Deutschland hat so viele Sehenswürdigkeiten, dass man sie nicht in wenigen Tagen besichtigen kann.

Deutschland hat zu viele Sehenswürdigkeiten, als dass man sie in wenigen Tagen besichtigen könnte (kann).

(2) In den Kriegen wurden so viele Schlösser zerstört, dass man nicht alle wiederaufbauen konnte.

In den Kriegen wurden zu viele Schlösser zerstört, als dass man alle hätte wiederaufbauen können (aufbauen konnte).

Irrealer Konsekutivsätze mit der Konjunktion **zu ... als dass** lassen sich von negierten Folgesätzen mit **so ... dass/so dass** ableiten, sie haben daher - ohne Negationswort! - negierende Bedeutung. Der Konjunktiv II unterstreicht, dass bei einem Zuviel oder Zuwenig eines Sachverhalts eine bestimmte Folge nicht eintreten kann. Möglich ist aber auch der Indikativ, der allerdings neutral wirkt.

1. In diesem Zimmer ist es so kalt, dass ich mich nicht getraue, meine Jacke abzulegen. 2. Heinz Konsalik hat so viele Romane geschrieben, dass man sie nicht alle lesen kann. 3. In Kyjiw gibt es so viele Museen, dass man sie in zwei Tagen nicht alle besichtigen kann. 4. Er hatte so wenig Geld bei sich, dass er kein Taxi nehmen konnte. 5. Dieser Betrieb produzierte früher so viele Traktoren, dass er nicht wusste, was er damit machen sollte. 6. Die Engländer mögen Tee so sehr, dass sie darauf nicht verzichten wollen. 7. In Frankreich gibt es so viele Weinsorten, dass man nicht alle probieren kann. 8. Litauen hat wenig Bodenschätze, so dass es ohne Importe nicht auskommt. 9. In dieser Region ist der Boden so sandig, dass kein Gemüse angebaut wird. 10. Das Klima im hohen Norden ist so hart, dass du es nicht ohne weiteres verträgst. 11. Klaus ist so ungeschickt, dass er diese Arbeit nicht ausführen kann. 12. Ein Fenster ist undicht, so dass man es erneuern muss.

Übung 26. Beschreiben Sie Deutschland in irrealen Konsekutivsätzen mit **zu ... als dass**. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. In Deutschland gibt es so viele Museen, dass man nicht alle besuchen kann. 2. Deutschland hat wenig Bodenschätze, so dass es nicht ohne Importe auskommt. 3. Die Deutschen produzieren so viel Müll, dass sie nicht wissen, wo sie ihn lassen sollen. 4. Die deutschen Universitäten sind so überlaufen, dass man nicht sofort einen Studienplatz bekommt. 5. In Deutschland gibt es so viele Biersorten, dass man nicht alle probieren kann. 6. Die Deutschen lieben ihr Auto so sehr, dass sie nicht darauf verzichten wollen.

Übung 27. Und jetzt beschreiben Sie Ihr Heimatland.

Übung 28. Bilden Sie irreale Konsekutivsätze mit **ohne dass**. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

ohne dass

(1) *Er fuhr früher immer furchtbar schnell ohne dass er je einen Strafzettel bekommen hätte (hat).*

(= Er hat nie einen Strafzettel bekommen.)

(2) *Er hustet einfach, ohne dass er (sich) die Hand vor den Mund hielt (hält).*

(= Er hält (sich) die Hand nicht vor den Mund.)

Irreale Konsekutivsätze (1) und Modalsätze (2) mit der Konjunktion **ohne dass** geben an, dass etwas Erwartetes nicht eintritt bzw. bisher nicht eingetreten ist. Der Konjunktiv II drückt Erstaunen und Verwunderung darüber aus. Bei gleichem Subjekt sind Infinitivsätze möglich, die aber - wie der Indikativ - neutral wirken: *Er hustet ohne (sich) die Hand vor den Mund zu halten.*

Auch Modalsätze mit der Konjunktion **(an)statt dass** drücken in Verbindung mit dem Konjunktiv II Erstaunen und Verwunderung aus: *Statt dass er auch mal anderen geholfen hätte, hat er sich immer nur helfen lassen.*

Beispiel: Er tritt in das Zimmer ein ohne vorher anzuklopfen.

Er tritt in das Zimmer ein, ohne dass er vorher anklopfen würde.

1. Lothar arbeitete schon jahrelang an diesem Buch ohne es vollendet zu haben. 2. Manfred mischt sich immer in Gespräche ohne um Erlaubnis zu bitten. 3. Thomas leiht sich bei mir Bücher aus ohne mit ihnen sorgfältig umzugehen. 4. Bernd kommt oft zu mir ohne vorher anzurufen. 5. Volker ist wieder verreist ohne Bescheid zu geben. 6. Nicole nahm das Auto ihres Vaters ohne ihn zu fragen. 7. Kurt bekommt Briefe ohne sie zu beantworten. 8. Manuel kauft viele Zeitschriften ohne sie gelesen zu haben. 9. Dominique gab sich als erfahrener Mechaniker aus ohne von der Reparatur viel zu verstehen. 10. Peter erwartet oft von seinen Freunden Hilfe ohne ihnen selbst zu helfen. 11. Rudi gähnt einfach ohne (sich) die Hand vor den Mund zu halten. 12. Tobias putzt sich die Nase ohne ein Taschentuch zu gebrauchen. 13. Daniel nahm ein Geschenk von mir ohne sich zu bedanken. 14. Andry betrat das Zimmer ohne den Hut abzulegen.

Übung 29. Bringen Sie Ihre Verwunderung über das beschriebene Verhalten zum Ausdruck.

Ein korrektes Verhalten?

1. Er erwartet von anderen Hilfe ohne selbst zum Helfen bereit zu sein.
2. Sie nimmt Geschenke entgegen ohne sich dafür zu bedanken.
3. Er nimmt immer wieder Einladungen an ohne auch nur eine Gegeneinladung gegeben zu haben.
4. Er leiht sich Bücher aus ohne sie zurückzugeben.

5. Er kommt herein ohne vorher anzuklopfen.
6. Er mischt sich in Gespräche ein ohne sich vorgestellt zu haben.
7. Er schwärmt von Büchern ohne sie gelesen zu haben.
8. Er gibt sich als Musikexperte aus ohne viel von Musik zu verstehen.

Der Konjunktiv II in Relativsätzen

- (1) Nichts hilft gegen schlechte Laune mehr als Ablenkung.
Ich weiß nichts, was gegen schlechte Laune mehr helfen würde (hilft) als Ablenkung
 (= Gegen schlechte Laune hilft Ablenkung am besten.)
- (2) Jeder Mensch hat schon mal Fehler gemacht.
Es gibt keinen Menschen, der nicht schon mal Fehler gemacht hätte (hat).
- Der Konjunktiv II drückt in Relativsätzen, die nach einem negierten Hauptsatz stehen, eine zahlenmäßige Vollständigkeit aus. Relativsätze mit einem Komparativ haben Superlativ-Bedeutung (1). Möglich ist aber auch der Indikativ, der stärkere Gewißheit ausdrückt.

Übung 30. Konjunktiv 1 und 2.

1) Erklären Sie die Bedeutung und die Übersetzung!

Hoch lebe das Geburtstagskind! – Хай живе імєнинник!

Gott sei dank! – Слава Богу!

Es lebe die Freiheit. – Хай живе свобода.

2) Was ist richtig?

Der Lehrer sagt, dass Deutsch nicht schwer ist. – Учитель говорить, що німецька не складна. Oder: *Der Lehrer sagt, dass Deutsch nicht schwer sei.* – Учитель говорить, що німецька не складна.

3) Merken Sie sich!

Frau Schröder sagt: Ich komme morgen. – Пані Шредер говорить: “Я прийду завтра”. *Frau Schröder sagt, sie kommt morgen.* – Пані Шредер говорить, вона прийде завтра. = *Frau Schröder sagt, dass sie morgen kommt.* – Вона каже, що прийде завтра. А можна і так (увага!): *Frau Schröder sagt, sie komme morgen.* – Вона каже, що (начебто, нібито) прийде завтра.

Ich komme. – Я прийду. *Er kommt.* – Він прийде (або приходить). *Er komme.* – Він (начебто, за чиймись словами) прийде.

А якщо: Вони начебто прийдуть – множина? У нас є звичайна форма: *Sie kommen.* – Вони приходять (прийдуть). Як зробити начебто? (Вони, наприклад, сказали, але я не можу на них покластися). Адже -е і так вже є. Тоді доведеться використовувати Конjunktiv 2: *Herr und Frau Schröder sagen, sie kämen morgen.* – Шредер кажуть, що вони (начебто) прийдуть завтра. = *Die Schröders sagen, sie würden morgen kommen.* *Herr Schröder sagt, er komme morgen.* (Konjunktiv 1) = *Herr Schröder sagt, er käme morgen.* (Konjunktiv 2) = *Herr Schröder sagt, er würde morgen kommen.* (Würde + Infinitiv).

Або: *Der Schriftsteller sagte in dem Interview, er arbeite gerade an einem neuen Buch.*
– Письменник сказав в інтерв'ю, що він якраз працює над новою книгою.

4) *Merken Sie sich!*

З дієсловом **haben** уживається як Конjunktiv 1, так і Конjunktiv2 : *Der Chef sagt, er habe (hätte) keine Zeit.* – Шеф говорить, що у нього немає часу.

Так само і з модальними дієсловами: *Der Arzt hat gesagt, ich dürfe (= dürfte) aufstehen, aber ich müsse (= müsste) mich noch schonen.* – Лікар сказав, що мені можна вставати, але ще потрібно поберігтися.

5) *Merken Sie sich!*

Hätten Sie Zeit? чи *Haben Sie Zeit?*

Наприклад у відповіді секретарки *Der Chef sagt, er hätte keine Zeit* звучить більше ввічливості по відношенню до того, кому вона відмовляє, ніж якби вона просто передала слова шефа *Der Chef sagt, er habe keine Zeit.*

6) *Merken Sie sich!*

З дієсловом **wissen**: *Er sagt, er wisse den Weg.* – Він каже, що знає дорогу (але я в ньому не впевнений). *Er sagt, er wüsste den Weg.* – Він каже, що знає дорогу (але я йому не вірю).

7) *Merken Sie sich!*

Особливу форму Конjunktiv 1 має дієслово **sein**. Порівняйте: *Er ist ein Betrüger.* – Він шахрай. *Man sagt, er sei ein Betrüger.* – Кажуть, що він шахрай. *Man sagt, sie seien Betrüger.* – Кажуть, що вони шахраї. *Man sagt, du sei(e)st Betrüger.* – Кажуть, що ти шахрай. (У даному випадку, до речі сказати, без Конjunktiv було б не дуже красиво, тому що це єдина вказівка на непряму мову, оскільки відсутня *dass*). І тут теж можна сказати через Конjunktiv 2 : *Man sagt, er wäre ein Betrüger.* Як бачите, можливі варіанти. Німці таку ситуацію називають *die Qual der Wahl* (мука вибору).

До речі, форму *sei, seien* ви вже зустрічали як наказовій форми: *Sei vorsichtig!* – Будь обережний! *Seien Sie so nett!* – Будьте ласкаві! Якщо в непрякій мові передається дія, що відбувалося в минулому, то береться Perfekt і допоміжне дієслово ставиться в Конjunktiv 1: *Der Zeuge sagte bei seiner Vernehmung aus, ...* – Свідок на допиті дав показання, ... *Plötzlich seien vor seinem Fenster drei Schüsse gefallen.* – Раптом за його вікном пролунали три постріли. *Er habe ein Auto wegfahren hören, aber niemanden mehr gesehen.* – Він чув, як від'їхала машина, але нікого не бачив.

8) *Erklären Sie die Bedeutung und die Übersetzung!*

Конjunktiv 1, крім непрямої мови, використовується і в деяких усталених оборотах для вираження побажання: *Gott sei Dank!* – Слава Богу (Богу нехай буде подяка). *Grüß Gott!* – Так вітає Бог! (Так вітаються на півдні Німеччини.) *Lang lebe der König!* – Хай живе король! *Er ruhe in Frieden.* – Так спочине він в світі. *Das wolle Gott verhüten!* – Не дай Бог, Боже упаси! *Koste es, was es wolle.* – Чого

б це не коштувало, будь-яку ціну (нехай стоїть, скільки хоче). *Mögest du den ersten Schritt tun!* – Добре б тобі зробити перший крок! *Es sei bemerkt, dass diese Arbeit von großer Bedeutung ist.* – Слід зауважити, що ця робота має велике значення. А також в рецептах і посібниках з експлуатації: *Man nehme 200 g Butter...* – Треба взяти 200 г масла ... В останньому випадку, втім, в сучасній мові частіше використовується просто Infinitiv: *vor Gebrauch schütteln* – перед вживанням струсити.

9) Erklären Sie die Bedeutung. Bilden Sie Beispiele.

er fährt - er fahre
er wird fahren - er werde fahren
er fuhr - er sei gefahren
er ist / war gefahren - er sei gefahren
er sah - er habe gesehen
er hat / hatte gesehen - er habe gesehen

10) Erklären Sie die Bedeutung und die Übersetzung!

Wenn ich du wäre, täte ich das nicht. – Якби я був тобою (я був на твоєму місці), я б цього не робив.

Wenn du jetzt hier wärest, wäre es nicht so langweilig. – Якби ти був зараз тут, було б не так нудно.

Wenn das Wetter heute schön wäre, säßen wir jetzt nicht zu Hause. – Якби погода сьогодні була хорошою, ми б не сиділи вдома.

Wenn er eine Karte hätte, müsste sie nicht nach dem Weg fragen. – Якби у нього була карта, вона не повинна була б питати дорогу.

Wenn du das Handy mit hättest, könnten wir deinen Freund anrufen. – Якби у тебе з собою був мобільний, ми могли б зателефонувати твоєму другові.

Wenn es an dieser Universität eine Fakultät für Management gäbe, würde ich dort studieren. – Якби в цьому університеті був факультет менеджменту, я б там вчилася.

Wenn der Arzt jetzt käme, könnte er Ihnen eine Spritze geben. – Якби лікар зараз прийшов, він міг би зробити вам укол.

11) Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische.

1. Ich würde dich besuchen, wenn ich Zeit hätte. 2. Er würde die Hausaufgaben machen, wenn er das ganze Material hätte. 3. Sie würde arbeiten, wenn sie keine Kinder hätte. 4. Ich würde dir helfen, wenn ich könnte. 5. Wir würden uns ein großes Haus kaufen, wenn wir genug Geld hätten. 6. Ich würde dir eine E-Mail schreiben, wenn mein Computer funktionieren würde. 7. Er würde sie einladen, wenn sie sich nicht gestritten hätten. 8. Sie würden in den Urlaub fahren, wenn sie ein Auto hätten. 9. Würdest du ihm verzeihen, wenn er dich darum bitten würde / bittet? 10. Ich hätte dir Bescheid gesagt, aber ich habe dich nicht erreicht. 11. Er hätte mich gefahren, wenn ich ihn gefragt hätte. 12. Sie hätte uns geholfen, wenn sie Zeit gehabt hätte. 13. Ich hätte die Prüfung bestanden, wenn ich mehr gelernt hätte. 14. Du hättest den Zug

erreicht, wenn du dich beeilt hättest. **15.** Wir hätten mehr gekocht, wenn wir gewusst hätten, dass du kommst. **16.** Ich hätte so etwas nicht gesagt, wenn ich gewusst hätte, dass es ihn verletzt. **17.** Ich hätte als Kind gerne einen Hund gehabt, aber wir hatten keinen Platz. **18.** Sie hätte die Arbeit in Spanien angenommen, wenn sie Spanisch gesprochen hätte.

FOR AUTHOR USE ONLY

12. Der zusammengesetzte Satz

Der zusammengesetzte Satz besteht aus zwei oder mehreren Sätzen, die eng miteinander verbunden sind und gewöhnlich Elementarsätze genannt werden. Jeder Elementarsatz hat ein eigenes Subjekt und Prädikat. Man unterscheidet zwei Arten der zusammengesetzten Sätze: die **Satzreihe**, wo die Elementarsätze beigeordnet sind, und das **Satzgefüge**, wo ein Elementarsatz dem anderen untergeordnet ist.

Das Licht erlosch im Zuschauerraum, und der Vorhang ging auf. (Satzreihe)

Als das Licht im Zuschauerraum erlosch, ging der Vorhang auf. (Satzgefüge)

Ein Elementarsatz, in dem das konjugierte Prädikat (oder Teil des Prädikats) an zweiter Stelle im Satz steht, heißt der **Hauptsatz (HS)**. Ein Elementarsatz, in dem das konjugierte Prädikat (oder Teil des Prädikats) an letzter Stelle im Satz steht, heißt der **Nebensatz (NS)**. In der deutschen Grammatik, im Gegensatz zur ukrainischen, ist nicht der inhaltliche (beigeordnet/untergeordnet), sondern der formelle (Hauptsatz/Nebensatz) Unterschied zwischen Elementarsätzen ausschlaggebend.

Die Wortfolge in einem untergeordneten Satz hängt vom jeweiligen Bindewort (Konjunktoren oder Subjunktoren) ab.

*Karin kam zu spät (HS), **denn** ihr Bus hatte Verspätung (HS).*

*Karin kam zu spät (HS), **weil** ihr Bus Verspätung hatte (NS).*

Satzreihe

Die **Satzreihe** ist ein komplexer Satz, der aus mindestens zwei Hauptsätzen besteht, die gleichartig und gleichwertig sind. Sie können ohne Veränderung ihrer Struktur autonom fungieren.

Die Hauptsätze einer Satzreihe werden durch verschiedene sprachliche Mittel verknüpft.

Das sind vor allem **beordnende Konjunktionen**:

und (і, та), aber (але), denn (тому що), sondern (а, але), oder (або)
--

Diese Konjunktionen wirken auf die Wortfolge im Satz nicht ein, deshalb beginnt der zweite Satz mit dem Subjekt oder mit einem Nebensatzglied.

Beispiel:

*Ich studiere Wirtschaft, **und** das gefällt mir sehr gut.*

*Die Kinder gehen nach Hause, **denn** bald wird es regnen.*

*Du schaffst das bestimmt, **aber** du mußt dir viel Mühe geben.*

Die Hauptsätze einer Satzreihe können durch **Konjunktionaladverbien** geordnet werden:

darum/deshalb/deswegen/daher (тому), dann/danach (потім), dadurch (внаслідок чого, через що, завдяки), außerdem (крім того), ferner (крім того), folglich (внаслідок чого, отже), trotzdem (незважаючи на що, у супереч чому), dennoch (усе-таки, усе ж таки), allerdings (звичайно, хоча, проте), indessen (проте), endlich (нарешті), sowie (також, як і), sonst (інакше), dabei (до того ж, причому), dazu (усе-таки, до того ж), dagegen (навіпаки, на протидію чому),
--

genauso (так само), **inzwischen** (між тим, тим часом), **immerhin** (усе-таки, принаймні), **zwar** (правда, хоча), **und zwar** (а саме), **somit** (таким чином, отже), **übrigens** (втім, між іншим, до речі), **zuvor** (до цього часу, перш, раніше), **anschließend** (слідом за, потім)

Im Gegensatz zu den Konjunktionen beeinflussen die Konjunkionaladverbien die Wortstellung. Sie sind zugleich auch Satzglieder und nehmen als solche die erste Stelle im Satz ein, danach folgt das Prädikat.

Beispiel:

*Du musst aufmerksam sein, **sonst** wirst du viele Fehler machen.*

*Unser Haus ist sehr gemütlich, **außerdem** liegt es in einem schönen Stadtteil.*

*Das Rauchen schadet der Gesundheit, **deshalb** rauchen viele nicht.*

*Dieser Student will seine Deutschkenntnisse vertiefen, **deswegen** fährt er im Sommer nach Konstanz.*

Nach den Konjunkionaladverbien **doch/jedoch** (проте), **also** (отже, таким чином) schwankt die Satzgliedfolge.

Beispiel:

*Du hast alle grammatischen Regeln gelernt, **also** kannst du schon ohne Fehler sprechen.*

*Du hast alle grammatischen Regeln gelernt, **also** du kannst schon ohne Fehler sprechen.*

*Ich habe ihn zu meiner Party eingeladen, **(je)doch** ist er nicht gekommen.*

*Ich habe ihn zu meiner Party eingeladen, **(je)doch** er ist nicht gekommen.*

Die Hauptsätze einer Satzreihe können anhand von **zweigliedrigen Konjunktionen** verbunden werden:

entweder...oder (або...або, чи...чи), **sowohl ... als auch** (як...так і), **nicht nur ... sondern auch** (не тільки...а і), **weder ... noch** (ні ...ні), **bald ... bald / mal...mal / halb ... halb/ teils ... teils** (то...то), **zwar ... aber** (хоча...але), **einerseits ... andererseits** (з одного боку ...з іншого боку).

Die Konjunktionen **entweder ... oder, sowohl ... als auch, nicht nur ... sondern (auch), zwar ... aber** üben keinen Einfluss auf die Wortstellung aus.

Beispiel:

***Entweder** ich komme nach München zu meinen Verwandten, **oder** sie besuchen mich. Er ist **nicht nur** sein Chef, **sondern** er ist sein Freund.*

Nach dem Konjunktion **entweder** kann auch der Satz die invertierte Wortfolge haben, z.B.: ***Entweder** kommst du zu mir, **oder** wir treffen uns im Stadtzentrum.*

Die Doppelformen **bald ... bald, mal ... mal, teils ... teils, halb ... halb, weder ... noch, einerseits ... andererseits** bewirken im Satz die Inversion.

Beispiel:

***Einerseits** scheint sie Recht zu haben, **andererseits** zweifle ich an ihre Ehrlichkeit.*

***Bald** ist der Patient optimistisch, **bald** ist er verzweifelt.*

Die Hauptsätze einer Satzreihe können auch keine Bindeelemente haben und werden nur durch ein Komma voneinander getrennt.

Übersicht der Konjunktionen in der Satzreihe

<i>Konjunktionen, die die Wortfolge nicht beeinflussen</i>	<i>Konjunktionen, die die Wortfolge beeinflussen</i>
und, aber, denn, oder, entweder ... oder, sowohl ... als auch, sondern, nicht nur ... sondern auch <i>Der Film ist interessant, <u>und</u> ich will ihn mir heute ansehen. Der Film ist interessant, <u>und</u> heute will ich ihn mir ansehen. Ich will mir den Film ansehen, <u>denn</u> er ist interessant. <u>Entweder</u> hat er selbst den Film gesehen, <u>oder</u> die Freunde haben ihm von diesem Film erzählt.</i>	darum, deshalb, deswegen, daher, dann, danach, darauf, da, außerdem, trotzdem, sonst, allerdings, folglich, demnach, inzwischen, unterdessen, einerseits,..... andererseits, bald ... bald, halb ... halb, teils ... teils, und zwar, <i>Zuerst lese ich das Buch, <u>dann</u> gebe ich es dir. Das Buch ist interessant, <u>darum</u> will ich es lesen. <u>Bald</u> regnet es, <u>bald</u> scheint die Sonne.</i>
<i>Konjunktionen, nach denen die Wortfolge schwankt</i>	
doch, jedoch, entweder ... oder, weder ... noch, also <i>Du hast genug Materialien, <u>also</u> du kannst dich schon an die Diplomarbeit machen. Du hast genug Materialien, <u>also</u> kannst du dich schon an die Diplomarbeit machen.</i>	

Satzgefüge

Das Satzgefüge ist ein komplexer Satz, der mindestens aus zwei Elementarsätzen besteht, einem Hauptsatz und einem Nebensatz. Der Nebensatz ist immer grammatisch und meistens auch logisch dem Hauptsatz untergeordnet. In der Regel kann der Nebensatz allein ohne Hauptsatz nicht stehen, denn er würde keinen Sinn ergeben. Der Nebensatz wird mit Binderwörtern eingeleitet und mit einem Komma vom Hauptsatz abgetrennt.

Die Bindemittel, mit deren Hilfe die Unterordnung der Nebensätze erfolgt, sind:

a) die Konjunktionen

als (коли), **als ob/als wenn** (начебто), **falls** (у випадку, якщо), **bevor** (перед тим, як), **bis** (до тих пір поки), **da** (оскільки), **dass** (що), **damit** (щоб), **ehe** (перед тим як), **indem** (тим що, в той час як), **indessen** (тим часом, між іншим), **insoweit/insofern** (наскільки), **nachdem** (після того як), **nun** (оскільки, після того як), **sobald** (як тільки), **ob** (чи), **obwohl** (хоча), **obschon/obgleich** (хоча, не дивлячись на те, що), **seit(dem)** (з того часу, як), **so** (тоді), **so dass** (так що), **sofern** (оскільки, якщо), **solang(e)** (в той час, поки), **sowie** (як тільки), **soweit /soviel** (наскільки), **während** (в той час як, поки), **weil** (тому що), **wenn** (коли, якщо), **wenngleich/wennschon** (хоча, навіть якщо), **sofern** (якщо тільки, у тому випадку), **zumal** (тим більше, оскільки)

Beispiel:

Sie lud alle ein, obgleich sie kein Geld bei sich hatte.

Die Diskussion war interessant, insoweit sie wichtige Fragen berührte.

Ihr werdet die Prüfung ablegen, wenn ihr ordentlich dafür lernt.

Er war krank, so dass er absagen musste.

b) die Relativpronomen:

der (dessen, dem, den); die (deren, der, die); das (dessen, dem, das); die (deren, denen, die); wer, was; welcher, welche, welches, welche (Pl.)

Beispiel:

Sie ist eine der Wissenschaftlerinnen, **die** am Institut arbeiten.

Das ist die Meinung, **welche** von der Opposition vertreten wird.

Dieser Mensch ist einer der wenigen, **denen** ich vertraue.

c) die relativen Pronominaladverbien:

wo, wohin, woher, wann, wie, warum, weshalb, weswegen, wofür, wodurch, woran, worauf, womit, worin, wonach, worum, worüber, wie viel

Beispiel:

Martina lebt in Freiburg, **wo** sie auch studiert hat.

Er wird immer bleiben, **wie** er ist.

Ich folge dir, **wohin** du willst.

Wir wissen nicht genau, **worum** es geht.

Die Wortfolge in einem Nebensatz unterscheidet sich von der Wortfolge im Hauptsatz. Für den Nebensatz ist die Endstellung des Prädikats charakteristisch, und zwar steht das finite Verb am Satzschluss, und der infinite Verbsatzteil nimmt die vorletzte Stelle ein. Die trennbare Vorsilbe wird mit dem finiten Verb zusammengeschrieben. Das Subjekt wird in der Regel unmittelbar nach dem Einleitewort gestellt.

Beispiel:

Die Studentin kauft ein Lehrbuch, **weil** sie für die Prüfung lernen muss.

Ich sehe, **dass** mein Nachbar im Garten arbeitet.

Es war im Zimmer dunkel, **da** man das Licht nicht eingeschaltet hatte.

Meine Mutter freut sich, **wenn** ich sie **anrufe**.

Das Reflexivpronomen **sich** kann vor und nach dem Subjekt gebraucht werden. Es steht vor dem Subjekt, wenn das Subjekt durch ein Substantiv ausgedrückt ist. Wenn aber im Nebensatz ein Pronomen als Subjekt erscheint, steht das Reflexivpronomen nach dem Subjekt.

Beispiel:

Er sagt mir, dass **sich** seine Familie in diesem Sommer in Spanien erholt hat.

Ich weiß nicht, wann **sich** Martina mit ihrem Freund verabredet hat.

Wir freuen uns immer, wenn wir **uns** treffen.

Er verpasst den Zug, wenn er **sich** nicht beeilt.

Der Nebensatz kann auch mit dem Hauptsatz **ohne Bindemittel** verbunden werden. In diesem Fall nimmt das finite Verb wie in einer Satzfrage die Anfangsstellung ein, während der infinite Verbsatzteil oder die trennbare Vorsilbe am Ende des Satzes steht. Der Hauptsatz beginnt auch mit dem finiten Verb und enthält oft die Korrelate **so** oder **dann**.

Beispiel:

*Hätte der Student dieses Thema gelernt, **hätte** er seine Prüfung bestanden.*

*Lassen die Wetterverhältnisse es zu, (so) **findet** die Party im Garten statt.*

*Hättest du die Zahlen richtig erraten, (dann) **hättest** du den Hauptpreis gewonnen.*

Ihrer Stellung nach zerfallen die Nebensätze in drei Gruppen.

- vorangestellt: *Wer einmal hier gewesen ist, kommt immer wieder;*

- nachgestellt: *Ich will wissen, was hier gespielt wird;*

- eingeschoben: *Das Buch, das du mir geschenkt hast, gefällt mir sehr.*

Wenn der Nebensatz vor dem Hauptsatz steht, beginnt der Hauptsatz mit dem konjugierten Verb.

Die Stellung der Nebensätze

Vordersatz	Er steht vor dem Hauptsatz, der mit dem finiten Verb beginnt.	<i>Als sie mit den Reisevorbereitungen fertig waren, machten sie sich auf den Weg.</i> <i>Wenn sich unsere Blicke treffen, setzt mein Herz einen Schlag aus.</i>
Nachsatz	Er steht nach dem Hauptsatz und übt keinen Einfluss auf die Wortstellung im Hauptsatz ein.	<i>Ihr werdet die Prüfung nur bestehen, insofern ihr ordentlich dafür lernt.</i> <i>Er weiß nicht genau, worum es geht.</i>
Zwischensatz	Er wird mitten in den Hauptsatz eingeschaltet und beeinflusst die Wortfolge im Hauptsatz nicht.	<i>Das Museum, das ich vor kurzem besucht habe, hat mich beeindruckt.</i> <i>Der Professor, dessen Vortrag wir gehört haben, ist weltbekannt.</i>

Die Wortfolge im Nebensatz

Die Konjunktionen und die Relativpronomen (bzw. Relativadverbien) stehen immer an der Spitze des Nebensatzes. Eine Ausnahme bilden nur die Präpositionen, die vor den Relativpronomen stehen können.

Ich weiß nicht, von wem du sprichst.

Der Student, für den ich das Buch gebracht habe, ist nicht gekommen.

Das konjugierte Verb steht an der letzten Stelle
Das trennbare Präfix wird im Nebensatz nicht getrennt

Ich weiß, dass diese Schülerin immer früh aufsteht.

Der nicht konjugierte Teil des Prädikats steht an der vorletzten Stelle

*Man sagt, dass der Film sehr interessant ist.
 Man sagt, dass die meisten Schüler diesen Film gesehen haben.*

Merken Sie sich:

1. In den uneingeleiteten Nebensätzen der indirekten Rede steht das konjugierte Verb an der zweiten Stelle: *Der Student sagte, er habe die Hausaufgabe selbständig gemacht.*
2. In den uneingeleiteten Bedingungssätzen steht das konjugierte Verb an der ersten Stelle: *Kommst du zu mir, so gebe ich dir das Buch.*
3. In den irrealen Vergleichssätzen mit der Konjunktion *als* steht das konjugierte Verb unmittelbar nach der Konjunktion: *Der Junge tut, als sähe er uns nicht.*
4. Bei einem dreiteiligen Prädikat (dem Modalverb im Perfekt, Plusquamperfekt oder Futur I mit einem Infinitiv) steht das konjugierte Verb vor den anderen Teilen des Prädikats: *Ich bedauere, dass ich Sie habe warten lassen.
 Weißt du nicht, dass die Lehrerin auf dich hat warten müssen?*
5. Die Satzverneinung *nicht* steht vor dem Prädikat: *Alle wissen, dass die Versammlung heute nicht stattfindet.*
6. Das Reflexivpronomen steht vor oder nach dem Subjekt, wenn das Subjekt ein Substantiv ist, und unbedingt nach dem Subjekt, wenn das Subjekt ein Pronomen ist: *Der Lektor fragt, ob sich die Studenten schon versammelt haben. =
 = Der Lektor fragt, ob die Studenten sich schon versammelt haben.
 Aber - Der Lehrer fragt, ob man sich schon versammelt hat.*
7. Im Hauptsatz (vor den dass-Sätzen) steht oft ein beliebiges Korrelat – **es, oder (da(r)+ Präposition):** davon, daran, dafür, darüber, darauf, dagegen u.a. *Ich finde es gut, dass er uns genau informiert hat.
 Ich freue mich darüber, dass du gekommen bist.
 Ich freue mich darauf, dass ich dich morgen wiedersehe.*
8. In **Temporalsätzen** gibt es verschiedene Zeitangaben. Man muss unterscheiden nach *Dauer und Zeitpunkt, Einmaligkeit und Wiederholung, Anfang und Ende u.a.* Diesen verschiedenen Zeitverhältnissen entsprechen verschiedene Subjunktionen, mit denen die Temporalsätze eingeleitet werden.

Bei der Vorzeitigkeit (<i>als, nachdem, seit(dem)</i>) werden bestimmte Tempusformen verwendet:	
Nebensatz	Hauptsatz
<i>Plusquamperfekt*</i>	<i>Präteritum</i>
<i>Perfekt</i>	<i>Präsens</i>

*Als es aufgehört hatte zu regnen, verließen wir das Haus.
 Nachdem er sich erholt hatte, setzte er seine Dissertation fort.
 Seitdem er in dieser Firma eingestellt worden war, begann er Deutsch zu lernen
 Wenn ich aufgestanden bin, (dann) mache ich (immer) erst zehn Minuten Gymnastik.
 Nachdem wir den Text gelesen haben, besprechen wir sofort dessen Hauptidee.
 Seitdem der Junge mir mein Buch nicht zurückgegeben hat, gebe ich ihm keine*

Bücher mehr.

Das Plusquamperfekt ist auch eine zusammengesetzte Zeitform und wird mit dem Hilfsverb **haben** oder **sein** im Präteritum und dem Partizip II des entsprechenden Verbs gebildet. Das Plusquamperfekt wird meistens gebraucht, nur um Vorzeitigkeit gegenüber dem Präteritum / Perfekt auszudrücken: *Ich hatte gerade den Fernsehapparat eingeschaltet, da klingelte das Telefon.*

Das Plusquamperfekt steht in einem zeitlichen Verhältnis zum Präteritum, ähnlich dem Verhältnis des Perfekts zum Präsens. Das wird deutlich in temporalen Nebensätzen: *Nachdem er die Lehre abgeschlossen hatte, suchte er einen Arbeitsplatz.*

Schematische Übersicht der deutschen Nebensätze (Satzgefüge)

№	NEBENSATZTYP , Fragen	KONJUNKTIONEN
1.	OBJEKTSÄTZE (додаткові) Was?	a) dass, ob, b) was, wer, wann, wo, worin, womit, wofür (und andere Fragewörter)
2.	ATTRIBUTSÄTZE: (означальні) Welcher? Welche? Welches? (У будь-якому відмінку і числі)	a) dass, ob, welcher, welche, welches, (im bestimmten Kasus, auch mit Präpositionen) b) wo, worin, worauf, woran та ін. c)*Relativpronomen: der, die das*
3.	ADVERBIALSÄTZE (обставинні): 1) kausal – Warum? 2) konditional – Unter welcher Bedingung? 3) final – Wozu? Zu welchem Zweck? Mit welcher Absicht? 4) temporal – Wann? Wie lange? Seit wann? Wie oft? Bis wann? 5) Lokal – Wo? Wohin? Woher? 6) modal – Wie? Auf welche Weise? 7) Vergleichssätze: Wie? Auf welche Weise? 8) konzessiv – Trotz welcher Umstände? Wessen ungeachtet?	1) weil, da, zumal 2) wenn, falls, im Falle, dass..., sofern, soweit 3) damit, dass, auf dass 4) Gleichzeitigkeit: während, indem, indes[sen], solange, sobald, sowie, sooft, als, wie, wenn, nun Vorzeitigkeit: nachdem, als, wenn, sobald, sowie, seit[dem] Nachzeitigkeit: bis, bevor, ehe, als, wenn 5) wo, woher, wohin 6) indem (мим, що), ohne dass, [an]statt dass 7) a) reale – wie, als (als dass) b) irreale- als, als ob, als wenn, wie wenn c) je ... desto, je ... um so 8) obwohl, obgleich, obschon, obzwar,

		wenngleich, wenn...auch, wenn...schon, wie wohl, ungeachtet, gleichwohl, auch wenn 9) so dass, als dass, dass
9) konsekutiv – Mit welcher Folge? 10) adversativ – Inwiefern? Inwieweit?		10) soweit, soviel, sofern, wie...auch, nur dass, außer dass

Beispiele von Sätzen (Ergänzung zur Tabelle)

1.a. Anna sagte, dass sie in einigen Tagen mit ihrer Arbeit fertig sein wird.

Andrej fragte, ob du rechtzeitig kommen werdest.

1.b. Ich verstehe nicht, was du gesagt hast.

Erkläre mir, worin die Schwierigkeit besteht

Was du willst, ist mir klar.

2.a. Deine Behauptung, dass du jetzt wenig Zeit hast, wundert mich sehr.

Die Frage, ob wir diese Arbeit übernehmen, haben wir noch nicht besprochen.

2.b. Die Gegend, wo wir unser Landhaus gebaut haben, ist sehr schön.

2.c. Meine Freunde, mit denen ich die Universität absolviert habe, arbeiten jetzt in verschiedenen Städten der Ukraine. Die Universität, an der ich studiere, ist im Wirtschaftsbereich am renommiertesten.

3.1. Er konnte gestern im Konzert nicht auftreten, weil er krank war.

Weil sie den Zug versäumt hat, kommt sie erst heute Abend an.

Ich habe die Prüfung bestanden, da ich gut vorbereitet war.

Da es jetzt regnet, gehen wir nicht spazieren.

3.2. Wenn (Falls) wir am Abend frei haben, gehen wir uns den neuen Film ansehen

3.3. Der Firma wurden rechtzeitig alle Bedingungen mitgeteilt, damit kein Missverständnis entstehe.

3.4. Als er im vorigen Jahr in Dresden war, besuchte er die Gemäldegalerie.

Immer, wenn sie sich treffen, erinnerten sie sich an ihre Kindheit.

Nachdem er die letzte Prüfung abgelegt hatte, begann er Reisevorbereitungen.

Bevor die Semesterferien beginnen, muss sie eine Klausur schreiben.

3.5. Das Nachbargrundstück beginnt, wo die Büsche enden. Geh zurück, woher du gekommen bist. Ihr könnt gehen, wohin ihr wollt.

3.6. Indem der Lehrer mir diese Erklärungen gab, leistete er mir große Hilfe.

Eine Kundin betrat den Laden, ohne dass der Verkäufer sie bemerkte.

3.7.a. Diese Diplomarbeit hat mir nicht so gut gefallen, wie ich es erwartet habe.

Der Preis in diesem Hotel ist höher, als er im letzten Jahr war.

3.7.b. Es schien so, als schliefe sie fest. Es ist heute so warm, als ob es schon Sommer wäre.

3.7.c. Je mehr Zeit ich mich mit dieser Arbeit beschäftige, desto interessanter erscheint sie mir. Je höher wir steigen, desto dünner wird die Luft.

3.8. Obwohl ich die Begabung dieses jungen Künstlers schätze, war sein außerordentlicher Erfolg für mich etwas unerwartet.

3.9. Er spricht sehr leise, sodass man ihn schlecht versteht.

3.10. Soweit es mir bekannt ist, arbeitet sie hier. Soviel ich weiß, hat dieser Gelehrte Nobelpreis bekommen. Sofern man mich richtig informiert hat, wurde er schon Direktor. Wie kalt es auch war, ich musste gestern trainieren. Mein Drucker funktioniert gut, nur dass er langsam druckt.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ: ПРИНЦИПИ ПЕРЕКЛАДУ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Складне речення не є механічним, а цілісним об'єднанням двох чи більше простих. Вступаючи за своїми предикативними центрами в певні синтаксичні відносини, одна з частин такого речення може зазнати деяких авторських змін та отримати нову структурну організацію (певний порядок слів та дійктичних конструкцій), відмінну від вихідних простих речень. Відмінності цієї організації творять специфіку авторського стилю, що стає об'єктом перекладу.

Це ж стосується як українського, так і німецького синтаксису, використаного в науково-технічному тексті, що відзначається не меншою специфікою при його відтворенні іншою мовою. Специфіка німецької мови спонукає виробити певний алгоритм для перекладу синтаксичних конструкцій.

1. Отже, для правильного розуміння та наступного перекладу речення потрібно для себе визначити його структуру в цілому, для чого необхідно:

а) правильно зорієнтуватися в розділових знаках;

б) правильно визначити головне та підрядне речення (чи розділити сурядні речення); встановити тип речення, розібравшись у багатозначних сполучниках (*als* “коли - ніж - як”; *wenn* “коли - якщо”; *dass* “що - щоб”);

в) правильно виділити головні члени речення (підмет, присудок тощо).

2. При перекладі не обов'язково зберігати ту ж послідовність окремих елементів речення, що спостерігається в оригіналі (це ж стосується як самостійного головного, так і складнопідрядного речення). Тому для полегшення сприйняття перекладеного речення інколи доцільно переставляти члени речення, не змінюючи підпорядкування окремих елементів та групи слів: *Klar wurde der Gedanke einer einheitlichen Verbindung von Beton und Stahl zu biege- und feuersicheren Bauteilen von dem Ingenieur Hyatt zum Ausdruck gebracht.* – Інженер Г'ятт чітко виразив думку про поєднання бетону і сталі в конструкціях, які відзначатимуться гнучкістю та вогнестійкістю.

3. Додаткові речення та інфінітивні конструкції можна розташовувати при перекладі до чи після головного речення. Це не стосується підрядних означальних речень та інфінітивної групи у функції означення, яке, як правило, перекладають після означуваного іменника.

Доцільно починати переклад із головного речення у тих випадках, коли воно за своїм обсягом менше від підрядного значення чи інфінітивної групи: *Welche Bedeutung unter diesen Umständen dem Sprungpunkt als kennzeichnende Werkstoffeigenschaft zukommt, bleibt abzuwarten.* – Залишається ще з'ясувати, яке значення властиве в цих умовах критичному пункту як показнику властивостей матеріалу (підрядне підметове речення). *Auf den Aufbau von Windschutzanlagen im Einzelnen einzugehen, würde hierzu weit führen.* – Занадто відхилитись від теми детальний розбір будови вітрозахисних установок. Чи: Заглиблення в деталі будівництва систем захисту від вітру було б дуже важливим.

4. Характерними ознаками німецького речення вважається рамкова конструкція та інверсія (обернений порядок слів) перед присудком, яку не потрібно враховувати при перекладі: *In der Elektronenhüllenphysik spielen angeregte Zustände eine große Rolle.* – У фізиці електронної оболонки збуджені стани відіграють велику роль.

5. Рамкова конструкція (як розрив складного присудку на дві частини – однієї на другому місці, а іншої – на останньому), як правило, не перекладається. Збільшення розміру рамки, тобто відстані між елементами, що складають лексико-граматичну єдність, поза сумнівом, ускладнюють швидке розуміння тексту та його переклад. Поряд із тим, поєднання розрізнених елементів рамки забезпечує правильне розуміння тексту та, відповідно, його переклад: *Der β -Zerfall ist von einer schwachen kontinuierlichen γ -Strahlung begleitet.* – β -розпад супроводжується слабким неперервним γ -випромінюванням.

6. При перекладі підрядних речень треба врахувати типово німецьке прикінцеве розташування присудка і перекладати його українською відразу ж після підмета: *Es wurde schon erwähnt, dass Azeton ganz bedeutende Mengen von Azetylen zu lösen vermag.* – Слід згадати, що ацетон здатний розчинити значні маси ацетилену.

7. Загалом при перекладі варто дотримуватися загальновідомої істини, що не можна перекладати іншомовну фразу слово за словом, а перш за все її необхідно перебудувати за законами рідної мови. На противагу німецькому реченню з фіксованим порядком слів українське речення відзначається певною свободою. Перекладачеві, однак, необхідно визначити для себе можливу ступінь свободи, допустиму для оригіналу. Ця свобода лежить переважно в межах фрази, хоча в окремих випадках перекладачеві доводиться чи розривати фразу автора, чи, навпаки, з'єднати їх разом для наближення до норм української мови. Поряд із тим, порядок слів у кожній фразі має звучати невимушено і рідною мовою.

Завдяки цьому при перекладі спостерігаються, крім перестановки підрядного речення в межах складнопідрядного, й інші суттєві трансформації:

- заміна складних речень простим та навпаки:

Welche Gefahren für den Frieden dies in sich birgt, tritt immer deutlicher zutage. – Все очевиднішою стає небезпека для справи миру.

- заміна підрядного речення дієприкметниковим зворотом:

Da der Betrieb solche Erzeugnisse exportiert, sorgt er für die Verbesserung ihrer Qualität. – Експортуючи ці вироби, підприємство турбується про покращення їх якості.

- заміна складного речення на безсполучникове:

Der zurückgelegte Weg bestätigt, dass der gewählte Kurs richtig ist. – Прокладений шлях підтверджує: курс вибрано правильно.

ÜBUNGEN

Übung 1 a) “*aber*” oder “*sondern*”?

Beispiel: *Man darf keine Äpfel klauen, **aber** man kann welche kaufen. Manchmal kaufe ich keine Äpfel, **sondern** klaue welche.*

aber oder **sondern** kann man leicht verwechseln; mit **aber** schließt man ein Gegenargument an, **mit sondern** eine Korrektur.

Achtung! *Terminator war **kein** Mensch, **sondern** eine Maschine.*

Satzteilnegation bedeutet: Nicht der ganze Satz, sondern nur ein Satzteil wird negiert und dann korrigiert (ein Wort, eine Angabe, ein Teil eines Wortes). Das Negationswort **nicht/kein** etc. steht unmittelbar vor dem Satzteil, der negiert wird, und zwar unbetont. Der negierte Satzteil und die nachfolgende Korrektur tragen eine starke Betonung. Für die Konjunktion verwendet man **sondern** (nicht „*aber*“); nach der Negation **nicht** nur folgt die Korrektur sondern **auch**.

b) Lesen Sie die Sätze und korrigieren Sie die hervorgehobenen Ausdrücke. Markieren Sie die Betonung. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Das Leben beginnt **erst mit dem Alter**. (schon früher) 2. Heute gehe ich **mit dir** ins Kino. (allein) 3. Diese Leute hier in der Gegend sind **konservativ**. (reaktionär) 4. Die

Sondernegation bezieht sich **auf den ganzen Satz**. (nur auf einen Teil des Satzes)

c) Formulieren Sie für die Ausdrücke der Gruppe 1 das Gegenteil, für die Ausdrücke der Gruppe 2 verschiedene Alternativen. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Nicht falsch, sondern richtig; nicht so, sondern anders.

Achtung! Für viele Ausdrücke gibt es Gegenteile; für andere Ausdrücke gibt es Alternativen.

1. Die Information war **falsch**. Sie hat einen **guten** Charakter. In seinem Beruf ist er ein **Könnner**. Die Diskussion war äußerst **interessant**. Das ist wirklich ein **Fortschritt**. Dieses Spiel haben wir **verloren**. Der alte Herr Müller lebt noch. Das ist ein sehr **dummes** Argument

2. Sie ist **Französin**. Ich bin **Schwabe**. Die **deutsche** Sprache halten einige für ziemlich schwer. Er denkt ziemlich **konservativ**.

d) Bearbeiten Sie die Aufgabe. Was ist als Verbindung richtig, **aber** oder **sondern**? Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Du kannst gehen, wenn du willst. Ich muss noch bleiben.

Ich habe den Streit nicht angefangen. Sie!

Bis jetzt hat es noch nicht funktioniert. Es kann ja noch kommen.

Übung 2. Bilden Sie die Sätze. Verwenden Sie verschiedene Konjunktionen "und", "aber", "doch", "oder", "sondern", "denn", "beziehungsweise", "das heißt" etc. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Der Mensch denkt und Gott lenkt.

Achtung! Eine Reihe von Konjunktionen verbinden gleiche Satzarten oder Satzteile. Sie ändern die Wortstellung in den beiden Teilen nicht. Sie stehen „zwischen“ den Sätzen oder Satzteilen.

1. Äpfel kauft man im Supermarkt, ... man klaut sie beim Nachbarn. **2.** Nicht ich habe den Streit angefangen, ... Sie! **3.** Du glaubst, du bist erwachsen, ... in Wirklichkeit bist du noch ein Kind. **4.** Ich kann nicht schlafen, ... ich liebe dich. **5.** Wir hätten dich gerne gefragt, ... ich habe mich nicht getraut. **6.** Ich verstehe das jetzt, ... ich glaube, es zu verstehen. **7.** Wir haben das Problem jetzt verstanden, ... einige von uns glauben, es verstanden zu haben.

Übung 3. Bilden Sie die Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische! Verwenden Sie verschiedene Konjunktionen. Beachten Sie die Tempusformen.

Beispiel: Ich verließ das Restaurant. (Rechnung - bezahlen)

Ich verließ das Restaurant. Vorher hatte ich die Rechnung bezahlt.

- a) Sie trank einen Espresso. (eine Pasta - essen)
- b) Er ging zu Bett. (die Zähne - sich putzen)
- c) Carmen besuchte ihren Onkel. (ihn - anrufen)
- d) Paul ging spät ins Bett. (fernsehen)
- e) Wir kamen ins Hotel. (Stadt - besichtigen)
- f) Du warst vorsichtig. (schlechte Erfahrungen - machen)
- g) Endlich kam der Zug. (ich - lange - warten)
- h) Sie verließ die Wohnung. (alle Fenster - schließen)
- i) Endlich fand er seine Brille. (überall - suchen)
- j) Du fuhrst in Urlaub. (mit Paul - sprechen)
- k) Man informierte die Polizei. (ein Unfall - passieren)
- l) Ich suchte meine Fahrkarte. (in den Zug - steigen)

Übung 4. *Bilden Sie die Sätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

Beispiel: *Besuchst du deine Tante im Krankenhaus? Wünscht sie es?
Deine Tante wünscht, dass du sie im Krankenhaus besuchst.*

- a) Sucht Max eine neue Arbeit? Hat er es gesagt?
- b) Hilft Lena euch bei der Renovierung? Hat sie es angeboten?
- c) Kann Karl am Computerkurs teilnehmen? Weiß er es?
- d) Kann Eva den Test wiederholen? Hoffst sie es?
- e) Besucht Carlos seinen Freund in Madrid? Hat er es vor?
- f) Kann Maria Thomas vertrauen? Glaubt sie es?
- g) Muss Martina am Wochenende arbeiten? Befürchtet sie es?
- h) Muss Christine den Wagen in die Werkstatt bringen? Nimmt sie es an?
- i) Muss Julia sich um die Kinder kümmern? Vermutet sie es?

Übung 5. *Übersetzen Sie diesen Text ins Ukrainische!*

Herr Böse und Herr Streit

Es war einmal ein großer Apfelbaum. Der stand genau auf der Grenze zwischen zwei Gärten. Und der eine Garten gehörte Herrn Böse und der andere Herrn Streit.

Als im Oktober die Äpfel reif wurden, holte Herr Böse mitten in der Nacht seine Leiter aus dem Keller und stieg heimlich und leise-leise auf den Baum und pflückte alle Äpfel ab.

Als Herr Streit am nächsten Tag ernten wollte, war kein einziger Apfel mehr am Baum: „Warte!“ sagte Herr Streit, „dir werd ich's heimzahlen.“

Und im nächsten Jahr pflückte Herr Streit die Äpfel schon im September, obwohl sie noch gar nicht reif waren. „Warte!“ sagte Herr Böse, „dir werd ich's heimzahlen.“

Und im nächsten Jahr pflückte Herr Böse die Äpfel schon im August, obwohl sie noch ganz grün und hart waren.

„Warte!“, sagte Herr Streit, „dir werd' ich's heimzahlen.“ Und im nächsten Jahr pflückte Herr Streit die Äpfel schon im Juli, obwohl sie noch ganz grün und hart sooo klein waren:

„Warte!“, sagte Herr Böse, „dir werd' ich's heimzahlen.“ Und im nächsten Jahr pflückte Herr Böse die Äpfel schon im Juni, obwohl sie noch so klein wie Rosinen waren.

„Warte!“, sagte Herr Streit, „dir werd' ich's heimzahlen.“ Und im nächsten Jahr schlug Herr Streit im Mai alle Blüten ab, so dass der Baum überhaupt keine Früchte mehr trug.

„Warte!“, sagte Herr Böse, „dir werd' ich's heimzahlen.“ Und im nächsten Jahr im April schlug Herr Böse den Baum mit einer Axt um.

„So“, sagte Herr Böse, „jetzt hat Herr Streit seine Strafe.“

Von da ab trafen sie sich häufiger im Laden beim Äpfelkauf.

Übung 6. „dass“-Sätze, „ob“-Sätze, Infinitivsätze.

Beispiel: *Ich muss zugeben, mich geirrt zu haben. – Ich muss zugeben, dass ich mich geirrt habe.*

Achtung! Infinitivsätze sind eine Alternative zu **dass-** oder **ob-**Sätzen, wenn die Bedeutung des Infinitivsatzes mit dem Hauptsatz inhaltlich harmoniert. Vor dem Infinitiv steht zu.

Formulieren Sie in Gruppe 1 aus den Infinitivsätzen **dass**-Sätze, in Gruppe 2 umgekehrt. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Du musst zugeben, dich geirrt zu haben. Es ist mir nicht bewusst, mich geirrt zu haben. Ich finde es unmöglich von dir, mich hier eine Stunde warten zu lassen. Ich hoffe, gegen sechs Uhr zurück zu sein.

2. Herr Böse gibt zu, dass er gerne Äpfel stiehlt. Herr Streit glaubte, dass er Herrn Böse ärgern kann. Er schlug mir vor, dass ich ihn einmal besuche. Ich kann mich nicht daran erinnern, dass ich sie schon einmal gesehen habe.

Übung 7. feste Ausdrücke mit „dass“ oder Inf.+ „zu“

Beispiel: *Es ist wichtig, dass man immer frische Äpfel hat. – Es ist wichtig, immer frische Äpfel zu haben.*

Achtung! Die folgenden Ausdrücke nennen allgemeine Regeln, Normen, Möglichkeiten, Notwendigkeiten; stehen sie am Satzanfang, haben sie ein unpersönlichen **es**.

Verändern Sie die Sätze mit **dass**, so dass Infinitivsätze entstehen. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

- a) Es ist nicht korrekt, dass Sie die Äpfel beim Nachbarn stehlen.
- b) Es ist sinnvoll, dass man sich einen eigenen Apfelbaum pflanzt.
- c) Dass Sie Äpfel geklaut haben, ist nicht so schlimm.
- d) Mir ist klar, dass ich den Schaden ersetzen muss.
- e) Es wäre vielleicht gut, wenn Sie einen höheren Gartenzaun bauen.

Übung 8. „da(r)“- + Präposition

Achtung! Denkst du **daran**, die Äpfel rechtzeitig zu pflücken. (**denken an**) Das hängt **davon** ab, ob unser Nachbar welche übrig gelassen hat. (**abhängen von**)

Schließt sich ein Ergänzungssatz an ein Verb oder Adjektiv mit fester Präposition an, dann steht vor dem Komma **da(r)-** + Präposition.

Bilden Sie aus den hervorgehobenen Satzteilen Ergänzungssätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Auf einen frischen Apfel täglich kann ich nicht verzichten.
Unser Nachbar träumt **von einem eigenen Obstgarten**.
Ich habe lange **über sein Motiv für den Diebstahl** nachgedacht.
Ich möchte mich **für den Diebstahl der Äpfel** entschuldigen.

Übung 9. nominaler und verbaler Stil

Beispiel: *Ihre Antwort* war inakzeptabel. (nominale Variante)
Was Sie geantwortet haben, war inakzeptabel. (verbale Variante)

Verbalisieren Sie in der Gruppe 1 die hervorgehobenen Satzteile, nominalisieren Sie in der Gruppe 2 die Ergänzungssätze. Machen Sie sich bei dieser Aufgabe und bei allen vergleichbaren Aufgaben die Stilunterschiede zwischen gesprochener und geschriebener Sprache klar.

1. Meine Entscheidung steht noch nicht fest. Unsere Teilnahme ist noch völlig ungewiss. Diese Steuererhöhung ist nicht sehr populär, Herr Bundeskanzler!	2. Ich habe nicht verstanden, was „klauen“ bedeutet . Ich weiß noch nicht, wie Sie heißen . Ich empfehle Ihnen, Urlaub zu nehmen .

Übung 10. Verben und Satzarten

Bilden Sie Sätze, spielen Sie mit den verschiedenen Satzarten. Welche Formulierungen klingen in der gesprochenen Sprache am besten?

Beispiel: *Ich gebe zu: Ich **bin** der Apfeldieb. Ich **habe** die Äpfel **geklaut**.*
*- Ich gebe zu, **dass** ich der Apfeldieb **bin** **und** **dass** ich die Äpfel **geklaut** **habe**.*
*- Ich gebe zu, der Apfeldieb **zu sein** und die Äpfel **geklaut zu haben**.*

1. Ich hoffe (nicht):

Sie klauen nie wieder meine Äpfel.
Ich entscheide mich richtig.
Sie entscheiden sich richtig.

2. Ich versuche:

Ich mache wenig Fehler.
Ich rufe dich morgen an.
Ich treffe die richtige Entscheidung.

3. Ich meine/denke/glaube (nicht):

Sie sollten in Zukunft keine Äpfel mehr stehlen.
Entschuldigen Sie sich bei Herrn Böse!

6. Ich will/möchte wissen:

Wo kann man in kurzer Zeit Deutsch lernen?
Warum haben Sie den Baum umgesägt?
Name, Geburtstag, Geburtsort, Adresse

7. Ich wundere mich (über):

Alle fahren in Deutschland so schnell.
Ich habe alles richtig gemacht.
Du hast alles richtig gemacht.

8. Ich freue mich (über):

Ich habe jetzt ein eigenes Haus mit Garten.
Wir haben jetzt ein eigenes Haus mit Garten.

Wir sollten uns wieder vertragen.

4. Ich ärgere mich (über):

Ich habe zu viel für die Äpfel bezahlt.

Du bist zu spät gekommen.

Ich bin zu spät gekommen.

5. Ich weiß (nicht):

Wo gibt es billige Äpfel?

das Wetter von morgen

Der Nachbar hat überhaupt nichts gemerkt.

9. Ich/Er behaupte/t (nicht):

Ich habe alles richtig gemacht.

Er hat von gar nichts gewusst.

Sie haben die Äpfel geklaut.

10. Ich gebe zu:

Ich habe Äpfel geklaut.

Das war ein Irrtum.

Übung 11. “als” oder “wenn”?

Beispiel: *Als ich klein war, habe ich oft Äpfel geklaut. Aber wenn die Leute größer werden, werden sie auch seriöser.*

Achtung! als: einmalige, abgeschlossene Ereignisse in der Vergangenheit

wenn: andere Zeitverhältnisse (Ereignisse in der Gegenwart und Zukunft; bei wiederholten, regelmäßigen Ereignissen kann man immer wenn, **jedesmal wenn** verwenden).

*Lesen Sie die Sätze und entscheiden Sie, ob man sie mit **wenn**; immer (jedesmal), wenn oder als verbinden kann. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!*

- a) Es wurde Frühling. Herr Böse freute sich über den blühenden Apfelbaum.
- b) Der Apfelbaum blühte. Herr Streit wurde täglich nervöser.
- c) Herr Böse hackte den Baum um. Herr Streit schaute irritiert aus dem Fenster.
- d) Herr Böse und Herr Streit treffen sich im Supermarkt. Sie sind sehr freundlich zueinander.

Übung 12. nominaler und verbaler Stil

Beispiel: *Bei Regen gehen wir ins Hallenbad. (nominaler Stil)*

Wenn es regnet, gehen wir ins Hallenbad. (verbaler Stil)

Verbalisieren Sie in Gruppe 1 die hervorgehobenen Satzteile, nominalisieren Sie in Gruppe 2. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Bei deinem letzten Besuch hast du viel besser ausgesehen.

Während des Flugzeugstarts ist das Rauchen untersagt.

Man darf die Türen nicht **vor dem Anhalten des Zugs** öffnen.

Bis zum Beginn der nächsten Sendung zeigen wir Ihnen einen Pausenfilm.

Seit meinem letzten Treffen mit dir hat sich bei mir viel verändert.

2. Wenn die Sachlage so traurig ist, kann ich auch nichts mehr machen.

Sie haben die ganze Zeit Nüsschen geknackt, **während der Liebesfilm lief**.

Wenn die Vorstellung zu Ende ist, kann man noch mit dem Regisseur diskutieren.

Seitdem du aus dem Urlaub zurück bist, gab es nichts als Ärger.

Bevor du dich entscheidest, solltest du dir das noch mal genau überlegen.

Übung 13. weitere Zeit-Konjunktionen

Achtung! Für die Angabe der Zeit gibt es noch viele weitere Konjunktionen. Lesen die Sätze in der folgenden Liste. Streichen Sie sich die Konjunktionen an, die Sie gern verwenden möchten. Achten Sie auf die Wortstellung und auf die Verwendung von Plusquamperfekt bei einigen Konjunktionen.

bevor

Bevor du das nicht begriffen hast, brauchen wir nicht weiterzureden.

bis

Bis der Nachbar das merkt, sind wir längst über alle Berge.

da

Draußen gab es einen großen Knall. Da sind alle zum Fenster gelaufen.

danach/dann

Erst waren wir in der „Rose“ auf ein, zwei Bier, Danach waren wir noch ein bisschen in „Rosy's Night Club“.

davor/zuvor

Heute bin ich Politiker. Davor war ich Gärtner.

ehe

Ehe der Hahn drei Mal kräht, wirst du mich verraten haben. (Jesus zu Petrus)

früher

Unser Nachbar läuft immer mit einem Texashut herum; er hatte früher mal nach Amerika auswandern wollen.

immer/jedesmal, wenn

Immer/Jedesmal, wenn ich das Wort Grammatik höre, wird mir ein bisschen komisch,

kaum, kaum dass

Kaum war er im Haus, gab es auch schon Streit.

nachdem

Niemand weiß genau, was passiert war, nachdem die Alarmsirenen Leute aus den Betten geholt

seit(dem)

Seitdem ich hier lebe, geht es mir wieder besser.

sobald/sowie

Melden Sie sich bitte bei mir, Sie zurück sind.

solange

Solang du deine Füße unter meinen Tisch streckst, tust du, was ich dir sage. (Vatis Argument)

sooft

Sooft ich auch darüber nachdenke: Ich kann das einfach nicht verstehen.

später

Die Kinder dachten: „Jetzt dürfen wir noch spielen. Aber später müssen wir in die Badewanne.“

vorher

Natürlich können Sie irgendwann Feierabend machen. Aber vorher muss ich Ihnen noch ein paar Briefe diktieren.

während

Während draußen die Welt brennt, sitzt ihr vor dem Fernseher!

währenddessen

Das Pärchen setzte sich verliebt auf eine Parkbank. Währenddessen ging der Holzwurm seiner Arbeit nach.

Übung 14. Wie sind die Zeitverhältnisse?

Setzen Sie passende Konjunktionen ein.

.... ich endlich an die Reihe kam, war die letzte Weißwurst gerade verkauft.

Sie gibt nicht auf,.... sie erreicht hat, was sie will.

.... ich hier wohne, hat sich die Stadt ziemlich verändert.

Ich studierte hier seit zwei Semestern.... fuhr ich anderthalb Jahre zur See.

Wollen Sie bitte auf meinen Apfelbaum aufpassen,.... ich in Urlaub bin, Herr Streit?

.... ich wieder zurück bin, rufe ich Sie an.

.... ich dich brauche, hast du keine Zeit.

.... du so einen komplizierten Fotoapparat benutzt, solltest du die Bedienungsanleitung lesen.

Ich bin sofort losgefahren,.... du mich angerufen hattest.

Jetzt arbeiten wir noch ein bisschen. Und..... machen wir ein Stündchen Pause.

Übung 15. Angaben des Grundes

“weil” und “da”

Beispiel: Ich gehe nicht hin, **weil (da)** ich einfach keine Lust habe. ⇔ **Weil (da)** ich keine Lust habe, gehe ich nicht hin.

Verbinden Sie die Sätze mit den Konjunktionen **weil** oder **da** (da klingt schriftsprachlich, literarisch). Variieren Sie die Wortstellung. Achten Sie auf die Logik der Argumentation. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Die Arbeit ist mühsam. Es gibt keine Heizenmännchen mehr.

Und Gott war sehr zufrieden. Alles war gut geraten.

Der Mensch ist schlecht geworden. Gott war unzufrieden.

Lesen Sie die Sätze noch einmal, aber mit der Konjunktion **denn**; der **denn-Satz** steht hinten; statt mit Punkt kann auch mit Semikolon oder Komma getrennt werden.

Übung 16. “deshalb” und “deswegen”

Beispiel: Ich esse Sauerkraut so gern; **aus diesem Grund** bin ich nach Deutschland gekommen. ⇔ Ich esse Sauerkraut so gern; ich bin **deshalb** nach Deutschland gekommen.

Lesen Sie die nächsten Sätze mit den Konjunktionen **deshalb**, **daher**, **darum**, **deswegen**, **aus diesem Grund** etc. Achten Sie auf die Wortstellung und auf die Logik der Argumentation. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Manchmal klaue ich Äpfel beim Nachbarn; ich liebe die Natur.

Ich kann den Mann gar nicht ermordet haben, denn ich kann kein Blut sehen.

Ich mag dich, weil du Fehler zugeben kannst.

Übung 17. nominaler und verbaler Stil

Beispiel: Aus **Feigheit** sind sie weggelaufen. (**nominaler Stil**)

Weil sie feige waren, sind sie weggelaufen. Sie sind weggelaufen, **denn sie waren feige**. Sie waren **feige**, **deshalb** sind sie weggelaufen. (**verbaler Stil**)

Verbalisieren Sie in Gruppe 1 die hervorgehobenen Angaben, nominalisieren Sie in Gruppe 2 die Angabesätze; verwenden Sie verschiedene Konjunktionen. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Wegen wiederholten Apfeldiebstahls werden Sie zu zwei Wochen Gartenarbeit verurteilt.

Aus Freude über euer wunderschönes Geschenk spendiere ich jetzt Sekt für alle.

Dank Ihrer spontanen Hilfsbereitschaft haben wir das Schlimmste hinter uns.

2. Weil die Bernhardiner so übermütig waren, haben sie den Rum ausgesoffen.

Der Hans kommt über Unterammergau, **denn in Oberammergau herrscht Lawinengefahr**.

Das Pferd darf mein Zimmer nicht tapezieren, **es fehlt ihm an Berufserfahrung.**
Angaben mit Argumenten, die sich widersprechen.

Übung 18 a) “obwohl”

Beispiel: Der Tourist konnte die Nilpferde nicht fotografieren, **obwohl** er schnell gerannt ist.

Achtung! Es gibt noch die Konjunktionen **obgleich**, **obschon**, aber sie klingen schriftsprachlich, literarisch, manchmal veraltet. Man verwendet sie selten.

Verbinden Sie die Sätze mit der Konjunktion **obwohl** oder ihren Varianten. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Wir machen jetzt das Lawinenspiel. Es ist eigentlich verboten.
Der Tourist ist schnell gerannt. Aber er konnte die Nilpferde nicht fotografieren.
Ich habe es dreimal nicht geschafft. Ich versuche es ein viertes Mal.

Übung 18 b) “trotzdem”

Beispiel: Der Tourist ist schnell gerannt. Die Nilpferde konnte er **trotzdem** nicht fotografieren.

Achtung! In schriftsprachlichen, literarischen Texten kann man auch die Ausdrücke **dessenungeachtet**, **nichtsdestoweniger**, **nichtsdestotrotz** finden; Sie brauchen sie im heutigen Deutsch nicht unbedingt zu verwenden.

Lesen Sie die Sätze noch einmal, aber mit den Konjunktionen **trotzdem**, **dennoch**, **trotz dieser Tatsache**.

Übung 19. nominaler und verbaler Stil

Beispiel: *Trotz einer gewissen Unsicherheit betrat ich die Geisterbahn. (nominaler Stil)* *Obwohl ich mich ein wenig unsicher fühlte, betrat ich die Geisterbahn. (verbaler Stil)*

Verbalisieren Sie in der Gruppe 1 die hervorgehobenen Satzteile, nominalisieren Sie in der Gruppe 2 die Angabesätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Die Bernhardiner tranken den Rettungsrum **trotz strengsten Verbots**.
Trotz angestrengter Bemühungen konnte der Tourist die Nilpferde nicht fotografieren.
2. **Obwohl die Straßen so glatt waren**, sind alle zu schnell gefahren.
Niemand verstand ihn, **obwohl er sich bemühte, langsam zu sprechen**.

Übung 20. “ohne dass”, “ohne... zu”+Inf.

Beispiel: Ich verließ das Kino, *ohne dass* ich verstanden hatte, um was es gegangen war. ⇔ Ich verließ das Kino, *ohne* verstanden **zu** haben, um was es gegangen war.

Achtung! In diesen Sätzen passiert das, was man erwartet hat oder normalerweise erwarten würde, nicht.

Verbinden Sie die Sätze mit *ohne dass* oder *ohne ... zu + Inf.*; achten Sie auf die Veränderung bei der Negation. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Er fing an zu weinen. Er wusste nicht, warum.

Der Tourist hat fünf Bilder geknipst. Kein Nilpferd war zu sehen.

Wir haben uns gleich gemocht. Wir hatten noch kein Wort miteinander gesprochen.

Übung 21. Angaben des Ziels, des Zwecks “um...zu”+Inf., oder “damit”

Beispiel: Unser Nachbar klaut Äpfel, *damit* er Geld spart. ⇔ Unser Nachbar klaut Äpfel, *um Geld* zu sparen.

Achtung! Angaben des Ziels und Zwecks benennen etwas, was man erreichen will. Sie stehen also im Zusammenhang mit den Angaben des Grundes. Man kann auch mit *weil* und *denn* formulieren: Unser Nachbar klaut Äpfel, *weil* er Geld sparen will/möchte.

Lesen Sie die Sätze der Gruppe 1 mit *damit*, die Sätze der Gruppe 2 mit *um ... zu + Inf.*; wie kann man die Sätze mit *weil* und *denn* etc. formulieren? Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Ich habe wochenlang Zeitungsanzeigen studiert, um eine Wohnung zu finden.

Ich habe mich beeilt, um noch Theaterkarten zu bekommen.

Der Tourist rannte hin und her, um die Nilpferde zu fotografieren.

2. Gehen Sie mehr unter die Leute, damit Sie besser Deutsch lernen.

Rettungsbernhardiner haben ein Rumfässchen, damit sie verunglückte Bergsteiger retten können.

Giraffen haben lange Hälse, damit sie besser fernsehen können.

Übung 22. nominaler und verbaler Stil

Beispiel: Wir machen das *zum Spaß*. (nominaler Stil) – Wir machen das, *um Ihnen ein Vergnügen zu bereiten*. (verbaler Stil)

Verbalisieren Sie in Gruppe 1 die hervorgehobenen Satzteile, nominalisieren Sie in Gruppe 2 die Angabesätze.

Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Sie sammelt Briefmarken **zum reinen Zeitvertreib**.

Zur Entspannung höre ich mir manchmal eine Mozart-Schallplatte an und manchmal nicht.

Zum Zwecke der Versöhnung veranstalteten Herr Streit und Herr Böse ein Gartenfest.

2. Damit Sie das besser verstehen, lese ich dieses Kapitel noch einmal.

Kaufen Sie Energiesparlampen, **um Strom zu sparen**.

Damit du mich nicht vergisst, schenke ich dir diesen Talisman.

Übung 23. Angaben der Bedingung

“wenn” und “falls”

Beispiel: *Mein Haus ist für dich immer offen, wenn/falls du mal wieder nach Deutschland kommst.*

Verbinden Sie die Sätze mit wenn oder falls.

Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Brauchst du meine Hilfe, ruf mich an!

Wir fahren nach Sizilien. Aber das Auto darf nicht kaputt gehen.

Abflussrohr verstopft? Tel. 13-00-13

Übung 23. schriftsprachliche Konjunktionen

Lesen Sie die Sätze mit den schriftsprachlichen Konjunktionen: im Falle, dass ...; unter der Bedingung, dass ...; unter der Voraussetzung, dass ...; vorausgesetzt, dass ...

Formulieren Sie die Sätze einfacher, mit wenn oder falls.

Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Vorausgesetzt, dass Sie noch Lust dazu haben, können Sie diese Aufgabe noch lösen.

Im Falle, dass ihr Lust dazu habt, machen wir einen Betriebsausflug.

Herr Valentin kauft einen Hut nur unter der Voraussetzung, dass er feuerfest ist.

Vorausgesetzt, Sie haben am Wochenende nichts anderes vor, kommen Sie doch zu unserer Gartenparty!

Übung 25. nominaler und verbaler Stil

Verbalisieren Sie in Gruppe 1 die hervorgehobenen Satzteile, nominalisieren Sie in Gruppe 2 die Angabesätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: *Bei Nichtgefallen des Ölgemäldes mit dem Matterhorn Geld zurück! (nominaler Stil) Wenn Ihnen das Matterhorn-Ölgemälde nicht gefällt, erhalten Sie Ihr Geld zurück. (verbaler Stil)*

1. Man kann Original und Fälschung nur **bei genauem Hinsehen** unterscheiden. Ich verrate Ihnen das nur **unter der Bedingung Ihrer Verschwiegenheit**.

Im Falle einer Störung rufen Sie unseren 24-Stunden-Service an!

2. Falls dieses rote Lämpchen aufleuchtet, überprüfen Sie Ihre Autobatterie!

Im Falle, dass es ein Großfeuer gibt, sind Strohhüte gefährlich.
Wenn man das Abitur hat, ist man noch lange nicht erwachsen, mein lieber Sohn!

Übung 26. “indem”; “dadurch, dass”

Formulieren Sie die Sätze mit **indem** und **dadurch, dass**. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Die Soße wird am besten, **indem** man Creme Fraiche nimmt. ⇔ Die Soße wird **dadurch** am besten, **dass** man Creme Fraiche nimmt.

Ich versuche, mir das Rauchen abzugewöhnen. Ich esse viel Schokolade.
Ich habe so günstig eingekauft. Ich habe einfach die Preise verglichen.
Durch eine langsamere Fahrweise kommt man möglicherweise schneller ans Ziel.

Übung 27. nominaler und verbaler Stil

Verbalisieren Sie in Gruppe 1 die hervorgehobenen Satzteile, nominalisieren Sie in Gruppe 2 die Angabesätze. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: **Durch langes und kräftiges Rühren** wird der Teig schon locker (**nominaler Stil**)

Der Teig wird schon locker, **indem man ihn lange und kräftig rührt** (**verbaler Stil**)

1. **Durch mein langes Zögern** wurde meine Situation auch nicht besser.

Durch genaues Nachdenken konnte Philipp Marlowe den Fall schnell klären.

2. **Nur indem man täglich übt**, macht man beim Leben Fortschritte.

Dadurch, dass die Nilpferde immer untertauchten, hatte der Tourist nur Wasser auf den Fotos.

Übung 28. Angaben der Folge “so dass”

Drücken Sie die Folgebeziehung in den Sätzen mit **so dass** aus. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Es regnete ununterbrochen, **so dass** sogar mein Goldfisch depressiv wurde.
Die Nilpferde tauchten **so** schnell weg, **dass** der Tourist sie nicht fotografieren konnte.

Die Kinder waren sehr schmutzig, sie mussten in die Badewanne.
Die Rettungsbernhardiner waren betrunken Sie vergaßen Ihre Dienstvorschriften.
Gott sah, dass alles gut geraten war; er nahm sich einen freien Tag.

Übung 29. “folglich”, “also”

Lesen Sie die Sätze der Aufgabe 28 noch einmal mit **folglich**, **infolgedessen**, **demzufolge**, **also**.

Beispiel: Wir feierten die ganze Nacht; **infolgedessen** war meine Arbeitslust am nächsten Morgen bescheiden.

Übung 30. “zu..., um...zu”; “so..., dass nicht”; “zu..., als dass”

In diesen Sätzen passiert etwas Erwartetes nicht; eine Folge tritt nicht ein. Formulieren Sie die Sätze mit **zu ...**, **um zu**; **so ...**, **dass nicht**; **zu ...**, **als dass**. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: Es war **so** laut, **dass** man sich nicht unterhalten konnte. ⇔ Es war **zu** laut, **um** sich unterhalten **zu** können. ⇔ Es war **zu** laut **als dass** man sich **hätte** unterhalten können. (mit KII!)

Die Nilpferde waren sehr schnell. Der Tourist konnte sie nicht fotografieren.
Der Apfel ist sehr schön. Schneewittchen kann nicht widerstehen.
Herr Valentin war sehr wählerisch. Er konnte sich für keinen Hut entscheiden.

Übung 31. nominaler und verbaler Stil

Verbalisieren Sie die hervorgehobenen Satzteile mit **weil** und **so dass**. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

Beispiel: **Infolge eines Computer-Fehlers** funktionierte glücklicherweise nichts mehr. (nominaler Stil) ⇔ **Weil es einen Computer-Fehler gab**, funktionierte glücklicherweise nichts mehr. (verbaler Stil) ⇔ Es gab einen Computer-Fehler, **so dass glücklicherweise nichts mehr funktionierte**. (verbaler Stil)

Infolge ihres großartigen Talents machte sie eine Bilderbuchkarriere
Infolge seines finanziellen Leichtsinns musste der Ministerpräsident seinen Hut nehmen.

Infolge ihrer Unversöhnlichkeit wurde die Beziehung zwischen Herrn Streit und Herrn Böse stark beeinträchtigt.

Übung 32. Konjunktionen mit Konjunktiv I

Diese Konjunktionen sind nicht so wichtig, **es sei denn**, Sie üben sich im gehobenen Sprachstil. Einige komplexe Konjunktionen sind mit **sein** im KI gebildet: **es sei denn**; **... wie dem auch sei**; **... sei es, (dass) ... oder (dass)**.

Lesen Sie die Sätze der Gruppe 1 und formulieren Sie sie so um, dass die KI-Formen verschwinden. Verfahren Sie bei Gruppe 2 umgekehrt. Übersetzen Sie diese Sätze ins Ukrainische!

1. Wir werden weiterhin von der Integrität von Herrn Müller ausgehen, es sei denn, es werden wirklich stichhaltige Beweise für die Vorwürfe gegen ihn vorgelegt.
Wir haben jetzt die unterschiedlichen Standpunkte gehört. Wie dem auch sei: Wir kommen nicht daran vorbei, uns eine eigene Meinung zu bilden.
Ich stehe zu meiner Handlung, sei sie nun von Vorteil oder nicht.

2. Herr Meier kann zur Tatzeit nicht am Tatort gewesen sein. Oder hat er einen Privathubschrauber?

Diese Tat ist scharf zu missbilligen, gleichgültig, ob sie nun aus Berechnung oder nur aus Leichtsinne begangen worden ist.

Es gibt für Ihren Vorschlag wirklich sehr gute Argumente. Abertrotz allem: Ich kann mich nicht entschließen, meine Zustimmung zu geben.

FOR AUTHOR USE ONLY

ЗМІСТ

Вступ	1
1. Polysemie	3
Полісемія та вибір контекстуального значення	
Загальні висновки про специфіку перекладу	5
Übungen	6
Polysemie des Wortes und seine semantische Struktur (nach B.Hinka)	8
2. Die Kategorie der Nichtäquivalenz	11
Безеквівалентна лексика: шляхи перекладу	
Загальні висновки: особливості відтворення безеквівалентної лексики	13
Übungen	14
3. Phraseologie	17
Фразеологізми та сталі словосполучення	
Загальні висновки про специфіку перекладу	25
Übungen	26
Übersetzung von Phraseologismen (nach O.Bilous)	29
4. Фальшиві (хибні) друзі перекладача	33
Übungen	35
5. Лінгвокультурна специфіка перекладу	42
Система понять процесу художнього перекладу	42
Фразеологізми як компоненти національного колориту	45
Прислів'я	49
Приказки	51
Ідіоми	52
Системність гри слів як проблема перекладу	54
Реалії: шляхи аналізу та перекладу	60
Переклад метафор	67
6. Емоційно забарвлена лексика	72
Загальні висновки: переклад емоційно забарвленої лексики	73
Übungen	74
7. Redepartikeln der gesprochenen Sprache	80
Typen von Partikeln im Deutschen	
Загальні висновки: властивості часток та особливості їх перекладу	82
Übungen	85
8. Zeit und Tempus	92
Часові форми дієслова	
Загальні висновки: значення часових форм при перекладі	93
Übungen	95
9. Modalverben	101
Основні значення модальних дієслів	
Заперечення модальних дієслів	
Модальні дієслова та інші вирази з однаковим значенням	
Відмінювання модальних дієслів	

Модальні значення «haben» і «sein»	
Загальні висновки про модальні дієслова: вживання та переклад на українську мову	105
Übungen	108
10. Aktiv / Passiv	113
Ein katalog von Möglichkeiten, sich unpersönlich auszudrücken	
Was sagen die Begriffe Aktiv und Passiv?	
Passiv: Vorgangs- und Zustandspassiv, Zeitformen	114
Vorgangspassiv	
Вживання, утворення та особливості перекладу на українську мову	
Die Zeitformen (Tempus) des Vorgangspassivs	
Passiv mit Modalverb	
Пасивний стан з модальним дієсловом у підрядному реченні	
Заміна пасивного стану	
Das Zustandspassiv	117
Zeitformen des Zustandspassivs	
Passiv in der Infinitivkonstruktion	
Загальні висновки про переклад на українську мову німецьких Passivsformen	118
Übungen	121
11. Der Konjunktiv	132
Утворення кон'юнктива	133
Відмінювання дієслів у Präsens Konjunktiv	
Відмінювання модальних дієслів у Präsens Konjunktiv	
Відмінювання допоміжних дієслів у Präsens Konjunktiv	
Відмінювання дієслів у Präteritum Konjunktiv	
Відмінювання дієслів у Perfekt, Plusquamperfekt, Futurum I	
Konditionalis I	
Вживання кон'юнктива	136
Загальні висновки: основні способи перекладу конструкцій із кон'юнктивом з німецької мови на українську	140
Übungen	142
12. Der zusammengesetzte Satz	161
Satzreihe	
Übersicht der Konjunktionen in der Satzreihe	
Satzgefüge	
Die Stellung der Nebensätze	
Die Wortfolge im Nebensatz	
Schematische Übersicht der deutschen Nebensätze (Satzgefüge)	
Загальні висновки: принципи перекладу складних речень з німецької мови на українську	169
Übungen	171

Лексичні та граматичні проблеми перекладу (німецька мова). Підручник для студентів спеціальності «Філологія» (ОП «Галузевий переклад: англійська мова, німецька мова» першого бакалаврського рівня вищої освіти).

Укладач: **О. Ю. Тупиця**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Відповідальний за випуск: **К. В. Палій**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Рецензенти: **Т. В. Кушнірова**, доктор філологічних наук, професор кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

Т. В. Пешкова, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра германської філології та перекладу

Полтава
2025

FOR AUTHOR USE ONLY

**More
Books!**

yes
I want morebooks!

Buy your books fast and straightforward online - at one of world's fastest growing online book stores! Environmentally sound due to Print-on-Demand technologies.

Buy your books online at
www.morebooks.shop

Kaufen Sie Ihre Bücher schnell und unkompliziert online – auf einer der am schnellsten wachsenden Buchhandelsplattformen weltweit! Dank Print-On-Demand umwelt- und ressourcenschonend produziert.

Bücher schneller online kaufen
www.morebooks.shop

info@omniscryptum.com
www.omniscryptum.com

OMNIScriptum

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY